نووسینی

هارون نوح طه

بەسەرهات و پەند وەرگرتن

ئامۆژگاری زانایان، وتەی دانایان

بەسەرهاتی پیاوچاکان، ڕووداوی ڕاستەقینە

چاپی یەکەم - هەولێر

٢٠١٣

بەسەرهات و پەند وەرگرتن

ئامۆژگاری زانایان، وتەی دانایان

بەسەرهاتی پیاوچاکان، ڕووداوی ڕاستەقینە

نووسینی

هارون نوح طه

بەرگی /٢

چاپی یەکەم

هەولێر

١٤٣٤ ك ٢٠١٣ ز

ناسنامەی کتێب

ناوی کتێب: بەسەرهات و پەند وەرگرتن

نووسینی: هارون نوح طه

تایپ و نەخشەسازی بەرگ و ناوەڕۆك: نووسینگەی هیوا

بەرگی دووەم

چاپ: یەکەم/ ۲۰۱۳

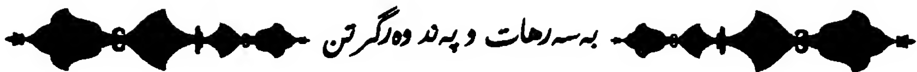
لەبەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانەی هەولێر ژمارەی سپاردنی (۱۹۵۸)

ساڵی (۲۰۱۰)ی دراوەتێ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

﴿ لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُولِي ٱلْأَلْبَٰبِ ﴾

يوسف: ١١١

٣٠٧- ئەوانە دڵیان بە یەکەوە پەیوەستە وبرای ڕاستەقینەن

مالکی کوڕی دینـار دەفـەرمووێ : ئیمـامی عمـری کـوڕی خـەتاب (ڕەزای خوای لێ بێت)، خزمەتکارەکەی بانگ کردو کۆمەڵێ پارەی پێدا کە نزیکـەی چوارسەرد دینار دەبوو فەرمووی ئەمە بەرە بۆ (ابـو عبیـدەی کـوڕی جـراح) ڕەزای خوای لێ بێت وە ماوەیەك لـەوێ بمێنـەوە تـاکو بزانێـت کـە چـی لـەو پارانـە دەکـات خزمەتکارەکـە پارەکـەی بـرد بـۆ (ابـو عبیـدە) گـوتی، ئەمـە ئیمامی عمر بۆ تۆی ناردووە تاکو بۆ هەندێ پێویستی خـۆت بـەکاری بهـێنی (ابو عبیدە) فەرمووی: خواڕەحم بە ئیمامی عمر بکات.

پاشان خزمەتکارەکەی خۆی بانگ کردو فەرمووی، ئەم پێنج دینارەم بۆ بەرە بۆ فلان کەس، ئەم پێنج دینارەم بۆ فلان کەس، تاکو هەموو پارەکەی بـەم شـێوە بەخـشی خزمەتکارەکـەی ئیمـامی عمـر گەڕایـەوە وهـەموو ڕووداوەکەی بۆی گێڕایەوە پاشان بە ئەندازەی ئـەوەی پێشووی دایـەوە بـە خزمەتکارەکەی گوتی، ئەمەیان ببە بۆ مەعازی کوڕی جەبـەل، ڕەزای خـوای لێ بێت خزمەتکارەکە بەهەمان شێوە پارەکەی برد بۆ معـاذ گـوتی: ئیمـامی عمر ئـەم پارانـەی بـۆت نـاردووە تـاکو بـۆ پێویـستی خـۆت خـەرجی بکـەیت ئەویش دوعای خێری بـۆ ئیمـامی عمـر کـرد پاشـان بەخزمەتکارەکـەی خـۆی گوت: برۆ ئەوەندە پارە بدە فلان کـەس وەئەوەنـدەی تـریش بـدە بـە مـاڵی فلان کەس، خێزانی معـاذ بـەوەی زانـی کـە پـارەی لایـە گـوتی: وەڵـڵا ئێمـە خۆشمـان زۆر هـەژارین بەشـی خۆشمـان بـدە، پاشـان سـەیری کـرد چـەندی

لاماوه هیچی وانەبوو تەنها دوو دینار نەبێ ئەویشی دا بە خێزانی بۆ خۆیان.

ئیمامی عمر فەرمووی: ئەوانە دڵیان پەیوەستە بەیەکەوە وبرای راستەقینەن[1].

٣٠٨- سۆزو میهرەبانی

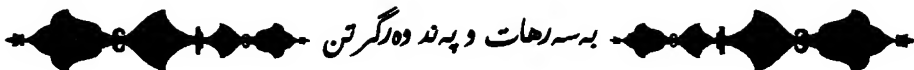
یەکێك لە کچەکانی پێغەمبەری خوا (ﷺ) هەواڵی نارد بۆ باوکی کە کوڕەکەی مردووە، داوای لێ کرد کە بڕواتەوە، پێغەمبەر (ﷺ) هەواڵنێرەکەی ناردەوە بۆلای کچەکەی وەپێ گوت: سەلامی لێ بکە وپێ بڵێ: موڵکی خوای گەورەیە ئەوەی دەیبەخشێ وئەوەی وەریدەگرێتەوە، هەموو شتێك کاتی دیاریکراوی خۆی هەیە، ئارام بگرن وچاوەڕوانی پاداشت بن، بۆ جاری دووەم ناردی بەشوێن پێغەمبەردا (ﷺ) ئەویش ڕۆیشت لەگەڵ کۆمەڵێ لە هاوەڵان وەکوو :- سعدی کوری عبادە ومعاذی کوڕی جبل وابی کوڕی کعب و زیدی کوڕی ثابت وهەندێکی تر.

کە لەخزمەتی دابوون، کاتێك کە پێغەمبەر (ﷺ)گەیشتە جێ منداڵەکەی لە باوەش گرت و فرمێسکی باراندە سەری، سعدی کوڕی عبادە گوتی: ئەی پێغەمبەری خوا ئەوە چیّ یە؟

پێغەمبەر (ﷺ)فەرمووی :

---

(١) القرطبي ١٨/١٩

ئەوە سۆزوبەزەییە خوای گەورە خستوویەتیە نێودڵی بەندەکانی خۆی، خواش بەسۆزو بەزەییە لەگەڵ ئەو کەسانەی کە خاوەنی سۆزوو بەزەیین[1].

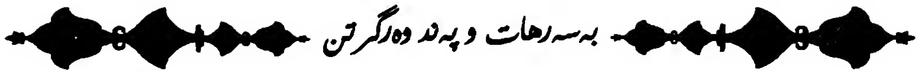
٣٠٩- بەسەرهاتی تۆبەی (ثعلبة)ی کوڕی عبدالرحمن

لە جابری کوڕی عبدالله ی (الانصاری) دەگێرنەوە کە فەرموویەتی: گەنجێك لە (انصاری) یەکان موسڵمان بوو، (ثعلب)ەی کوڕی عبدالرحمن ی ناو بوو، خزمەتی پێغەمبەری دەکرد وتابلێی نەرم ونیان و بەڕێز بوو لە خزمەتی دا، ڕۆژێکیان پێغەمبەر (ﷺ) ناردی بۆ کارێکی خۆی، ئەویش بە بەردەم ماڵێکی (انصاری)دا تێپەڕی کرد، لە ناکاو ئافرەتێکی (انصاری) بینی کە خۆی دەشۆرد ئینجا لەوەش دەترساکە وەحی (سروش) بۆ پێغەمبەر (ﷺ)دابەزێ سەبارەت بە کارەکەی ئەو بۆیە بەرەو ڕووی خۆی ڕای کرد و وەك کەسێکی تەریق بوو، یان لە کەسێکی زۆر تاوان بار چونکە چاوی بە ئافرەتەکە کەوتبوو، ئینجا ڕۆیشت بۆ نێو شاخەکانی نێوان مەکە ومەدینە لەوێ مایەوە پێغەمبەر (ﷺ) (ثعلب)ەی بۆ ماوەی چل (٤٠) دانە ڕۆژ لێ وون بوو، جوبرەئیل هاتە لای پێغەمبەر پێی گووت: ئەی محمد خوای گەورە سەلامت لێ دەکات، وەپێت دەڵێ: پیاوێك لەئوممەتی تۆ لە نێو ئەو شاخانەدا پەنام پێ دەگری، پێغەمبەر (ﷺ)فەرمووی: ئەی عمر ئەی سلمان برۆن (ثعلب)ەم بۆ بێننەوە، ئینجا گەڕان لە کون وقوژبنی مەدینە شوانێکی

---

(١) رواه البخاري ومسلم

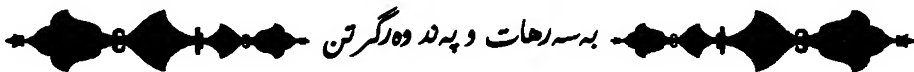

خەڵکی مەدینەیان بینی پێیان دەگوت :(ذفافة) ئیمامی عمر فەرمووی: ئەرێ کاکی شوان هەواڵی گەنجێکت لەلانی یە هاتۆتە نێو ئەو شاخانە ناوی (ثعلب)ەیە؟ شوانەکە گوتی: وادیارە تۆ کەسێکی هەڵاتوو لە دۆزەخت دەوێ؟ ئیمامی عمر فەرمووی: تۆ چون دەزانیت کە ئەو لە دەست دۆزەخ ڕای کردووە؟ گوتی: لەبەر ئەوە هەرکە بووە نیوەی شەو هاتە لای ئێمە لەناو ئەو شاخانە دەستی لەسەر سەری خۆی دانابوو، هەر هاواری دەکرد و دەیگووت، خۆزگە گیانت لەگەڵ گیانەکان دەکێشام، خۆزگە، لاشەمت لەگەڵ لاشەکان وەردەگرتەوە

ئیمامی عمر فەرمووی: بەڵێ ئەومان دەوێ بەدوای ئەو دەگەڕێین ئینجا شوانەکە بردنی لەگەڵ خۆی بۆئەوەی بگەڕێ بە شوێنی کە بووە نیوەی شەو لەناکاو لە نێو شاخەکان لێیان دەرکەوت دەستی خۆی لەسەر سەری دانابوو هەر هاواری دەکرد دەیگووت: خۆزگە گیانمت لەگەڵ گیانەکان دەکێشا، خۆزگە لاشەمت لەگەڵ لاشەکان وەردەگرتەوە دەس بەجێ عمر بۆی چوو گرتی لە باوەشی خۆی، (ثعلب)ە گوتی: ئەی عمر پێغەمبەر بە تاوانی منی زانیوە؟ عمر فەرمووی: نازانم، بەس تەنها ئەوەندەیە کە دوێنێ باسی تۆی کرد ومن و (سلمان)ی نارد بە شوێنت.

(ثعلب)ە گوتی: ئەی عمر ! نەمبەیتە لای پیغەمبەر (ﷺ) مەگەر لەناو نوێژ نەبێ، عمر بە پەلە بەهاوکاری سلمان ی هاورێی (ثعلب)ە یان بردە نێو سەف (ڕێز) نوێژی موسڵمانان، هەرکە (ثعلب)ە دەنگی پێغەمبەری بیست لە نوێژدا کە قورئان دەخوێنێ، یەکسەر لە هۆش خۆی چوو کەوتە خوارێ،

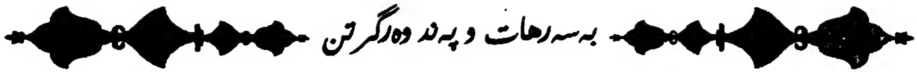
کاتێ پێغەمبەر (ﷺ)سلامی نوێژی دایەوە، فەرمووی، ئەی عمر ! ئەی سلمان ! ثعلبە چی بەسەر هات؟ گوتیان: ئەوەتا پعلبە، ئەی پێغەمبەری (ﷺ)خوا ئینجا پێغەمبەر هەستا چووە لای لاشەی جولاندو تاکو بەخەبەر بێت ئەویش بەخەبەر هات پێی فەرموو: ئەی ثعلبە بۆ چی رۆیشتی لەلام ولێك ون بوویت؟ گوتی: ئەی پێغەمبەری خوا گوناهەکەم. فەرمووی: ئایا ئەی ثعلبە ئایەتێکی قورئانت پێ بلێم بیخوێنی تاکو گوناهەکانت بسڕێتەوە؟ گوتی: بەلێ ئەی پێغەمبەری خوا، فەرمووی: بلێ: (ربنا اتنا في الدنيا حسنة وفي الاخرة حسنة وقنا عذاب النار)[1].

ثعلبة هەردەیگوت گوناهەکەم ئەی پێغەمبەری خوا گەورەترە لەوە، پێغەمبەری (ﷺ)فەرموی نەخێر بەڵکو کەلامی خوا گەورەترە، پاشان فەرمانی پێ کرد کە بڕواتەوە ماڵێ ئینجا هەشت دانە ڕۆژ لەماڵ کەوت بەنەخۆشی دواتر سلمان هاتە خزمەت پێغەمبەر گوتی: ئەی پێغەمبەری خوا ئایا ئاگاداری ثعلبە نیت، بەڕاستی خەریکە لەبەرئەو نەخۆشیە دەمرێ، فەرمووی کەواتە بڕۆن با بچینە لای، ئینجا چووە لای سەری پعلبەی گرت و داینا لەسەر کۆشی خۆی، بەلام پعلبە نەیهێشت یەکسەر سەری لابرد لە کۆشی پێغەمبەر (ﷺ)پێغەمبەر فەرموی: بۆچی وات کرد؟ گوتی لە بەرئەوە پڕە لە گوناهو تاوان، فەرمووی چیت بەسەر هاتووە؟ گوتی: نێوان پێست و گۆشت و ئێسقانم وەکو ڕێگای مێرولەی لێهاتووە.

---

(١) سورە البقرە (٢٠١)

فەرموو: داوای چی دەکەیت وحەز بەچی دەکەیت؟

گوتی: داوای لێ خۆشبوونی خوا دەکەم.

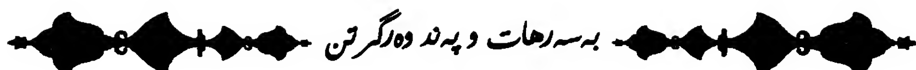
جابر دەڵێ: دەس بەجێ جوبرەئیل دابەزی وفەرمووی: ئەی محمد خوای گەورە سەلامت لێ دەکات وپێت دەڵی: ئەگەر ئەو بەندەیەم بە فراوانی هەموو زەوی بێتە لام بە گوناهوتاوان ئەوا من بە فراوانی هەموو زەوی دەچمە لای بەلێ بورون ولێ خۆشبوون ئینجا دەڵێ: پێغەمبەریش پێی گوت: کە ثعلبة ئەو هەواڵەی بیست بەدەنگێکی بەرز هاواری کردو دەس بەجێ گیانی پاکی دەرچوو.

پێغەمبەر (ﷺ)فەرمانی کرد بە شۆردن و کفن کردنی کاتێ نوێژی جەنازەی لەسەر کرد لەسەر پەنجەپێەکانی دەڕۆیشت پاشان فەرمووی: سوێند بەو خوایەی کە بەڕاستی ناردووم بە پێغەمبەر نەمتوانی قاچەکانم بەتەواوی دابنێم لەسەر زەوی لەبەر زۆری هاتنە خوارەوەی فریشتەکان بۆ ناشتن و بەخاك سپاردنی ثعلبة [1].

---

(١) كتاب التوابين بتصرف / للامام ابن قدامة المقدسي.

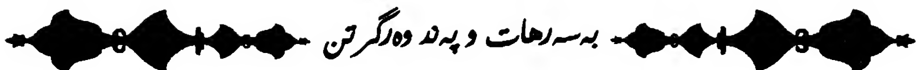
٣١٠- گرفتی کچێك

لە یەکێك لە قوتابخانەکان ئافرەتێکی مامۆستای خاوەن ڕەوشتی جوان و بەڕێز هەبوو، ڕۆژێکیان هاورێکی خۆی لە قوتابخانەکە پێ دەڵێت: بۆچی زەواج ناکەیت لەگەڵ ئەوەشدا کە تۆ هێشتا گەنجیت وجوانی و رێکی و پێکیت پێوەدیارە؟

کچەکە گوتی: لێرەدا هەندێ شت هەیە دەمەوێ پێت بڵێم: ئەویش ئەوەیە کە، ئافرەتێك هەبوو پێنج دانە کچی هەبوون، لەبەر ئەوەی هەموو جارێ کچی دەبوون پیاوەکەی هەڕەشەی لێ دەکرد و هەوڵی دەدا کە لێ جیاببێتەوە، جارێك لەناکاو کچێکیان پەیدا بوو ئەمیش هەستا بردی بۆ مزگەوت لەدوای نوێژی خەوتنیان، لە کاتی نوێژی بەیانیدا کە هاتەوە مزگەوت بینی کەس هەلینەگرتۆتەوە خۆی هەڵیدەگرتەوە و دەیبردەوە ماڵێ، هەموو ڕۆژێ ئەمە حالی بوو، دوای نوێژی خەوتنان دەیبردە مزگەوت و بەیانیش دەیبردەوە تاکو حەوت (٧) دانە ڕۆژ، وە دایکی ئەم منداڵەش قورئانی پیرۆزی بەسەردا دەخوێند تاکو خوا بیپارێزێ.

ئەو پیاوە تووشی هەراسان هات لە دەست ئەوکارەی، بەڵام دایکی منداڵەکە (کچەکە) دڵی زۆر خۆش دەبوو، ناچار لەماڵ داڵدەی دا و بەخێوی کرد، قەدەری خوا وابوو ساڵی ئایندە ئەو ئافرەتە منداڵێکی تری پەیدا بوو، بەڵام ترس هەر لەوڵی دابوو داخۆ ئەم کۆرپەلەیە کچ بێ یان کوڕ، چونکە پیاوەکەی هەرسەرزەنیشتی دەکرد لەسەرئەوە، کاتێ منداڵەکە لەدایك بوو

ئەمجارەیان کچ نییە بەڵکو کوڕە، کەواتە ژمارەی منداڵەکان لەوخێزانەدا بوو بە پێنج کچ و کوڕێك، دوای کەمێك یەکێك لە کچەکانی مرد کە گەورەکەی بوو، لە دوای مردنی ئەو کچە خوای گەورە کوڕێکی تریشی پێدا، پاشان کچی دووەمیشی مرد، ئینجا ئافرەت منداڵێکی تری پەیدا بوو ئەویش کوڕ بوو، بەم شێوە تاکو پێنج کوڕیان پەیدا بوون پێنج کچیشیان مردن کچی شەشەمیان مایەوە، ئەوکچە کەباوکی زۆر هەوڵی دەدا تاکو لەناوی ببات بەلاّم نەیدەتوانی، لە پاشان دایکیشیان مرد، ئێستا پێنج براو یەك خۆشك ماون، کچەکە گەورەبوو، کوڕەکانیش گەورە بوون، باوکیشی پیر بوو وای لێهات کە پێویستی بە کوڕەکانی بێت تاکو یارمەتی بدەن، بەلاّم کێ دەتوانێ ئێستا یارمەتی بدات خۆ ئەوان گەنجن ناتوانن خزمەتی بکەن یان دایکێك یان کچێکی دڵسۆزی وەك پێویست خزمەتی بکەن ئینجا ئافرەتەکە بە هاورێکانی گوت: ئایا دەزانن ئەو کچە کێ بوو کە باوکی دەیویست خۆی لێ رزگاربکات و لەناوی بەرێت، کە لەناو پێنج دانە خۆشك تەنها ئەو مابوو؟

بێگومان ئەوە من بووم کە خاوەن پێنج خۆشکی مردوو بووم ئێستا پێنج برام هەن، بۆیە زەواج ناکەم و ئەو داواکاریەتان ڕەت دەکەمەوە لە کاتێك باوکم هیچ کەسێکی نییە کە سەرپەرشتی بکات وەتەواو پەکی کەوتووە بەئازار ژیان دەباتە سەر، بەلاّم من خزمەتی دەکەم وهەڵدەستم بەجێ بەجێ کردنی داواکاریەکانی، ئێستاش دوو خزمەتکارم بۆ گرتوون کە بە تەواوی یارمەتی بدەن وتاکو کەمێك ئازارەکانی لەسەر کەم بێتەوە،

بەلاّم سەبارەت بە پێنج براکانم هەریەکەوە لە شوێنێکن، رێگایان دوورە

زۆربەکەمی سەردانی باوکم دەکەن لەبەر سەرقاڵی کاروباریان هەیە لە مانگی یەك جار سەردانی دەکات، وەهەیە لە دوو مانگ جاریٚ سەردان دەکات، ئینجا باوکیشم هەردەم غەمبارو ناڕەحەتە، هەمیشە فرمێسك لە چاوانی وشك نابێتەوەنە تاکوو وای لێهاتووە لەبەر زۆر گریانی سەرە کوڵمەکانی هەمووی هێڵیٚ ڕەشی لیٚ پەیدابوونە، ئینجا هاوڕێانم ئەی ئەوانەی کە غەمبارن بۆ لە دایك بوونی کچان ئێوە ڕاتان چییە، ئەمە دەردی دڵی منە؟[1].

٣١١- تۆبەکردنی کوڕی هارون الرشید

عبدالله کوڕی فەرەجی عابید دەڵیٚ: پێویستیم بە کرێکارێك هەبوو بۆ کارێکی خۆم بە کریٚ ی ڕۆژانە، چووم بۆ بازاڕ بینیم تەنها یەك کرێکاری ڕەنگ زەردو لاواز ماوە، بۆخچەیەکی گەورەی پێبوو دەڕۆیشت وە جوببەو مێزەرێکی خوری بۆ شێبوو، پێم گوت: کار دەکەیت؟

گوتی: بەڵی، گوتم: بەچەند؟

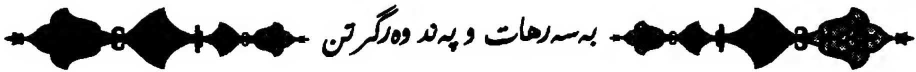
گوتی: دیرهەمێك و شەشێکی یەکەی،

گوتم: هەستە بابڕۆین بۆ سەر کارەکەم تاکوو بۆم ئەنجام بدەیت گوتی: مەرجم هەیە

گوتم: چیی یە؟

---

(١) قصص اعجبتني / محمد بن عمر صالح با عثمان ط (٣)

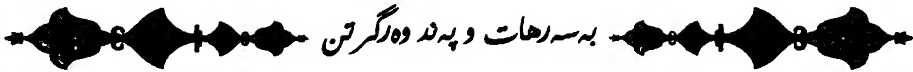
گوتی: هەرکە وەختی نیوەڕۆ هات وبانگدەر بانگی نوێژی فەرموو ئەوا من دەردەچم و دەست لە کار هەڵدەگرم وەدەچمە مزگەوت نوێژ دەکەم ئینجا دەگەڕێمەوە لات، وەهەرکە وەختی نوێژی عەسریش هات بەو شێوەیە ئەگەر ڕازی بێت

گوتم: بەڵێ ڕازیم لە گەڵم هەستاو هاتینەوە ماڵێ منیش لەسەر ئەوە لەگەڵی پێك هاتبوون کە باسی کرد، دەستی کرد بەکارکردن ارکردن پشدێنەکەی توونږ بەستا ئیشی دەکرد و هیچ قسەیەکیشی لەگەڵ ناکردم، تاکو نوێژی نیوەڕۆ هات گوتی: ئەی بەندەی خوا ئەوەتا بانگی فەرموو، گوتم: باشە بەکەیفی خۆت بە دەڵێ، دەرچوو و بۆ نوێژ کردن وپاشان گەڕایە وە بەردەوام بوو لەسەر کارەکەی تاکو نوێژی عەسر، کە نوێژی عەسریش بوو گوتی: ئەی بەندەی خوا نوێژی عەسر بوو، گوتم: بەکەیفی خۆت بە (واتە: بڕۆ نوێژ بکە)

دەڵێ: دەرچوو ب نوێژ کردن و پاشان گەڕایەوە سەرکارەکەی تاکوو کۆتایی ڕۆژ، منیش کرێیەکەم بۆ ژمارد و پێمدا ئینجا ڕۆیشت.

دوای چەند ڕۆژێك کارێکمان هاتە پێش و پێویستمان بە کرێکار هەبوو، خێزانەکەم پێی گوتم: بڕۆ لە بازار ئەو کوڕە گەنجە بێنە کە پێشتر کاری بۆ کردبوویت، منیش چوومە بازاڕ بەڵام نەمدۆزیەوە، پرسیارم لێ کرد، خەڵکی گوتیان: تۆ پرسیاری کەسێکی ڕەنگ زەردی بێ کەڵکی وادەکەیت کە نابیندرێت لە ڕۆژی شەمە تاکو شەممە، لەناو خەڵك دانانیشێ تەنها

بەنیانەبیٚ؟

دەڵێ: منیش بە دەست بە تاڵی گەڕامەوە ماڵی

کە ڕۆژی شەممە هات چوومە بازاڕ بە دوای گەڕام و ئەوجارە دەستم کەوتەوە، پێم گوت: کاردەکەین بە کریٚ؟

گوتی: خۆ دەزانی کریٚ ومەرجەکەم چۆنە؟

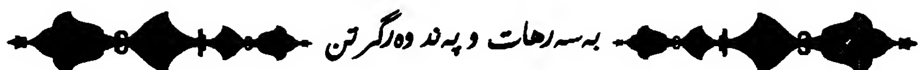
گوتم: بە ئومێدی خوا، دەڵێ: هەستا دەستی کرد بە کارکردن وەکو جاری پێشوو لە کاتی پێشوو لە کاتی ئێوارەدا منیش پارەی کرێم بۆ ژمارد بەڵام ئەمجارە هەندێکم بۆی زیاد کرد، ئەویش ئامادە نەبوو زیادە هەڵگریٚ، زۆرم داوا لێی کرد بیٚ سوود بوو، ناچار لێم تووڕە بوو، سەرزەنشتی کردم و بەجێی هێشتم و ڕۆیشت، زۆرناڕەحەت و غەمباربووم بۆی بەدوای کەوتم تاکو بەس کریٚ کەی خۆیٚ بدەمیٚ.

چەند ڕۆژێك تێپەڕبوو وەکو جاران پێویستمان بە کرێکارێك هەبوو، بۆیە لە ڕۆژی شەممە چووم بۆ بازاڕ تاکوئەو لەگەڵ خۆم بێنم، بەڵام ئەمجارە نەمدۆزیەوە، پرسیارم کرد لێی گوتیان: ئەو نەخۆشە جا کیٚ لێی دەپرسێت ئەو لە شەممە بۆ شەممە کار دەکات ودێتە بازاڕ بە دیرهەمێك ودانگێك [1] وەتەنها یەك دانگ دەخوات ئێستاش نەخۆش کەوتووەوە، پرسیارم کرد لە ماڵی ئەو تاکو دۆزیمەوە بینیم لەماڵی پیرێژنێك دەژیا، بە پیرەژنەکەم گوت:

---

(١) دانگ یان دانق، بریتی یە لە یەك لە سەر شەش درهەمێك

ئایا کورەگەنجەکە لێرەیە کە کرێکاری دەکات؟ گوتی: نەخۆشە لەوەتەی چەند ڕۆژێکە، منیش چوومە لای بینیم وابوو، لە ماڵ کەوتبوو، لە ژێر سەری خشتێکی قوڕی دانابوو، سەلامم لێ کرد وپێم گوت: ئایا هیچ پێویستیت نییە یە تاکو بۆت جێ بەجێ بکەم؟

گوتی: بەڵی ئەگەر ڕازی بیت.

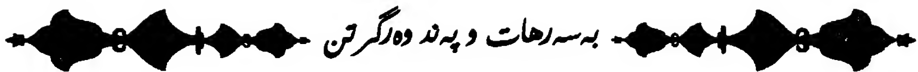
گوتم: ڕازی دەبم ان شاءالله

گوتی: ئەگەر مردم ئەو بێڵە بفرۆشە، وەئەو جوببەو مێزە ڕەشەم بۆ بشۆرە وبیکە بە کفنم، بەڵام وریابە لەباخەڵی جوببەکەم ئەنگوستیلەیەك هەیە لەلای خۆت هەڵیگرە وچاوەڕوانبە تاکو (هارون الرشید) بە سواری وڵاخەکەی لە ڕێگایەك دەڕوات تۆش بۆی بوەستەکە بتبینی، ئێنجا کە تۆی بینی بڕۆبۆلای قسەی لەگەڵ بکە و ئەو ئەنگوستیلەیەشی پێ نیشان بدە — واتە: خۆت والێبکە ئەنگوستیلەکە ببینی، هەرکە ئەنگوستیلەکەی بینی بانگت دەکات تۆش یەکسەر ئەنگوستیلەکەی تەسلیم بە ئەو بکە بەڵام با لە پاش ناشتنم بێ.

گوتم: بەڵێ.

کاتێ کە گیانی دەرچوو ئەوەی فەرمانی پێکردوم بۆم جێ بەجێ کرد لە پاشان چاوەڕێی دەرچوونی (هارون الرشید) بووم، لەسەر ڕێگا بۆی دانیشتم، کە تێپەڕێ بانگم کرد (یا امیر المؤمنین) ئەی گەورەی ئیمانداران تۆ سپاردەیەکت لەلای منە، ئینجا منیش ئەنگوستیلەکەم بەدیارخست تاکو

ببیینیٚ بانگی کرد و منی برد تاکو ناو منالّی خۆی پاشان پێی گوتم، تۆ کێیت؟ گوتم: عبدالله کوری فەرەج گوتی: ئەو ئەنگوستیلەیەت لە کویٚ بوو؟ منیش بەسەرهاتی کوڕە گەنجەکەم بۆی گێڕایەوە، دەستی کرد بە گریان، ئەوەندە گریا بەزەییم پێی هاتەوە، کاتیٚ دلّی کەمێك بە من خۆش بوو ئولفەتی گرت گوتم: ئەی ئەمیری ئیمانداران ئەو گەنجە چ خزمیایەتی ونزیکی هەبوو لە گەلّت؟

گوتی: چۆن وای لێهاتبوو؟

گوتی: ئەو کوڕەم پەیدا بوو پێش تووشی خەلیفایەتی ببم بەلاّم ئەو زۆر لە خوا ترس و بە ڕەوشت و دلّ پاك وسینەساف بوو، بەجوانی گەشەی دەکرد فێری قورئان بوو، شارەزاییەکی تەواوی پەیدا بوو لە زانستە ئیسلامیەکان، هەرکە بووم بە خەلیفە یەکسەر وازی لیٚ هێنام و خۆی لێم بە دوورگرت وەلە مالّی دنیا هیچی لیٚ وەرنەگرتم منیش ئەو ئەنگوستیلەیەم دا بە دایکی کە لە یاقوتی گران بەهابوو، وەپێم گوت: ئەوەی بدەریٚ، هەروەها زۆر لەگەلّ دایکی چاك بوو، دایکی دەیگوت: هەردەبیٚ لەگەلّ من بیت

دایکیشی وەفاتی کرد، منیش هیچ هەوالّێکی ئەم کوڕەم نەدەزانی تاکو ئێستا مەگەر لە تۆ نەبیٚ، پاشان (هارون الرشید) گوتی ئەگەر بووەشەو لەگەلّم وەرەسەر گۆڕکەی، کە شەوداهات من و ئەو بەتەنیا چوین بۆ سەر گۆڕکەی، لەسەر گۆڕ دانیشت، زۆر بە توندی گریا تاکو بەیانی ئینجا گەڕایەوە مالّی، پاشان گوتی: بەلّێنم پیٚ بدە ناوەناوە پێکەوە بێین بۆ سەر

گۆرەکەی، منیش بەڵێنم پێ دا بەشەو لەگەڵی بچم، شەوان دەردەچووین پاشان دەگەڕاینەوە.

(عبدالله)ی کوڕی فەرەج دەڵێ: نەمدەزانی کە ئەوە کوڕی (هارون الرشید)ە تاکو بەخۆی باسی نەکرد ئێنجا زانیم (ڕەحمەتی خوای لێ بێت)[1].

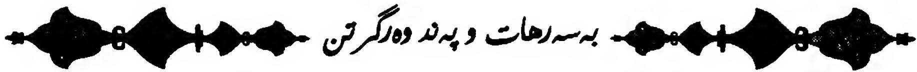
٣١٢- چاکە بکە لەگەڵ چاکەکار لە پاداشتی چاکەکانی یەوە

ابو بکری کوڕی عبدالله دەڵێ: پیاوێك هەبوو زۆردەچووە لای پاشایەکان بۆیە هەڵدەستا بە ئامادەکردن و پێشکەش کردنی پێڵاوەکانی ئەو پاشایەی کە لە خزمەتی بوو، وەزۆریش ئەو وتەی دووبارەی دەکردەوە دەیگووت: (چاکە بکە لەگەڵ چاکە کار لە پاداشتی چاکەکانییەوە چونکە خراپەکار کارەخراپەکانی بەسیەتی) دەڵێ: پیاوێك حەسوودی پێ برد لەسەر ئەو قسە بەجێ یەو ئەو ڕێزە لە لای پاشا، بۆیە هەستا ڕۆژێك دەستی گرت و بردیە مەجلیسی پاشا، پیاوەحەسوودەکە بە پاشای گوت: دەبینی ئەی پاشا ئەو پیاوەی کە پێڵاوەکانت هەڵدەگرێ وپێشکەشت دەکات ئەو هاوئەوهاش دەڵێ: واتە: بەخراپە باست دەکات

هەروەها واگومان دەبات کە تۆ هەردەم تام و بۆنی دەمت ناخۆش و

---

(١) کتاب التوابین / ابن قدامە المقدسی

بۆگەنە، پاشا گوتی: چۆن شتی وادەبێ؟

پیاوەکە گوتی: بانگی بکە بابێتە لات، هەرکەلێت نزیک کەوتەوە دەستی لەسەر لووتی خۆی دادەنێ تاکو ئازار نەچێژێ لەبەر بۆنی دەمت، پاشا گوتی: باشە برۆ تاکو کەمێ بیری لێ دەکەمەوە

پیاوەکە لەلای پاشا ڕۆیشت چووە لای پیاوەکەی هاوڕێ کە خاوەن ئەوقسە چاکە بوو، بردی بۆ ماڵی خۆی وخوانێکی نانی بۆ سازدا وەخواردنەکەشی پڕکرد لە سیر،

پیاوەکە کە نانی خوارد ڕۆیشت دەست بەجێ چووە مەجلیسی پاشا وەکو جاران خزمەتی دەکرد و وتەکەی خۆیشی دوبارە کردەوە پاشا گوتی: ئادەی لێم نزیك بەرەوە

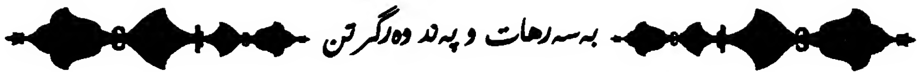
ئەویش نزیك بووەوە بەڵام لە بەر بۆنی سیر کە لەماڵی پیاوەکەی خواردبوو دەستی خستبووە سەر دەمی تاکو پاشا ئازار نەچێژێ لەدەستی

پاشا لە دلی خۆی گوت: بەڕاستی ئەو پیاوە راستی کرد وادیارە لەبەرئەوە دەستی دادەنێ لەسەر دەمی تاکو بۆنی منی بۆنەچێ.

دەڵێن پاشا عادەتێکی هەبوو هیچ کات نامەی بۆ کەس نانووسی بەدەستی خۆی مەگەر دیاری یان خزمایەتی نەبا،

بۆیە ئەوجارە بەدەستی خۆی نامەیەکی نووسی بۆ یەکێ لەخزمەت کارەکانی خۆی، تێیدا نووسی:

هەرکاتێك هەڵگری نامەکەم هاتەلات دەست بەجێ سەری ببڕە وکەوری بکە، وەناوپێستی پڕ بکە لە (کا) ئینجا بۆمنی ڕەوانە بکەوە.

دەڵێ: پیاوەکە (کە لە خزمەت پاشا بوو، وەخاوەن ئەو وتە بەنرخانە بوو) دەستی دایە زامەکە و یستی بیبات بۆ شوێنی مەبەست بەلاّم پیاوە حەسوودەکەی لە ڕێگادا بینی گوتی: ها ئەو نامەیە چی یە؟

گوتی: ئەوە نامەی پاشایە بۆ منی نوسیوە کە دیاریەك وەرگرم، پیاوەکەش لە دلێ خۆی گوت: ڕاست دەکات چونکە پاشا بەدەستی خۆی هیچ نامەیەك نانووسێ مەگەر بۆ ئەو جۆرە مەبەستە نەبێ، بۆیە پێی گوت: ئەو نامەیە بکە دیاری بۆ من، تاکو من بیگەیەنم.

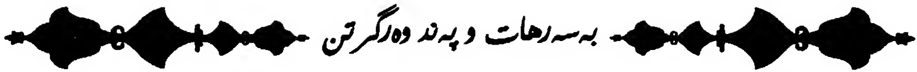
پیاوەکە گوتی باشە بۆتۆ.

هەلێگرت و بردی بۆ لای کارەکەرەی پاشاکە بۆی نوسیوە هەرکە کارەکەرەی پاشا (العامل) نامەکەی کردەوە پێی گوت: لەونامەیە نوسراوە کە من دەست بەجێ سەرت ببڕم وکەورت بکەم.

گوتی: پیاوی چاك بەخوا ئەوە نوسراوی من نەبوو، بۆ من نەنوسرابوو هاوار بۆ خۆم نابێ ئەو کارە بکەیت تاکو موڕاجەعەی پاشا نەکەیت پیاوەکەی پاشا (العامل) گوتی: ناکرێ قسەو بڕیاری پادشا ناگەڕێنەوە، بۆیە دەست بەجێ سەری بڕی وکەوری کرد وەپێستی پڕکرد لە (کا) بۆ پاشای ناردەوە.

پیاوەکەی تریش وەکو جاران لەناکاو هاتەوە لای پاشا، هەمان قسەی

کرد کە پێشتر دەیکرد پاشا سەرسام بوو.

گوتی: کوانامەکەم؟

پیاوەکەش ئاگای لە هیچ نییە تەنها ئەوە نەبێ کە نامەکەی بە هاورییەکەی بەخشیوە، بۆیە گوتی: فلان کەس هاتە سەر رێگام گوتی ئەو نامەیەم بدەرێ منیش پێمدا

پاشا گوتی: خۆئەو باسی کرد گوتی: گوایە تۆ گوتوتە: پاشا دەم وودانی بۆگەنە و بۆنی ناخۆشی هەیە

پاشا گوتی: بۆ چی دەستت لەسەر دەمت دانابو کە هاتیەلام؟

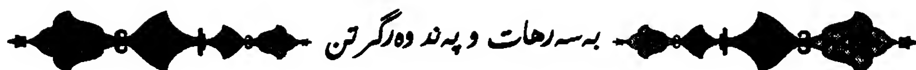
پیاوەکە گوتی: چونکە فلان کەس منی بردەوە ماڵی خۆی خواردنی پر سیری دەرخوارد دام، بۆیە منیش نەمەویست پاشا ئازار بدەم دەستم خستە سەر دەمم.

پاشا گوتی: راستە، برۆ بۆ شوێنی خۆت ئەوەندە خراپەیە بەسە بۆ مرۆڤی خراپەکار [1].

---

(١) قصص العابدين / د.حامد احمد الطاهر لاپەرە (٩٤) دار الغد الجديد

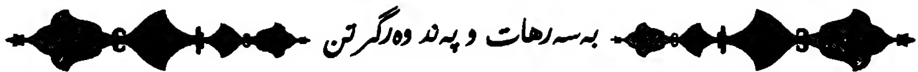

٣١٣- کەراماتی ئەولیا

ذالنون ی میسری دەڵێ: بۆ مەبەستی حەج کردن دەرچووم لە ماڵ، هیچ کەسێکیشم نەکرد بە هاوڕێیم بۆ ڕێگا، لە ڕێگادا دەڕۆشتم لەناکاو کەوتمە بیابانێکی وشك، ئەوەی پێداویستی خواردن وخواردنەوەبێ هیچم پێ نەما بۆیە چاوەڕوانی مردنم کرد، لە ناکاو درەختێکی سێبەردارم لێ بەدەرکەوت لەناوەڕاستی بیابان، لقەکانی نزیك وچاك هاتبوونە خوارێ، گەڵاکانی هەتا بڵێ زۆر بوون، لەدڵی خۆم گوت: چاك وایە بەرەو ئەو سێبەرە هەنگاوبنێم، تاوەکو خوای گەورە بڕیارێك دەدات، کە گەیشتمە لای دارەکە ولێ نزیك کەوتمە، وەیستم بچمە ژێر سێبەرەکەی بەهۆی پێکەوتنی لقێك لەلقەکانی ئەوداره بە کوپە ئاوەکەم، ئەوەی ئاوبوو لە ناوی هەمووی ڕژایە سەرزەوی هیچی تێدا نەما کە خۆمی پێ ڕزگار بکەم لە تینوێتی، ئەمجارە بەتەواوی دڵنیابووم کە لە ناو دەچم وچارەم نەما، بۆیە ڕاکشام لە ژێر سێبەری دارەکەو چاوەڕوانی فریشتەی گیان کێشانم دەکرد تاکو گیانم بکێشێ، لە ناکاو گوێم لە دەنگێکی غەمباربوو لە دڵێکی غەمبار دەردەچوو، هەر دەیگوت: خوایە، گەورەکەم، سەر پەرشتیارم، ئەگەر بەوە لێم ڕازی بێت ئەوا بۆم زیادبکە، تاکو لێم ڕازی بێت ئەی ئەو خوایەی کە لە هەموو بەزەییێك بە بەزەیی تری !

منیش هەستام وبەرەو دەنگەکە چووم، بینیم پیاوێکی ڕەنگ جوان و نوورانی بوو کەوتبووە سەر لیم وگۆشتی لاشەی هەڵدەکوڵی لەگەرما، سەلامم

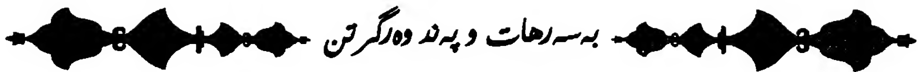
لێکرد، ئەویش وەڵامی سەلامی دامەوە، پێی گوتم: ئەی (ذالنون) لەو کاتەی خواردن و خواردنەوەکەت تەواو بوو دڵنیابوویت کە دەمریت ولەناو دەچیت.

منیش لەلای سەری دانیشتم، هەر بۆی دەگریام و بەزەییم پێیدا دەهاتەوە، لەناکاو سفرەیەکی خواردنم بینی لەپێشم داندراوە، وە بە راپەڵەکەی خۆی لە زەوی دا، کانیێکی ئاوی لێ هەڵقولا ئەو ئاوە لەشیر سپی تر بوو، وەلەهەنگوین شیرین تر بوو، ئینجا گوتی ئەی (ذالنون) بخۆ و بخۆرەوە، پێویستە تۆ بگەیتە ماڵی خوای گەورە لەمەکە، بەڵام ئەی ذالنون پێویستێکم هەیە ئەگەر بۆم جێ بەجێ بکەیت ئەوا پاداشت وەردەگری لەلای خوا، گوتم: چی یە؟

گوتی: ئەگەر من مردم، بمشۆرە پاشان بمنێژە، وەلە دروندە وباڵندە دامپۆشە، پاشان برۆ، ئەگەر فەریزەی حەج تەواو بوو لەگەڕانەوەدا ڕێگات دەکەوێتە بغداد، دەچیە (باب الزعفران) لەوێ، ئینجا دەبینی منداڵان لە کۆڵان یاری دەکەن جۆرەها جلو بەرگی ڕەنگاو ڕەنگیان پۆشیوە، منداڵێکی گەنجی تەمەن بچووك دەبینی لەنێوانیان، کە هیچ شتێك سەرقاڵی ناکات لە زیکر و یاری خوا، پارچە پەرۆیەکی لە پشتی بەستایە وەیەکێکی تری لەسەر شانە، دوو هێڵی ڕەشی لە سەرکوڵمەکانیەتی لەبەشوێنەواری فرمێسك وگریان دروست بوونە ئەگەر بینێت ئەوە کوڕی منە، گڵێنەی چاومە، سەلامی منی پێ بگەینە.

ذالنون دەڵێ: کە لە قسەکانی تەواوبوو بیستم دەڵێ: اشهد ان لا اله الا

الله واشهد ان محمد رسول الله.

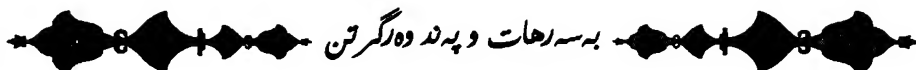
وەهاوارێکی لێ هەستاو گیانی دەرچوو لە دنیا جیابوەوە، رەحمەتی خوای لێ بێت، منیش گوتم: انا لله وانا اليه راجعون، وە کراسێکم لەناو بوخجەکەم بوو هەردەم لەگەڵم بوو، بەو ئاوە پوخت شۆردم وکفنم کرد، وپاشان بەخاکم سپارد ئینجا بۆ ماڵی خوا کەوتمەڕێ، واجیبات ومەناسیکی حەجم تەواو کرد بەرەو گۆڕی پێغەمبەر کەوتمەڕێ، کە زیارەتی ئەوێشم تەواو کرد، ئەمجارە بەرەو شاری بغداد کەوتمە ڕێ کە چومە ناو شار بینیم ڕۆژی کەیف خۆشی و شادی خەڵکی شاربوو، منداڵان یاریان دەکرد، جۆرەها جل و بەرگی ڕەنگاو ڕەنگیان پۆشیبوو، بەوردی سەیرم کرد، هەمان منداڵم دۆزیەوە کە بۆم باسکرابوو، لەناو منداڵان بەڵام هیچ شتێ ئەو منداڵەی سەرقاڵ نەکرد بوو لە زیکری خوا، وە شوێنەواری غەمباریشی لە ڕۆخساری دیاربوو، وەئەوهێڵە ڕەشانەی لەسەر ڕۆخساری دیاربوون

کە شوێنی واری فرمێسك وگریان بوون، هەردەیگوت: خەڵکی هەمووی بۆ ڕۆژی جەژن دڵیان خۆشە بەڵام من دڵم بەو خوایە خۆشە کە تاك وتەنیایە ولە هەموو کەسێ بێ باکە.

خەڵکی هەمووی بۆ ڕۆژی جەژن جل و بەرگیان بۆیەکردووە بە جۆرەها ڕەنگ، بەڵام بەرگ و پۆشاکی غەمباری وزەلیلیم بۆیە کردووە.

خەڵکی هەموی بۆ ڕۆژی جەژن خۆیان شۆردووە، بەڵام من بەئاوی فرمێسکەکانم جگەری خۆم شۆردووە.

ذالنون دەڵێ: لێ نزیك بوومەوە سەلامم لێ کرد ئەویش سەلامی منی ولآم دایەوە گوتی :

بەخێربێ ئەو نێردراوەی کە لەلای باوکم هاتووە.

گوتم: تۆ چوزانیت کە من لەلای باوکت هاتووم و کێ هەواڵی پێدایی؟

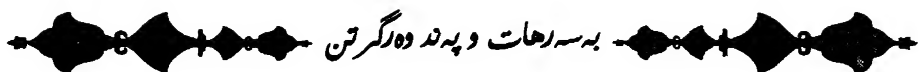
گوتی: ئەوەی هەواڵی پێدام کە تۆ باوکمت شۆرد و بەخاکت سپارد لە چۆڵی بیابان ئەی ذالنون.

ئایا تۆ نەبوویت کە باوکی منت ئەسپەردەی خاك کرد لە بیابان؟ سوێند بە خوا گیانی باوکم بۆ (سدره المنتهی) بەرز کرایەوە بەڵآم وەرە بابڕۆین بۆ لای داپیرم.

دەڵێ: دەستی گرتم بردمی بۆ ماڵی خۆی، کە گەیشتینە بەردەم دەرگایەکە بە دەنگێکی هێواش و لەسەر خۆ خانەوادەکەی ئاگادارکردەوە لەناکاو پیرێژنێك هاتە دەرێ بەرەولای ئێمە کەوتە ڕێ هەرکە منی بینی گوتی: یاخوا بەخێربێ بێ ئەو کەسەی کە ڕوخساری خۆشەویست وگلێنەی چاوی منی بینوە.

پێم گوت: کێ هەواڵی پێدایی کە من ئەوم بینی وە؟ گوتی: ئەو هەواڵی پێدام کە هەواڵی پێدام کە تۆ کوڕەکەی منت کەفن کردووە، وەئەوکەفن و پۆشاکەش کەهی خۆت بوو بۆت دەگێڕمەوە و دەبێ لێم دەرگریتەوە، ئەی ذالنون سوێند بەخواو بە پیرۆزییەکەی پۆشاك و خەرقەی کوڕم فریشتەکانی

ئاسمان شانازی پێوەدەکەن، پاشان گوتی: ئەی ذالنون چۆن کوڕەکەی منت بەجێ هێشت، گلێنەی چاوم وهێزی دڵ و گیانم، پێم گووت: لە چۆڵ و بیابان لە نێو لیم و بەردان بەشی خۆی وەرگرت لەلایەن خودای بالآدەست و لێخۆشبەر کاتێ پیرێژنەکە ئەمەی بیست منداڵەکەی خۆی گرتە باوەشی بەتوندی گوشی ئینجا لە پێش چاوانم ون بوو، نەمزانی بۆ کوێ چوو نەمزانی نەبۆ ئاسمان چوو نەزەوی قووتی دان، چوومە ناو ماڵەکە دەگەرام بەلآم نەمدۆزینەوە، دەمگۆت: ئەوە بۆ کوێ چوون؟

گوێم لە دەنگێك بوو دەیگوت: ئەی ذالنون! خۆت ئازارمەدە هەموو دونیا داوای ئەوانی کردووە بەلآم نەدۆزرانەوە منیش گوتم: بۆ کوێ چوون؟

ئەو دەنگە پێی گوتم: شەهیدان لە جەنگدا بەشمشێری کافرەکان دەمرن بەلآم ئەوانە خۆشەویستی خوا بوون بەعەشق وخۆشەویستی خوا مردن، بەپێڕۆی نورین هەڵگیران بۆ (مقعد صدق) لەلای پادشای گەورە و خاوەن هێزو دەسەلآت

ذالنون دەڵێ: لەوسەین وبەینە دا بوخچەکەم لێ ون بوو، لەناکاو دۆزیمەوە بینیم ئەو کەفنەی کە پێم کفن کرد بوو لە بیابان وا لە ناو بوحچەکەم دایە وەکو خۆی لوول دراوە، بۆم گەڕاوەتەوە. خوای گەورە لێیان ڕازی بێ، بە بەرەکاتی ئەوانیش ئێمە سوود مەندەبین ان شاالله[1].

---

(١) بحر الدموع / الامام ابن الجوزي لاپەرە (٣٥) الطبعة الاولى دار الفجر دمشق

٣١٤- ئەوەی لە پێش تۆبە کردندابینی

ئیمامی (الذهبي) لە کتێبی (الکبائر)دا دەفەرمووێ :

خەلیفە عبدالملك ی کوڕی مروان دەڵێ: گەنجێکی غەمبار بەگریانەوەهاتە لام گوتی: ئەی ئەمیری ئیمانداران بەڕاستی گوناهێکی گەورەم کردووە ئایا بۆم هەیە تۆبە بکەم؟

عبدالملك گوتی: گوناهەکەت چییە؟

گوتی: گوناهم زۆر گەورەیە

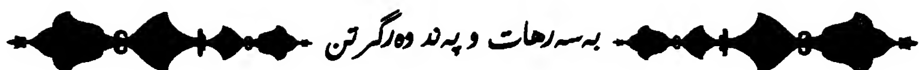
عبدالملك گوتی: ئەو گوناهە گەورەیە چییە؟ تۆبە بکە و بگەڕێوە بۆ لای خوا، خوا تۆبەلە بەندەکانی وەردەگرێ ولە تاوانیان دەبووریێ.

گوتی: ئەی ئەمیری ئیمانداران، من پیاوێك بووم خەریکی هەڵکەندنی گۆڕ بووم، کفنەکەم دەردەهێنا و دەمفرۆشت، وەلەو کارەمدا شتی زۆر سەیر و سەمەرەم بینی.

خەلیفە گوتی: چیت بینی.

گوتی: شەوێك گۆڕێکم هەڵکەند بینیم خاوەنەکەی ڕوی لە قیبلە وەرگێردراوە، زۆرلێی ترسام، ویستم ڕایکەم، گوێم لە دەنگێك بوو لە ناوگۆڕەکە دەیگوت :

بۆچی ناپرسی ئەو مردووە بۆ ڕوی وەرگێراوە لە قیبلە؟

منیش گوتم: بەترسەوە بۆچی ڕوی وەرگێراوە؟

دەنگەکە گوتی: لەبەر ئەوە گرنگی بە نوێژ نەداوە، ئەوەش پاداشتی یەتی.

جارێکی تر گۆڕێکم هەڵکەند، بینیم خاوەنەکە (مردووەکە) بووە بە بەراز وەبە زنجیر بەستراوەتەوە، زۆر لێی ترسام ویستم ڕابکەم لەلای یەکێك پێی گوتم: بۆچی لە کردەوەکانی ناپرسیت وە بۆ ناپرسی کەوا لەبەرچی بەوشێوە ئازار دەدرێت.

منیش بەترسەوە گوتم: بۆچی؟

گوتی: ئەو مردووە لە دنیادا عەرەقی دەخواردەوە وە لەسەر تۆبەو گەڕانەوەش نەمردووە.

ئەی ئەمیری ئیمانداران گۆڕی سێ یەم ئەوەبوو مردووەکەم بینی بە ئاگر لە زەوی بەسترابوەوە، وەزمانیشی لە پشتی ئەستۆی هێنابوە دەرێ زۆر لێ ترسام ویستم ڕابکەم.

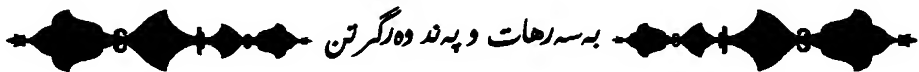
بانگ کرام، بۆچی لەوەزعی ئەو مردووە ناپرسی؟

منیش گوتم: لەبەر ئەوە خۆی لە پاشەڕۆی میز نەدەپاراست وەقسەی بۆ ئەم و ئەو دەگواستەوە، نێوان خەڵکی تێك دەدا.

ئەوەش پاداشتی یەتی.

چوارەم: ئەی ئەمیری ئیمانداران گورێکم هەڵکەند خاوەنەکەی ئاگرێکی

گەورەی لەناو گۆڕەکەدا هەڵگیرساندبوو، زۆر لێی ترسام ویستم ڕابکەم، پێیان گوتم بۆ ناپرسی لەوەزعی ئەو پیاوە؟

گوتم: بۆ چی وابەسەر هاتووە؟

گوتی: ئەو پیاوە لەدنیادا وازی هێناوە لە نوێژکردن وئەوەش پاداشتییەتی.

پێنجەم ئەی ئەمیری ئیمانداران گۆڕێکم هەڵکەند، بینیم گۆڕەکە هەتابڵێ فراوان کراوە لەسەر مردوەکە بەدرێژای بینین وەنورو ڕۆشنائیك لەناو گۆڕەکەدا هەبوو، مردووەکەش زۆر بە ئارامی لەسەر تەختێك خەوتبوو، ئەم نورەش هەموو دەوری ڕوون کردبوەوە، وەبەرگو بۆشاکێکی زۆر جوانی لەبەر بوو، منیش شەرمم لێکرد و ویستم بۆی دەربچم وڕابکەم، پێان گوتم: بۆ ناپرسی چۆن خوا ئەو ڕێزەی ناوە لێی؟

گوتم: بۆچی خوا ئەو ڕێزەی ناوە لێی؟

پێیان گوتم: لەبەر ئەوە لەدنیادا گەنجێکی تۆبەکارو خواپەرست بوو، لە گەنجایەتیدا دەستی کردبوو بە خواپەرستی

خەلیفەی عبدالملك گوتی: بەراستی ئەو ڕوودا،وە، ئامۆژگارییە بۆ تاوانباران، وەموژدەیەکی خۆشە بۆ خواپەرستان[1].

---

(١) الكبائر / الامام الذهبي -٢٤٣-٢٤٥/ یان قصص العابدین لاپەرە (٤٢)-(٤٣)

٣١٥- نابینا لە کاتی قورئان خوێندندا بینایە

ابو حمزە – نصیری کوڕی فەڕەج ی اسلمی – کە خزمەتکاری ابو معاویەی (الاسود)بوو دەڵێ :

ابو معاویە چاوەکانی نابینابوون، ئەو هەرکاتێك بیەوێت کە قورئان بخوێنێت بە دوای قورئان دەگەرێتو لاپەڕەکانی دەکاتەوەو تەماشای دەکات، خوای گەورە چاوەکانی بۆ دەگەڕێنێتەوە، هەرکە قورئانیشی داخست وهەڵیگرت چاوەکانی وەك خۆی نابینا دەبنەوە

– ابو زاهریە دەڵێ :

سەردەمێك چوومە شاری (طرسوس) لەوێ سەردانی ابو معاویەم کرد وچوومە لای، کە بینیم هەردووك چاوی نابینایە و قورئانێکیشی لەماڵ هەڵواسیبوو، پێم گوت :

ئەی ابو معاویە ڕەحمەتت لێ بێ قورئان و تۆی نابینا ؟

ابو معاویە گوتی :

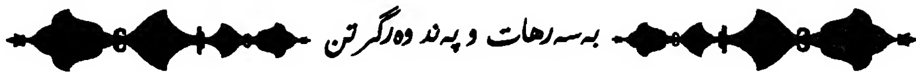
برام ئەوە نەهێینیە دەشارێتەوە لێم تاکو دەمرم؟

گوتم بەڵێ

گوتی: هەرکاتێ ویستبم قورئان بخوێنم چاوەکانم دەکرێنەوە دواتر نابینا دەبم و چاوم دادەخسترێن [1].

---

(١) من قصص العابدین – حامد احمد الطاهر لاپەرە (٥٠)

٣١٦- دادگەری و پارێزراوی

ڕۆژێك نێردراوی پاشای ڕۆم هات بۆ سەردانی ئیمامی عمری کوڕی خەتاب چووە مەدینە و لە ڕێگاکانی پرسیاری لە خەڵك دەکرد کۆشکی پاشاتان لە کوێ یە؟

خەڵکیش گوتیان: خەلیفەی عمری کوڕی خەتاب لە کۆشکدا ناژی و پارێزەرو پاسەوانیشی نییە، ئینجا چەند کەسێك لەگەڵ نێردراوی پاشا ڕۆیشتن تا گەیشتنەلای درەختێکی گەورەو ئاماژەیان بۆ کەسێکی خەوتوو کرد لەژێر سێبەری درەختەکەدا، گوتیان ئەوە پێشەوای ئیماندارانە کە هەواڵی دەپرسیت. کابرا سەرسام بوو !! چۆن دەبێت کاربەدەست هێندە بێخەم و سادە بێت؟!

کە نزیك بوەوە لە ئیمامی عمر بینی وا لەسەر زەوی خەوتووە و عەباکەی کردووە بەسەرین ئەوەندەی تر سەرسام بوو.

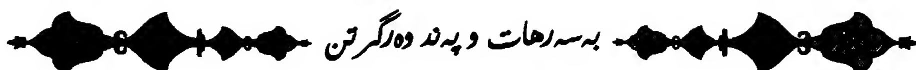
بە ئیمامی عمری گوت :

من نێردراوی پاشای قەیسەرم بۆ لای تۆ واگومانم برد کە تۆش پاشەیەکی وەك پاشاکانی ئێمە وکۆشك و تەلارو پاسەوانت هەیە خەڵك لەدەورتن، بۆ هەر شوێنی دەربچیت خەڵك بەدواتەوەت بەڵام بەڕاستی ئەی عمر تۆ کار بە دەستێکی دادپەروەربوویت بۆیە وابێ خەم و ترس خەوتوویت باکت لە هیچ شتێ نییە[1].

---

(١) چیرۆکی ڕەوشتەجوانەکان، لاپەڕە (١٧٥)

٣١٧- لەگەڵ دۆستانی خوادا

شێخ ابو بکری شیبلی (ڕحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرمووێ:

پیاوێکی دەشتەکیم بینی لەشاری مەکەی پیرۆز خزمەتی پیاوانی تەسەوفی دەکرد منیش پرسیم لە بارەی ئەو شتەوە پیاوەکە گوتی: ڕۆژێکیان بەتەنیا لەو دەشت و دۆڵەبووم، لەناکاو گەنجێکی سەرکوت و بێ خاوسم بینی، هیچ خواردن و خواردنەوە عەسای پێنەبوو، لەدڵی خۆم گوت: دەچمە لای ئەگەر برسی بێ ئەوا خواردنی دەدەمێ ئەگەر تینوو بێ ئەوا ئاوی دەدەمی، دەڵێ: بەپەلە بۆی چووم تاکو نێوانمان گەزێك مابوو لەناکاو لێم دوور کەوتەوە و پاشان لە پێش چاوم ون بوو گوتم: ئەوە بەراستی شەیتان بوو بەلآم کەسێك بانگی کرد گوتی: نەخێر شەیتان نەبوو ئەوە سەرخۆش بوو[1] منیش بانگم کرد وگوتم: هۆکاکی برا سوێندت دەدەم بەحەقی ئەو خوایەی کە (محمد)ی بەڕاستی ناردووە بە پێغەمبەر دەبێ لێم ڕاوەستیت، دەڵێ: ئاوڕی دایەوە گوتی: گەنجە خۆت ماندوو کرد ومنیش ماندوو کرد، گوتم: بەتەنیام بینی ویستم خزمەتت بکەم، پێی گوتم: کەسێك خوای لە گەڵ دا بێ چۆن بە تەنیا دەبێ؟

منیش گوتم: لەبەر ئەوە هیچ خواردن و خواردنەوەت لەلانەبوو، پێی گوتم: یادی ئەو خۆراکە ئەگەر برسی بووم، وەئامادە بوونی ئەو داواکاری

(١) ئەو کەسەی کە بانگی کرد و گوتی سەرخۆشە ئەوە شەیتان بوو ویستی لە خشتەی بەری

منە ئەگەر تینوو بووم، پێم گوت: کەواتە من برسیم خواردنم پیّ بدە، گوتی بۆچی باوەڕ بە کەراماتی ئەولیا ناکەیت؟ گوتم: بەڵێ: بەلاّم تاکو دلّم باشتر ئارامبگریّ، دەڵێ: بەدەستی خۆی لەزەوی دا کە زەوییێکی وشك و لیم بوو پاشان مشتێکی لیّ هەلّگرت و گوتی ها بیخۆ ئەی فێڵڵێکراو، سەیرم کرد دەبینم بووە بە ئاردێکی زۆر زۆر ورد، گوتم چەندە خۆش و بەتامە، گوتی: لە دۆڵەکان لەو جۆرەشتانە زۆرە لەلای دۆست و خۆشەویستانی خوا ئەگەر بزانی وتێبگەیت، پێم گوت: دە ئاویشم بدەریّ تینووەمە ! دەڵێ: بە قاچی خۆی دا لە زەوی کانییەکی ئاو وەکوو هەنگوین هەلقولاّ، بۆی دانیشتم تاکو لێی بخۆمەوە، پاشان سەرم بەرزکرد، دەبینم کەسم لەلا نەماوە نەمزانی چۆن لێم ون بوو، وەبۆ کویّ چوو،

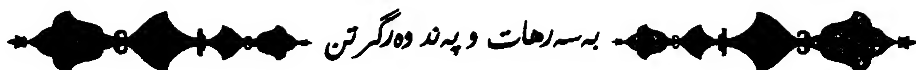
بۆیە لەو رۆژەی کە ئەو شتەم بینی هەمیشە خزمەتی فەقیر و هەژاران دەکەم تاکو ئێستا بۆ ئەوەی کەسانی وەك ئەو پیاوە چاکە ببینم(١).

٣١٨- ئەو نەخۆشەی کە مرد نابینابوو

لە یەکێك لە نەخۆشخانەکان دوو نەخۆشی بەساڵاچوو لەیەك ژووردا بوون، هەردوکیان یەك نەخۆشیان هەبوو، یەکێکیان ڕێگەی پێدرابوو لەلایەن پزیشك کە لە ڕۆژێکدا یەك کاتژمێر دابنیشتێ لەسەر تەختەکەی لە دوای نوێژی عەسر، بۆ ئەوەی باشتر هێور بێتەوە تەختەکەی لەلای پەنجەرەکە

---

(١) ئیمامی ابن الجوزی لە کتێبی (بحر الدموع) داگێراویەتی یەوە لاپەڕە (٧٤)

بوو، واتە دیمەنی جوان و قەشەنگ کەوتبووە لای ئەو، ئەوەی تریان دەبوایە بەردەوام لەسەر پشت پاڵ بکەوتایە، هەردووکیان کاتەکەیان بەقسەکردن دەبردە سەر بێ ئەوەی یەکێك ئەوەی تر ببینێ، چونکە هەردوکیان لەسەر پشت پاڵ کەوتبوون وسەیری سەقفی ژوورەکەیان دەکرد، باسی ماڵ و خێزان و خانوو بازاڕ و هەموو شتێان دەکرد.

ڕۆژێکیان دوای نوێژی عەسر ئەوەی کە ڕێگەی پێدراو کاتژمێرێك دابنیشێ هەستایەوە بەرامبەر پەنجەرەکە دانیشت بۆ هاوڕێی باسی دەرەوەی دەکرد کە چەند دیمەن و شتی جوان جوانی تێدایە وەخەڵکی هاتوو چۆ دەکەن ومنداڵان یاری دەکەن..

بەڕاستی جوانی باس کرد، قسەکانی زۆر خۆش بوون، هاوڕێکەشی ناتوانێ هەستێ سەیربکات بەڵام تامی تەواوی لێ وەردەگرت گوێ ی بۆ دەرگرت وچاوی بۆ دەنوقاند، شت هەر ئەوەندە بە چێژە، چەند ڕۆژێك تێپەربوو بەسەر ژیانیان بەردەوام بوون لەسەر ئەوەی ڕۆژێکیان پەرستیارێك هاتە ژوورەکە بۆ چارەسەر وەکو ڕۆژان بینی ئەو نەخۆشەی کەلەلای پەنجەرەکەیە گیانی دەرچووە هاورێکەشی پێی نەزانیوە تەنها بەقسەی پەرستیارەکە نەبێ کە لە ڕێگای تەلەفۆنەوە بیستی، کە داوای دەکرد یارمەتی بدەن بۆ دەرهێنانی لە ژوورەکە، بەهەرحاڵ هاوڕێکەی زۆر غەمبار بوو بە مردنی چونکە کەسی تر لە ژوورەکە نەما باسی دنیای دەرەوەی بۆ بکات و بە قسەی خۆش وجوان دڵی خۆش بکات.

چەند ڕۆژێك ڕۆیشت بەسەر غەمبارییەکەی بۆ هاوڕێ یەکەی و زۆریش بیری دەکردەوە ڕۆژێك بەهەڵی زانی داوای لە پەرستیارەکە کرد کە تەختەکەی نووسینی بۆ بگوازێتەوە بەردەم پەنچەرەکە تاکو ئەوەندەی لە ژیانی ماوە، لە جێگای هاوڕیەکەی بخەوێت و بیرەوەریەکانی لە یادنەکات لە کاتی عەسر کە دڵی زۆر خۆش دەکرد، بۆیە بڕیاری دا هێز وەبەرخۆی بینێ وکەمێ دابنیشێ لە بەردەم پەنجەرەکە، دەست و قۆڵی دایە بەرخۆی پاشان لەسەر ئانیشکی پاڵی دایەوە بەرامبەر پەنجەرەکە، وە زۆر بە ئازار ڕۆخساری بەلای پەنجەرەکە دەکردەوە، بۆ ئەوەی ئەو جۆرە شتانە ببینێ کە هاوڕێ کۆچکردوەکەی بۆی باس دەکرد ودڵی پێ خۆش دەکرد، بەڵام کە بینی لەودیوی پەنجەرەکە تەنها تاقێکی ڕووت وقووت دیارە بەس، وادیارە پەنجەرەکەش هەر لە ناو نەخۆشخانەکەبووە نەك بڕوانێتە دەرەوە کە هەموو شتێ ببینی، ناچار بانگێ پەرستیارەکەی کرد وگوتی: ئەرێ بەراست ئەمە هەمان پەنجەرە نەبوو کە هاوڕێم سەیری دەکرد؟!

گوتی: بەڵێ خۆیەتی، ژوورەکان تەنها یەك پەنجەرەی هەیە، پاشان پەرستیار پرسیاری کرد بۆچی ئەوها سەرسام بویتە ئەویش هەواڵی هاوڕێکەی بۆ گێڕایەوە، بەڵام پەرستیارەکە زیاتر سەر سام بوو بەو قسانە پێی گووت: ئەو نەخۆشەی کە لە لای پەنجەرەکە بوو دواتر کۆچی دوایی کرد ئەوا نابینا بوو هیچی نەدەبینی تەنانەت دیواری نەخۆشیت نەدەبینی، بەڵام بۆ ئەوەی ژیانی تۆ بەختەوەربکات ودڵت خۆش بکات نەخۆش لە بیرت بەرێ وەئازار بەو نەخۆشیەوە نەچیژێت پاشان داوای مردن بکەیت، بۆیە ئەو قسە

خۆشانەی بۆت کرد

- برای بەڕێزم .... ئایا تۆ بەختەوەر نابیت ئەگەر کەسانێك بەختەوەر بکەیت؟

- بێگومان زیاتر بەختەوەر دەبێت

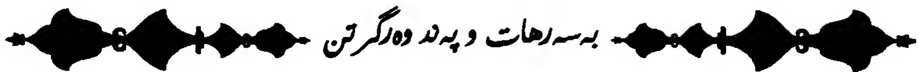
- هەندێ جار خەڵکی ئەو قسانە لەبیر دەکەن کە بۆیان دەکەیت وەهەندێ جار ئەوکارەی کە بۆیان دەکەیت لەبیر دەکەن، بەڵام ئەوان ئەو هەستە جوان و لابقەی کە لە دڵیان ڕوواوە هەرگیز لەبیر ناکەن، وەرن با هەموو دروشممان ئەو ئامۆژکاریە خواییە بێ کە لە نێو لاپەڕە زێڕینەکانی قورئان هاتووە (وقولو للناس حُسناً) واتە: قسەی چاك وجوان وبەجێ بۆ خەڵکی بکەن ودڵیان خۆش بکەن، هەردەم بزەوخەندە بخەنە سەر لێوەکانیان زمانتان با موژدەی پێوە دیاربێ نەك نەفرەت و قسەی ناخۆش وهەواڵی خەماوی[1].

٣١٩- خانووەکە و پارەکەش بۆ ئێوە

دەگێڕنەوە پیاوێك وهاوسەرو منداڵەکانی زۆر بە خۆشی وشادی ژیانیان لە خانووێکدا بەسەر دەبرد، بەختەوەری باڵی بەسەریاندا کێشابوو، ساڵێك گرانی هات و زۆر بێ پارە و سامان بوون، بەناچاری بڕیاری فرۆشتنی

---

(١) قصص اعجبتني، محمد بن عمر صالح با عيمان لاپەڕە (٣٤) چاپی سێیەم – دار الحضارة

خانووەکەیاندا، پیاوێك هات و دوای مامەڵکە و گفتوگۆ خانووەکەی لێ کڕین و پارەکەی پێدان.

پاش چەند ڕۆژێك ئەوانماڵیان بەجێهێشت و کابرای کڕیار ماڵ و منداڵی هێنایە ناو خانووەکە، کاتێ شەو داهات کابرا گوێی لە دەنگی گریانێك بوو پرسی ئەوانە کێن دەگرین؟

گوتیان: خێزان و منداڵی ئەو پیاوەیە بوون کە خانووەکەمان لێکڕیبوون کابرای لێی پرسین بۆ چیێ دەگرین؟

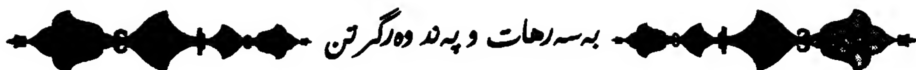
گوتیان: دڵگرانین بۆ ئەوخانووە دەگرین، تەنها ئەو خانووەمان هەبوو لەبەر ناچاری بژێوی ژیانمان فرۆشتومانە.

وادیار بوو پیاوە کڕیارەکە، کەسێکی خواناس و بەخشەندە بوو دڵی بۆ ئەو ماڵە هاتە جۆش و بیری کردەوە کە بە ناچاری خانووەکەیان فرۆشتووە، ئێستا خێزانێك بێ لانەو خانوو بوون، بۆیە بانگی خزمەتکارەکەی کرد و پێی گوت: بڕۆ بۆ لایان وپێیان بڵێ: کەسبەینێ خانووەکەیان بۆچۆڵ دەکەین، خانووەکەش و پارەکەش بەگەردەن ئازادی بۆخۆیان ! ![1].

---

(١) چیرۆکی ڕەوشتە جوانەکان لاپەڕە (٣٦٨)

٣٢٠- زانستی ئیمامی ابو حنیفه

ئیمامی ابو حنیفه (رەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرمووێ، جارێکیان دایکم پرسیارێکی شەرعی لێ کردم وگوتی: سەبارەت بەوە فەتوام بۆ بدە.

منیش فەتوام بۆی دا بەلام بە فەتواکەم ڕازی نەبوو گوتی: دەبێ هەر ئێستا لەگەڵم بێیت بۆ لای (ابو زورعەی بانگخوان) ئیمام هەستا دایکی خۆی لەگەڵ خۆی برد بۆ لای ابو زورعە وەپێی گوت: ئەی ابو زورعە دایکم پرسیارێکی ئاراستە کردووم دەیەوێت تۆ زاناتر و تۆ شارەزا تری لە من خۆت فەتوای بۆ بدە، ئیمامی ابو حنیفە فەرمووی: ئەی ابو زورعە من ئەوهام پێ گوتوە.

ابو زورعە گوتی: ئەی دایکی ئیمام قسەی ڕاست و تەواو ئەوەیە کە ئیمامی ابو حنیفە فەرموویەتی.

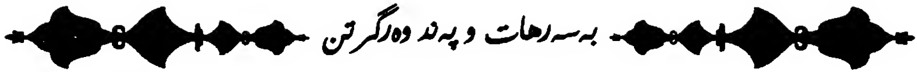
ئینجا دایکی ڕازی بوو، ڕۆیشت.

– دەڵێن: ئیمامی ابو حنیفە زۆر چاکەی دەکرد لەگەڵ دایك و باوکی وەزۆر دوعای بۆ دەکردن وداوای لێ خۆشبوونی بۆ دەکردن لەگەڵ مامۆستاکەی

– حمادی کوڕی سلمە – وە لە هەموو مانگێکدا بیست دیناری بۆ دەکردن بە خێرو سەدەقە

– ابو یوسف کە یەکێکە لە مامۆستاکانی ئیمامی ابو حنیفە دەڵێ:

ئیمامی ابو حنیفە دایکی خۆی سواری گوێ درێژەکەی خۆی دەکردو دەیبرد بۆ لای مەجلیسی – عمر – ی کوڕی ذر – ئەوەك قسەکەی ڕەت بکاتەوە [1]

٣٢١- قاچەکانی من پاکترن یان ڕوخسارۆی تۆ؟

– قدمي انظف ام وجهك–

لە یەکێك لەشارە ڕۆژئاواییەکان کاتی نوێژی هات، یەکێك لە موسلمانەکان چوو بۆ حەمامی بنکەیەك دەست نوێژ هەڵبگرێت، پیاوێکی بیانی و کافریش لەوێ بوو ئاگای لە موسلمانەبوو زۆر بە وردی تەماشای دەکرد، کاتێك برا موسلمانەکەمان گەیشتە شۆردنی قاچەکانی لەدەس نوێژ یەکسەر قاچی خۆی بەرزکردەوە بۆ سەر مەغسەلەکە، پیاوە کافرەکەش هاواری لێ هەڵکرد وگوتی: ئەوە چی دەکەیت؟

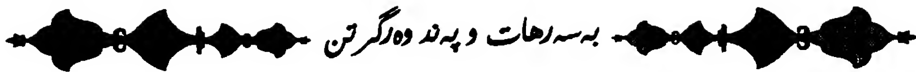
موسلمانەکە بەزەردەخەنەوە وەڵامی دایەوە گوتی: دەست نوێژ هەڵدەگرم پیاوە بیانیەکەش گوتی: ئێوەی موسلمان بەڕاستی پاك و خاوێن نین هەمیشە شوێنی خەڵکی پیس دەکەن، ئێستاش گوایە تۆ خۆت پاك دەکەیت بەڵام دەبینی مەغسەلەکەت پیس کرد بەهۆی شۆردنی قاچە پیسەکانت، بێگومان ئەو مەغسەلەیە بۆ شۆردنی دەست و دەم و چاوە نەك بۆ قاچ شۆردن کەواتە پێویستە تۆ پاك بیت نەك پیسی بکەیت.

برا موسلمانەکە گوتی: دەتوانم پرسیارێك بکەم بەڕاشکاوی وەڵامم

---

(١) الف قصە وقصە من حیاە الائمە الاربعە (٧)–(٨)

دەدەیتەوە؟

پیاوە بیانیەکە گوتی: بەڵێ

موسلمان:تۆ لە یەك ڕۆژدا چەند جار دەست و دەم و چاوت دەشۆریت؟

پیاوە بیانیەکە: یەك جار، لە کاتی لە خەوهەستان یان جاری واهەیە ماندوودەبم دەم و چاوم دەشۆرم

برا موسلمانەکە بەزەردە خەنەوە وەڵامی دایەوە گوتی: منیش لەیەك ڕۆژدا زیاتر لە پێنچ جار قاچم دەشۆرم، ئینجا پێم بڵێ کامیان پاکتر دەبن، ئایا قاچەکانی من یان دەم و چاوی تۆ؟

پیاوە بیانیەکە بێ دەنگ بوو بەشەرمەزاری بۆ دواوە گەڕایەوە [1].

٣٢٢- خێروچاکە یەك بەدەیە

دەگێڕنەوە لە عبدالله ی کوڕی المبارك – ڕەحمەتی خوای لێ بێت، کە واجارێکیان سواڵکەرێك هات لەدەرگای ماڵی دا ئەویش هیچی لەلانەبوو جگە لە (دە) دانە هێلکە، فەرمانی کرد بە خزمەتکارەکەی کەوا هەمووی پێ بدات، بەڵام خزمەتکارەکە تەنها نۆ دانە هێلکەی پێداو دانەیەکیشی هەڵگرت نزیکی کاتی خۆرئاوابوون هات، لە ناکاو پیاوێك هات و لەدەرگای ماڵی مبارك ی دا، گوتی: ئەو سەلەیە بگرە لەمنەوە بۆ ئێوە، عبدالله بۆی دەرچوو سەلەکەی

---

(١) قصص اعجبتنی، لاپەڕە (١١٤)

لێ وەرگرت وسەیری کرد هەمووی هێلکەیە دەستی کرد بە ژماردنی هێلکەکان، دەبینی نەوەد (٩٠) هێلکەیە بۆیە بانگی خزمەتکارەکەی کرد و گوتی: کوا هێلکەکانی تر چەندت بەخشین بەسواڵکەرەکە؟

گوتی: تەنها نۆ دانەم پێ دان وبەس، ئەویتریانم هەڵگرت واتە: لە پاداشتی ئەو هێلکەیەی کە هەڵیگرتبوو دە دانەی تری بۆ نەهاتنەوە.

٣٢٣- نەمرودی کوڕی کەنعان

نەمرودی کوڕی کەنعان یەکێکە لەو کەسانەی کەوا دەسەڵاتی دنیایان گرتبوە وەدەست وەهەروەها یەکێك بووە لەوانەی کە خۆیان بە خوازانیوە و لەسەر زەوی زولم وستەمیان کردووە لە خەڵك، خوای گەورە موڵك و سامانێکی ئێجکار زۆری پێدابوو بەڵام سنووری خوای شکاند و داوای خوایەتی کرد قورئانی پیرۆز باسی دەکات دەفەرمووێ: ﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِى حَآجَّ إِبْرَٰهِـۧمَ فِى رَبِّهِۦٓ أَنْ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ٱلْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ رَبِّىَ ٱلَّذِى يُحْىِۦ وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا۠ أُحْىِۦ ﴾ البقرە: ٢٥٨ .

واتە: ئایا ئاوڕێك نادەیتەوە بەلای ئەو نەمرودەدا[1] کە دەمەقاڵی کرد لەگەڵ ابراهیم پێغەمبەردا، دەرحەق بە پەروەردگاری لەبەرئەوەی خوا پادشایەتی پێدابوو، کاتێ کە ابراهیم لەوەڵامی نەمرود دا — گوتی:

---

(١) وصایا المنبریە — بەرگی (٢) لاپەڕە (٣٠٧)

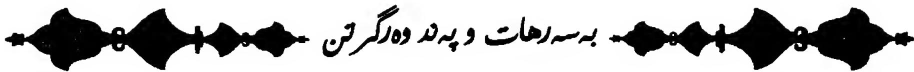
پەروەردگاری من ئەو زاتەیە کە ژیان دەداو ژیان دەستێنێ، نەمروود گوتی، منیش ژیان دەدەم و ژیان دەستێنم.

ئینجا دوو زیندان کراوی هێنایەکیانی ئازاد کردو ئەویتریانی کوشت پاشان خوا فریشتیەیەکی بۆ لای ڕەوانەکرد کە وائیمان بەخوابێنێ، ولەسەر دەسەلاتی خۆی دەمێنێتەوە، بەلام ئەو گوتی: ئایا جگە لە خۆم هیچ خوایەکی تر هەیە؟ فریشتەی دووەمیشی بۆ هات وهەمان قسەی پێ گوت پاشان هی سێ یەمیش هات ئەویش بەهەمان شێوە.

فریشتەکە پێ گوت: بۆ ماوەی سێ ڕۆژ هەموو دەسەلات و هێزو پشت وپەنات کۆبکەوە، ئەویش کۆی کردەوە، خوا فەرمانی کرد بە فریشتەکە، کەوا دەرگای جیهانی مێشوولەی لەسەر بکاتەوە، کە خۆرهەلات لەبەر زۆری ئەو مێشولانە خۆر نەبیندرا، خوا ناردنی بۆ سەریان گۆشتیانی خوارد و خوێنی لێ خواردنەوە وەك ئاو، تەنها ئێسك مابوو لەلاشەیان بەلام نەمروود وەك خۆی بوو هیچی بەسەر نەهات، خوا یەك مێشوولەی بۆ ڕەوانەکرد چووەناو دەماغی لە ڕێگای لووتیەوە، بەو ئازارە چوارسەد دانە سالێ ڕایکێشا و بە مەترەق لێی دەدرا تاکو بێ هۆش بێت ئازارەکەی نەمێنی، لە هەمووکەسێ بەڕەحم تر بەرامبەری ئەو کەسەبوو، کە هەردوو دەستی خۆی کۆدەکردنەوە بەهەموو هێزی لێ دەدا، چوار سەد سالێ زۆلم و ستەمی کرد، خوایش چوارسەد سالێ ئازاری دا وەکو موڵك ودەسەلاتی پاشان خواکیانی لێ وەرگرتەوە[1] کەواتە تەمەنی هەشت سەد سالێ بووە.

---

(١) الجزاء من جنس العمل، د. سيد حسين العفاني، بەرگی (١) لاپەڕە (١٨٦)

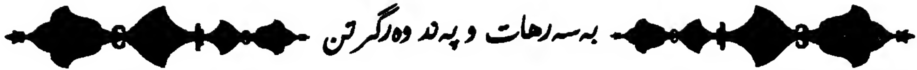
٣٢٤- تايبە تمەندييەكانى ژمارە حەوت

ئيمامى ابن القيم الجوزيه دەفەرمووێ :

لە ڕووى ئەندازەو شەرعەوە ژمارە حەوت هاتووە و تايبەتمەندى خۆى هەيە.

- خواى گەورە حەوت ئاسمانى دروست كردوون
- بەهەمان شێوە زەويش حەوت تەبەقەى هەيە
- دروست بوونى مرۆڤ تەواو بوو لە حەوت دەور
- خواى گەورە حەوت دانە جار تەواف بەدەورى كەعبەدا داناوە بۆ بەندەكانى
- هاتووچۆ (السعى) لەنێوان (صفا و (مروە) دا حەوت جارە.
- بەهەمان شێوە ڕەجمى (حجرات) لە مينادا حەوت جارە.
- تەكبيرەى جەژن لە نوێژدا لە ڕەكعەتى يەكەمدا حەوت جارە.
- پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمووێ: فەرمان بە منداڵەكانتان بكەن بە نوێژكردن كە تەمەنيان گەيشتە حەوت ساڵان.
- ئەگەر منداڵ گەيشتە تەمەنى حەوت ساڵى سەرپشكە لە نێوان دايك و باوكى.
- پێغەمبەر (ﷺ)لە كاتى نەخۆشيدا فەرمانى كرد كە لە حەوت شوێندا

ئاوی بۆ بێنن

– کزەبای تورەیی خوا بەسەر قەومی (عاد) دا هات لەماوەی حەوت رۆژ

– نمونەی کەسی خێرەمەند کە خوا پاداشتی بداتەوە وەکو ئەو دانەوێلە کە حەوت گوڵێ لێ سەوزبێت.

– ئەو گوڵە دانەوێلەی هاورێکەی حەزرەتی یوسف لە خەون دا بینی حەوت دانە بوون.

– ئەو سالانەی کە دانەویلەیان چاند لە میسر حەوت سالْ بوو.

– هۆزەبانە (العقیقە) کردن بۆ مندالْ لە دوای حەوت رۆژە لە تەمەنی.

– ئەو قاپەی کە سەگ دەمی لێداوە دەبێ حەوت جار بشۆردرێت.

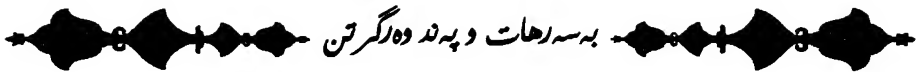
– قورئان لەسەر حەوت پیت دابەزیوە.

– ئەوانەی لە ژێر سێبەری خوا حەشر دەکرێن حەوت چینن

– ئەو تاوانە گەورانەی کە بە لەناوبەر (الموبقات) ناویان هاتووە بریتین لە حەوت تاوان (السبع الموبقات)

– ژمارەی ئایەتەکانی سورەتی (الفاتحە) حەوت ئایەتە ئەمەش اعجازی قورئان و ژمارەی حەوتە.

٣٢٥- نوێژکردن گوناهو تاوان هەڵدەوەرێنێ

ابو عثمان ي الفهدي (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرمووێ :

لەگەڵ سلمان ی فارسی لە ژێر سێبەری دارێك بووین، سلمان دارێکی وشکی هێنا دای لە دارەکە و هەژاندی تاکو گەڵای لێ کەوتنە خوارێ پاشان فەرمووی: ئەی ابو عثمان بۆچی لێم ناپرسیت کەوا بۆچی ئەو کارەم کرد؟

ابو عثمان گوتی: بۆ چی واتکرد؟ سلمان فەرمووی: ئەوها پێغەمبەری خوام بینوە وای لە من کردووە کە لەگەڵی دابووم لە ژێر سێبەری دارێك دارێکی وشکی گرت و دای بەدارەکە و هەژاندی تاکو گەڵای لێ کەوتنە خوارێ پاشان گوتی: ئەی سلمان بۆ چی لێم ناپرسی کە وا بۆ ئەو کارەم کرد؟

منیش گوتم: موسڵمان کاتێ دەس نوێژ هەڵدەگرێ بە جوانترین شێوە ئینجا پێنج نوێژی فەرزی پێ دەکات گوناهو تاوان هەڵدەوەرێن لێ وەك چۆن ئەو گەڵایە لەو دارە هەڵدەورێن، پاشان ئەو ئایەتەی خوێندەوە: ﴿ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ طَرَفَيِ ٱلنَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ ٱلَّيۡلِۚ إِنَّ ٱلۡحَسَنَٰتِ يُذۡهِبۡنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِۚ ذَٰلِكَ ذِكۡرَىٰ لِلذَّٰكِرِينَ ﴾ هود: ١١٤ [1].

---

(١) رواه الامام احمد في مسنده (٢٣٥٩٧)

٣٢٦- زانای گەورە ابن طاوس و خەلیفە منصور

ئیمامی مالك دەفەرمووێ:

ڕۆژێکیان خەلیفەی بغداد ابو جعفری (المنصور) ناردی بەشوێن من وابن طاوس ئێمەش چووینە لای، کە چووینە ژووریێ لەسەر بەڕێکی گران بەها دانیشتبوو، بەدەستی خۆی شمشێری خۆی گرتبوو، پیاوەکانیشی بە دەستی شمشێرەوە لەبەردەم ڕاوەستابوون، هەروەها هەندێ لە خزم و کەسانیشی لەوێ بوون، هەرکە لەدەرگا چووینە ژووریێ ئاماژەی دانیشتنی ئێمەی کرد، دەمێك لێمان بێ دەنگ بوو، پاشان ڕووی کردە ابن طاووس وگوتی: قسەیەکی باوکت بگێڕەوە بۆم، ابن گاووس گوتی: بەڵێ، گوێم لە باوکم بووە دەیفەرموو: بەڕاستی لە هەموو کەسێك عەزاب وئێش وئازاری زیاتر بێ لە ڕۆژی دوایی ئەو کەسەیە کە خوا لە حوکمی خۆی کردوویەتی بە هاوبەش — واتە: بڕیارو حوکمی لە ژێر دەست دایە فەرمان ڕەوایە، ئێنجا زوڵم وستەم لە دادپەروەری یەکە دەکات ئیمامی مالك دەفەرمووێ: منیش جل و بەرگی خۆم لە خۆم پێچاوە لە ترسی ئەوەی کە خوێنی ابن طاووس نەپرژێنە سەرم.

پاشان خەلیفە ئاوڕی لێ دایەوە گوتی: ئەی ابن طاووس ئامۆژگاریم دەکەیت؟ گوتی: بەڵێ: ئایا نەتبیستووە کە خوا دەفەرمووێ: ﴿ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ﴿٦﴾ إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ ﴿٧﴾ الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ ﴿٨﴾ وَثَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ ﴿٩﴾ وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِ ﴿١١﴾

فَأَكْثَرُوا۟ فِيهَا ٱلْفَسَادَ ﴿١٢﴾ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ﴿١٣﴾ إِنَّ رَبَّكَ لَبِٱلْمِرْصَادِ ﴿١٤﴾ ﴾ الفجر: ٦ – ١٤ .

واتە: ئایا نابینیت کە پەروەردگاری تۆ چی کرد لە قەومی عاد، ئیرەم کە خاوەنی پایەو دەسەلأت بوو کەوێنە یان دروست نەکرابوو لە هەموو ولأتدا، وەچی کرد بەگەلی (ثمود) کە شاخی بەردیان داتاشی لەشیوو دۆڵەکاندا، وەفیرعەونی خاوەن سینگی زۆر وەك ئەهرامەکان بن کە وەك سینگ چوون بە زەویدا، و ئەوانەی یاخی بوون لە ولأتدا وەزۆریان خراپە تێدا کرد ئینجا پەروەردگاری تۆ دایگرتن بە قامچی سزا بەڕاستی پەروەردگاری تۆ لە کەمینی ستەمکاراندایە.

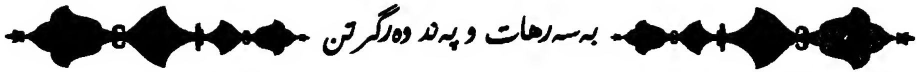
ئیمامی مالك دەفەرمووێ، جل و بەرگم لە خۆم پێچایەوە لە بەر ئەوەی کە خەلیفە لە ملی بدات خوێنی بڕژێتە سەرم، پاشان خەلیفە یەك کاتژمێر ڕاوەستا ئینجاگوتی: ئەی ابن طاووس ئەو پێنووس و کاغەزەم بدەرێ

– ابن طاووس پێی نەدا توند لەدەستی خۆی گرت.

* خەلیفە گوتی: بۆ چی پێت نەدام؟

– ابن طاووس گوتی: لە ترسی ئەوەی نەوەك شتێك بنووسیت کە تاوانباری بێ منیش لەگەڵت هاوبەش دەبم لەوتاوانە کاتێ خەلیفە ئەمەی لێ بیستن پێی گوتن هەستن بڕۆن.

ابن طاووس گوتی: ئەوە لە بەر سنوور نەبەزاندمان بوو کە سەلامەت

بووین لە دەستی خەلیفە وەهیچ شتێکمان نەکرد کە خوا ڕقی لێ بێتەوە.

ئیمامی مالك دەفەرمووێ :

لەوڕۆژەدا گەورەیی فەزڵی ابن طاووس زانیوە وەناسیومە کە چەندە ڕاست گۆو ئازاو چاونەترسە[1].

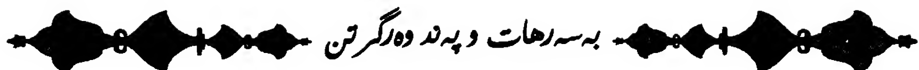
٣٢٧- ئامۆژگاری خوا پەرستێك

محمدی کوڕی حسین ی رامهزی دەڵێ :

گوێم لە ابو معاویەی الاسود بوو، کە لەسەر شوورەکانی شاری طرسوس بوو لە نیوەی شەودا دەگریا و دەیگوت: ئاگاداربن هەرکەسێ دنیاو خۆشەویستی دنیای گەورەترین خەم بێ، ئەوا بەیانی لە قیامەتدا هەقی زۆر دووردرێژ دەبێ، وەهەرکەسێ بترسێ لە نێوان دەستەکانی کە فەقیرو هەژار بێ لە دنیاو زۆر هەوڵ بدات، ئەوا هەمیشە ڕۆژی قیامەت بێ، دەستی تەنگو کورت دەبێ، کەسێ ترسی هەمیشە ڕۆژی قیامەت بێ بێگومان لەدنیادا ئەوەی بۆ دەبێ کە دەیەوێت، ئەی فەقیر ئەگەر زۆرت بۆ خۆت دەوێت، ئەوا نووستن لەشەودا کەم بکەرەوە مەگەر کەمێك نەبێ، قسەی چاك وئامۆژگاری باش لە پیاوی ژیرو عاقل وەربگرە، گرنگی بەڕزق و ڕۆزی کەسانێك مەدە کە لە دوای خۆت دێن، چونکە تۆ داوات لێ ناکرێت کە ڕۆزیان بێ ببەخشیت،

---

(١) الوصايا المنبرية / بەرگی (١) لاپەڕە (٥١)

خۆت ئامادە بکە بۆ قسەکردن کاتێ ڕادەگیرێیت بەرامبەر بە خوا بۆ پرسیار لێکردن، کردەوەی. چاك بۆ ڕۆژی دوایی پێشکەش بکە، واز بێنە لەسەر قالْ بوونی زۆر، پەلە بکە، پاشان پەلە بکە پێش ئەوەی کە شتێکت بەسەر بێت کە خۆت لیێ بەدوور دەگرت، کاتێگیانت گەیشتە گەردەنت دابڕایت لەوەی کە بگەیتە خۆشەویستانت، وەك ئەوە وام کە گیانم گەیشتۆتە گەردەنم، تۆش لەنێو ئازارەکانی گیان کێشان غەمباریت ئێستا پێداویستیەکانت لەخێزانت دابڕان، واتە: ئەوان ناتوانن یارمەتیت بدەن لەو ناڕەحەتییەی کەلەسەرتە بەلاّم ئەوان دەبینێت لەدەورتکۆبوونەتەوە تۆش بەکردەوەکانت ڕاگیراوی، بزانە! کەئارامگرتن ڕاگری هەموو کارەکانەو گەروەترە، زیکرو یادی خوا بە گرنگترین کارت دابنیێ، جگە لەزیکری خواش ئاگات لەزمانت بیێ و جلّەوی بگرە دەست کاتێ زیکری پیێ ناکەیت.

پاشان أبو معاويە زۆر گریا ئینجا گوتی: هاوار لەو ڕۆژەی کە ڕەنگو ڕوخسارت تێیدا دەگۆڕێت، وەزمانم تێکدەئالێتو قسەم بۆ نایەت وەگەروم وشك دەبیێ وەتوێشوی ئەو سەفەرەم کەم دەبیێ.

گوتیان: ئەی ابو معاويە کیێ ئەو قسەبەپێزانەی کردووە؟

گوتی: ئەوە هی کەسێکی دانایە واتە حەکیم.

٣٢٨- شەیتانەكان دەسەڵاتیان نییە بەسەر ئەو

(أبو موسى)ی المدینی دەگێڕێتەوە لە ابراهیم ی كوڕی الحكم، ئەویش لە باوكی، ئەویش لە عكرمە دەڵێ :

ڕۆژێـك پیـاوێكی ڕێبـوار بـەلای پیـاوێكی خـەوتوو تێپـەڕی كـرد پیـاوە ڕێبوارەكە بینی دوو شەیتان لـەلای خەوتووەكـەن. گـوێی لێبـوو یـەكێك لـە شەیتانەكان بە ئەوی تریان دەگووت : بڕۆ لای ئەو پیاوە خەوی لێ بزەڕێنە و دڵی ئاڵۆز و خـراپ بكـە، ئـەویش چـوو كـەلێی نزیـك كەوتـەوە گەڕایـەوە لای هاوڕێكەی گوتی : بەڕاستی لە سـەر ئایـەتێكی قورئـان خـەوتووە ئێمـە هـیچ دەسەلاتمان نیە بە سەریەوە.

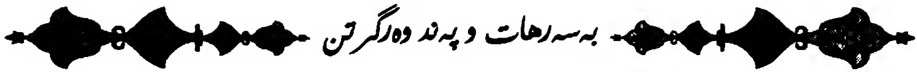
هاوڕێكەشی چوو بۆ لای، كە لێی نزیك كەوتەوە دەست بەجێ گەڕایـەوە گوتی :ڕاست دەكەیت، ئینجا ڕۆشت.

كاتێ پیاوەكە لە خەوەكەی هەستایەوە، ڕێبوارەكـە چـووە لای هـەواڵی دوو شەیتانەكەی پێگەیاندو پێی گوت : وەرە پێم بڵێ تۆ ئەو ئایەتە چی بوو خوێندت پێش نووستنت؟

گوتی: كاتێ كە نووستم ئەو ئایەتـەم خوێنـد ((إن ربكـم الله الـذي خلـق السموات والأرض في ستة أيام ثم استوى على العرش يغشي الليل النهار يطلبه حثيثا والشمس والقمر والنجوم مسخرات بأمره ألاله الخلق والأمر تبارك الله رب العالمين)) سورة الأعراف (٥٤)[1].

---

(١) الوابل الصيب، الامام ابن القيم الجوزية لاپەرە (١٧٦)

٣٢٩- دانانی بەردەکان بوو بە قەڵایەك بۆی لە ئاگری دۆزەخ

عبدالعزیزی کوڕی أبو رواد دەڵێ :

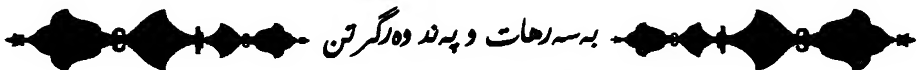
پیاوێك هەبوو لەو دەشت و کێوە مزگەوتێکی کردبوو، حەوت دانە بەردی دانا بوون لەلای قیبلەکەی، هەر کاتێ نوێژی تەواو دەکرد ڕووی دەکردە بەردەکان و دەیگوت؟

ئەی بەردەکان بە شاهید بن کەوا هیچ خوایەك نىیە جگە لە زاتی (الله) قەدەری خوا وابوو ئەو پیاوە نەخۆش کەوت، ئینجا هەر لەو نەخۆشیەوە گیانی دەرچوو–مرد–

عبدالعزیز دەڵێ : لە خەومدا بینیم فەرمانی پێکرا کەوا بەرەو ئاگری دۆزەخ ببیەن، منیش یەکێك لەو بەردانەم بینی و ناسیمەوە کە لە مزگەوتەکەی دانا بوو زۆر گەورەو زەبەلاح ببو دەرگایەك لە دەرگاکانی دۆزەخی لێم داخستبوو پاشان چووە لای دەرگاکەی تر، هەمان بەردم ناسیەوە کە زۆر ببو دەرگایەکی تری لێم داخستبوو لە دەرگاکانی دۆزەخ، دەبینم هەموو دەرگای دۆزەخ بەبەردەکانی تر داخستراون[1].

(١) الوابل الصیب، الامام ابن القیم الجوزیة لاپەرە (١٦٢).

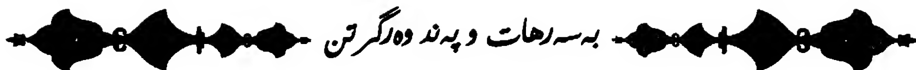
٣٣٠ - پێشەوای گەورەو زاهید (طاووس)ی یەمانی

نعمانی کوڕی زبیری صنعانی دەڵێ : محمدی کوڕی یوسف کە برای حجاجی کوڕی یوسفی سەقەفییە. حەوت سەد دینار، یان پێنج سەد دیناری نارد بۆ پێشەوا طاووس، بە هەڵگری پارەکەی گووت : پێی بڵێ ئەگەر لێی وەرگرتیت ئەوا أمیر، پۆشاك و جل و بەرگت پێدەدات وە لە گەڵت چاك دەبێ، ئیتر نێردراوەکە پارەکەی بۆ طاووس برد لە بەردەمی دانا و گوتی : پێویستیم پێی نییە، بەڵام ئەو هەر زۆری لێ دەکرد لەسەر وەرگرتنی، هەر وەرینەگرت، ناچار کابرا هەڵیگرت و خستیە ناو دەلاقەیەك و ڕۆشت، کە گەرایەوە بە ئەمیرو کۆمەڵەکەی گوت : پارەکەی وەرگرت-دوای سەردەمێکی زۆر ناخۆشییك دروست دەبێ لە نێوانیان کە طاووس‌شتێکی کردووە ئەوانیش پێیان ناخۆشە، ئەمیر گوتی : بڕۆن بۆ لای طاووس پێی بڵێن با پارەکانمان بۆ ڕەت بکاتەوە، نێردراوێکی نارد بۆ لای گوتی :ئەو ماڵەم بدەرەوە کە ئەمیر ناردی بۆت. طاووس گوتی : هیچ ماڵم وەرنەگرتووە لە هیچ کەس، هەواڵەکە گەیشتەوە ئەمیر خەڵکی گوتیان طاووس ڕاست دەکات-بۆیە گوتیان ئەو پیاوەی کە پارەکەی نارد ئەو بنێرن، کە پیاوەکە چوو لای طاووس گوتی: ئەوەی پێمان دابوویت بمان دەرەوە ئەی ابوعبدالرحمن-طاووس گوتی : ئایا هیچ شتێکم لێت وەرگرت؟!

گوتی : نەخێر.

طاووس گوتی : ئایا لە کوێ داتناوە و هەڵتگرتووە؟

گوتی : بەڵێ لە نێو دەلاقەکە دامناوە طاووس گوتی : برۆ سەیری بکە بزانە لە کوێیە. دەڵێ : کابرا دەستی بۆ نێو دەلاقەکە درێژ کرد یەکسەر کیسە پارەکە هاتە ناو دەستی، دەبینێ جاڵجاکوکەش ماڵی لەسەر کردووە. طاووس گوتی : کەواتە بیبە، ئەویش بردی بۆ لای ئەمیر [1].

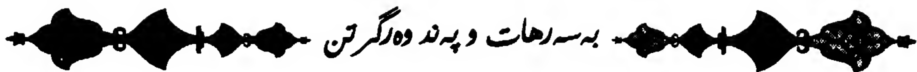
٣٣١- ئەو ماڵەی کە لێی دەبەخشرێت هەرگیز کەم ناکات.

جارێکیان سێ پیاو – کە خەڵکی مەدینە بوون –بەلای خێمەیەکدا تێدەپەڕن کە پیرەژنێکی لێدەبێت، بە پیرەژنەکە دەڵێن : داپیرە خەریکە لە برسان و لە تێنووان دا دەمرین شتێکت لانییە بیخۆین؟ پیرەژنەکە تەنها مەڕێکی لاتی بچوکی لەلا بوو گوتی : ئەو مەڕە بدۆشن و شیرەکەی بخۆن، دوای ئەوەی کە مەڕەکەیان دۆشی تێر شیریان خواردەوە پاشان گوتیان : ئەی خواردنت لانییە بیخۆین؟!

پیرەژنەکە گوتی : با یەکێکتان هەستێ ئەو مەڕە سەر ببڕێت، منیش بۆتان دەکەم بەژەمە خواردنێکی باش، یەکێك لە پیاوەکان هەستاو مەرەکەی سەربڕی پیرەژنەکەش بۆی کردن بە چێشتێکی باش هەرسێ پیاوەکەش باش تێر بوون، پاشان گوتیان : داپیرە ئێمە بۆ حەجی ماڵی خوا دەچین ئەگەر بەسەلامەتی گەڕاینەوە، وەرە بۆ مەدینە تا پاداشتی ئەو چاکەیەت بدەینەوە، پاش ماوەیەك پیرەژنەکە لەگەڵ مێردەکەی دەچن بۆ شاری

(١) الزهد، للأمام احمد بن حبنل الشيباني، رقم(٢٢٠٤)

مەدینەی پیرۆز، یەكێك لە پیاوەكان دەبینن ئەویش هەزار مەڕو هەزار دیناریان دەداتێ، پاشان دەچن بۆ لای پیاوی دووەم ئەویش بەهەمان شێوە هەزار مەڕو هەزار دیناریان دەداتێ، پاشان دەچن بۆ لای پیاوی سێیەم ئەویش دوو هەزار مەڕو دوو هەزار دیناریان دەداتێ، لە پاداشتی یەك مەڕ چوار هەزار سەر مەڕ وەردەگرن لەگەڵ چوار هەزار دینار، بۆیە دەگوترێ ئەوماڵەی كە لێی دەبەخشرێت هەرگیز كەم ناكات بەڵكو زۆریش زیاد دەكات[1].

٣٣٢- دوو كێوی گەورە لە ئاگر

یەكێك لە پیاو ساڵحان دەڵێ :

سەردانی دراوسێكی خۆم كرد كە كرین و فرۆشتنی گەنمی دەكرد كاتێ دانیشتم لەلای سەری، گوێم لێ بوو دەیگوت: دوو كێوی گەورە لە ئاگر، دوو كێوی گەورە لە ئاگر.

منیش پرسیم لە خێزانەكەی، ئەمە چی یە ومەبەستی چی یە؟

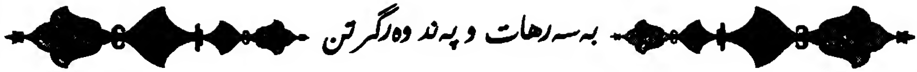
گوتی: كاتی خۆی كرین و فرۆشتنی گەنمی دەكرد ودوو پێوانەی هەبوون یەكیان گەورە ئەویتر بچوك هەركاتێ دەیكڕی بە گەورەكەی پێوانە دەكرد بۆ خۆی، وەهەركاتێكیش بیفرۆشتایە بە بچوكەكەی دەیفرۆشت وابزانم ئەمە ئەو دوو پێوانەیە بۆی بووەتە دووكێو لە ئاگر[2].

---

(١)چیرۆكی ڕەوشتە جوانەكان. لاپەرە(٢٧٩)چاپی چوارەم، ٢٠١٢م.

(٢) بحر الدموع، ابن الجوزی (٢١١)

٢٣٢- تاوانی غەیبەت

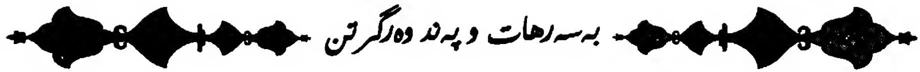
ابو الحسن ی – القرطبي – لە کتێبی (الزاهر)دا دەفەرمووێ:

مامێکم هەبوو لە شاری (فاس) لە ساڵی (٥٥٥) کۆچی وەفاتی کردبوو، لە خەومدا بینیم کە هاتە لام لە ماڵم، منیش هەستام پێشوازی لێ بکەم و لە دەرگا پێی گەیشتم سەلامم لێی کرد وهاتە ژووریٚ منیش بەدوایدا هاتمە ژووریٚ، کە هاتە ناوەڕاستی خانووەکەم دانیشت پاڵی بەدیوارەکەدا ومنیش لەبەرامبەری دانیشتم، بینیم ڕەنگی خراپ گۆڕاوە، بۆیە پێم گوت: ئەی مامە ! چیت بەسەرهات لەلای خوای خۆت؟ گوتی کورەکەم چیم بەسەر بیٚ لەلای خوایەك کە خاوەن کەڕەم ولوتف و سۆزە، لە هەموو شتەکانم خۆش بووە تەنها غەیبەت نەبیٚ، چونکە لەوەتەی لە دنیا جیابوومەتەوە تاکوو ئێستا ڕاگیراوم لە غەیبەت، بۆیە ئامۆژگاریت دەکەم غەیبەت ودووزمانی نەکەیت چونکە لێرەدا هیچ شتیٚ وەکو غەیبەت نییە کە لەسەری ئازار بدرێت وداوای بکرێت وبانگی بکرێت لەبەر ئەوە غەیبەتی کردووە، ئینجا لەلام ڕۆیشت و بەجێی هێشتم [١].

---

(١) بحر الدموع، ابن الجوزی (١٨٦)

٣٣٤- ملکەچی هارون الرشید (تواضع هارون الرشید)

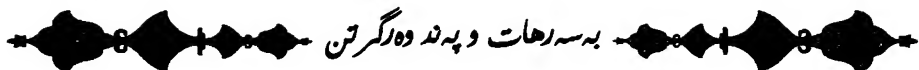
هارون الرشید یەکێك بوو لە خەلیفەکانی عەباسی لە بەغدا، هەندێ لەڕەوشتەکانی ئەوەبوو کە زۆر ملکەچ بوو بەرامبەر بە ئامۆژگاری زانایان وەزیاتر لە خەلیفەکانی تری دوای خۆی ڕێزی لە زانایان گرتووە دەڵێن: کۆشکێکی یەکجار گەورەو تایبەتی دروست کرد،وەخواردنو خواردنەوەیەکی زۆریشی تێدا ئامادە کرد بۆ ئەو خەڵکەی کە سەردانی دەکەن، ئێنجا یەکێکی لە شاعیرانی بەناوبانگی ئەو سەردەمەی بانگ کرد و پێی گوت: هەندێك باسی ژیان و خۆشی دنیاو ئەو نازو نیعمەتەمان بۆ بکە کەوا تێیداوین

شاعیر گوتی:

عیـــش ما بدا لك سالما	في ظل شاهقة القصور
تسعى اليك بما اشتهيت	لدى الرواح الى البكور
فاذا النفوس تقعقعت	عن ضيق حشرجة الصدور
فـــهناك تعلم موقنا	ما كنـــت الا في غـــرور

واتە: لە ژێر سێبەری کۆشکی بەرزت ژیان بەسەرببە ئەوەندەی ساغ وسەلامەتی، هەرچی ئارەزوو بکەیت ئەوا بۆی دێتە بەردەمت لە ئێوارە تاکو بەیانی، بەڵام کاتی گیانەکانە هاواریان لێ هەڵسا لەبەر تەنگی وناخۆشی گیان دەرچوون لە کاتێ مردن دا لێرەدا چاك بزانە و دڵنیابە کە تۆ تەنها مەغروری لە خۆبایی بوویت.

کاتێ خەلیفە هارون الرشید ئەمەی بیست زۆر کاری تێکردو زۆرگریا، ئینجا بە شاعیرەکەیان گووت:

امیر المؤمنین بۆ ئەوە بانگی کردیت تاکو دڵی خۆش بکەیت و بەشان وبالأی کۆشکەی شیعر بڵێیت بەڵام تۆ بەڕاستی غەمبار و ناڕەحەتت کرد.

خەلیفە گوتی: وازی لێ بێنن! ئێمەی لە تاریکی و کوێرەوەری بینی بۆیە پێی خۆش بوو کەوا ئەو تاریکی و کوێرەوەری یەمان لێ زیاد نەکات[1].

٣٣٥- درەختی سێو – شجرة التفاح

لە دێر زەمانەوە دەڵێن دارێکی گەورەی سێوهەبوو، منداڵێکیش کردبووی بە نەریت دەچووە ژێر ئەوداره سێوه یاری دەکرد.

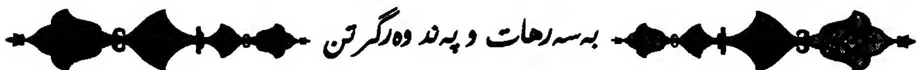
ناوەناوە دارەکەی دەهەژاند و سێوی لێ دەخوارد، دواتر لە ژێر سێبەرەکەی دادەنیشت ئەو منداڵە ئەو دارە سێوەی زۆر خۆش دەویست، ئەویش زیاتر منداڵەکەی خۆش دەویست وحەزی دەکرد یاری بکات لە ژێر سێبەری، سالأنێك تێپەڕی کرد بەسەر تەمەنی منداڵەکە و گەورەبوو لە بەرئەوە نەهاتە ژێر دارەکە یاری بکات.

ڕۆژێك لە ڕۆژان منداڵە بەغەمباری هات بۆ لای، دارەکە پێی گوت: وەرە یاری بکە لە گەڵم.

---

(١) هارون الرشید سیره وتاریخ تراجم، تالیف مرزوق بن سالم الغامدی

منداڵەکە گوتی: من ئێستا وەك جاران منداڵ نیم وگەورە بووم وەکو جارانیش لە ژێر سێبەری داران یاری ناکەم، بەڵام من دەمەوێت سەیارەیەك بکڕم وبێویستیم بە پارەیەکی زۆر هەیە، دار سێوەکە گوتی: بەداخەوە پارەم نییە بەس وەرە بەروبوومی من (سێو) هەمووی لێ بچرەو بیفرۆشە تاکو کارەکەت بێ جێ بەجێ دەبێ، کوڕەکە دڵی خۆشبوو هەستا هەموو سێوەکانی لێ کردنەوە و بەدڵ خۆشی ڕۆیشت، بەڵام ساڵانێك ڕۆیشت کوڕە نەهاتەوە لای دارەکە سوپاسی چاکەی بکات بۆیە زۆر غەمباربوو بۆی، لەناکاو ڕۆژێك لە ڕۆژان کوڕەکە گەڕایەوە لای دارەکە پێی گوت: وەرە یاریم لەگەڵ بکە.

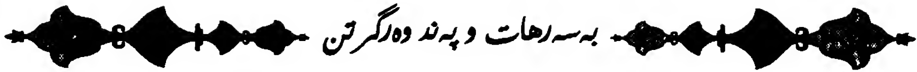
کوڕەکە گوتی: کاتم نییە لە یاری بەزایە بدەم پێویستە کار بکەم تاکو ماڵ و منداڵم بژێنم، وەدەمەوێت خانوێك بۆ خۆم و کورەکەم دروست بکەم تاکو پێکەوە لێ بژین، ئایا تۆ دەتوانی هاوکاریم بکەیت؟

دارەکە گوتی: بەداخەوە ماڵم نییە خانووم نییە ! بەڵام ئەتوانی لقەکانم لێ ببریت بۆ ئەوەی خانووێکی بۆ خۆیت و خێزان ومنداڵت دروست بکەیت.

کوڕەکە دڵی زۆر خۆش بوو بەمە گوتی: زۆر باشە، بۆیە هەستا هەموو لق و پۆپی دارەکەی بڕین وبەدڵ خۆشی ڕۆیشت، دارەکەش دڵی زۆر خۆش بوو چونکە پێداویستی ئەو کوڕەی جێ بەجێ کردووە.

بەڵام کوڕەکە نەهاتەوە، داریش بەبێ گەڵاولق هەرهەناسەی غەمباری هەڵدەکێشا وبەتەنیا مایەوە.

لەوەرزی هاوین لە رۆژێکی گەرم لەناکاو کوڕە پەیدا بوو داری بێ نازیش دڵێ زۆر خۆش بوو بەمە گوتی: کوڕە وەرە با یاری پێکەوە بکەین

گوتی: تازە کەڵکی یاری وئەو شتانەم نەما پیربووم، وەدەمەوێت لە ناو بەحردا بەبەلەم هاتوو چۆ بکەم تاکو لاشەم دەحەسێتەوە، ئایا تۆ دەتوانی بەلەمێکم بدەیتێ؟

دارەکە: بەدانەوە ناتوانم بەلاَم تۆ دەتوانی ڕەگ و لق و توێکڵی من لێ بکەینەوە وبەلەمێکی لێ دروست بکەیت وتاکو دوور بڕۆینت لەناو بەحر و بە ئاسوودەییش بژیت.

کوڕە هەستا وای کرد کە پێی گوت نەگەڕایەوە تاکو ماوەیەکی دوورو درێژ

دوای چەند ساڵانێکی زۆر کوڕە گەرایەوە، دارەکە گوتی: بەداخەوە کوڕەکەم هیچ شتم لەلانەماوە یارمەتیت پێ بدەم وەهیچ سیو و سێبەریشم نەماوە کە ئارامی پێ بگرێت.

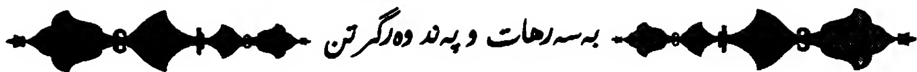
کوڕە گوتی: گرفت نییە منیش ددانم نییە سێوی پێ بخۆم و ئەو توانایەم نەماوە

دار سێو گوتی: هیچ لقێکیشم نەماوە بیهەژێنیت

کوڕە گوتی: نەخێر توانای ئەوەم نییە پیر بووم

دار سێو گوتی: بەچاوی فرمێسکەوە بەڵی منیش هیچم نەماوە پێت

ببەخشم تەنها دارێکی وشك نەبێ کوڕە گوتی: منیش زۆر ماندوو بووم لەو ساڵانە و تووشی ئازاری پشتم هاتووم دارسێو گوتی: ئاسانە وەرە پاڵ بدە بە من تاکو پشتت چاك دەبێتەوە وەچاك دەحەسێتەوە، وەرە وەرە نزیکم دانیشە لەلام کوڕە دانیشت لە پال دارەکە وەدارەکەش زۆر بەمە بەختەوەر بوو، پێدەکەنی وفرمێسکی کەیف و خۆشی هەڵدەوارند لە چاوانی برای بەڕێزم ئەمە بەسەرهاتە کەمان بوو.

ئایا دەزانی ئەو دارسێوە کێ بوو کە چەند دڵسۆز و بەپەرۆش بۆ ئەو کوڕە؟

بێگومان ئەمە نموونەی دایك وباوك بوو کە لەکاتی منداڵی دا چەند ئێمەی خۆش دەویست ویاریمان لەگەڵ دەکرد بەڵام کە گەورە بووین وازمان لێ هێنا لەبەر سەرقاڵی خۆمان وەبەجارێ فەرامۆشمان کرد مەگەر بۆ کارێکی پێویستی خۆمان نەباسەردانمان نەدەکرد[1].

٢٣٦- سزای نوێژ نەکەر

دەگێرنەوە کە ئافرەتێکی بەنی ئیسرائیل هاتە خزمەت حەزرەتی موسی (علیه السلام) گوتی: ئەی پێغەمبەری خوا من تاوانێکی زۆر گەورەم کردووە، وەتۆبەم لێ کردووە، هاتوومەتە لات بەڵکو تۆش لە خزمەت خوای گەورە داوای لێ بووردنم بۆ بکەیت، حەزرەتی موسی فەرمووی: گوناهو تاوانەکەت

---

(١) قصص اعجبتني، بەدەس کارییەوە، لاپەرە (٦٢)

چییە؟ گوتی: من زینام کردووە ومنداڵەکەشم کوشتووە، فەرمووی: برۆ بۆ دەرەوە تاکو خوا بەهۆی شوومی وپیسی تۆوە سزای نەداوین وئاگری نەباراندووە بەسەرماندا، ژنەکە بە دڵ شکاوی چووە دەرەوە، جوبرەئیل هاتە خوارەوە و چووە لای حەزرەتی موسی فەرمووی: ئەی موسی بۆ چی بەو شێوە دڵی ئەو ئافرەتەت شکاند؟ وەدەرتکرد ئایا ئەی موسی بەهۆی ئەو ئافرەتە تووشی هیچ شتی هاتی وەیان هەستت بە هیچ شتێك کرد؟ حەزرەتی موسی فەرمووی: تاوان لەوە خراپتر هەیە وە چ شتێ لەوە خراپترە؟

جوبرەئیل فەرموی: بەڵی تاوان هەیە لەو تاوانەش گەورەترو خراپترە

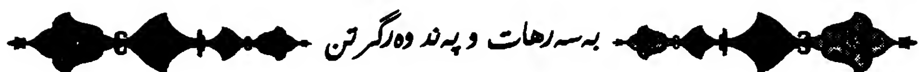
موسی فەرمووی: چییە؟

جوبرەئیل فەرمووی: کەسێکە کە بەنقەست واز لە نوێژ کردن بێنێ تاوانی لەوە گەورەترە[1].

٣٣٧- بەندەی خوا وپیاو چاك – صالح المری

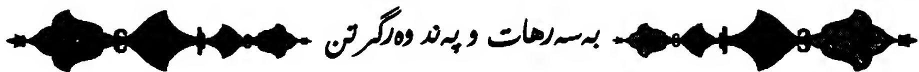
دەڵێ: جارێکیان شەوی هەینی بوو وەکوو عادەتی خۆم چووم بۆ ناوگۆرستان لە نێو گۆڕەکاندا نووستم، بینیم کە گۆرەکان هەموو دەمیان دایەوە و مردووەکان هەموویان هاتنە دەرەوە بە کۆمەڵ دانیشتن وخواردنیان بۆ دابەزی وهەموویان سەریان داپۆشرابوو، منداڵێکی لاوی تازە

(١) کتاب الکبائر – الامام الذهبي

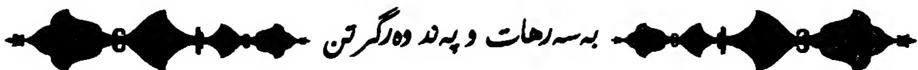
پێگەیشتوویان تێدا بوو کە سزادەدرا بەهەموو جۆرە شێوەیەك لەناویاندا دەڵی چوومە پێشەوە پێم گوت: ئەی گەنجە لەسەرچی و هۆکار چییە بەو شێوەیە سزا دەدرێت لە نێو ئەو کۆمەڵە خەڵکەدا؟ گوتی: ئەی صالح ی پیاو چاك توخوا من چی دەڵێم وچیت پێ ڕادەگەینم بۆم جێ بەجێ بکە وەك ئەمانەتێك وە بەزەییت بە غەریبیم دا بێتەوە بەڵکو خوای گەورە وابکات کە لە سەردەستی تۆودا ڕزگارم بکات، من کە مردووم دایکێکم هەیە هەمیشە خەریکی گریان و لاواندنەوەو خۆڕنین ولە خۆدان و هاوار و شین و واوەیلایە وەبەدەنگی بەرز ئەو شین و بەزمە دەگێرێت، خوا ئەوەی پێناخۆشە و بەهۆی ئەوەوە ئەوەتا من ئەو سزایە دەدرێم بەهۆی ئەو کارە ناڕەوایە و ناڕازی دەربڕینەی ئەوەوە کە ئەنجامی دەدات، کە خۆی بە کارێکی باشی دەزانێت، بەلاَم ئەوەتا بۆ من بۆتە هۆی سزاو ئازاردانم کە ئاگر لای چەپ وراست پێش و دوامەوە بەهۆی گوتنی خراپەی دایکمەوەیە، هەرگیز خوا پاداشتی لەلاین منەوە ناداتەوە، ئیتر دەستی کرد بە گریانێکی وا منیشی خستە گریان بەدوای خۆیدا، ئینجا گوتی: ئەی صالح-ی پیاو چاك خوا ئەوەی لەسەر تۆیە بچۆرە لای دایکم کە ماڵەکەیان لە فلان شوێندا و بەتەواوی ماڵەکەیان پێ نیشاندام، گوتی: پێ بڵێ سزای کوڕەکەت مەدە ئەی دایکە، ئەی دایکە پەروەردەت کردم لە هەموو خراپەیەك منت پاراست، بەلاَم کە مردم فرێتدامە نێو ئازار و ئەشکەنجەی زۆرەوە، دایکە گیان ئەگەر دەمبینی کە لە چ حاڵێکدا کۆت و زنجیر کراوم لە مل ودەست و قاچمدا وەفریشتەی سزا چۆن لێم دەدا و ئازارم دەدا، ئەگەر چاوت لێم بایە بەزەییت

پێمدا دەهاتەوە ئەگەر وازم لێ ناهێنیت لەسەر ئەو گریان و لە خۆدان و هاوارە، ئەوا خوا لە نێوانمان دایە لە رۆژێك کە ئاسمانەکان لەیەکتر جیادەبنەوە و وەخەڵکی ئامادە دەکرێن ولە گۆڕەکان دێنە دەرەوە بۆ لێپرسینەوە —صالح— دەڵێ لەوخەوەدا هەستام وزۆر ترسام وهەتا بەیانی بەغەم و پەژارە مامەوە خەوم لێ نەکەوت کە بەیانی هات هیچ غەمێکم نەبوو جگە لە غەمی دایکی کوڕە لاوەکە بەولاوە، چووم ماڵەکەم دۆزیەوە هاتنە بەرماڵەکەیان کە دەرگایەکی ڕەش بوو، گوێم لە دەنگی گریان وهاوار لاواندنەوە بوو لە دەرگام دا و پیرێژنێك دەرگای کردەوە گوتی: ئەی کابرا چیت دەوێت؟ گوتم: دایکی ئەو مردووە لاوەم دەوێت، گوتی: چیت دەوێت لێی ئەو تووشی غەم و پەژارەبووە، گوتم: بۆم بانگ بکە و بۆم بنێرە دەرەوە نامەیەکم لە کوڕەکەیەوە پێیە، بۆی چووە ژوورەوە ئاگاداری کردەوە لە ڕوداوەکە هاتە دەرەوە جلێکی ڕەشی لەبەردا بوو ڕووی ڕەش هەڵگەڕا بوو چاوی خوێنی تێداڕاوەستابوو بەهۆی فرمێسکی زۆرو لێدانی دەم و چاوی پەوە کوڵمەکانی زۆر تێك شکاو وشەڵەژابوو پێی گوتم: بۆ کێیت؟ گوتم: من — صالحی— المری م دوێنی شەو ئاواو ئاوام بینی چۆن بوو بۆم گێڕایەوە کە دیتبووم وپێم گوت: کوڕەکەت وا لە ژێر عەزاب و سزایەکی زۆر داو دەڵێ: ئەی دایە گیان پەروەردەت کردم بە ناخۆشی وزەحمەت، وە لە خراپەت پاراستم، بەڵام کاتێ کە مردم فرێتدامە ناوسزاو ئازارو ئەشکەنجە، ئەگەر وازنەهێنی لەو کارەی وای لەسەری، ئەوا خوا لەنێوان من و تۆدایە ڕۆژێك کە ئاسمانەکان لەیەك جیا دەبنەوە، کاتێك کە ئەوەی بیست لە هۆش

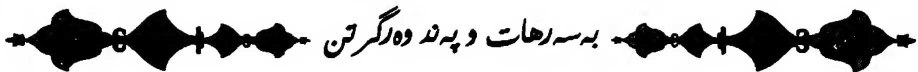

خۆی چوو بوورایەوە کەوتە سەر زەوی، وەکە هۆشی هاتەوە سەرخۆی دەستی کرد بە گریانێکی بەکوڵ گوتی: ئای کوڕە خۆشەویستەکەم ئەگەر بمزانیایە بە حاڵت کە ئەوهایە هەرگیز ئەوەم نەدەکرد، وەئێستا لەم کارەم پەشیمانم تەوبە بێت لای خودا واز لەو کارە دەهێنم دەڵێ: چووە ژوورە ودەستێ جلی تری لەبەرکرد وکیسەیەکی بۆ هێنام کە پارەی زۆری تێدابوو گوتی: ئەی – صالح– ئەمە ببە وبیکە بە خێر وببەخشەرەوە بۆ کوڕەکەم.

– صالح– دەڵێ: خوا حافیزیم لێ کردوو بەجێم هێشت وە پارەکەم بۆ کوڕەکەی کردە خێر، شەوی هەینی داهات وەك عادەتی خۆم هاتم بۆ ناو گۆڕستانەکە و نووستم هەم دیسان ئەهلی گۆڕستانەکەم بینی یەوە هەموویان هاتنە دەرەوە لە گۆڕەکانیان دانیشتن لەسەر عادەتی خۆیان خوانەکانی خواردنیان بۆ هات و کوڕە لاوەکەشم بینی ئەویش خوانێکی خواردنی بۆ هات و وەریگرت زۆر دڵی خۆش بوو، وەدەمی بە پێکەنینەوە بوو وەزۆر خۆشحال بوو کە منی بینی وهات بۆ لام و پێی گوتم: ئەی صالح خوا پاداشتت بداتەوە بۆ چاکەیەك لەگەڵ منت کرد چونکە بووە هۆی ئەوەی کە خوا ئەو سزاو ئازارەی لەسەر کەم کردمەوە و هەڵیگرت، ئەوە بەهۆی واز هێنانی دایکم بوو لەو کارە ناڕەوایەی کە دەیکرد وەئەو خێرەی کە بۆی کردم پێم گەیشت،

–صالح– دەڵێ: لێم پرسی کە ئەو خوانانە چین؟ گوتی: ئەوانە هەمووی دیاری زیندووەکانن بۆ مردووەکانیان لە چاکە و خێرو قورئان خوێندن و دوعایەك هەموو شەوێکی هەینی بۆیان دێت هەموو یەکێك پێی دەڵێن: ئەمە خێری فلانەکەسە بۆتۆ. بگەڕێوە بۆلای دایکم سەلامی منی پێبگەیەنەو وپێی

بلێ خوا پاداشتی باشت بداتەوە ئەو خێرەی کە بۆت کردبووم پێم گەیشتووە تۆش لەم نزیکانەدا دێیتە لام وخۆت ئامادە بکە، صالح دەڵێ: لەخەو هەستام پاش چەند ڕۆژێك هاتمە لای ماڵی دایکی کوڕەکە، دەبینم هەواڵی مردنی لەسەر دیوارەکەیان هەڵواسراوە منیش پرسیم ئەمە کێ یە؟ گوتیان دایکی کوڕە لاوەکەیە، مردووە.

منیش ئامادەی نوێژەکەی بووم لەسەری وەلە پاڵ کوڕەکەیدا ناشتم لە هەمان گۆڕستاندا وەدوعام بۆ کردن وبەجێم هێشتن.

– داواکارین لە خوای پەروەردگا کە بە ئیسلامەتیەوە بمان مرێنێت و بمان ژێنێت، وەبمان گەیەنێت بە پیاوچاکانو وەبمان پارێزێت لە دۆزەخەکەی خۆی چونکە هەر ئەو بەخشەندە و لێبوردەیە و بەزەیی بە بەندەکانی[1].

٣٣٨- سزای کاری خراپ

وەك گێڕاویانەتەوە کە حەزرەتی (عیسی)ی کوڕی مریم – (علیه السلام) کاتێ کەلە گەشتەکەیدابوو چاوی بە ئاگرێك کەوت کە دەسووتا بەسەر پیاوێکدا (عیسی) علیه السلام پەلاماری دەدات کە ئاوبکات بە سەریدا بیکوژێنێتەوە ئاگرەکە دەبێ بە منداڵێك وەپیاوەکەش دەبێ بە ئاگر عیسی (علیه السلام) زۆر سەرسام بوو لەو ڕووداوە فەرمووی: ئەی خوایە داوات لێ

---

(١) کتاب الکبائر – الامام الذهبي لاپەڕە (٢٠٠) چاپی پێنجەم چاپخانەی – دار السلام – قاهیرەی میسر

دەکەم کە ئەمانە زیندووبکەیتەوە تاکو پرسیاریان لیّ بکەم لەو حاڵەیان بزانم ئەمە چ ڕووداوێکە؟

خوای گەورە فەرمانی کرد هەردووکیان زیندوو بوونەوە کە پیاوێك و منداڵێك بوون – عیسی (علیه السلام) لیّ پرسین پێم بلێن بۆچی ئەوهاتان بەسەر هاتووە؟! پیاوەکە هاتە قسەکردن و وڵامی دایەوە گوتی: ئەی پێغەمبەری خوا من لە دنیادا گیرۆدەی خۆشەویستی ئەو منداڵەببووم، ئیتر هێزی شەهوەت پاڵی پێوەنام کە کاری خراپم لەگەڵێدا کرد، کاتیّ من مردم وئەمیش مرد لەوکاتەوە ئەو دەبیّ بە ئاگر ومن دەسووتێنیّ وئینجا من دەبم بە ئاگر و ئەو دەسووتێنم هەتا ڕۆژی قیامەت ئەوە حاڵمانە[1].

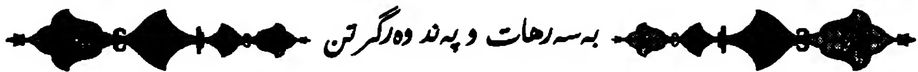
٣٣٩-گریانی خواپەرستان

سوفیان دەڵیّ: ڕۆژێك لە ڕۆژان ئیمامی (عمر)ی کوڕی عبدالعزیز لەناو خەڵکدا دانیشتبوو خۆی بیّ دەنگ کرد بوو – هیچ قسەی نەدەکرد خەڵکی گوتیان: ئەی میری ئیمانداران بۆچی قسەناکەیت؟

فەرمووی: بیرم لە ئەهلی بەهەشت دەکردەوە کە چۆن سەردانی یەکتر دەکەن ویەکتر دەبینن، هەروەها بیرم لە ئەهلی دۆزەخ دەکردەوە کە چۆن هاناو هاواریان بەرز دەبێتەوە ئینجا گریا.

---

(١) هەمان سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە (٦٨)

– ڕۆژێك ئیمامی (عمر)ی کوڕی خەتاب بە عوتبەی کوڕی عامری گوت: (کە لەو سەردەمەدا لە هەموو کەس دەنگی خۆشتر بوو بە قورئان خوێندنەوە) فەرمووی: وەرە سورەتی (برآءة)م – التوبە – بۆ بخوێنەوە ئەویش بۆی خوێندنەوە زۆر گریا فەرمووی: هەرگیز گومانم نەدەبرد کە ئەو سورەتەدابەزی بێ

– عبدالله ی کوڕی ئیمامی (عمر) ڕەزای خوایان لێ بێت کاتێ کە لە قورئان خوێندنەوە ئەگەیشتنە ئەو ئایەتە (الم یان للذین امنوا ان تخضع قلوبهم لذکر الله) واتە: ئایا کاتی ئەوە نەهاتووە بۆ ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوە دڵیان نەرم بێ بۆ یادی خوا؟

ئینجا لەسەر ئەو ئایەتە ڕادەوەستا ئەوەندە دەگریا تاکو ڕیشی تەڕدەکرد بە فرمێسکەکانی دەیگوت: بەڵێ ئەی خوایە کاتی هاتووە.

– محمدی کوڕی واسع دەڵێ :

پیاوی وا هەبوو ماوەی بیست (٢٠) ساڵ دەگریا و خێزانیشی لەگەڵدا بووە نەیدەهێلا خێزانی پێ بزانێ [١].

---

(١) قصص العابدین، لاپەڕە (٧٩)

٣٤٠- كاتێ كوڕەكەی دەمرێ پێدەكەنێ

ابو حاتەمی – الرازی – دەڵێ :

هاوڕێتی – فضیل ی كوڕی عیاض – م كرد بۆ ماوەی سی (٣٠) دانە ساڵ نەمبینی پێبكەنێ ودڵی خۆش بێ وەبەرزەردە خەنەیش، تەنها ئەو ڕۆژە نەبێ كە كوڕەكەی (علی) مرد منیش پێم گوت بۆ چی ئێستا پێدەكەنی؟

گوتی: خوای گەورە شتێكی پێ خۆش بوو منیش دڵم خۆش بوو بۆ ئەو شتەی كە خوا پێی خۆش بوو [١].

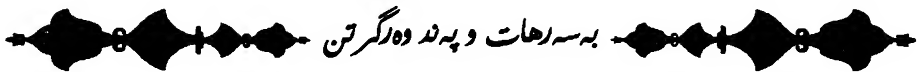
٣٤١- گەیشتنی حەزرەتی عیسی بە شەیتان

ابو جەلد دەڵێ: حەزرەتی عیسی (علیه السلام) گەیشتە شەیتان پێ گوت: ئەی ابلیس ! سوێندت دەدەم بەو خوایەی كە هەمیشە زیندوو و نامرێ وەخاوەن هێزو دەسەلآتی سەربەخۆیە كە لەعنەتی لێت كرد، چ شتێك لاشەت لاواز وكز دەكات، وچ شتێك پشتت دەشكێنێ؟

شەیتان گوتی: ئەی عیسی ئەو سوێندەت نەدابام بەخوا ئەوا قسەم بۆ نەدەكردیت وهەواڵم نەدەدایتێ، بەلآم بزانە ئەوەی كە لاشەم بێ هێزو لاواز كز دەكات ئەوا حیلەی ئەسپەكانە لە كاتی جیهاد و غەزادا لە پێناوی خوادا

---

(١) هەمان سەرچاوە، لاپەڕە (٨١)

وەئەوەی پشتم دەشکێنێ ئەوا نوێژی فەرزی مرۆڤی باوەڕدارە لە مزگەوت وەنوێژی سوننەتی یەتی لە ماڵەوە[1].

٢٤٢- تاكو كەی غەیری خوا دەپەرستی؟

(مالـك)یكـوڕی دینـار دەفـەرمووی: ڕۆژێكیـان لەبـەردەم دەرگـای پەرستگایەك ڕاوەستام كە ڕاهیبێكی تێدابوو گوێم لـێ بـوو دەیگوت: ئـەی ئەوكەسەی كە بەندەكان پەنات پێ وەگرن بەترسەوە وە داواكاران لەلای تـۆ ڕوغبەتی یان پەیدابوو داوات لێ دەكەم ڕزگارم بكەیت لەو قیساس و تۆڵەیە، وەداوای لێ خۆشبونت لێ دەكەم لەتاوانێك كە تام چێژەكەی نەماوە.

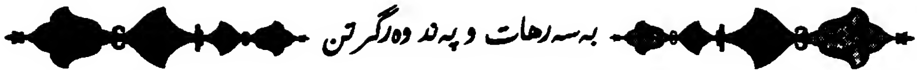
منیش بانگم كرد گوتم: ئەی ڕاهیب چۆن وازت هێناوە لە دنیا.

گوتی: پێش ئەوەی دنیا وازم لێ بێنێ من وازم لە ئەوهێناوە.

گوتم: باسی بەسەرهاتی خۆتم بۆ بكە گوتی: بەڕاستی من كەسێك بووم بوو بانگی خەڵكم دەكردلەسەردینی نەسرانیەت (المسیحیە) شەوێك لە خەومدا یەكێك بانگی كردم گوتی: هاوار بۆ تۆ تاكو كەی غەیری خوا دەپەرستی بێگومان عیسی بەندەیەكە لەبەندەكانی خوا، گوتم: تۆ كێت؟ گوتی من تكاكاری تاوانبارانم (شفیع المذنبین) من ئەو كەسەم كە (عیسی) موژدەی پێم داوە وحەزرەتی موسی شاهیدی بە پێغەمبەرایەتی منی داوە،

1الوصایا المنبریە، بەرگی (٢) لاپەڕە (٣٧)

منم کە لە تەورات باسکراوم وەلە ئینجیل ناسراوم، ئینجا دەستی بەسەر سینگم داهێناو گوتی: ئەی خوایە هیدایەتو ڕینموماییی بخەرە دڵی، وەیارمەتی بدە بۆ ئەوەی بەردەوام بیت لەسەر ئەو هیدایەتە، ئینجا بەخەبەر هاتم لەوخەوە هیچ شتێ وەکو ئیسلام لەلام خۆشەویست نەبوو بۆیە دەست بە جێ موسلمان بوم وەلەپەرستگای خۆم نیشتەجێ بووم [1].

٢٤٣- هەریەکەو بە گوێرەی توانای خۆی

ڕۆژێك لە ڕۆژانی پایزدا، جووتیارێك چۆلەکەیەکی بینی کە لەسەر پشتی کەوتبوو لەناوەڕاستی کێلگەکەی، کابرای جووتیار کێڵان وجووتەکەی ڕاگرت وسەیری ئەو مەخلووقە زەعیفەی کرد ولێ پرسی

بۆ چی ئەو ها لەسەر پشت پاڵت داوەتەوە؟

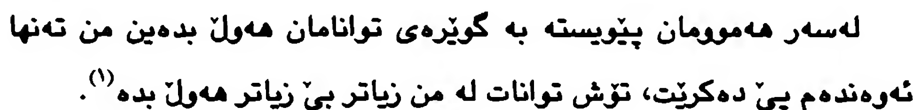
چۆلەکە وەڵامی دایەوە گوتی: بیستوومە کە ئەمرۆ کە ئاسمان دەکەوێت خوارەوە

جووتیار پێکەنی وگوتی: تۆ وا گومان دەبەیت کە هەردووك قاچە بچوکەکانت ئاسمان ڕادەگرێ وناهێڵێ بکەوێتەوە خوارەوە؟

چۆلەکە وەڵامی جووتیاری دایەوە گوتی :

١انزهه المجالس لاپەرە (٣٠) المكتبه العصريه – بيروت

لەسەر هەموومان پێویستە بە گوێرەی توانامان هەوڵ بدەین من تەنها ئەوەندەم پێ دەکرێت، تۆش توانات لە من زیاتر بێ زیاتر هەوڵ بدە[1].

٣٤٤- ئەوەبوو کە بۆم کرا پێشکەشت بکەم

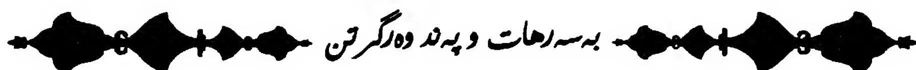
ڕۆژێك پیاوێکی پیر و بەساڵاچوو ویستی کێڵگەی ناوماڵی خۆی نوێ بکاتەوە و بکێڵێت لەیەکێك لە گوندەکانی فەڵەستین، بۆئەوەی پەتاتەی لێ بچینێت، بۆیە کوڕە تاقانەکەی خۆی هاتەوە بیر کە چەندین مانگە دەستگیر کراوە لەلایەن هێزە چەکدارەکانی ئیسرائیل، چونکە ئەو بەڕاستی یاریدەدەری تەواوی بوو لەو جۆرەکارانە بەڵام ئێستا بەتەنیا دەژیت وهیچ کاری بۆ ناکرێ، هەر ئەوەندە بە خەیاڵی دا دێت کە نامەیەك بنووسێ بۆ کوڕەکەی، کە نامەکە باس غەریبی و بێ تاقەتی باوکی دەکات، وەپێویستی بە ئەو بوو بۆ کێڵانی ئەو پارچە زەوی یەی پێش ماڵیان، کوڕەکە نامەکەی پێ گەیشت، دوای چەند ڕۆژێك باوکەکەش نامەی کوڕی پێگەیشت کەتێیدا نوسرابوو باوکە نەکەی باخچەی ناوماڵ هەڵبکەنی و بیکێڵی چونکە چەکەکەم لە ناو ئەو پارچە زەوی یەداناشتووە.

دوای دوو ڕۆژ هێزە چەکدارەکانی ئیسرائیل هاتن بۆ ماڵی پیاوە پیرەکە بەرەو باخچەکە ڕۆیشتن – لە ڕێگای نامەکەوە زانیویانەکە چەکی تێدا

---

(١) قصص اعجبتني، لاپەڕە (٨)

نێژراوە دەستیان کرد بە هەڵکەندن و کێڵانی هەموو باخچەکە بە جوانی بەپۆختی هەر دەتگوت کرێکاری تایبەتین بۆ مامە پیرە هاتوون دەگەڕان بەدوای چەك بەڵام هیچیان نەدۆزیەوە ناچار گەڕانەوە دوای ئەوەی کە باخجەکەیان بۆی بەجوانی کێڵا بێ ئەوەی هەست بکەن کە مامە پیرە دەیەوێت ئەو باخچەیە بکێڵێ دوای چەند ڕۆژێك باوکەکە نامەی دووەمی پێگەیشت لە کوڕەکەی کە تێدا نووسرابوو: باوکی خۆشەویستم ئێستا دەتوانی پەتاتە بچینی لەو زەویەدا وەبۆت ئامادە کراوە، ئەوەبوو کە بۆم کرا پێشکەشت بکەم لە یارمەتی دان لەوکارە دا ئومێدم وایە لێم ڕازی بیت و دوعای خۆشی وشادیم بۆ بکەیت [1].

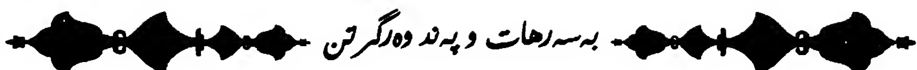
٣٤٥- دۆڵێك لە دۆڵەکانی دۆزەخ

ئیمامی غزالی ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەفەرمووێ :

ڕۆژێك وەلیدی کوڕی عبدالملك — کە یەکێك بوو لە خەلیفەکانی ئەمەوی — بە دەرگاوانەکەی گوت: لەبەردەم دەرگا ڕاوەستە هەر پیاوێك بەوێ دا تێپەڕی یەکسەر دەستی بگرە و بیهێنە بۆ لای من بۆ ئەوەی قسەی لەگەڵ بکەم، کابریای دەرگەوان لە دەرگا ڕاوەستا کەمێك چاوەڕوان بوو لە ناکاو (عطاء ی کوڕی ابو رباح) زانای گەورە و پایەبەرز بەوێدا تێپەڕی یەکسەر — بەبێ ئەوەی بیناسێ دەستی گرت وپێی گووت: یا شێخ برۆ بۆ لای امیر

(١) قصص اعجبتنی، لاپەڕە (٩).

المؤمنين چونكە ئەو فەرمانی كردووە بچیتە لای خەلیفە بوو، كاتێ (عطاء) نزيك كەوتەوە گوتی :

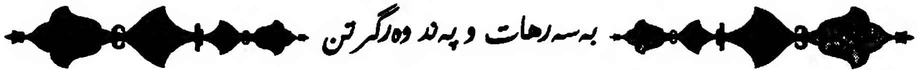
السلام عليك يا وليد: نەيگووت: ئەی امير المؤمنين خەلیفەی بەم وەزعە لە دەرگاوانەكەی تووڕە بوو، بۆیە بانگی كرد و پێی گوت: من پێم گوتيت پياوێكم بۆ بانگ بكە تاكو قسەی لەگەڵ بكەم بەلاّم تۆ كەسێكت بۆ هێنامە ژوورێ كە بەو ناوەش ڕازی نییە كە خوای گەورە بۆی هەڵبژاردووم واتە: وشەی امير المؤمنين – دەرگاوان گوتی: كەسی تر نەبوو جگە لەوە، پاشان خەلیفە بە (عطاء)ی گوت: دانيشە.!

ئینجا دەستی كرد بە قسە كردن لەگەڵی (عطاء) گوتی: بەخەلیفە پێمان گەيشتووە كە دۆڵێك هەيە لە دۆزەخ ناوی (هبهب)ە خوای گەورە ئامادەی كردووە بۆ هەموو ئەو پێشەوايانەی كە زوڵم وستەم لە حوكم وبڕیاری خوا دەكەن، وەخەڵكی دەچەوسێنەوە، كاتێ خەلیفە ئەمەی بيست يەكسەر لە هۆش خۆی چوو كەوتەخوارێ كەوتە خوارێ وەكەوتە بەردەم لەلای دەرگای ژوورەكەوە لەسەر پشتی كەوتە ناوەڕاستی ژوورەكە، ئينجا ئيمامی عمر گوتی: ئەی (عطاء) (امير المؤمنين)ت كوشت: عطاء قۆڵی ئيمامی عمری توند گرت وگوشی وەپێی گوت: ئەی عمر ئەو كارە شتێكی ڕاستە دەبێ ڕاست گۆبيت لەوە، وەڕاستی دەوێت، پاشان ڕۆيشت ئيمامی عمر دەڵێ: يەك ساڵ ئازاری شوێنی دەستی (عطاء) لە قۆڵم بەردەوام بوو [1].

---

(١) احياء علوم الدين – الامام الغزالي، بەرگی (٣) لاپەڕە(٤١١) دار الفيحاء

٣٤٦- رازی بوون بە قەدەری خوا

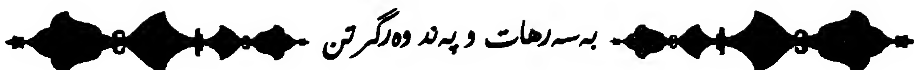
ثابت دەڵێ بە پیاوێك ئەگەر شوێنێکت ئێشی هەبوو لە لاشەت ئەوا دەستت لەسەر ئەو شوێنە دابنێ وبڵێ: بسم الله اعوذ بعزة الله من شر ما اجد واحاذر من وجعي هذا – سێ جاران ئەو ها بڵێ یان پێنج جاران ئەمەش لە (انس)ی کوڕی مالك هاتووە کە پێغەمبەر (ﷺ)بەو شێوە بۆی باس کردووە – رواه الترمذي.

– هەروەها ثابت دەڵێ: بینیم لە کتێبی فردوس العارفين، کەوا ئافرەتێك تووشی ددان ئێشان ببو هاواری دەکرد لەبەر ئازارەکەی بۆیە بانگی کرا هەر کەسێك ئارام نەگرێ لەسەر لێدانی ئێمە ئەوا با کۆچ بکات لە نزیکی ئێمە، هەروەها جوبرەئیل هاتە لای پێغەمبەر (ﷺ) گوتی: ئەی محمد خوای گەورە سەلاوت لێ دەکات وەپێت دەڵێت: بە ابو بکر بڵێ ئایا چاك بوویتەوە لە ئازارەکەت، پێغەمبەر سەرسام بوو لەوە پاشان فەرمووی :ئەی ابو بکر ئەوە چ نەخۆشێك تووشت بووە – من نەمزانیوە؟ فەرمووی: ددانم ئێشی هەیە لەوەتەی حەوت ساڵە، پێغەمبەر فەرمووی: بۆچی پێت نەگوتم؟ فەرمووی چۆن شکایەت لە خۆشەویستم دەکەم![1].

---

(١) نزهة المجالس / لاپەڕە (٩٤)

٣٤٧- پیاوە سەخی یەکە

کۆمەڵێك لە عەرەب چوون بۆ زیارەتی گۆڕی یەکێك لە پیاوە سەخی یەکانیان لەلای گۆڕەکەی بارگەیان داناو لە ڕێگای دوور هاتبوون شەویش لەوێ مانەوە یەکێك لەوانە خاوەنی گۆڕەکەی بینی لە خەودا – واتە: پیاوە سەخییەکە – بەگەشتیارەکەی گوت: ئایا وشترەکەت لەگەڵ وشتری من دەگۆڕیتەوە؟

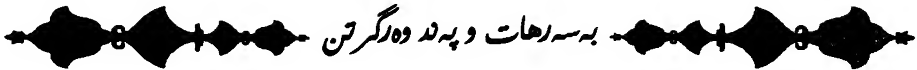
وادیارە مردووەکە وشترێکی ناوداری لەدوای خۆی بەجێ هێشتووە، ئەو پیاوەش وشترێکی قەڵەوو جوانی هەبوو، گوتی: بەڵێ، لەو خەوەدا وشترەکەی لەگەڵ گۆڕییەوە، کاتێ کۆتایی بە مامەڵەکە هات لە نێوانیان پیاوە مردووە هەستا وشترەکەی خۆی برد هەر لەوخەوەدا دەست بەجێ سەری بڕی، پیاوەکە لەو خەوەدا بەخەبەرهات دەبینی وا خوێن لە وشترەکەی دێتە خواری، بەپەلە هەستا سەری بڕی و دابەشی کردو کردیان بە چێشت وپێداویستی خۆیان جێ بەجێ کرد پاشان بارگەیان پێچایەوە و ڕۆیشتن، کەبوو بە ڕۆژی دووەم هەر لە ڕێگادا بوون لە ناکاو کاروانێك بەرەو لایان هات پیاوێك لە کاروانە گوتی: ئایا فلانی کوڕی فلان لە ناوتاندایە؟ بەناوی پیاوەکەی بانگ کرد، پیاوەکە گوتی: بەڵێ منم،

گوتی: ئایا هیچ شتێکت فرۆشتبوو بە فلانی کوڕی فلان؟

مەبەستی مردووەکە بوو

گوتی: بەڵێ وشتری خۆم بە وشتری ئەو فرۆشتبوو لە خەودا پیاوەکە

گوتی: ها ئەمە وشترەکەیەتی، پاشان گوتی: ئەو مردووە کە ئێوە چوونە سەر گۆڕەکەی ئەوە باوکی من بوو، لە خەومدا بینیم پێی گوتم: ئەگەر تۆ کوڕی منی ئەوا وشتری من دەدەیت بە فلانی کوڕی فلان وە ناوەکەشی بۆی باس کرد[1].

٣٤٨- هەرسێکیان مردن

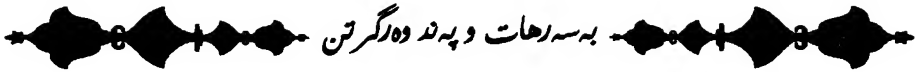
ابو حذيفةي العدوي، دەڵێ: لە ڕۆژی یەرمووکدا بەدوای وئامۆزاکەم دەگەڕام وە هەندێك ئاویشم پێ بوو گوتم: ئەگەر زۆر هیلاك وماندووبێ ئەوا دەیدەمێ وەهەندێکیشی بە دەم و چاوی دا دەکەم تاکو ماندووبونی بحەسێتەوە، لەناکاو دۆزیمەوە زۆر هیلاك بوو وگوتم: ئاودەخۆیت؟ ئاماژەی کرد گوتی بەڵێ، بینیم لەو لاوە پیاوێك هاوار دەکات لە تینووان، ئامۆزاکەم گوتی: بیدەرە بە ئەو تانەمرێ بڕۆ بۆ لای، کە چوومەلای دەبینم هیشامی کوڕی عاصە پێم گوت ئاوت بدەمێ؟ لەناکاو دەنگی یەکێکی ترم بیست دەیگوت ئاەه.... هاواری دەکرد، هیشام ئاماژەی بۆ کردم کە ئاوەکە بدەم بە کابرا نەك بەئەو، کە چوومە لای دەبینم مردووە، گەڕامەوە لای هیشام دەبینم ئەویش مردووە، ئەوجارە گەڕامەوە لای ئامۆزاکەم ئەویش بەهەمان شێوە مردبوو – ڕەحمەتی خوایان لێ بێت [2].

---

(١) احياء علوم الدين، الامام الغوالي – بەرگی (٤) لاپەڕە (٣٥٣)

(٢) احياء علوم الدين/الامام الغزالي، بەرگی (٤) لاپەڕە (٣٧٠)

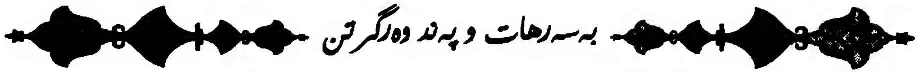
٣٤٩- سەگەكان بە كۆمەڵ هاتن

دەگێڕنەوە لە هەندێك لە پیاوانی تەسەووف دەڵێن: لە شاری طرسوس بووین هەندێكمان كۆبووینەوە و دەرچووین بۆ لای باب الجهاد، سەگێك لەناو شار بە دوامان كەوت، كە گەیشتە نزیك دەرگایەكە دەبینین لاشەیەكی ئاژەڵی مردوو لەوێیە، ئێمەش هەڵمان گرت وبردمان بۆ سەرشوێنێكی بەرز ودانیشتنین، كاتێ سەگەكە سەیری ئاژەڵە مردووەكەی كرد یەكسەر گەڕایەوە ناو شار، دوای یەك كاتژمێر هاتەوە لامان نزیكەی بیست دانە سەگی لەگەڵدا بوون، بردی بۆ سەر مردووەكە بە خۆیشی لەلایەك دانیشت لەبەرامبەریان، ئەوانیش كەوتنە سەر خواردنی گۆشتی ئاژەڵە مردوەكە هەر دەیانخوارد وئەویش سەیری دەكردن تاكو هەموو گۆشتیان ڕنیەوە لە لاشەكە تەنها ئێسك مایەوە، ئینجا سەگەكان بەرگێ تێرەوە گەڕانەوە ناو شار، سەگەكەی تریش هاتە سەر پاشماوەكەیان ئەوەی بە ئێسكەكانەوە مابێ خواردی كە كەمێك بوو ئینجا ئەویش ڕۆیشت [1].

---

(١) احیاو علوم الدین، الامام الغزالی، بەرگی (٤) لاپەڕە (٣٧١)

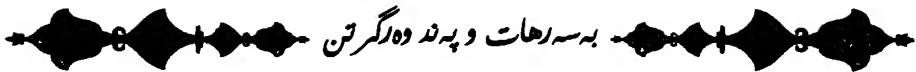
٣٥٠- دایك لەناو گۆڕیش شیرت پێ دەدا

منداڵێکی تەمەن هەشت مانگ و کچێکی تەمەن پێنج ساڵ دوای ئەوەی باوکیان دەمرێ دوای ماوەیەکی زۆر کەم دایکیشیان دەمرێ، مامیان دەیانباتە لای خۆی بۆ پەروەردە کردن‌و سەر پەرشتیان، چونکە کەسی تریان نەبوو، بەڵام دوای ماوەیەك خێزانەکەی بەهەر هۆیەك بێ نەیتوانی بەرگەی ئەم ئەرکە قورسە بگرێ وپەروەردەیان بکات داوای لە هاوسەرەکەی کرد یان تەلاقی بدات یان ئەو منداڵانە دوور خاتەوە، ئەویش بە هاوکاری شەیتان و پیلانێکی دڕندانە هەستا بە دوورخستنەوەی منداڵەکان وزۆر بێ ویژدانانە بردنی بۆ گۆڕستان ولای گۆڕی دایك و باوکیان گۆڕێکی هەڵکەند و هەردووکیانی بەزیندوویی لەو گۆڕەنا ولای مردووەکان جێ هێشتن، بەڵام ویستی خوا وابوو کە لە بیری چوو کونێکی بچوك دابخات وئاگای لێ نەبوو، کە بووە هۆی هەناسەو ژیانیان بەم شێوەیە مانەوە تاکو چوار ڕۆژ بەبێ ئەوەی کەس بزانێ، دوای ئەوە مردووەکیان هێنا ودوای شاردنەوەی خەڵکەکە گوێیان لە قسەو یاری منداڵان بووە، بە دوای دەنگەکە گەڕان و لە گۆڕەکە نزیك کەوتنەوە هەڵیان دایەوە، چی ببینن؟ شتێکی چاوەڕوان نەکراو...

دوو منداڵی بێ تاوان.

بەپەلە دەریان هێنان وبردنیان بۆ شوێنی سەر پەرشتی کردن و بە خێو کردن، لە دوایدا مامە تاوانبارەکە دەستگیر کرا لە سەر تاوانەکەی بۆ چی

نەیبردن بۆ دایەنە و پەناگە؟ هیچ وەڵامێکی نەدایەوە.

دواتر لە کچە پێنج ساڵەکەیان پرسی چۆن ئەو چوار ڕۆژە بەبێ خواردن و خواردنەوە ژیان؟ وەچیتان کرد؟ شتێکی سەیری گوت: وەك دەزووی کارەبا وابوو هەموو گیانم لەرزی وتاسام بە جارێ، گوتی: درەختێکی لێ بوو هەموو جۆرە میوەیەکی پێوەبوو، هەرکاتێ برسیم دەبوو لێم دەکردەوە دەمخوارد زۆر خۆش بوو، بەڵام کاتی براکەم برسی دەبوو دەگریا، خێرا پیاوێکی سەرو ڕیش سپی لە باوەشی دەکرد و دەیبرد بۆ لای دایکم تا تێر شیری دەخوارد ودەخەوت ئەوەیە دەسەڵاتی خوای پەروەردگار سەربازانی خۆی نارد بۆ رزگار کردنی ڕۆحی ئەم دوو منداڵە بێ تاوانانە کە نازانن شەڕو خراپە چی یە...[1].

٣٥١- پێغەمبەر (یحیى) علیه السلام – لەگەڵ شەیتان دەدوێت

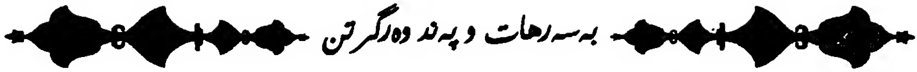
وەهیب ی کوڕی – الورد – دەڵێ :

پێمان گەیشتووە کە ڕۆژێك شەیتان خۆی نیشان بە پێغەمبەر (یحی)دا وەپێی گوت: دەمەوێت ئامۆژگاریت بکەم، یحی فەرمووی: من پێویستیم بە ئامۆژگاری تۆ نییە بەڵام هەواڵی ئادەمیزادم بدەرێ بزانم چۆنن وەچەند چینن لەلای تۆ وە تۆ چۆنێت لەگەڵیان؟

---

(١) گۆڤاری چرای ڕووناکی، ژمارە (٢٧) لاپەڕە (٤٩).

شەیتان گوتی: ئادەمیزاد سێ جۆرن

یەکیان: زۆر بەهێزن لەسەرمان دەچینە لای تاکو تووشی خراپە و فیتنەی دەکەین یەکسەر پەلاماری تۆبەو إستغفار دەدات وپەشیمان دەبێتەوە وهەموو شتێکمان لێ تێك دەدا وماندوو بونمان بەزایە دەچێ.

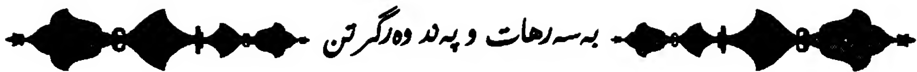
پاشان دووبارە بۆی دەچین و تووشی خراپەی دەکەن، ئەویش دووبارە تۆبە دەکات وپەشیمان دەبێتەوە، ئێمە هیچ کات لێ بێ ئومێدنابین هەر خەریکی دەبین، بەلاّم هیچ کاتێکیش پێی ناگەین وئەوەی مەبەستمانە کە بکەین لە گەڵی دا، ئەوها لە ئازاردابن لەگەڵی.

– دووەمیان: کەسانێکن لە دەستی خۆماندان یاری یان پێ دەکەین وەك چۆن منداڵ یاری تۆپ دەکات هەڵگێڕو وەرگێڕی پێ دەکەین چۆن بمانەوێت ئەوان لە دەستی ئێمەن وجڵەویان بەدەستی ئێمەیە.

– سێ یەمیان: ئەوانەی وەك تۆن – ئەی یحی – بێ تاوانن وپارێزراون لە هەموو خراپە و گوناهێك دەسەلاّتمان نییە بەسەریان لە سەر هیچ شتێ[1].

(١) احياء علوم الدين، الامام الغزالي، بەرگی (٣) لاپەڕە (٥٧٨)

٣٥٢- وەسوەسە لە شەیتانەوەیە

دەگێڕنەوە کەوا جارێك پیاوێك هاتە لای - ابن عقیل - گوتی: من دەستم یان هەر ئەندامێکم کە دەشۆرم دەڵێم نەمشۆردووە دووبارە دەیشۆرمەوە، بۆ نوێژکردنم دەڵێم - الله اکبر- دواتر بەخەیاڵمدا دێت کە نەمگوتوە - الله اکبر- ئەمە باس لە حاڵی خۆی دەکات تاکو بۆی چارەسەر بکات، بەڵام - ابن عقیل پێی دەڵێ: واز لە نوێژ بێنە چونکە تۆ نوێژت لەسەر نییە خەڵکی بە ابن عقیل دەڵێن چۆن قسەی وادەکەیت؟

وەچۆن نوێژی لەسەرنییە؟

ابن عقیل پێی گوتن: پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی (رفع القلم عن المجنون حتی یفیق)(١).

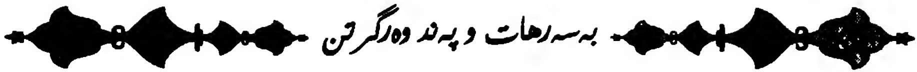
واتە: قەڵەمی تەکلیف هەڵگیراوە لەسەر شێت تاکو چاك دەبێتەوە - کەواتە: تۆ شێتی کەسێ - الله اکبر-ی کردبێ وبڵێ نەمکردووە ئەوە بەڕاستی عاقل نییە وەشێتیش نوێژی لەسەر نییە (٢).

---

(١) رواە الامام احمد وابو داود

(٢) تلبیس ابلیس - الامام ابن الجوزي/لاپەڕە (١٣٤) المکتبة العصریة بیروت ١٤٢٩ك- ٢٠٠٨ ز

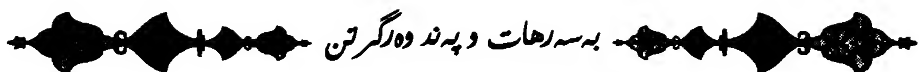
٣٥٣- سۆزی باوكێكی پیر كە بە مردنی منداڵەكەی گیان لەدەست دەدات

لە بیاباندا دەڕۆیشتم وڕێگەم لێ وون بوو، لەلای ڕەشماڵێكی كۆن وەستام سەیری ناو ڕەشماڵەكەم كرد پیاوێك لەسەر زەوی بە بە ئارامی دانیشتبوو هەردوو دەستی بڕابووە وەچاوەكانیشی لەدەست دابوون، هیچ كەسێكی نزیكیشی لەلانەبوو، لەبەر خۆیەوە بە چەند وشەیەك ورتە ورتی دەكرد، لێ نزیك بوومەوە و زانیم كە دەڵێت (الحمدلله الذي فضلني على كثير ممن خلق تفضيلا) واتە: سوپاس بۆ ئەو خودایەی كە پلەو پایەی منی بەرزكردەوە بەسەر زۆرێك لە دروست كراوەكانیدا.

سەرم سوڕما كە ئەم وشانەی دەگوت: سەیری حاڵم كرد زۆربەی هەستەكانی لەدەست دابوو، هەردوو دەستی بڕاونەتەوە، هەردووچاوی نابینایە، خاوەن هیچ شتێك نییە، سەیری دەوروبەریم دەكرد گەڕام تا كوڕێك بینیم كە خزمەتی بكات یان خێزانێك كە لەگەڵیدا بژیت، كەسم نەبینی بەرەولای ڕۆشتم وهەنگاوم نا، هەستی پێ كردم وپرسیاری كرد كێ یە؟ گوتم: السلام عليكم، من پیاوێكم ڕێگەم ون كردووە لەڕەشماڵەكەی تۆدا ڕاوەستاوم ئەی تۆ كێ ی؟ بۆچی بەتەنها لێرە نیشتەجیٚ؟ كەس و كارت ئەی منداڵەكانت لە كوێن وكەس و كارە نزیكەكانت؟

گوتی: من پیاوێكی نەخۆشم خەڵكی وازیان لێهێناوم و زۆربەی كەس و كارەكانیشم مردوون گوتم: گوێم لێت بوو دەتگوت: (الحمدلله الذي فضلني

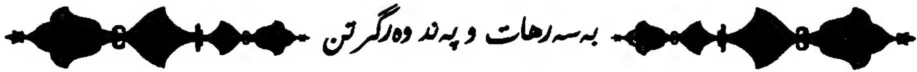

علی کثیر ممن خلق تفضیلا) بۆ خاتری خوا کام نیعمەت؟ تۆ نابینای... دەستت نییە.. بەتەنهای گوتی: داواکارییێکم هەیە ئایا بۆم جێ بەجێ دەکەیت؟

گوتم وەلأمم بدەرەوە بۆم باس بکە بۆت جێ بەجێ دەکەم، گوتی: دەمبینی خوای گەورە بە چەندین تاقی کردنەوە تاقی کردوومەوتەوە و تووشی چەندین بەلأو ناڕەحەتی کردووم بەلأم (الحمدلله الذي فضلني علی کثیر ممن خلق تفضیلا)، گوتی: ئایا خوابیستنی پێ نەبەخشیوم؟ گوێم لە دەنگی بانگ دەبێ وقسەتێدەگەم ودەزانم چ لە دەورووبەرم ڕوو دەدات، گوتم: بەڵێ، ئینجا دەستی کرد بە ژماردنی ئەو نیعمەتانەی کە ئەو هەیەتی وخەڵکی لیێ بێ بەشن هەرکەباسی یەکێکی دەکرد دەیگوت (الحمدلله الذي فضلني علی کثیر ممن خلق تفضیلا) سەرم سوڕما لەباوەڕی بەهێزی ئەم پیاوە زۆر ڕەزامەندبوو بە بەشی خودا چەندان نەخۆش هەن کە بە چواریەکی ئەو نەخۆش نین وەك ئەو کەسانەی کە تووشی شەلەل بوون، یان کەڕولال بوون، یان هەر ئەندامێکی جەستەیان لە دەستداوە ئەگەر بێت وەك ئەم پیاوە پیرە بەراوردیان لەگەڵ بکەین ئەوا وەکو لەش ساغ وان لەگەڵ ئەوەشدا بێ تاقەت و غەمبارت، زۆر سکالأی حاڵی خۆیان دەکەن، نائارامن، دەگرین.. لە پاداشتی تاقی کردنەوەکەیاندا دڵنیانین، بەراستی ئەگەر ناڕەحەتیەکانی ئەو پیاوە پیرە دابەش بکرایە بەسەر نەتەوەکەی بەشی دەکرن. هەر بیرم دەکردەوە تاکو گوتی: ها... داواکاریەکەمت لەبیرە: گوتم: بەڵێ ئایا بۆم جێ بەجێ دەکەیت؟ گوتم: بەڵێ، داواکاریەکەت چییە؟ کەمێك سەری داخست و دواتر سەری بەرزکردەوە گوتی: کەسم لەگەڵ نییە تەنها

کوڕێکی تەمەن چواردە ساڵان نەبێت، هەر ئەوە کەنان و ئاوم پێ دەدات، دەست نوێژم پێ هەڵدەگرێت بە کارەکانم هەڵدەستێت لە بەیانیەوە ڕۆیشتووە بۆ ئەوەی خواردنم بۆ پەیدا بکات تاوەکو ئێستا نەگەڕاوەتەوە، نازانم ماوە یان مردووە، پیاوێکی پیرو نابینام ناتوانم بە دوای دا بەگەڕێم هەواڵم بۆ بپرسەو ئاگادارم بکە، منیش هاتمە دەرەوە نەمدەزانی بۆ چ لایەك بچەم وکوێ ی بۆ بگەڕێم، دەمویست کەسێك ببینم پرسیاری لێ بکەم ئاوڕم دایەوە نزیك ڕەشماڵەکە گردۆڵکەیەکم بینی کۆمەڵە قەڵە ڕەشێکی بەسەرەوە بوو، وەك ئەوەی لەسەرشتێك کوببنەوە، لەدڵی خۆمدا گوتم ئەو باڵندانە لەسەر لاشەیەك یان خواردنێك نەبێت کۆنابنەوە، بەسەرگردۆڵکەکەوە سەرکەوتم وبەرەولای باڵندەکان ڕۆیشتم، باڵندەکان هەڵفرین وکاتێك سەیرم کرد کوڕێکی منداڵکاری لێ بوو مردبوو لاشەی پارچە پارچە ببو وەك ئەوەی گورك وای لێ کردبێت وپاشان بۆ باڵندەکانی جێهێشتبێت ئەوەندەی بۆ پیاوە پیرەکە غەمباربووم بۆ مردنی کوڕەکەی غەمبار نەبووم، لە گردۆڵکەکە دابەزیم وهەنگاوم نا لە نێوان دڵ تەنگی وسەرسوڕمانیدا بووم ئایا بڕۆم وپیاوەپیرەکە بەجێ بهێڵم بەتەنیا بمێنێتەوە یان بگەڕێمەوە هەواڵەکەی پێ ڕابگەیەنم؟بەروە ڕەشماڵی پیاوەکە چووم گوێم لێ بوو یادی خوای دەکرد ودەیگوت (الحمدلله) (سبحان الله) ئالەم کاتە دا پێغەمبەر (ایوب)م هاتەوە یاد چوومە ژوورەوە بۆلای چۆن بەجێم هێشتبوو وهەر وابوو سەلامم لێ کرد، ئەو هەژارە زۆربە تاسەوە بوو بۆ هەواڵی جگەرگۆشەکەی گوتی: کوا کوڕەکەم؟ گوتم: سەرەتا وەلامم بدەرەوە تۆ لای خوا خۆشەویستری یان پێغەمبەر (ایوب)؟ گوتی: (ایوب) گوتم دەی بە دڵنیاییەوە تاقیکردنەوەکەی تۆ

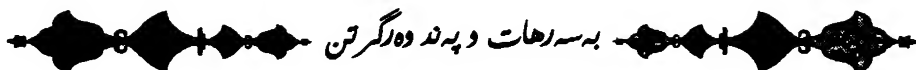
گەورەترە بەڵام کوڕەکەتم لە پاڵ چیایەکدا بە مردوویی بینی گورك لاشەی خواردبوو ئەویش بە ئاهو حەسرەتەوە هاواری دەکرد ودەیگوت: لا اله الا الله.. منیش هەر ئارامم دەکردەوە پاشان هاوارەکانی زیادی کردوو لەبەردەستمدا گیانی سپارد و مرد منیش بەڕاخەرەکەی ژێریم داپۆشی چووم بۆ ئەوەی کەشتێك بدۆزمەوە تا یارمەتیم بدات وکارێکی بکەین وبنێژین سێ پیاوم بینی بانگم کردن وپێم گوتن ئایا دەتانەوێ پاداشتان دەست کەوێ؟ لێرەدا پیاوێکی موسلمان مردووە کەسیشی لێ نییە دەتوانن هاوکاری یەکتر بکەن بۆ شۆردن وبە خاك سپاردن؟ گوتیان: بەڵێ.. چونە ڕەشماڵەکە بۆ ئەوەی لاشەکە هەڵگرن کاتێك ڕوخساریان بینی هاواریان کرد – ابو قیلابە... ابو قیلابە... ! کەسێك بوو لە زانا بەناوبانگەکانیان ئێمەش بە ئەرکی سەرشانمان هەستاین و ناشمان لەگەڵیان ڕۆیشتمەوە بۆ ناو شار کە شەو خەوتم، ابو قیلابەم بینی شێوەیەکی جوانی هەبوو جل و بەرگێکی جوانی لەبەر بوو لە شوێنێکی سەوزایی دادەڕۆیشت گوتم: ئەی ابو قیلابە چی وای لێکردیت کە بەو شێوەیە بتبینم؟!

گوتی: خوای پەروەردگار بەهەشتی پێ بەخشیم ولە بەهەشتدا پێیان گوتم: ﴿ سَلَٰمٌ عَلَيۡكُم بِمَا صَبَرۡتُمۡۚ فَنِعۡمَ عُقۡبَى ٱلدَّارِ ﴿٢٤﴾ ﴾الرعد: ٢٤ واتە سەلامتان لێ بێ بەهۆی ئارامگرتنتان لە ژیانی دنیادا – جا سەرەنجامێکی چاکتان بوو[1].

---

(١) بدائع العريفي، د. محمد عبدالرحمن العريفي.

٣٥٤- بۆ چوونێکی هەڵە

ڕۆژێك پیاو چاكێك ڕۆیشت بۆ شوێنێك بەمەبەستی بەجێ کردنی کارێکی گرنگی خۆی، بینی کارمەندی تایبەتی ئەو کارە لەوێ نەبوو، پرسیاری کرد فلان کەس لەکوێ یە؟ گوتیان: چووە نوێژی نیوەڕۆ بکات لە مزگەوت، لە کاتێکدا نوێژی نیوەڕۆیەك سعاتی مابوو، پرسیاری کردشوێنەکەی لەکوێ یە؟

کابرای بینی وپێی گوت: بۆ کارەکەت جێ هێشتووە؟

بە تووڕەییەوە گوتی: ئەی نازانی نوێژ واجبە لەسەر هەموو تاکێکی موسڵمانان؟

پیاوەکەش گوتی: تۆش نازانی ڕاپەڕاندن وجێ بەجێ کردنی کاروباری خەڵکی بەهەمان شێوە واجبە؟

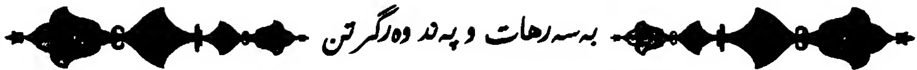
کارمەندەکە گوتی: چۆن دەزانی؟

پیاوەکە گوتی: چونکو لە نێوان تۆو ئەو دەزگایە ڕێکەوتن هەیە بەوەی کە تۆ کاربکەیت وئەوانیش کرێ بدەن بە تۆ، وەنابێ کاروباری خەڵکی ڕاوەستێنی لەبەر بەرژەوەندی خۆت، نوێژەکەت کاتی خەڵکی ناچێ هێشتا کاتی ماوە، کارمەندەکە هەستی بە هەڵەی خۆی کرد وداوای لێبوردنی لە پیاوەکە کرد، وەبەڵێنی دا کە جارێکی تر کەمتەرخەمی نەکات ودەوام جێنەهێڵێ[1]

---

(١)چیرۆکی ئادابە ئیسلامیەکان لاپەڕە (١٨٦)

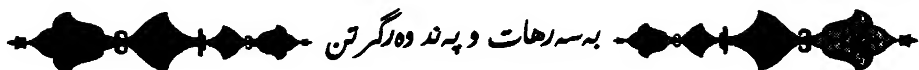
٣٥٥- راهیبێکی بەدەست نوێژ

ئیمامی عمری کوڕی خەتاب کەسێکی نارد بۆ وولاتی شام لە ڕێگادا تێپەڕی بەلای دێری -پەرستگاه و لەدەرگای دا، ئەویش دوای یەك کاتژمێر دەرگای کردەوە پیاوە نێردراوەکە ئیمامی عمر پرسی بۆچی دەرگات زوو نەدەکردەوە؟ راهیب گوتی: خوای گەورە نیگای بۆ حەزرەتی موسی هێنا فەرمووی: ئەی موسی هەرکاتێ ترست پەیدا بوو لە کاربەدەست کە زیانت پێ بگەیەنێ، ئەوا دەست نوێژ هەلگرە و فەرمان بەوانەش بکە کە لەلای تۆن دەست نوێژ هەلگرن، چونکە هەرکەسێ دەس نوێژی هەلگرت ئەوا لە ئەمان وسەلامەتی دەبێ وەهیچ زیان وزەرەری پێ ناگات لەوەی کە لێی دەترسێ، بۆیە من دەرگام نەکردەوە تاکو هەموومان دەس نوێژمان هەلگرت

- هەروەها هاتووە لە -طبقات ابن السبكي- کە خوای گەورە فەرموویەتی: ئەی موسی دەس نوێژ هەلگرە ئەگەر شتێکت بەسەر هات و تۆش دەس نوێژت نەبوو ئەوا لۆمەو گلەیی لە هیچ کەس نەکەیت مەگەر خۆت نەبیت.

- پێغەمبەری ئازیزمان فەرمووی: ئەی (انس) ئەگەر دەتوانێت بەردەوام بەدەس نوێژ بیت ئەوا وابکە، چونکە فریشتەی گیان کێشان کاتێ گیانی بەندەیەك دەکێشی کە دەسنوێژی هەبێ ئەو دەست نوێژە بۆی دەنووسرێ

بەپلەی گەورەیی شەهیدی.

- هەروەها پێغەمبەر (ﷺ)دەفەرمووێ:

هەرکەسێکی موسلمان دەس نوێژ هەڵگرێ بەدەس نوێژێکی جوان وپوخت، پاشان بۆ نوێژکردن هەستێت ئینجا بزانێ کە بۆچی هەستاوە ئەوا خوا گوناهەکانی لێ دەسڕێتەوە و پاکی دەکاتەوە وەك ئەو ڕۆژەی کە لە دایکی خۆی بووە [1].

٣٥٦- هەمیشە دەست نوێژی هەبووە

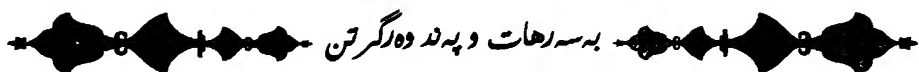
لەسەردەمی (عیسی) (علیه السلام) ئافرەتێکی چاك وخواپەرست هەبوو ڕۆژێکیان هەستا هەویرەکەی ئامادە کرد وخستیە ناو تەندورەکە ئینجا دەستی کرد بە نوێژکردن بۆ ئەوەی تاکو نوێژەکەی دەکات نانەکەی بۆ ببرژێت.

شەیتان هاتە لای لەسەر شێوەی ئافرەتێك وپێی گوت: هەویرەکەت سووتا خێراکە فریای کەوە، ئەویش هیچ ئاوڕی لێ نەدایەوە گوتی: تاکو نوێژەکەم تەواو نەکەم بۆی ناچم بۆیە شەیتان ویستی زیاتر لای بدات سەرقاڵی بکات، منداڵەکەی گرت وخستیە ناو تەندورەکە، بەڵام ئافرەتەکە هەر ئاوڕی نەدایەوە لەناکاو مێردی ئافرەت هاتەوە بینی وا کورەکەی لەناو

---

(١) رواه الحاكم وقال صحيح الاسناد

تەندورەکە یاری بە پشکۆی ئاگر دەکات کە خوا بەتەواوی سووری کردبووە ئەویش هەستا هەواڵەکەی بردە لای (عیسی) پێغەمبەر (علیه السلام) فەرمووی: بانگی ئەو ئافرەتەم بۆ بکە کاتێ ئافرەتە هاتە لای پرسیاری لێ کرد ئەی ئافرەت تۆ چ کاروکردەوەیەکی چاك ئەنجام دەدەیت کە بەو شێوە خوا بۆی کردیت؟ ئافرەتەکە گوتی: ئەی پێغەمبەری خوا هەرکاتێ بێ دەست نوێژ بم یەکسەر دەست نوێژ هەڵدەگرم – واتە قەت نایەڵم بێ دەست نوێژ بم وهەرکاتێ دەست نوێژیش هەڵگرم دەست بەجێ نوێژ دەکەم، وەهەرکەسێك داوای هەر پیداویستیەکم لێ بکات کە خوا پێی ڕازی بێ، ئەوا بۆی جێ بەجێ دەکەم، هەروەها سەبروئارام دەگرم لەسەر ئازار و ئەشکەنجەی خەڵك هەروەك مردووان سەبر و ئارامیان هەیە وبێ دەنگن بەرامبەر بە ئازار دانی خەڵك [1].

٣٥٧- ژیانی پیاو ساڵحان لە نێو گۆڕدا

وەهب ی کوڕی منبە دەڵێ: (حەزرەتی عیسی– علیه السلام– ڕاوەستابوو لە سەرگۆڕێك و هەندێك لە حەواریەکانیشی لەگەڵدابوون، بیری گۆڕو تاریکی و بێ کەسی و ناخۆشی و مەینەتی گۆڕیان دەکرد، حەزرەتی عیسی فەرمووی: بۆ چی ئێوە لە نێو تاریك ترو ناخۆشترین شوین بوون کە نێو ڕەحمی دایکتانە، ئەگەر خوا حەز بکات فراوانی بکات بۆتان، ئەوا فراوان

---

(١) نزهة المجالس / لاپەڕە (١٣٣)

و گەورە و پڕ لە خۆشی و شادی دەبیّ)، رواه الامام احمد ف الزهد وابن ابی الدنیا فی کتاب القبور والسیوگی فی شرح الصدور ۱۹۵

= مغیرەی کوڕی حبیب دەڵیّ :

عبدالله کوڕی غالب ی الحدان لە غەزادا شەهید کرا، کاتیّ کە بە خاکیان سپارد گۆڕەکەی بۆنی میسکیان لیّ دەکرد، وەیەکێك لە براکانی لە خەویدا بینی پێی گوت: چیت کرد و چیت بەسەرهات؟

گوتی: باشترین کەس، گوتی: بەرەوکویّ ڕۆیشتیت؟

گوتی: بەرەو بەهەشت، گوتی: بە چ چاکەو کردەوەیەکی چاك؟

گوتی: بە جوانی یەقین، بە زۆر شەوو نوێژەکان، بە تێنوێتی وبەرۆژوو بوون لە هاویندا، براکەی گوتی: ئەی ئەو بۆنە خۆشە چییە لە گۆڕەکەت دێت؟

گوتی ئەمە بۆنی خۆشی خوێندنی قورئان و ئارام گرتنمە لەسەر تێنوێتی

– مالك ی کوڕی دینار دەڵیّ :

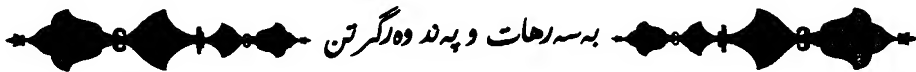
چووم بۆ سەرگۆڕی عبدالله کوڕی غالب، هەندیّ لە خۆڵی سەر گۆڕەکەم هەڵگرت دەبینم وەك میسك بۆنی دەڕوات، ئینجا خەڵکی بەوە تووشی فیتنە و گوناهو تاوان بوون بەمە – واتە: زۆر سەردانی گۆڕەکەیان دەکرد و هەڵس و کەوتی نارەوایان ئەنجام دەدا – پاشان کەسانێك چوونە سەر گۆڕەکەی شوێنەواری گۆڕەیان ون کرد و لەگەڵ زەوی ڕاست یان کرد[1].

---

(۱) الوصايا المنبرية، محمد عبدالعاطي بحيري بەرگی (۱) لاپەڕە (۵۹۷) هەروەها ابن الجوزی لە کتێبی (صفة الصفوة) دا باسی کردوە وابو نعیم لە (الحلیە) وەئیمامی احمد لە (الزهد)

٣٥٨- هۆكاری زاڵ بوونی شەیتان بەسەر ئوممەتدا

دەگێرنەوە كە لەسەردەمی هاوەڵانی پێغەمبەر دا (ﷺ) شەیتان لەشكرەكەی خۆی پەرت وبلاوكرد، بەلام كە هاتنەوە لای بۆئەوەی چالاكیەكانیان نیشان بە شەیتان بدەن زۆر داماوو بە پەژارە بوون تووشی حەسرەتێكی یەكجار گەورە ببون، شەیتان گوتی: ها ئەوە چیتانە بۆئەوها پەشۆكاو بوون؟ لەشكرەكە گوتیان: هیچ كەسمان وەكوو ئەوانە نەبینوە بەڕاستی هیچ بەشی ئێمەی تێدانی یە كە بەسەریان زاڵ ببین، وە زۆریش ماندوویان كردین، شەیتان گوتی: ڕاستە ئێوە توانا ی ئەوانتان نییە، ئەوان هاوڕێتی پێغەمبەرەكەیان كردووە وئیمانیان بە كتێبەكەی هێناوە كە بۆی هاتوتە خوارێ بەلام قەومێك لە پاش ئەوانە دێن، ئێوە دەتوانن بەسەریان زاڵ ببن و لە خشتەیان بەرن، كاتێ سەردەمی تابیعین هات، دووبارە لەشكری بۆ ناردنە مەیدان وەلەسەر زەوی پەرت و بلاوی كردن، بەلام هەر بە داماوی وسەر شۆڕی گەڕانەوە كەسمان وەكو ئەوانە نەبینوە، بەڕاستی كە گوناهێك دەكەن یەكسەر داوای لێخۆشبوون لە خوا دەكەن، وەخراپەكانیان بۆ دەبێتە چاكە، شەیتان گوتی: ئێوە دەسەلاتی ئەوانیشتان نییە چونكە یەكتا پەرستی (التوحید) لە ناودڵیان بە پاكی و پوختی ڕوچووە، وەبەڕاستی شوێن پێغەمبەریان كەوتوون، بەلام قەومێك لە دوای ئەوان دێن چاوتان پێیان پڕ دەبێ وئارام دەگرن چاك یاریان پێ دەكەن وبەسەریان زاڵ دەبن ئینجا قەومێك هات دوای قەومی یەكەم و دووەم و سێ یەم لەشكرەكە

هەواوهەوە سی لە نێو پەرت وبلاوکردن، وبیدعە و خورافیات وشتە ناڕەواکانیان لەنێودا جوان و ڕازاوە کردن ئەوانیش بەڕەوایان زانی و تووشی بوون بەجارێ دوژمنیان بەسەر زاڵ بوو وەبەجارێ ئەو دوژمنە ئازاری دان[1].

٣٥٩- دوعاکردن بۆ مردووان

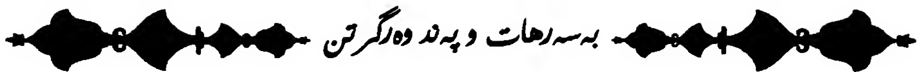
عثمان کوڕی سودەی – الطفاوي – دایکێکی هەبوو، لە خواپەرستان بوو خەڵکی پێیان دەگوت: (ڕاهیبە) دەڵێ: لەوکاتە هاتە سەرەمەرگ و نزیکی مردن بوو، سەری بەرزکردەوە بۆ ئاسمان گوتی: ئەی ئەو خوایەی لە ماوەی ژیان ومردنمدا جێگای پشت پێ بەستنی منی ئەی ئەوەی کە نوێشیووی منی، ئەی خوایە لە کاتی مردندا خەجاڵەتم نەکەیت وەبەتەنیا لە نێو گۆڕدا بەجێم نەهێڵی.

کاتێ کەمرد هەموو ڕۆژێکی جوومعە دەچوومە سەرگۆڕەکەی دوعام بۆ دەکرد وداوای لێخۆشبوونم بۆ ئەو و هەموو مردووەکان دەکرد، ڕۆژێکیان لەخەومدا گوتی: ڕۆڵەکەم مردن بە ڕاستی ئازارێکی زۆری هەیە، بەڵام من سوپاس بۆ خوا ئێستا لە ژیانێکی خۆش و سوپاسکراوم لەسەر فەرشی ڕەیحان و پاڵدانەوەم لەسەر سندس واستبرەقە تاکو ڕۆژی قیامەت منیش گوتم، دایکە هیچ پێویستێکت نییە؟

---

(١) الوصايا المنبريه، محمد العاطي بحيري – بەرگی (١) لاپەڕە (٥٦٤)

گوتی: بەڵێ

گوتم: پێویستیەکەت چییە؟

گوتی: ئەوها ناوە ناوە وەرە سەرگۆڕەکەم دوعام بۆ بکە چونکە موژدەم دەدەنێ بەهاتن لە ڕۆژانی جومعە دا، پێم دەڵێن، ئەی ڕاهیبە ئەوا کوڕەکەت هات، ئینجا ئەوانیش دڵیان خۆش دەبێ – واتە: مردووەکانی دەوروبەرم [1].

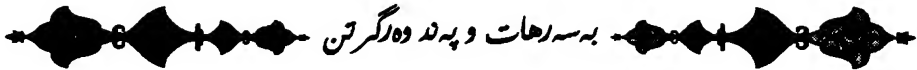
٣٦٠- موژدە بێ کە تۆ هاوڕێی منی لەبەهەشتدا

ابن الجوزی دەگێڕێتەوە لە کتێبی (المنتظم في تاريخ الامم) کەوا حەزرەتی موسی (عليه السلام) داوای لە خوا کرد کە هاوڕێکەی پێ نیشان بدات لەبەهەشتدا خوای گەورە فەرمووی: بڕۆ بۆ فلاَن شارە پیاوێکی قەساب دەبینی ئەو هاوڕێی تۆیە لەبەهەشتدا موسی گەڕا بە دوای، کە بینی وا لە دوکانەکەی خۆیەتی وە زەمبیلێکیشی لەلای خۆی دانابوو، گوتی: بە حەزرەتی موسی ئەی ڕۆخسار جوان ئەمرۆ کە دەبیتە میوانم؟ موسی فەرمووی: بەڵێ لە گەڵی چوو تاکو ماڵی پیاوە قەسابەکە، خواردنەکەی لەلای خۆی دانابوو هەر کە پاروەنانێکی ئەخوارد دووپاروی دەخستنە ناو زەمبیلەکەوە، لەناکاو لە دەرگا درا گەنجەکە ڕایکرد دەرگا بکاتەوە و وازی هێنا لە زەمبیلەکەوە حەزرەتی موسی سەیری کرد دەبینی پیاوێکی پیرو پیرەژنێکی زۆر بە ساڵا چوو کە زۆر تەمەنیان کردبوو وەکو منداڵ بچوك

---

(١) قصص الصالحين، د. مصطفى مراد، لاپەڕە (٢٤٦)

ببونەوە، كاتێ سەیری حەزرەتی موسی یان كرد بە زەردەخەنەوە وەشایەدی پەیامی پێغەمبەریان پێ هێنا پاشان هەردووكیان مردن، كاتێ كە گەنجەكە هاتە ژوورێ وسەیرێكی زەمبیلەكەی كرد، یەكسەر حەزرەتی موسی چوو دەستی ماچ كرد، گوتی: تۆی موسی پێغەمبەری خوا، موسی فەرمووی: كێ پێی گوتی؟

گوتی: ئەو دوانەی لە نێو زەمبیلەكە بوون دایك و باوكم بوون كە پیرببون منیش لە نێو ئەم زەمبیلەم هەڵگرتبوون، وەهیچ كات خواردن و خواردنەوەم لە پێش ئەوان نەبوو تاكو ئەوان نەیانخواردبا وەهەموو ڕۆژێك دوعایان دەكرد دەیانگوت؟ خوایە نەمرین تاكو حەزرەتی موسی دەبینین، كاتێ تۆیان بینی هەردووكیان مردن بۆیە زانیم كە تۆی (موسی) پێغەمبەریت، حەزرەتی موسی پێ گووت: دەكەواتە موژدەبێ كە تۆ هاوڕێی منی لە بەهەشتدا [1].

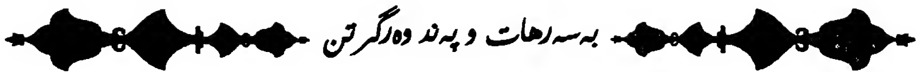
٣٦١- پارێزگاری خوا بۆ زید

ئافرەتێك هەبوو كوڕێكی هەبوو ناوی زید بوو، ڕۆیشت بۆ بازرگانی ڕێگایەكەشی دەبوایە لە دەریادا پەڕیبایەوە هەركە لە دایكی ون بوو دەستی كرد بە ڕۆیشتن دایكی هەستا درهەمێكی خۆی كرد بە خێر، بۆئەوەی بە ساغ و سەلامەتی بگەڕێتەوە.

---

(١) نزهە المجالس، لاپەڕە (٢٣٨)

لەو ڕۆژەدا کە گەشتەکەی دەست پێ کرد شەپۆلی باهەڵکردن دای لە دەریا کە وادانیشتووانی کەشتیەکە نزیك بوون هەموویان لە دەریادا بخنکێن لەناکاو دەنگێك هات وگوتی: مەترسن ئەو شتەی کرا بە قوربانی وەرگیرا، هەروەها بە هانای (زید)یش هاتین [1].

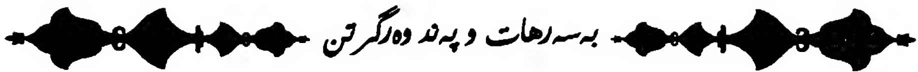
٣٦٢- بەبەرکەتی ئەو خێروچاکەیە بەلای مارەکەی لەسەر لاچوو

ئیمامی الیافعی لە کتێبی (الترغیب والترهیب) دا دەڵێ: لەسەردەمی پێغەمبەر (صالح) علیه السلام پیاوێك هەبوو جل وبەرگی خەڵکی دەبڕی وپاکی دەکردەوە، بەڵام ئەو هەر زیان و زەرەری لە خەلك دەدا و جل و بەرگی لێ خراپ دەکردن، قەومەکەش هاتنە لای پێغەمبەر (صالح) گوتیان ئەی پێغەمبەری خوا دوعا لەو پیاوەبکە، چونکە جل و بەرگی خەڵك خراپ دەکات، کابرا لە ماڵ دەرچوو بەخۆی وئامێری کارکردن (صالح) یش دوعای لێ کرد کەوا بەسەلامەتی بگەڕێتەوە، کە بووبە ئێوارە کابرا بە ساغی و سەلامەتی گەڕایەوە بە پۆشاك و عەباکەی خۆی، حەزرەتی (صالح) پێی گوت: ئامێری کارکردنت بکەرەوە ئەویش کردیەوە، تەماشای کرد مارێکی گەورە لە نێو جل و بەرگەکانی دا بە ئاسن بەستراوەتەوە پێغەمبەر صالح

---

(١) هەمان سەرچاوە، بەرگی (٢) لاپەڕە (٣١١)

پێی گوت: چیت کرد کاتێ کە لە ماڵ دەرچوویت؟ گوتی: ئەی پێغەمبەری خوا دور کولێرەم لە ماڵ بردن لە ڕێگادا یەکێکم بەخشی و ئەویترم خوارد، فەرمووی: ڕاست دەکەیت خوا شەروبەلآی ئەو مارەی لەسەرلابردی وەتۆشی ڕزگارکرد بە بەرەکەتی ئەو خێرو چاکەیەت کەبە کولێرەکەت کرد، بەڵام بڕۆ بۆخۆت تۆبە بکە و واز لەو کارە بێنە چیتر زیان لە خەڵکی مەدە ئینجا پیاوە تۆبەی کرد و وازی هێنا لە خراپ کردنی جل و بەرگی خەڵك[1].

٣٦٣- شوێنەواری گوناهوتاوان

دەگێڕنەوە لە ئیمامی عمر (ڕەزای خوای لێ بێ) کە دەفەرمووێ: نەکەن بەفەرموودەی خوای گەورە لە خۆ بایی بن، کە دەفەرمووێت: ﴿ مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ عَشْرُ أَمْثَالِهَا ۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَىٰٓ إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴾ الأنعام: ١٦٠

واتە: هەر کەسێك چاکەیەك بکات، ئەوا لە ڕۆژی دوایی دا دە ئەوەندەی چاکەکەی پاداشتی بۆ هەیە، وەهەرکەسێك خراپەیەك بکات ئەوا تۆڵەی لێ ناسێندرێ مەگەر بەوێنەی خۆی نەبێ

چونکە بەڕاستی ئەگەر تاوان یەکیش بێت ئەوا (دە) شتی بەدوادا دێت:

---

(١) هەمان سەرچاوە، بەرگی (٢) لاپەڕە (٣١١)

یەکەم: هەرکاتێ مرۆڤ گوناهێکی کرد، بێگومان خوای گەورە بەمە تۆڕەدەبێ، وەهێزو تواناشی بەسەردا هەیە.

دووەم: بەهۆی ئەو گوناهوتاوانە شەیتان دڵخۆش دەبێ.

سێ یەم: لەبەهەشت دوور دەکەوێتەوە.

چوارەم: لە ئاگری دۆزەخ نزیك دەبێتەوە.

پێنجەم: بەهۆی ئەو گوناهەوە خۆشەویسترین شت لەلای خۆی ئازاردەدات کە نەفسی خۆیەتی

شەشەم: نەفسی خۆی بەگوناه پیس دەکات، کە چی پاك و خاوێن بووە

حەوتەم: ئازاری ئەو فریشتانە دەدات کە پارێزگاری لە ئادەمیزاد دەکەن

هەشتەم: پێغەمبەری خوا لە ناو گۆڕەکەی غەمبار دەکات

نۆیەم: کاتێ گوناه دەکات، ئاسمانەکان و زەوی و هەموو بوونەوەر شاهیدی بەو گوناهە لەسەر دەدەن.

دەیەم: بەو گوناهە خیانەتی لە هەموو ئادەمیزادکردووە وەفەرمانی خوای شکاندووە[1].

---

(١) بحر الدموع، ابن الجوزي (٣٠)

٣٦٤- سەری منداڵەکە لەدەمی گورگەکەدا بوو

راس الطفل في فم الذئب

خوای گەورە دەفەرمووی: ﴿ لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُوْلِي الْأَلْبَابِ ﴾[1] واتە: بەڕاستی لە گێڕانەوەی بەسەرهاتی ئەوان پەند و ئامۆژگاری تێدابوو بۆ ئەوانەی کە خاوەن عەقل وبیرو هۆش بوون.

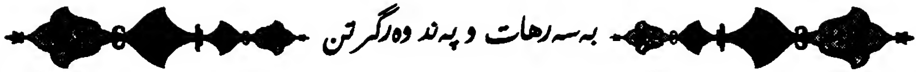
- عوروەی کوڕی زبیر یەکێکە لە زانایان و خوا پەرستانی تابعین، هەروەها یەکێکە لە کوڕەکانی هاوەڵی بەڕێزی پێغەمبەر - زبیری کوڕی عەوام - دایکیشی - اسمای کچی ابو بکری صدیقە - بە (ذات النطاقین) ناوی دەرکردبوو دایکی ئیمانداران خاتوو عائیشە پووری بوو، وەبرا گەورەکەشی عبدالله ی کوڕی زبیربوو کە هاوەڵی پێغەمبەربوو (ﷺ)بە پیاوێکی زانا و تێکۆشەر و ئازا ناوداربوو، لەو کاتەی سێلاوی گەورە شاری مەکەی گرتەوە ئەو یەکەم کەس بوو کە بەمەلەوانی طوافی بەدەوری کەعبەی پیرۆز کرد.

لە هەواڵی عروەی کوڕی زبیر (ڕەزای خوای لێ بێت) ئەو هەڵویستە غەریب و ئەو کێوە گەورەیە لە ئارامگرتن لەسەر بڕیارو حوکمی خوا، وەڕاست گۆیی لە داواکردنی پاداشتی دوا ڕۆژ لە خوای پەروەردگار فێردەبین

ئەو بەسەر هاتە سەرسورهێنەرە لەسەر دەمی خەلیفە (ولیدی کوڕی

---

(١) سورە یوسف (١١١)

عبدالملك) ڕوویداوەلە کاتێك داوا لە عروەی کوڕی زبێر دەکات کە سەردانی بکات لە بۆ پایتەختی خەلافەت لە دیمەشق.

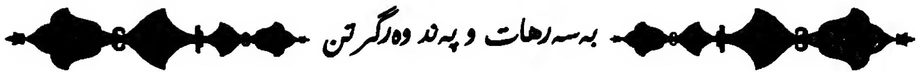
عروە خۆی ئامادە کرد بۆ ئەو گەشتە لە شاری مەدینە بۆ شاری دیمەشق پشتی بەخوا بەست وەیەکێك لە کوڕەکانی خۆی لەگەڵ خۆی هێنا، کە لە حەوت کوڕەکانی تری لەلاخۆشەویستر بوو، ڕوی کردە ولاتی شام بەلام قەدەری خوا وا بو لە ڕێگادا عروە ژانێکی لە قاچی دروست بوو هەرکە ڕۆیشت ئازاری زیاتر بوو، تاکو وای لێهات نەیتوانی بڕوات ناچار هەڵیانگرت تاکو چووە ناو دیمەشق.

لەو کاتەدا خەلیفە (ولید) زۆر ناڕەحەت بوو کە میوانەکەی بەو شێوە چاو پێکەوت، بۆیە باشترین و ناودارترین دکتور و حەکیمی بۆ کۆکردەوە تاکو چارەسەر بکرێت، دکتورەکان لەسەری کۆبوونەوە وبڕیاریان دا کە تووشی نەخۆشی (الغرغرینا) بووە، وەهیچ چارەیەکییش نییە بۆ ئەوە جگە بڕینەوەی قاچەکەی نەبێ، خەلیفەش بەو چارەسەرکردنە سەرسام نەبوو هە بەر خۆی دەگوت: چۆن دەبێ میوانم لە مالی خۆی دەربچێ بەلەش ساغی و بەبێ نەخۆشی، ئینجا بەیەك قاچەوە بچیتەوە نێو خانەوادەکەی.

دکتورەکان بڕیاریاندا ئەگەر قاچی نەبڕیتەوە ئەوا تاکو ئەژنۆ دایدەگرێ و دواتر دەیکوژێ.

خەلیفە چووە لای عروە دەنگ وباسی دکتورەکانی پێ ڕاگەیاند، عروە تەنها ئەوەندەی گوت: اللهم لك الحمد.

دکتورەکان لەدەوری کۆبوونەوە، گوتیان: دەبێ دەرمانی خەو لێکەوتن بخۆیت، ئەویش نەیخوارد گوتی: پێم ناخۆشە ئەندامێکم لێ جیا بێتەوە و ئاگام لێ نەبێ

گوتیان: هەندێك عەرەق بخۆەوە تاکو کەمێك بێ ئاگابێت.

بە توندی ڕەتی کردەوە گوتی: چۆن شتێك دەخۆم کە چی خوا حەرامی کردبێ

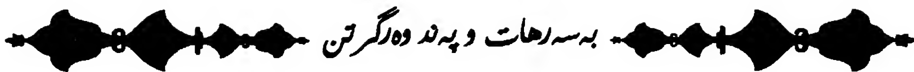
گوتیان: کەواتە چیت لێ بکەین؟

گوتی: وازم لی بێنن تاکو نوێژ دەکەم، کە نوێژم دەست پێ کرد ئێوەو کارەکەتان – وادیارە عروە یەکێك بووە لەوانەی کە نوێژی دەکرد هەموو شتێکی دەوروبەری لەبیر دەکرد ودڵی دەبەستەوە بەخوا و بەس

عروە دەستی کرد بە نوێژ، وازیان لێ هێنا تاکو چوە سوجدە، قاچیان ڕووت کردەوە، دەستیان کرد بە هەڵدڕینی گۆشتەکەی تاکو گەیشتە ئێسکەکە ئینجا مشاریان هێنا ئێسکەکەشیان بڕی تاکو لەلاشەیان جیاکردەوە ئەو هەر لە سوجدەدا بوو خۆی نەدەجولاند.

خوێن زۆر هاتە خواری ناچار دکتۆرەکان زەیتی سووورکراوەیان هێنا بەسەر قاچیان دا کرد تاکو بڕینەکە وشك بێ

بەلام بەرگەی گەرمی ڕۆنەکەی نەگرت لە هۆش خۆی چوو لەوسەین وبەینەدا هەواڵێك لەدەرەوەی کۆشکی خەلیفە هات کە گوایە کوڕە خۆشەویستەکەی عروەی کوڕی زبێر چۆتە ناو ئەسپەکانی خەلیفە، یەکێك لە

ئەسپەکان جووتەیەکی وەشاند دای لە کوڕی عروە دەست بەجێ گیانی لە دەستداو مرد.

خەلیفە زۆر بەوە دڵتەنگ بوو لەو ڕووداوە بەدوای یەکانەی دێت بەسەر میوانەکەی، سەری سوڕما کە چۆن ئەو جارە هەواڵی مردنی کوڕەکەی پێ بگەینین.

خەلیفە وازی هێنا لە عروە تاکو بە خۆی هاتەوە، ئینجا لێی نزیك کەوتەوە پێ گوت: (احسن الله عزاوك من رجلك).

خوای گەورە پرسەکەت جوانتر بکات لە قاچەکانت، واتە ئارامیت زیاتر پێ ببەخشێ، عروە گوتی: اللهم لك الحمد وانا لله وانا اليه راجعون)

خەلیفە گوتی: خوای گەورە پرسەوتەعزیەکەت جوانتر کات لە کوڕەکەت

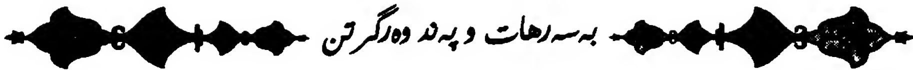
عروە گوتی: اللهم لك الحمد وانا لله وانا اليه راجعون، خوای گەورە حەوت دانە کوڕی پێداوم یەکیانی بردەوە

هەروەها چوار ئەندامی پێداوم یەکێکیانی بردەوە.

ئەگەر تووشی نەهامەتی هاتووم بەڵام ئومێد دەکەم خواڵیم ببورێ و خۆشیم بۆ بنێرێ وەئەگەر لێم وەرگیراوەتەوە ئەوا پێم بەخشراوە، داواکارم لە خوا کە وا هەردوکمان کۆبکاتەوە لە بەهەشت

پاشان تەشتێکیان بۆ هێنا کە قاچە بڕاوەکەی تێدا بوو ئێنجا قاچە بڕاوەکەی گرت و گوتی: خودای گەورە دەزانێ کە بە تۆم هیچ هەنگاو نەناوە

بۆ هیچ گوناهو تاوانێك وەخۆشم دەزانم.

عروە ناوە ناوە هەڵدەستا خۆی ڕادەهێنا لەسەر ڕۆیشتن كرد بەیارمەتی ئەو عەسایەی كە لەلای بوو، ڕۆژێك چووە مەجلیسی خەلیفە بینی پیاوێكی ڕیش سپی جوان وبەسام لەوێ دانیشتووە كە نابیناش بوو خەلیفە گوتی: ئەی عروە پرسیار لەو پیاوە پیرەبكە كە ڕووداوەكەی چۆن بووە.

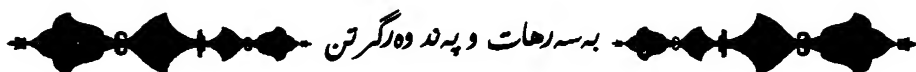
عروە گوتی: ڕووداوەكەت چۆن بوو؟

گوتی: ئەی عروە شەوێك لە شەوان لە دۆڵێك مامەوە لەو دۆڵەش هیچ كەس لە خۆم دەوڵەمەنتر نەبوو، وەهیچ كەس لە خۆم زیاتر منداڵ ونەوەی نەبوو، لەناكاو لافاوی ئاومان بەسەرداهات و ئەوەی ماڵ و منداڵ وخێزان بێ هەموی برد لەوشەوەدا، بووە بەیانی تەنها من و منداڵێكی بچوك و وشترێكم مابوو، وشترەكە ڕایكرد كرد، منیش بەدوای كەوتم كە بیهێنمەوە كەمێك دووركەوتمەوە دەنگی گریانی منداڵەكەم بیست كە ئاوڕم دایەوە دەبینم سەری منداڵەكەم لە ناودەمی گورگ دایە، ڕامكرد تاكو ڕزگاری بكەم بەڵام بێ سوود بوو نەمتوانی، تاكو چوومە لای گورگەكە منداڵەكەی پارچە پارچە كرد بەكەڵبەكانی، ناچار گەڕامەوە لای وشترەكەم كە بیگرمەوە ئەویش بە لووشكەیەكی تووڕەیی لێدام كە بە چاوم كەوت چاوەكانم كوێر بوون.

عروە گوتی: مامە پیرە ئێستا چی دەڵێی

مامە پیرە گوتی: دەڵێم: خوایە گیان سوپاس تۆ زمانێكی پاراوە بەزیكرت بۆ بەجێ هێشتووم لەگەڵ دڵێكی ئاوەدان.

براکانم: ئەمە بە بەڕاستی سەبرو ئارامییە، دەبێ ڕازی بوون بە قەدەرو قەزا ئەوهابێ، ڕەحمەت لە عروە ونمونەی ئەو کە بەڕاستی مانای ئیمانیان انی بەقەدەرو قەزاو وەسەبرو ئارامیان لەسەر ناخۆشی وبەلآبەڕاستی هەبوو[1].

٣٦٥- ئیمامی جعفری صادق و کۆیلەکەی

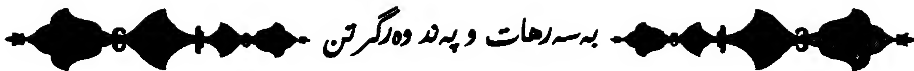
ڕۆژێکیان ئیمامی جعفری صادق داوای کرد لە خزمەت کارەکەی کە ئاوی بۆ بێنێ بەدەستی دا بکات لەسەر تەشتێك، کاتێ خزمەتکارەکە ئاوی هێنا ویستی بەدەستی دا بکات یەکسەر ڕژایە سەر جلەکانی، ئیمامی جعفر بەتووڕیی یەوە سەیرێکی کرد، کوێلەکە گوتی: گەورەم (والكاظمين الغيظ) واتە: ئەوانەی کە توورەیی لە دڵیان دەخۆنەوە و زاڵ دەبن بەسەر نەفسیان ئیمامی جعفر گوتی: ئەوە تورەییەکەم خواردەوە و کوێلەکە گوتی: (والعافين عن الناس) واتە: ئەوانەی لە خەڵکی دەبۆرن و عەفویان دەکەن، ئیمامی جعفر گوتی: ئەوە عەفووم کردیت، کوێلەکە گوتی: (والله يحب المحسنين) واتە: خوای گەورە ئەو کەسانەی خۆش دەوێت کە چاکەکاربن ئیمامی جعفر گوتی: بڕۆبۆ خۆت ئازاد بە ئەوا لە پێناوی خوا بەڕەڵلآم کردیت، وەلە ماڵی منیش هەزار دینار بۆ خۆت بەرە[2].

---

(١) قصص اعجبتني، لاپەڕە (١١٥).

(٢) بحر الدموع، الامام ابن الجوزي لاپەڕە(٢٠٢)

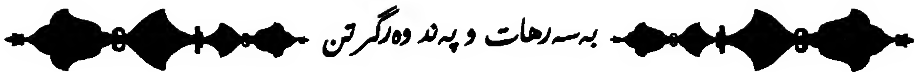
٣٦٦- ڕۆژی عەرەفەی پیرۆز

ابن جارود دەڵێ: من وهاوڕێکم دەرچووین بۆ مەبەستی داواکردنی زانست وزانیاری ئێوارەی عەرەفەبەسەر شوێنەواری شاری قەومی لوط تێپەڕین منیش گوتم بەهاوڕێکەم ئەو ئێوارەیە دەچینە ناو ئەو شارە شوکرانەی خودا دەکەین کە ئێمەی پاراستووە لەو بەلآیەی کە هاتۆتە سەریان، گەڕاین بە نێو شاردا لە ناکاو پیاوێکی دەم و چاو تۆزاوی وکەم مووەمان بینی، پێم گوت: تۆکێیت؟ ئەویش وەك بڵێ ی خۆی لێمان گێل کرد، گوتمان لەوانەیە شەیتان بیت؟ گوتی: بەڵێ... گوتمان لە کوێ هاتوویت؟ گوتی: ئەم ڕوخسارەم لە (کێوی عرفات) والێهاتووە لەبەر قەومێك کە پەنجا ساڵە گوناح دەکەن ئینجا ڕەحمەت بەسەریاندا باری منیش خۆڵ وتۆزم کرد بە سەر سەرم بۆیە ئێستا هاتووم بۆ ئەو شوێنە سەیری گۆڕی ئەو کەسانە دەکەم کە ئازاردەدرێن تاکو کەمێك تووڕەییم دابمرکێت ودڵم ئارام بگرێت وەتۆبە و پاڕانەوەی خەڵکی عەرەفەم لەبیر بچێت[1].

---

(١) نزهە المجالس، لاپەڕە (٢٠٨)

٣٦٧- ئافرەتێك ئامۆژگاری پیاوێك دەكات

ئیمامی مالك لە (الموطأ) دا دەگێڕێتەوە لە یحیی كوری سعید ئەویش لە قاسم دەڵێ :خێزانم كۆچی دوایی كرد، محمدی كوڕی كعب ی (القرظي) هاتە لام پرسەو سەرەخۆشی لێ كردم وگوتی: لە نێو بەنی ئیسرائیل دا پیاوێكی زاناو شارەزاو خواپەرست و موجتەهید هەبوو، ئەو پیاوە ئافرەتێكی هەبوو زۆر پێی سەرسام ببوو، وەزۆریشی خۆش دەویست، قەدەری خوا وا بوو ئەو ئافرەتە مرد، ئەویش زۆر بۆی ناڕەحەت بوو، وزۆریش داخی لەسەر هەڵدەگرت بە جۆرێك خۆی لە خەڵكی دوورە پەرێز گرت وبەتەنیا لە ماڵ دادەنیشت و دەرگای لەسەر خۆی دادەخست و رێگای بە هیچ كەسێ نەدەدا بێتە ژوورێ، ئافرەتێكی ژیرو ئاقڵ لەو ناوچەیە ئەو هەواڵەی زانی وهاتە لای، وەكەسێكی ناردە لای پێی گوت: بڵێ ئافرەتێك دێتە لات كارێكی هەیە پێت، تەنها هەندێ قسەت لەگەڵ دەكات ودەڕوات، گوتی: بابێتە ژوورێ، ئافرەتە هاتە لای و گوتی: بەڕاستی من بەئەمانەت پارچە زێرێكم لە ئافرەتێك وەرگرتووە وەبۆ خۆشیم بەكارمهێناوە بەئەمانەتیش پاراستوومە، سەردەمێكی زۆر لەلامە پاشان خاوەنی ناردی گوتی: دەبێ بۆم بنێریتەوە، ئایا بۆیان بنێرمەوە؟ پیاوە زاناكە گوتی: بەڵی لەسەرت واجبە بۆی ڕەت بكەیتەوە ئافرەت گوتی: ئاخر دەمێكە لەلای منە — وەك هی خۆمی لێهاتووە — گوتی: ئێ باشە هەرچەندی لەلات بێ واجبە ڕەت بكرێتەوە بۆیان چونكە موڵكی تۆنییە ئافرەتی ژیرو عاقڵ ڕوی كردە زاناكە وگوتی: ئایا تۆ بۆ شتێك غەمباریت تاسف دەكەیت كە خوا بەئەمانەت لەلای داناویت پاشان لێت

وەردەگرێتەوە، کەچی ئەو خاوەنە ئەو لاترە بەو ئەمانەتە کەلێت وەربگرێتەوە؟

پیاوەکە چاوەکانی کردەوە بەوەی کە تێدا بوو وەخوا سوودی پێ گەیاند بەهۆی قسەکانی ئەو ئافرەتە[1].

٣٦٨- بەهۆزو تیرەی خۆت مەنازە

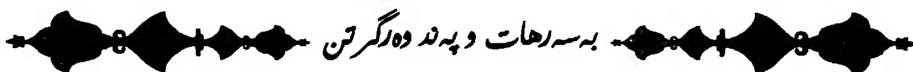
پێغەمبەر (ﷺ)دەفەرمووێ، لە سەردەمی حەزرەتی (موسی)دا دوو پیاو خۆیان لەسەر یەکتر هەڵکێشا بەقەوم و عەشیرەت وهۆزیان یەکێکیان گوتی: من کوڕی فلانی کوڕی فلانم تاکو نۆدانە پشتی ژمارد تۆ کوڕی کێی هەی بێ دایك؟

پیاوەکەی دووەمیان گوتی: منیش فلانی کوڕی ئایینی ئیسلامم خوای گەورە وەحی هێنا بۆ حەزرەتی موسی کە بەو دووکەسە بڵێ تۆ ئەوی ئەو کەسەی کە نازت بە نۆ باپیرەکەت کرد ئەوە بزانە کە هەر نۆیان لەناو ئاگری دۆزەخن وەتوش دەیەمیانن کە لە گەڵیان دەچیە ناو دۆزەخ [2].

---

(١) الوصايا المنبرية، محمد عبدالعاطي بحيري، بەرگی(١) لاپەڕە (٥٣٠)

(٢) رواه النسائي والبيهقي في شعب الايمان (صحيح)

٣٦٩- کە ڕۆیشتم (عمر) بووم کە هاتمەوەش هەر عمر بووم

دەڵێن ڕۆژێك ئیمامی عمری کوڕی عبدالعزیز میوانێکی هاتەلای ئیمامی عمریش نووسینی دەکرد، خەریك بوو چرایەکەی دەکوژایەوە، میوانەکە گوتی: بڕۆم ئەو چرایە چاك بکەم؟ فەرمووی: لە ڕێزو ڕەوشتی پیاو نییە کە خزمەت بە میوانەکەی بکات، میوان گوتی: بڕۆم خزمەتکارەکە ئاگادار بکەمەوە؟ فەرمووی نەخێر تازە خەوتووە خەوەکەی زۆر خۆشەو با پشوویدات، بۆیە بەخۆی هەستا چراکەی پڕ کرد لە زەیت، میوان گوتی: ئەی پێشەوای ئیمانداران تۆ بەخۆت هەستایت و ئەم کارەت کرد چۆن دەبێ فەرمووی: کە ڕۆیشتم عمر بووم کە هاتمەوەش هەر عمر بووم هیچم لێ کەم نەبوەوە، چاکترین کەس ئەو کەسەیە کە لەلای خوا ملکەچ وخۆ بەکەم زان بێ[1].

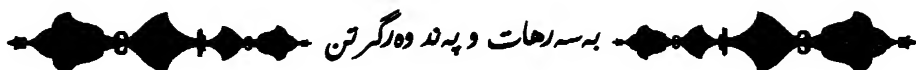
٣٧٠- تۆیشووی سەفەر

کمیل ی کوڕی زیاد دەڵێ، ڕۆژێکیان لەگەڵ ئیمامی (علی) کوڕی طالب دەرچووین بۆ مەبەستی زیارەتی گۆڕستانی بەقیع لە مەدینەی پیرۆزدا کاتێ ئیمامی (علی) بەسەر گۆڕستان هەڵگەیشت فەرمووی: ئەی خەڵکی گۆڕستان ئەی ئەوانەی کەوا لاشەتان لەگەڵ خاك تێکەڵ بووە، ئەی شاری خامۆشان و شاری بێ دەنگان، ئەی شاری بێ کەس و کارو بێ ئولفەت، هەواڵ چییە لەلای ئێوە؟

---

(١) تنبیه الغافلین الامام السمرقندي، لاپەڕە (١٤١) مکتبه التقوی

چونکە بەڕاستی هەواڵی لای ئێمە ئەوەی :

ماڵو سامان بوو هەمووی دابەش کرا لەدوای بەسەرمیراتگرەکان ڕۆڵەکانتان هەتیوو بێ نازبوون بە مردنتان.

هاوسەرو خێزانەکانتان لە دوای ئێوە مارە بڕان لە غەیری ئێوە فەرمووی:

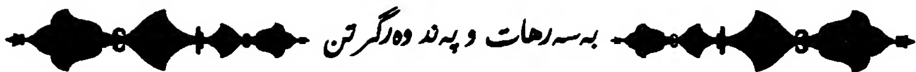
ئەوە هەواڵ و دەنگ و باسی دنیای ئێمەیە بەڵام هەواڵ و دەنگ و باسی دنیای ئێوە چییە؟

کمیل دەڵێ: پاشان ئاوڕێکی لێ دامەوە فەرمووی: ئەی (کمیل) سوێند بەخوا ئەگەر مۆلەتی وەڵام وقسەکردنیان پێ درا بایە ئەوا دەیانگوت (إنّ خَيْرَ الزاد التقوى) واتە: چاکترین وباشترین توێشوو بۆ ئەو سەفەرە تەقواو پارێزگاری یە پاشان زۆر گریا و گوتی: ئەی کمیل گۆڕ سندۆقی کردەوەکانە لە کاتی مردنیش هەواڵەکەت پێدەگات وئاگادار دەکرێتەوە هەروەها کە مردیت دەزانی کە تەقوا چەندە پێویستە بۆ ئەو سەفەرە[1].

---

(١) حياة الصحابة – للكاندهلوي

٣٧١- شێخ حسن ی بەسری وپیاوە ئاگرپەرستەکە

شێخ حسن ی بەسری دەفەرمووێ :

جارێکیان چوومە لای یەکێك لە ئاگرپەستەکان کە خەریك بوو گیان لە دەست دەدا ئەو پیاوە ماڵی لە بەرامبەر ماڵی ئێمەبوو، هەتا بڵێ ی دراوسێکی چاك بوو ئەخلاق ورەوشتێکی جوان وچاکی هەبوو، ئومێدم دەکرد لەسەرەمەرگدا خوا هیدایەتی بدات، وەلەسەر ئایینی ئیسلام بمرێ، بۆیە منیش پێم گووت: حاڵت چۆنە وچیت بەسەرهاتووە ؟

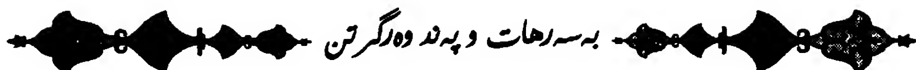
گوتی: دڵێکی دەردەدار وهیچ ساغێکی پێوە دیارنییە لاشەیەکی نەخۆش و هیچ هێزێکی نەماوە، گۆرێکی چۆل و هۆلێ هیچ کەس نییە ئولفەتی پێوەبکرم، گەشتێکی دوورو بێ توێشوو.

پردێکی باریك، کە ناتوانم بەسەریدا تێپەرم ئاگرێکی گەرم کە هیچ لاشەیەکی ئەو هام نییە بەرگەی بکرم، بەهەشتێکی بەرزو بەڵام هیچ بەشی منی تێدانییە ومن لێی بێ بەشم، خوایەکی دادپەروەرو منیش هیچ بەڵگەیەکم نییە بۆمەیدان.

شێخ حسن فەرمووی: ئومێدم وایە خوا هیدایەتی بدات، بۆیە لێ نزیك بوومەوە وپێم گوت: بۆ چی موسلمان نابیت تاکو سەلامەت بیت؟

گوتی: ئەی شێخ کلیلی ڕاستەقینە بەدەست ئەوەیە کە (الفتاح)ە خۆی هەموو شتێك دەکاتەوە، قوفلیش لێرەیە، ئاماژەی بۆ سینگی خۆی کرد. یەکسەر لەهۆش خۆی چوو.

شێخ گوتی: منیش گوتم: ئەی خوایە ئەگەر ئەو ئاگر پەرستە چاکەیەکی هەیە لەلای تۆ کە پێی ببەخشیت ئەی خوایە پەلەی بۆ بکە و زوو پێی بدە، پێش ئەوەی گیانی دەربچێ، وله ئومێدو خۆشیەکانی دنیا دا ببڕێت.

دەڵێ: بەهۆش خۆی هاتەوە و چاوەکانی کردەوە پاشان ڕوی کردە لای من گوتی: یا شێخ ئەوەی کە زۆر دەرگادەکاتەوە (الفتاح) کلیلی بۆ ناردم دەستی ڕاستەت بێنە ئەوا من دەڵێم: اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمد رسول الله، پاشان گیانی دەرچوو[1].

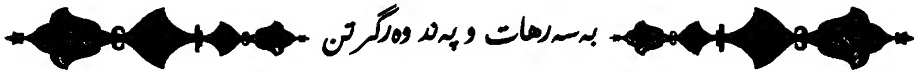
٣٧٢- داوێن پاك بن لە ئاست ئافرەتانی خەڵك

دەگێرنەوە کە ئافرەتێکی چاك و داوێن پاك هەبوو مێردەکەشی پیاوێکی زێرینگر بوو، ئەو ئافرەتە خزمەتکارێکی پیاوی هەبوو کە ئاوی بۆ دەهێنا بە درێژایی سی (٣٠) ساڵ، دەهاتە لای سەیری ناکرد بە هیچ شێوەیەك ڕۆژێك لە ڕۆژان پیاوە ئاودەرەکە هاتە لای دەستی ئافرەتەکەی گوشی بە توندی، کاتێ پیاوەکە هاتەوە پێ گوت: ئەی پیاو ئەمرۆکە تووشی هیچ گوناهێك نەبوویتە؟ گوتی: نەخێر تەنها ئەوەندە نەبێ ئافرەتێك هاتە لام وهەندێك زێڕۆ بازنی لێم کڕی منیش کاتی دەستی ئافرەتەکەم بینی زۆر نەرم و جوان و ناسك بوون پێ سەرسام بووم وبەتوندی دەستم لێ گوشی، ئەویش گوتی:

---

(١) بحر الدموع – الامام ابن الجوزی، لاپەڕە (٢٣)

بەڕاستی ئەی پیاوەکە تۆڵەوەرگرتنەوە مسۆگەر بوو لەسەخێزانت کاتێ کە وات کرد لە خێزانی براموسلمانەکەت، بۆ ڕۆژی دواتر پیاوە ئاو دێرەکە هاتەوە داوای لێ بووردنی کرد لە ئافرەتەکە، ئافرەتەکەش گوتی: هیچ نییە خراپە وتاوانەکە لە مێردمە ئەو بوو کە ئەو دەرگایەی کردەوە لەسەر من

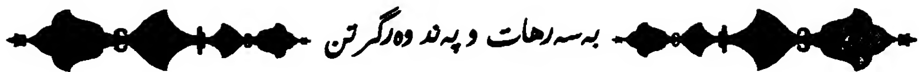
ئەمەش فەرموودەی پێغەمبەرمان (ﷺ) زیاتر ئەو ڕووداوە بەهێز دەکات کە دەفەرمووێ: (عفو عن نسآء الناس تعف الناس عن نساءكم) واتە: داوێن پاکی بنوێنن لە ئاست ئافرەتانی خەڵك خەڵکیش داوێن پاك دەبێ لە ئاست ئافرەتانی ئێوە(١).

٣٧٣- هەم دنیایان بو وەهەم دوا ڕۆژیشیان بوو

لە نێو بەنی ئیسرائیل دا پیاو و ئافرەتێکی زۆر چاك و خوا پەرست هەبوون خوای گەورە نیگای بۆ پێغەمبەری ئەو سەردەمە یان کرد فەرمووی بڵێ بەو خوا پەرستە من وام بڕیار داوە کە نیوەی تەمەنی لە فەقیری تەواو بکەم وەنیوەکەی تریش لە دەوڵەمەندی، ئەگەر ئەو لە گەنجێتی دا دەوڵەمەندی هەڵبژارد ئەوا دەوڵەمەندی دەکەین، پیاوە چاکەکە دەوڵەمەندی هەڵبژارد لە تەمەنی پیری دا بۆ ئەوەی سەرقاڵ نەبێ بە کاروکاسبی هەمووی لە خوا پەرستدا سەرف بکات وەخێزانەکەشی دەوڵەمەندی هەڵبژارد

(١) نزهە المجالس / لاپەڕە (١٢٥)

لەتەمەنی لاوێتی دا چونکە لەو کاتەدا بەهێز ترە لەسەر خواپەرستی وەمرۆڤی پیرو پەککەوتە هیچی پێ ناکرێت مەگەر زوهد و واز هێنان نەبێ لە دنیا وکاروکاسبی

خوای گەورە نیگای کرد بۆ پێغەمبەریان فەرموی: برۆ پێیان بڵێ: لە بەر ئەوەی ئەوان تاعەت و عیبادەتی منیان لەسەرەوەی هەموو شتێ هەڵبژارد وەحەزیان نەکرد لەبەر خوا پەرستی سەرقاڵی ماڵی دنیا بن ئەوا بڕیارم داوە کە لە هەموو تەمەنیان دەوڵەمەند بکە بۆ ئەوەی هەم دنیایان هەبێ وەهەم دوا ڕۆژێشیان هەبێ [(١)].

٣٧٤- ابراهیم کوری ادهم و مارەکە

یەکێك لە پیاوە چاکەکان دەڵێ:

چووم بۆلای ابراهیم ی کوڕی ادهم، کە سەردانی بکەم، بۆیە چووم لە مزگەوت بیدۆزمەوە بەلاّم لەوێ نەبوو، پێیان گوتم: تازە دەرچوو لە مزگەوت، منیش بەدوایدا دەگەڕام، لەو دەشت و چۆڵەوە لە ناکاو بینیم لە دۆڵێك خەوتووە لە کاتی گەرمادا، وەمارێکی گەورەش لەلای سەری بوو، لەدەمی مارەکەش پارچە گیاییکی یاسەمینی تێدا مێش و حەشەڕاتی لێ بە دوور دەگرتن منیش بەسەر سامی وەستام دەبینم مارەکە بە قسە هات ئەو خوایە بەقسەی هێنا کە هەموو شتێك بە قسە دێنی، گوتی: بەچی سەرسام بوویت

---

(١) نزهە المجالس، لاپەڕە (١٣٥)

ئەی پیاو؟ گوتم: بەکارەکەی تۆ و زیاتریش بە قسەکانت، کە چی تۆ دوژمنی ئادەمیزادیت.

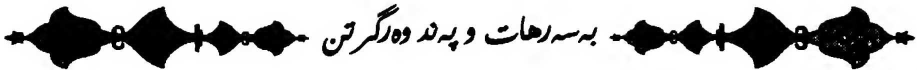
پێی گوتم: سوێند بەخوای گەورە ومەزن خوا ئێمەی نەکردۆتە دوژمنی هیچ کەسێ جگە لە تاوانباران، بەلاّم پیاوانی گوێ ڕایەڵ و لە خوا ترس ئێمە بۆیان ملکەچ دەبین(١).

٣٧٥- بەدوعای دایکی بوو بە زانایەکی پایەبەرز

سلیمان ی کوڕی ایوب دەڵێ: سەردەمێك داوای زانستم کرد ومەبەستم بوو قورئانی پیرۆز لەبەر بکەم ماوەی دەسالاّن بەلاّم هیچم بۆ نەکرا تەنانەت سورەتی فاتیحەشم بە جوانی نەدەزانی، زۆر نارەحەت بووم، وە مامۆستاکەشم لێم بێ ئومێد بوو هەر بە تەنیا دادەنیشتم ودەگریام ولە سوجدەدا بە ملکەچی لە خوا دەپاڕامەوە کە گرێیەکانی زمانم بکاتەوە و تاریکی دڵم لابەرێ بێ سوود بوو هیچ دوعام گیرانەوەبوو، بۆیە چوومەلای پیاو چاکێك باسی حاڵی خۆم بە تێروتەسەلی بۆی گێڕایەوە، پرسیاری لێم کرد ئایا دایکت ماوە؟ گوتم: بەڵێ، گوتی پێم: ئایا لەگەڵی دا چاکە دەکەیت؟ گوتم: چاکەی چاکتر و تەواوتر لەگەڵ دەکەم واتە: هەوڵ دەدەم زیاتر لە گەڵی چاك بم، گوتی بڕۆ لای پێی بڵی با دوعات بۆ بکات بۆ لەبەرکردنی قورئان و شارەزا بوون لە ئایین، منیش بە پەلە چوم بۆ لای ئەوەم پێ گوت

---

(١) بحر الدموع – الامام ابن الجوزی لاپەڕە (٥٢)

کە پیاوەکە پێی گوتم، چاوەڕوان بوون تاکو بوە شەو کاتێ بەرەبەیان هات – کەمێك مابوو لە شەودا – دەست نوێژێکی پوخت وجوانی هەڵگرت و پارشێوەکەشی خوارد – وادیارە دەیەوێت بەڕۆژوبێت – پاشان هەستا نوێژی کرد وئەوەندە دوعای بۆ کردم تاکو نوێژی بەیانی بوو، خوای گەورە وەڵامی دایەوە بۆم، فیکرومێشکم وەك ئەوە وابوو کە هەوری گەرمی هاوینی لەسەربێ لەناکاو بایەکی بەهێز لێ داو زیرەکی وژیری لەگەڵ خۆی هێنابۆم بەردەوام بە پلەکانی قورئانو فەرمودە بەرز دەبوومەوە، وەلە دەریای زانست و حیکمەتدا مەلەوانیم دەکرد تاکو بووم بە پێشەوایەك هیچ تۆزو غوبارێك ئازاری نەدام، ئێنجا هەر کەسێ پێویستێکی هەبێ کە بۆی جێ بەجێ نەکرێت باداوای دوعا لە دایك وباوکی بکات[1].

٣٧٦- من گوتم بۆ خوایە ئێستا چۆن پەشیمان دەبمەوە؟

دەگێڕنەوە کە عبدالله کوڕی ئیمامی (عمر) وشترەکەی لێ دزرابوو، ئەویش زۆر بەدوای گەڕا هەر نەیدۆزیەوە، لە پاشان گوتی: با بۆ خوا بێ – واتە: بۆم ببێ بەخێرو چاکە لە پێناوی خوا – ئێنجا چووە مزگەوت ونوێژی کرد لەناکاو پیاوێك هات و گوتی: ئەی ابو عبدالرحمن، وشترەکەت لە فلان شوێنە بوو، ئەویش هەستا پێڵاوەکانی لەبەرکرد ویستی بۆی بچێ پاشان گوتی: استغفر الله... ئینجا دانیشت، پێیان گوت: بۆ ناچی بیهێنیتەوە: گوتی: من گوتم بۆ خوایە چۆن پەشیمان دەبمەوە[2].

---

(١) الوصایا المنبریة/ محمد عبدالعاطي – بەرگی (١) لاپەڕە (٢٤٩)

(٢) احیاء علوم الدین / بەرگی (٥) لاپەڕە (٥٤٦)

٢٧٧- كاتێك فەرمانی خوا هات پێی ڕازی بووین

دەگێڕنەوە کەوا عبداللە ی کوڕی ئیمامی عمر کوڕێکی هەبوو تووشی نەخۆشی بوو عبداللە زۆر بۆی پەرۆش بوو، هەتا دەڵێن :بەڕاستی دەترسین ئەو منداڵە شتێکی بەسەر بێت لەبەر ئەو پیاوە پیرە – عبداللە بن عمر – پاشان منداڵەکە مرد عبداللە لەگەڵ جەنازەکەی دەرچوو وەهیچ کەسێك وەك ئەو دڵخۆش و شادنەبوو، پرسیان بۆچی ئەوها دڵت خۆشە خۆ ئەوە کوڕی تۆیە مردووە گوتی: کاتێ نەخۆش کەوت بۆی غەمبار و پەرۆش بووم ئەوا بە زەییم پێدا هاتەوە، کاتێکیش فەرمانی خوا هات ومرد ڕازی بووین پێ[1].

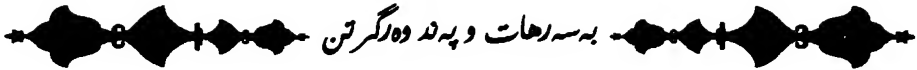
٢٧٨- ئەوەی کە دەچێتە هەموو ماڵەکان

یزیدی – الرفاشی – دەڵێ: یەکێك لە زۆردارەکانی بەنی ئیسرائیل ی لەناو منداڵەکانی دا دانیشتبوو، لە ناکاو سەیری کرد کەسێك لە دەرگای ماڵی هاتە ژوورێ، ئەویش بۆی هەستا بەتووڕەیی یەوە پێی گوت: تۆ کێیت؟وەکێ تۆی هێنایە ناو خانووەکەم؟

گوتی: ئەوەی منی هێنایە ناوخانوو ئەوا خاوەنەکەی بوو، وەمنیش ئەو کەسەم کە هیچ کەس ڕێگری ناکات لێم وپەردەنییە لە هاتنە ژوورێ بۆم

---

(١) احیاء علوم الدین/الامام الغزالي بەرگی (٦) لاپەڕە (١٠٥) کتاب المحبە والتصوف والانس والرضا

وەهیچ کات ئیزن وەرناگرم کاتێ دەچمە لای پاشا و گەورەپیاوان وەلە تۆڵە و لێدانی دەسەلاّتداران ناترسم وەهیچ زۆردارێك وشەیتانێك ڕێگریم لێ ناکەن، دەڵێ: لەوکاتەدا زۆردارەکە کەوتە خوارێ وتاسا پاشان سەری بەرزکردەوە بە ملکەچی ڕووی کردە کەسەکە گوتی: بەڵێ کەواتە تۆ فریشتەی گیان کێشانێ، گوتی: بەڵێ

گوتی: ڕێگام دەدەیت کەمێکی تر؟ گوتی: دووووره ! کاتەکەت تەواوبوو بڕا وهەناسەکانت کۆتایی پێ هات، کاتژمێرەکانی تەمەنت لەناو چۆن وهیچ ڕێگاچارەیەك نیە بۆ دواخستن گوتی: ئینجا بۆ کوێم دەبەیت؟

فریشتە گیان کێشان گوتی: بۆ لای ئەو کردەوانەی کە بەپێش خۆت خستونە و بۆ ئەوماڵەی کە بۆ خۆت دروستت کردووە.

گوتی: جا من هیچ کردەوەیەکی چاکم نەکردووە وهیچ ماڵێکی چاکیشم دروست نەکردووە بۆ خۆم،

گوتی: کەواتە بۆ دۆزەخت دەبەم کە ئاگرەکەی بڵیسە دارە ولاشە دەبرژێنی، پاشان گیانی کێشا بە مردووی کەوتە ناو ماڵ و خێزانی لە نێوان هاوارو گریاندا[1].

---

(١) احياء علوم الدين/الامام الغزالي/بەرگی (٦) لاپەڕە (٣٤٦)

٣٧٩- گریان دڵ دەحەسێنێتەوە

ذا النون ی – المصری – دەڵێ

شەوێکیان لە دۆڵی کەنعان دەرچووم وکاتێ بەسەر بەرزایی دۆڵەکە کەوتم دەبینم ڕەشاییەك بەرەولام دێت ودەڵێت: ﴿ وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُواْ مَا فِي ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ لَٱفْتَدَوْاْ بِهِۦ مِن سُوٓءِ ٱلْعَذَابِ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۚ وَبَدَا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُواْ يَحْتَسِبُونَ ﴾ الزمر: ٤٧ ئینجا لەگەڵ ئەوەشدا دەگریا، کاتێ نزیکی ئەو ڕەشاییە بوومەوە دەبینم ئافرەتێکە عەبایەکی خوری لەبەردا یە وکووپێکی ئاویشی پێیە، پێی گوتم تۆ کێی؟ بێ ئەوەی لێم بترسیت، گوتم: پیاوێکی غەریب.

گوتی: ئەوە چییە ئایا غەریبی لەگەڵ هەبوونی خوادا هەیە – مەگەر خوا لە گەڵت دانی یە؟

دەڵێ: منیش لەبەر قسەکەی گریام، پێی گوتم: بۆچی دەگری؟

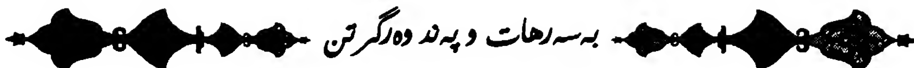
گوتم: بەڕاستی دەرمان کەوتە سەردەردم وبەپەلە چاکبوەوە، گوتی: ئەگەر ڕاست دەکەیت بۆچی دەگریت؟ گوتم ڕەحمەتی خوات لێ بێ چۆن پیاوی ڕاست گۆ ناگریت؟ گوتی نەخێر، گوتم: بۆچی؟

گوتی: لەبەرئەوەی گریان دڵ دەحەسێنێتەوە،

منیش بەسەرسامیەوە لە قسەکانی دا بێ دەنگ بووم [(١)].

---

(١) احیاء علوم الدین/الامام الغزالي بەرگی (٦) لاپەڕە (٢٣٨)

٣٨٠- لە شوێنێکت بەجێی هێشتم زیکری خوای تێدانەدەکرا

یەکێك لە پیاو سالّحان دەلّێ: ڕۆژێکیان چوومە بازاڕ و خزمەتکارێکی (جاریە) حەبەشیم لەگەڵدا بوو، منیش لە شوێنێك لەبازاڕ دامنا پێم گوت: لە شوێنی خۆت نەجوولێت و دواتر ڕۆیشتم بۆ کڕینی پێداویستەکانم کە هاتمەوە لای دەبینم لەوێ نەماوە، بە تووڕەییەوە هاتمەوە ماڵێ دەبینم لە ماڵێ یە، کە منی بینی وزانی تووڕەیی لە ڕوخسارمدا دیارە گوتی: گەورەم پەلەم لێمەکە تۆ منت لە شوێنێك بەجێ هێشت کەسم نەبینی زیکری خوا بکات منیش ترسام نەوەك خوا زەوی ڕووبچێنێ لەوشوێنە، دەلّێ: کاتێ گوێم لە قسەکانی بوو سەرسام بووم پێی وەپێم گوت: تۆ ئێستاکە ئازادی، گوتی: بەڕاستی خراپەت لەگەڵدا کردم من کاتێك خزمەتم دەکردیت ئەوا دووپاداشتم هەبوون لەلای خوا، بەلاّم ئێستا تەنها یەکیان ماوە ئەویترم لە دەست چوو[1].

٣٨١- پاداشتەکەی ئەوەیە بەیانی بۆی بەڕۆژووبین

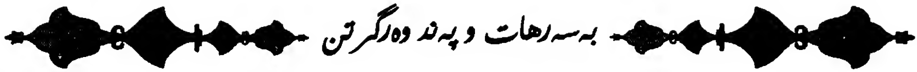
ابو سلمان الدارانی دەلّێ: شەوێککیان لەلای رابعەی – العدویە– بووم هەستا بۆلای میحرابەکەی ونوێژی کرد منیش لە سووچێکی مزگەوتدا نوێژم دەکرد، تاکو بەرەبەیان لەسەر قاچەکانی ڕاوەستا ونوێژی کرد، کاتێ بووە بەیانی گوتم: پاداشتی ئەو هێزو توانایە چییە کە خوا پێی داوین لەسەر زیندووکردنەوەی ئەو شەوە؟ رابیعە گوتی: پاداشتەکەی ئەوەیە کە بەیانی بۆی بەڕۆژوو بین (سبحان الله)[2].

---

(١) احیاو علوم الدین/ الامام الغزالی، بەرگی (٦) لاپەڕە (٢٣٩)

(٢) احیاو علوم الدین /الامام الغزالی، بەرگی (٦) لاپەڕە (٢٤٠)

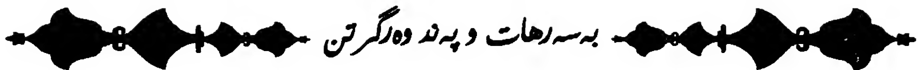
٣٨٢ - پێغەمبەر – ایوب – علیه السلام

ئیمامی ابن الحجری – العسقلانی – دەفەرمووێ :

ڕاسترینی بەسەرهاتی پێغەمبەر ایوب علیه السلام – ئەوەیە کە ابن ابی حاتم و ابن جریج دەریان هێناوە، وەابن حبان وحاکم لە ڕێگای نافع ی کوڕی یزید ئەویش لە عقیل وئەویش لە – الزهری – ئەویش لە – انس – بەراستیان زانیوە کەوا، پێغەمبەر ایوب علیه السلام – تووشی نەخۆشی بوو، لەناوئەو نەخۆشیەش سیانزە ساڵ مایەوە بە ئازار و ئەشکەنجە بردیە سەر، خەڵکی نزیك و دوور نەیانویست و ڕەفزیان کردەوە تەنها دوو پیاونەبێ لە براکانی کە بەیانی و ئێوارە سەردانیان دەکرد، یەکێکیان بە ویتری گوت: بەڕاستی ایوب گوناهێکی زۆر گەورەی کردووە بۆیە ئەو نەهامەتیەی لەسەر لاناچێ ئەوەی تریش چوو بە – ایوب –ی گوت، واتە: دڵی غەمباربوو لەوکاتەدا دوعای کرد و بۆ کارێکی پیویستی خۆی لە ماڵ دەرچوو وەخێزانەکەی دەستی گرت، کاتێ کارەکەی خۆی تەواو کرد خێزانەکەی کەمێ لەسەری سست بوو لێی دابڕا بۆ ماوەیەکی کەم، خوای گەورە نیگای بۆ کرد کەوا بەقاچی لەزەوی بدات، ئەویش بە قاچی لە زەوی داو کانییێکی ئاوی لە شوێن قاچیدا هەلقوڵا لەوکانییەدا خۆی پاك و پۆخت شۆردو بە چاکیو لەش ساغی لە هەموو نەخۆشیەکانی گەڕایەوە، خێزانەکەی هاتەلای نەیناسیەوە گوتی: کوا – ایوب؟ فەرموی: من ایوب –م

– ایوب – دوو چاڵی گەورەی گەنم وجۆی هەبوون – لەبەردەم ماڵەکەی

– خوای گەورە فەرمانی کرد بە پارچە هەورێك کە بچێتە سەر چاڵی گەنمەکەی لە جیاتی ئاو زێڕی بەسەردا ببارێنێ، وەلەبۆ چاڵی جۆیەکەش زیوی بەسەردا ببارێنێ تاکوو لە هەردوکیان وەکو باران زیڕو زیو دەڕژایە خوارێ [(1)].

٣٨٣- دەسەڵات بەرووبوومی زانستە

خەلیفەی بەغدا هارون الرشید هاتە شاری – الرقه – کەلە باکوری ولآتی سوریابوو کردبووی بە پایتەختی خۆی بۆکاتی هاوینان وەلەوێ کۆشکی – السلام – ی دروست کردبوو، لەوشوێنەدا بینیان کە خەڵکی بەدوای زانای گەورە پایەدار عبدالله کوڕی مبارك کەوتوون، لەبەر زۆری خەڵك دەنگی پێڵاوەکانیان دەڕۆیشت و تۆزو غوباریان بەرز کرد بوو لەوولآتدا دایکی کوڕی خەلیفە لەسەر بورجی – الخشب – سەیری دەکردن کاتێ ئەو خەلکەی بینی گوتی: ئەوە چییە؟ گوتیان: زانایەکی گەورەی خەڵکی خوراسانە دێتە شاری – الرقه – عبدالله کوڕی مبارك ی ناوە.

گوتی: سوێند بەخوا ئەوە دەسەڵات وگەورایەتی یە نەك هی هارون الرشید، کە خەڵکی بۆی کۆنابنەوە مەگەر بەمەرج ویارمەتی دان نەبێ وبەرژەوەندی ئەوانی تێدانەبێ [(2)].

---

(١) فتح الباري، شرح صحيح البخاري – بەرگی (٦) كتاب احاديث الانبياء ژمارة (٢٠) لاپەڕە (٥١٠) – دار السلام – الرياض دار الفيحاء – دمشق

(٢) قصص الصالحين، د.مصطفى مراد، لاپەڕە (١٨٢)

٣٨٤- شوێنی سوجدەی بووبە یەك پارچە نوور

مەڕڕەی – الهمدانی – كە یەكێك بوو لە خواپەرستان زۆر سوجدەی دەبرد و تاكو وای لێهاتبوو ناوچاوانەكەی بە خۆڵ هەمووی خواردبوو، كاتێ ئەو پیاوە خواپەرستە دەمرێ، یەكێك لە لە خەودا دەبینێ، كە شوێنی سوجدەكەی وەك ئەستێرەی ڕووناك دەدرەوشایەوە پرسیاری لێ كرد ئەو شوێنە وارە چییە كە دەبینم بەڕوخسارتەوە؟

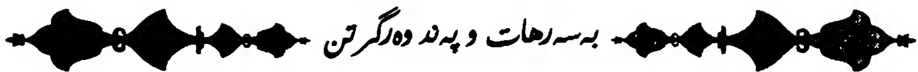
گوتی: بە خۆی ئەوەی كە خۆڵ لەدنیادا ناوچاوانی خواردبووم شوێنی سوجدەم داپۆشرا بەیەك پارچە نوور، پیاوەكە گوتی: لێرەدا شوێنت چۆنە؟ گوتی: باشترین شوێن وماڵە بۆم، خانووێكە دانیشتووەكانی هەرگیز لێ ناگواسترێنەوە وەهەرگیز نامرن(١).

٣٨٥- عاقل ترین شێت

لەوكاتەی كەوا حجاجی یوسف ی سەقەفی بێ ڕێزی كرد بەرامبەر بە ماڵی خوا وكەعبەی پیرۆز – پیسایی فرێ داناو وەعبدالله ی كوڕی زبیری شەهید كرد، پیاوێكی فەقیری گێلۆكە هات و عەبایەكی لەبەردابوو لە چكەكانی بە ئەستۆی وەگرێدابوو هات حەوت جار بە دەوری كەعبەدا تەوافی كرد و پاشان بەسەر میحرابی كەعبە كەوت گوێیان لێ بوو، لەقسەكانیدا گوتی:

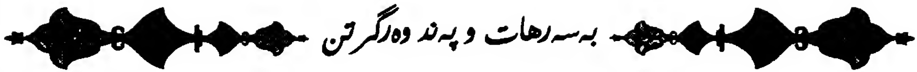
---

(١) قصص الصالحين، د.مصطفى مراد، لاپەڕە (٢٣٢)

ئەی خەڵکینە کەسێ من بناسێ ئەوا دەمناسێ، وەکەسێ نەمناسێ ئەوا ناوی خۆمی پێ دەڵێم من ناوم مەیمونە، کونیەم – ابو المبارك –ی شێتە گوی بگرن بۆ قسەکانم، چونکە من قسەتان بۆ دەکەم بێ ئەوەی لەکەس بترسم بەزوبانێکی ڕاست دەڵێم، ناترسم لەسزا، بەڵکو ئومێدی پاداشت دەکەم لە خوای گەورە و پەروەردگاری جیهانیان، کە خاوەن نیعمەت وگەورەییە ئەوم مەبەستە، داوای ئەوەدەکەم کە لەلای ئەوە، پاشان سوپاسی خوای کرد و بەجوانی ئینجا چەند دوعائێکی کرد زمان پاراوی فەساحەتی تێداکرد گوتی: ئەی خوایە بۆ تۆ سوجدە دەبات هەموو ناوچاوانەکان، وەگەردەنەکان هەموی بۆ تۆ ملکەچ بوون، گەورە دەسەلاّتدارانی دونیا بۆ تۆ زەلیل بوون، تۆی کە خاوەنی ئاسمانەکان و زەوی بەبێ پرس و ڕاو ماندووبوون، ئەوی دەتەوێت کەس بێ تاقەتت ناکات لێی، ئەوەی داوای دەکەیت کە ناتوانێ بیفەوتێنێ، هیچ شتێکت لێ ون نابێ لەبەر دووری، زیاتر هیچ شتێ ناناسیت لەبەر نزکی – واتە دوورونزیك لەلای خوا وەك یەك وایە – شتە بەنهانەکانی دڵەکان دەزانی، وەك چۆن شتە دیارەکان دەزانی، ئاسمانەکان بۆت ملکەچ بوون، زەویەکانیش بۆت گوێ ڕایەل بوون، هەسارەکان لە فراوانی ئاسمان دا بۆت دەسووڕێنەوە و مەلەوانی دەکەن لە بۆشایی دا، فریشتەکان بۆت لە هەوڵی خواپەرستی دان، پێغەمبەران پەیامەکانت دەگەیەنن بۆت، هەورەکانیش لێك جیادەبێتەوە، بەهەشت بە حور العین – ڕازاوەتەوە، ئەی خوایەی کە دادپەروەری لە بڕیاردان وحوکم فەرمانڕەواییدا، ئەی ئەو خوایەی کە ڕەزامەندیت لەگەڵ

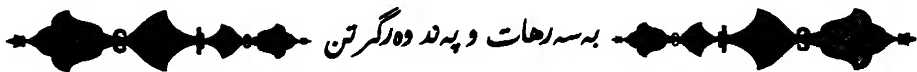

سوپاسکوزاری دایە، وەخۆت بۆ خۆشەویستانت بەدەردەخەیت لەبەهەشت، بەڕاستی بە زمانێکم قسە کرد بە سوپاسگوزاری بۆتۆ دراوە بەدڵێك کەملکەچە بۆ هەیبەتت، وەبەچەند ئەندامێك کە بۆ پیرۆزی و مەزنیت سەردادەنوێنن، داوات لیّ دەکەم ئەوەی کە لە هەموو شارەکانی بەندەکانت تۆیان مەبەستە، ئومێدیان پاداشتە لە ترسی سزاو ئازاری دوا ڕۆژ، داوات لیّ دەکەم ئەی خوایە وەك کەسێك کە ئومێدی گیرابوونی پاڕانەوەکەی هەبیّ ودڵنیابیّ کە کاروپێداویستەکانی بۆ جیّ بەجیّ دەبن، حجاج ی هێرش کەر بۆ سەرماڵەکەت بە پیسانی لەناوببەیت وەکە بکوژی هاوەڵانی پاکی پێغەمبەرەکەت لە هەموو گومان ودوودلیەك خوایە ئەگەر بەڕەحمەت و میهربانی خۆت باس ی بەندەکانت دەکەیت ئەو بەخراپترین وتوندترین تورەیی باسی حجاج بکە، تۆی ئەی خوایە کە وەڵامی پاڕانەوەی بەندەکانت دەدەیتەوە، پەروەردگار ئەو ماڵە ماڵی تۆیە، ئەی خوایە تۆی خاوەنی ڕێزو گەورەیی وبەخششی.

پاشان چووە (مینا) خەڵکیش وەکو خۆی کۆببونەوە – واتە پەرت وبلاونەببوون ئینجا نوێژی بەیانی کرد و پاشان هەستا سەر پاو گوتی: ئایا مەبەستتان لای خوا نییە؟ وەئەوەتان ناوی کە لەلای ئەوە؟ هەرکاتیّ داواتان لیّ کرد ملکەچ بن وە نەفرەتییش لە حجاج بکەن.

ئەی خوایە ڕزگاری نەکەیت لە تووڕەیی خۆت وبیّ بەشی بکە لە بەزەیی خۆت کە هەموو شتێکت فراوان کردووە، تۆی کە خاوەن گەورەیی و پیرۆزی و ڕێزی، ئینجا خەلك لیّ ی کۆبوونەوە پێیان گوت: تۆ کێیت؟ و لەکویّ هاتیت؟

گوتی: لە شارەکانی خوا

گوتیان: لە کوێ دەمینیتەوە وبۆ کوێ دەچیت؟

گوتی: بۆ ئەرزی خوا

گوتیان: بەسەرهاتت چییە لەگەڵ حجاج ئایا ستەمی لێت کردووە بەشتێك؟

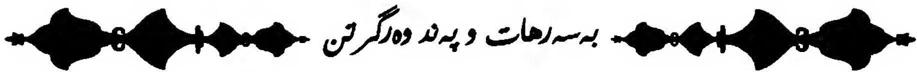
گوتی: بەڵێ

گوتیان: چی لێت کردووە؟

گوتی: ماڵی خوای منی پیس کردووە بەبێ ڕێزی هێرشی بردۆتە سەری وهاوەڵانی پێغەمبەری کوشتوون وئیهانەی کردوون بۆیە شیاوی نەفرین لێ کردنە و شیاوی دوژمنایەتییە کە ئێمە لەگەڵی بکەین، هیچ شوێنێك نازانم کە لێرە گەورەترو پیرۆزتر بێ، شوێنی لەدایك بوون پێغەمبەر و هاوەڵانە، بۆیە دەمەوێت لە پێناویدا خۆم ئازار بدەم، وەخۆم ئازاربدەم بە دوعا کردن لەسەر حجاج، پاشان تێپەری و عەباکەی خۆی ڕاکیشا و ئاسەواری برسێتی پێوە دیار بوو، پیاوێکی بازرگانی بەدواکەوت وگوتی: السلام علیك ئەی باوکی مبارك گوتی: وعلیك السلام ئەی نوێنەری خوا، گوتی من کارێکم پێت هەیە، گوتی: کارەکەت چییە بازرگان گوتی: دەبێ بێتە ماڵم وپارچە نانێك وشوۆربایێك بخۆییت، گوتی: بەمەرجێك

بازرگان: مەرجەکە چییە؟

گوتی: نابێ ستەم بکەیت ویارمەتی ستەمکاریش بدەیت پاشان گوتی: تۆ چ کارەیت؟

گوتی: بازرگانم

گوتی: ئایا نەتزانیوە کە پێغەمبەری خوا فەرموویەتی: (یحشر التجار فجارا الا من اتقی وبر وصدق)[1]. واتە لە رۆژی دواییدا بازرگانەکان بە پیاوی خراپ و دڵ ڕەق و گوناهبار حەشر دەکرێن، تەنها ئەو کەسە نەبێ کەوا خۆپارێز و چاك وڕاست گۆ بێ لە کارەکەی

بازرگان گوتی: من لەکاتی فرۆشتندا بەچاك باسی شتەکانم ناکەم وەلەکاتی کرینیشدا بە خراپ باسی کاڵای خەڵك ناکەم گوتی: بە تۆوە میواندارییەکەمان کە زیاتر پاك و بەتام بوو، پاشان ابو المبارك چووە لای کەل و پەلەکەی کولێرەیەك و هەندێ خوێ ی هێنا وخواردی ئینجا گوتی: بەبازرگانەکە ئەی براکەم، هەر دەخوێ ونان بخۆ چونکە بەوە بەزی سەر گورچیلەکانت دەتووێتەوە

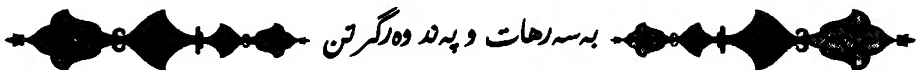
بازرگان دەڵێ: منیش گوتم: ئامۆژگاریم بکە گوتی: لە خوابترسە وەك ترسی کەسێك کە زۆر بێدارو هۆشیارە لەسەر نەکردنی خراپە و تاوان، وەتەما ئومێدت بەخوا هەبێ وەك کەسێك کە لە خوا زۆر بترسێت.

وەماڵی حەڵاڵ بخۆ وبەفەقیرو هەژارانیش ببەخشە، بەسەلامەتی دەچیتە بەهەشت گوتی: منیش بەقسەکانی سەرسام بووم، کاتێ وەرزەکە تەواو بوو پیاوانی حجاج ڕوویان کردە حجاج و هەواڵی (میمون ی ابو المبارك)یان پێ

---

(١) رواة الترمذي وقال حديث حسن صحيح – كتاب البيوع

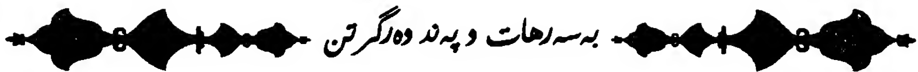

گەیاند وگوتیان لەبەر خەڵکی ڕەش و ڕووت هیچمان پێی لەگەڵ نەکرا بانگی یەکێك لە پیاوانی خۆی کرد وگوتی: برۆ لە شاران بگەڕێ تاکو ئەو پیاوەم بۆ دەدۆزیتەوە دیاری تایبەتێت دەدەمێ.

دەڵێ: گەڕان وسووڕان خۆیان زۆر ماندووکرد بەدوای – میمون – خەڵکی کوفەی عێراق بوو، وەلەوێ دادەنیشت، کابرا چوو بەرەو کوفە کەوتە ڕێی بە دوای دا، دەبینی وا لەگەڵ مندالآن دانیشتووە لەسە رزبلێ دانێك، وەپێ دەگوتن ئێوە قەڵەمی تەکلیفتان لەسەر نییە، وەهەنگاوەکانتان بە گوناه لەسەر نانوسرێ، بەلآم وریابن بەقسەی شەیتان نەکەن، چونکە بەڕاستی دوژمنی باوکتان بوو ئادەم، هەر ئەویش بوو دوای قەزاو قەدەری خوا یارمەتی ئادەمی دا بۆ ئەوەی لەبەهەشت بێتە دەر، دەست بگرن بە ڕەوشتی چاکان و پاکان، شوێن باوەڕدارە ڕاستەقینەکان بکەون، لەوان ابو بکری ڕاست گۆ، عمری فاروق کە حەق و مافی خوای هەرگیز لەلا نارۆیشت وبەزایەی نادا، پاشان عثمان ي ذي النورين، ئینجا علی خاوەن شمشێرە بڕەندەکەی بۆ ملی دووڕووان وهەلگەڕاوەکان، ڕۆڵەکانم ئەگەر ئەو هابن ئێوە لەگەڵ دۆستان وخۆشەویستانی خوا دەبن، بەردەوام ئەوها ئامۆژگاری دەکردن کاتێ تەواوبوو لە قسەکانی پێیان گوت: ئایا خواردنێکی چاك وپاك وبەتام ناخۆیت ! وبەرگێکی پاك و باش لەبەر ناکەیت؟ ئەویش پێ گوتن: درۆدەکەن لەو قسانەتان وئەوەتان ناوێت وبەڵکو دەتانەوێت ئێوەی پیاوانی حجاج بمبەن بۆ لای حجاج، هاتوون داوای من دەکەن بەلآم قۆڵ بەستم نەکەن وقاچەکانم نەبەستنەوە، ئینجا بریان بۆلای حجاج، کە چووە ژووری

سەلامی نەکرد لە حجاج لەبەرامبەری وەستاو هیچ قسەیەکی نەکرد وحجاجیش زۆر بەسووکی وکەمی سەیری دەکرد.

ابو المبارك گوتی: اياك ان تزدري الرجال وما يدريك ما يجنه الصدق

واتە: نەکەی پیاوان بە چاوێکی سووك و بچووکەوە سەیر بکەیت تۆ چوزانیت کە ئەوەی شێتی کردووە ڕاست گوێی نەبێ

کاتێ حجاج ئەمەی بیست زانی کە پیاوی حەکیم ودانایە، پێی گوت: ناوت چییە؟ گوتی: ئەمڕۆ کە ناوم (میمون)ە، نازانم بەیانی خوا بەچ ناوێك بانگم دەکات؟ وەنازانم بە بەختەوەر بانگ دەکات یان بە لاییدە (الشقی) گوتی: ئەگەر گوتیان فلان کەس بەختەوەربوو ئەوا پێویستیم بە ناوی خۆم نییە، بەڵام ئەگەر بە پێچەوانە بوو ئەوا لەلای خوا بێ بەشم حجاج گوتی: لە چی دروست کرایت؟

گوتی: لە ئاوێك کە لە نێوان گۆشت وخوێنە

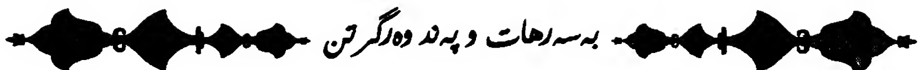
حجاج گوتی: هاوار بۆ خۆت ئەو شتانە دەزانیت دەڵێن شێتێ

گوتی: بەڕاستی خەڵکی بێ ئیش وکار ئەگەر سەیری خۆشەویستانی خوا بکەن دەڵێن ئەوانە شێتن، پاشان حجاج بەرەڵلای کرد و مەیموونیش – بەسەلامەتی دەروچو [1].

---

(١) عقلاء المجانين، لاپەڕە (١٩٤)، (١٩٩) بەدەستکاریەوە

٣٨٦- شێخ عبدالقادر گیلانی وخەلیفەی مقتفی لامر الله

ئەوەیە ئازایەتی ونەبەزی وتاربێژان

دەڵێن: شێخ عبدالقادری گیلانی – ڕەحمەتی خوای لێ بێت، جارێکیان بەسەر مینبەرەکەی کەوت و وتاری خوێندەوە لەو وەتارەی دا زۆر بە توندی موحاسەبەی خەلیفەی عباسی – مقتفی لامر الله کرد و وەزۆر سەرزەنشتی کرد لەسەر ئەوەی کە یحی ی کوڕی سعیدی ناودار بە – ابن المزاحم –ی ستەمکاری کردووە بە قازی و داوەری خەڵك گوتی: گوێ بگرە ئەی خەلیفە تۆ ستەمکارترین ستەمکارت کردووە بەگەورەی موسڵمانان، بەیانی وەڵامت چییە لەلای خوای – رب العالمین– کەوا ئەو – ارحم الراحمین–ە

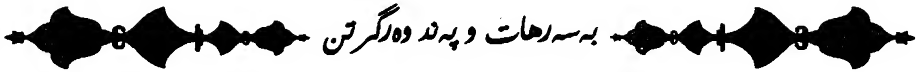
دەڵێ: لەوکاتەدا خەلیفە لەبەر قسە بەسام و پڕ حیکمەتەکانی گیلانی زۆر ترسا و دەست بە جێ ابن المزاحم–ی عەزل کرد ولە گەورایەتی دایبەزاند[1].

٣٨٧- نەیزانی کێ قەرزی بۆ داوەتە خاوەنەکەی

محمدی کوڕی عیسی دەڵێ: عبدالله ی کوڕی مبارك زۆر دەرچووە طرسوس و لە شاری – الرقه –ی باکووری سوریاش دادەبەزی و لەوێ گەنجێکی لێ بوو زۆر خزمەتی دەکرد بەدوایدا دەرۆیشت و پێداویستەکانی بۆ

(١) قصص الصالحين، لاپەڕە (١٥٨)

هەڵدەگرت وفەرموودەی لێ دەبیست جارێکیان هاتە ئەوێ بەڵام ئەوجارە ئەو گەنجەی نەبینی بەپەلە ویستی بگەڕێتەوە لەگەڕانەوەکەیدا گوتی: کوا ئەو گەنجەی کە پێشتر زۆر لەلام دادەنیشت، گوتیان، دەهەزار درهم قەرزدار خاوەنەکەش لە بەندیخانەی کردووە لەسەر ئەو پارەیە، گوتی: وەرن ئەو پیاوەم پێ نیشان بدەن – خاوەن قەرزەکە – دەهەزار درهەمی بۆ ژمارد و سوێندی پێ خوارد کە تاکو ماوە بەهیچ کەسێ نەڵێ، پیاوەکەش گەنجەکەی بەرەڵاکرد عبداللەی کوڕی مبارك بەشەو بەڕێ کەوت لەرێگادا گەیشتە گەنجەکە لە نزیکەی دوو قۆناغ لە – الرقە– دوور بوو، گوتی: ها ئەی گەنج ئەوە لەکوێ بوویت نەمبینی؟ گوتی لەبەر قەرداری بەند کرابووم.

گوتی: ئەی چیت کرد ڕزگارت بوو لەو قەرزە؟

گوتی: بەڵێ پیاوێك هات قەرزەکەی بۆ دامەوە نەمزانی کێ بوو.

ابن المبارك گوتی: کەواتە سوپاسی خوا بکە

ئینجا دەڵێن ئەو گەنجە نەیزانی کە ابن المبارك قەرزی بۆ داوەتەوە تاکو لە ژیان مابوو هەرکە ابن المبارك وەفاتی کرد خەڵکی پێیان گوت کە ئەو قەرزی بۆت دایەو [1].

---

(١) موسوعە الحقوق الاسلامیە – محمود المصری بەرگی (٢) لاپەرە (٧٠٦)

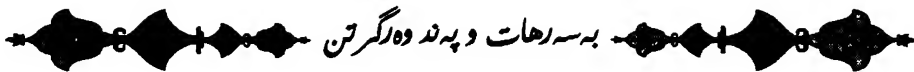

٣٨٨- کێ لە حاتەم سەخی ترە؟

پیاوێك لە حاتم ی طائی پرسی، گوتی: ئەی حاتم کێ لە تۆ سەخی ترە ئایا کەس لە تۆ زیاتر ماڵی بەخشیوە؟ گوتی: بەڵی منداڵێکی هەتیو لە (طَي) چوومە ماڵی کەدە سەر مەڕو بزنی هەبوو، هەستا یەکیانی گرت و سەری بڕی وگۆشتەکەی پاك کردەوە هێنای لەبەردەم منی دانا، وئەوەی کە بۆی هێنام لە گۆشتەکە دەماغی مەڕەکە بوو منیش خواردم زۆرم پێ خۆش بوو،، گوتم: بەخوا خۆشە، چووە دەرێ یەك یەکەی سەربڕین و دەماغەکەشی بۆ من هێنا منیش ئاگام لە هیچ نییە، هەستام بڕۆم دەبینم دەوری ماڵەکە خوێنێکی یەکجار زۆری لێ ڕژاوە، هەموو سەرەمەڕوبزنی سەربڕی بوون، پێم گوت: بۆچی وات کرد؟ گوتی: سبحان الله، شتێکت پێ خۆش بێ کە هەمبێ چۆن ڕەزیلی پێ دەکەم لەسەرت بەڕاستی شتێکی عەیبە و شوورەییە بۆ عەڕەب، گوتیان ئەی حاتم چیت لە جیاتی پێ بەخشی؟ گوتی: ٣٠٠ وشتری سوورو (٥٠٠) سەرمەرو بزن گوتیان کەواتە تۆ سەخی تری گوتی: نەخێر ئەو چونکە ئەو هەمووی هێنایە مەیدان، بەلاَم من کەمێکم لە ناو زۆرهێناوە [١].

---

(١) موسوعة الحقوق الاسلامية – محمود المصري بەرگی (٢) لاپەڕە (٧٠٨)

٣٨٩- ابو امامه وخێر وچاکەکەی

عبدالرحمن ی کوڕی یزیدی کوڕی جابر دەگێڕێتەوە دەڵێ :

خزمەتکارەکەی ابو امامه بۆی گێڕامەوە گوتی :

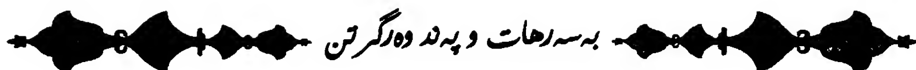
بەڕاستی ابو امامه زۆر حەزی بە خێرو چاکە دەکرد ومالّی زۆر بۆ کۆدەکردەوە هەر سوالکەرێك داوای لێ بکردایە بە پیازێکیش بایە یان بە دەنکە خورمایەك وەلاّمی دەدایەوە

ڕۆژێك سوالّکەرێك هاتە لای ئەویش تەنها سێ دیناری لەلابوون دینارێکی پێ دا، یەکێکی تریش هات دینارێکی بەویش دا، پاشان سوالّکەری سێ یەم هات دینارێکی بەویش دا و هیچی لەلانەما.

دەڵێ: منیش زۆر تووڕە بووم گوتم: هیچت بۆمان نەهیشت

دەڵێ: سەری خۆی دانا و نووست کاتێ بانگی عەسری فەرمووی بەخەبەرم هێنا وهەستا چو بۆ مزگەوت و زۆریش بەزەییم پێدا هاتەوە چونکە بەڕۆژووبوو، بەهەر حالّ هەندێ پارەم قەرز کرد بۆم کردە خواردنی ئێوارە، وەهەندێکیشم زەیت بۆ چراکەی کڕی وپێم داگیرساند، چوومە سەر جێگاکەی بۆ ئەوەی بۆی ڕێك بخەم دەبینم لە ژێر سەرینەکەی چەند زێڕێکی تێدایە یەکسەر ژماردم سێ سەد دیناری زێڕبوو، لە دڵی خۆم گوتم: بۆیە ئەو کارەی کرد وادیارە متمانەی بە من هەیە بۆیە بەجێ هێشت لە مالّێ، دوای نوێژ گەڕایەوە مالّ کەبینی سفرەی نان خواردن ڕازاوەتەوە چرا داگیرساوە پێکەنی وگوتی: ئەو چاکەیە کە لەلای ئەو هاتووە، واتە: ئەوەی پاداشتی

چاکەکە بوو.

خزمەتکارەکە دەڵێ: لە لای بووم تاکو نانی خوارد وپاشان پێم گوت: ڕەحمەتت لێ بێ ئەو پارەیەت هەبوو بۆ چی پێت نەگوتم تاکو بۆت خەرج بکەم گوتی: پارەی چی؟ ! هیچم بەجێ نەهێشتبوو تەنها سێ دینارەکە ئەویشم کرد بەخێر

دەڵێ: سەرچەفەکەیم هەڵدایەوە لەسەر جێگای کەبینی زۆر سەرسام دڵ خۆش بوو، منیش هەستام وزنارەکەم لە پشتم کردەوە و دەست بەجێ موسلمان بووم، (وادیارە ئەو خزمەتکارە مەسیحی یان مجوسی – ئاگر پەرست بووە)، بۆیە زناری لە پشتی بەستاوە بەو کارەش تەواو تاسا و کاری تێکرد

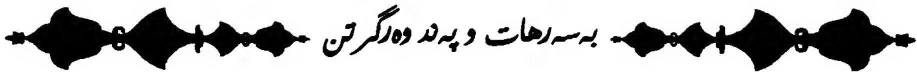
ابن جابر دەڵێ: ئەو خزمەتکارەم بینی لە مزگەوتی (حمص)ی شام وانەی قورئان وفەرمودە و وانەکانی میراتی بەخەڵکی دەگووت، وەخەڵکی لەسەردەستی ئەو شارەزا دەبوون لە ئایین[1].

٣٩٠- چوار دوعا بەچوار درهەم

ڕۆژێکیان پیاوێکی سەرخۆش بانگی هاوڕێو دۆستانی کرد کەلەگەڵی دانیشتن بەمەبەستی کەیفو خۆشی وشادی پاشان بانگی خزمەتکارەکەی کردو چوار درهەمی دایە دەست وپێی گوت بڕۆ لەبازاڕ هەندێ خواردن

(١) موسوعە الحقوق الاسلامیە، محمود المصری بەرگی (٢) لاپەڕە (٧١٠)

میوەبکڕە بۆمـان، ئـەویش چـوو لـەرێگادا بـەلای (منـصوری کـوڕی عمـاری زاهیـد)دا تێپـەڕی و گـوێ ی لـێ بـوو دەیگـوت: کـێ چـوار درهـەم دەدا بەفـەقیرێکی غـەریب چـوار دوعـای بـۆ دەکەم،خزمەتکارەکـەش هەرچـوار درهەمی دایە دەست، منصور گوتی چ دوعایـەکت بـۆ بکـەم، خزمەتکارەکـە گـوتی: بەڕاسـتی مـن گەورەیـەکی زۆر دڵ رەق و تونـدم هەیـە دەمـەوێت لەدەستی خەلاس بم وئازادم بکات.

دووەم: دەمەوێت خوای گەورە ئەو چوار درەهەمم بۆ بنێرێتەوە.

سێیەم: خـوای گـەورە تۆبـە لەگەورەکـەم وەرگـرێ‌و واز بێنـێ لـەو خراپـەو تاوانبارییە.

چوارەم: خـوای گەورەلـەمن‌و لەگەورەکـەم و لەهەمووقـەوم‌و کەسـی کـاری‌و لەتۆش خۆش بێ.

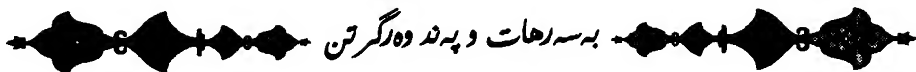
منصوری کوڕی عمار دوعای بۆ کرد و رۆیشت، خزمەتکارەکەش هاتەوە لای گەورەکەی کەزۆر ئازاری دا خۆی لێ زویر کرد لە بەر دواکەوتنی

لە هاتنەوەی وپێ ی گوت: بۆچی دواکەوتی کوا میوەکان؟

ئەویش ڕووداوەکەی بۆ گێڕایەوە کە چۆن منـصور دوعـای کـرد بۆیـان و وەپارەکەی پێ دا بەرامبەر بە چوار دوعایەکان، گەورەکە تـووڕەیی دامرکـاو وهێور بوەوە گوتی: دوعای چی بۆ کردیت؟

خزمەتکارەکە گوتی: یەکەم جار داوام کرد کە لە بەندایـەتی وکوێلایـەتی

ڕزگارم بێ، گوتی: ئەوە ئازادم کردیت وڕزگارت بوو لە پێناوی خوا، دووەمیان، گوتم: خوا چوار درهەمم بۆ بنێرێتەوە، گووتی: ئەوەش چوارهەزار درهەم بۆ خۆت، چوارهەزار درهەمی پێدا.

سێیەمیان: خوای گەروە هیدایەتت بدات و تۆبە بکەیت، دەڵێ: سەری هەژاندو گریا و بەدەستی خۆی کووپی عەرەقەکەی ڕژاندو شکاندی پاشان گوتی: ئەوا تۆبەم کردو و پەشیمان بوومەوە لەوکارە.

چوارەمیان: گوتی: خوا لە تۆ و گەورەکەت وهەموو قەومەکەی لە منیش خۆش بێ، گەورەکە گوتی: ئەمە پەیوەندی بەمنەوە نییە پەیوەندی بەو خوایەیە کە غفور رەحیم–ە کاتێ ئەو شەوە گەورەکە خەوی لێ کەوت وگوێ لەدەنگێك بوو بانگی کرد تۆ شتێکی ئەوهات کرد لەلای خۆت ئایا وا گومان نابەیت کە ئێمە شتێکی ئەوها ناکەین بزانە خوا لە تۆ و خزمەتکارەکە و منصور و هەموو ئامادەبوان خۆش بوو (١).

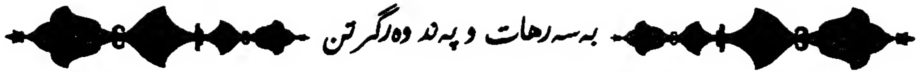
٣٩١- چاکە کردن لەگەڵ خەڵك دا هۆکاری بەختەوەرییە.

ڕۆژێکیان عبدالله یکوڕی مبارك بەلای کاروانێك دا تێپەڕی بەمەبەستی حەج کردن بینی ئافرەتێك واخەریکی خواردنی گۆشتی قەڵە رەشێکی مرداروە بووە، لەسەر شوێنێکی پیسی هەڵگرتۆتەوە،ئەویش

---

(١) السلسلة الذهبية، محمود المصري / بەرگی (٣) لاپەڕە (٥٠٢)

خزمەتکارەکەی نارد بەشوێن ئەو ئافرەتەو پرسیاری لێی کرد کەبۆچی ئەو ها دەکەیت

ئافرەتەکەی گوتی: ئەوە لەوەتەی سێ ڕۆژە هیچمان نییە تەنها ئەوە نەبێ کە بیخۆم وخۆمی پێ ڕزگار بکەم لە مردن، عبداللەی مبارکیش فرمێسك لە چاوانی هاتە خوار و فەرمانی کرد کەوا ئەوەی لەناو کاروانەکەیدایە هەموی دابەش بکەن بەسەر ئەو گوندە، ئینجا گەڕایەوە ئەو ساڵە حەجی نەکرد، لەخەودا بینی کەسێك پێی گوت – حج مبرور وسعی مشکور، وذنب مغفور – ئەمە دوعای کەسێکە دەیکات بۆ ئەو کەسەی کە لە حەج گەڕابێتەوە، واتە حەجێکی پڕ خێرو چاکە وەرگیراو، ماندوو بوونێکی سوپاسکراو، گوناهێکی لێبوردراو[1] کەواتە خێرو پاداشتی حەجەکەی بۆ نووسرا لەلای خوا والله اعلم.

٣٩٢- ئیتر لەمەودوا تۆ ئازادی

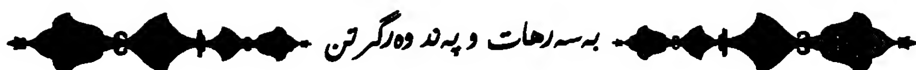
پیاوێکی گەورە خاوەن پلە و پایە ڕۆژێکیان بانگی خزمەتکارەکەی خۆی کرد کە خواردنێکی بۆ دروست بکات تاکو هاوڕێ و دۆستانی بۆ بانگهێشت بکات.

خزمەتکارەکەش دەستی کرد بە ئامادەکردنی سفرە، کاسەیەکی هێنا کەشلەیەکی گەرمی تێدابوو، خزمەتکارەکە لە ڕێگادا قاچی هەڵکەوت هەندێ

---

(١) السلسلة الذهبية / محود المصری، بەرگی (٣) لاپەڕە (٥١٦)

لەشلەکە ڕژایە سەر جل و بەرگی پیاوە گەورەکە، زۆر تووڕە بوو فەرمانی دا کە بەدەستی پاسەوانەکان لە گەردنی بدەن، کاتێ خزمەتکارەکە بینی کە سوورە لەسەر کوشتنی ئەویش تەواوی شلەکەی ڕژاند بەسەر جل و بەرگی گەورەکەی دا، ئەوجارە زیاتر هەڵچوو وتوڕە بوو گوتی: هەی لە ناوبچی ! بۆ وادەکەی!! خزمەتکارەکە گوتی: لەبەرخاتری تۆم ئەو کارە کرد ترسام سومعەی تۆ بشکێ تاکو خەڵکی نەڵێن خزمەتکارەکەت لەسەر هەڵەیەکی بچوك کوشت ویستم تاوانێك ئەنجام بدەم کە پاشان بمکوژی تاکو تاوانبارت نەکەن بەستەمکار، پیاوە گەورەکە بیری کردەوە لە قسەکانی ئەم خزمەت کارەی، ئینجا لای کردەوە بەلای خزمەتکارەکەدا گوتی ئەوا لێت خۆش بووم لەبەرئەوەی زۆر جوان بۆزشت هێنایەوە بۆم، ئیتر برۆ تۆ ئازادی لەمەودوا[1].

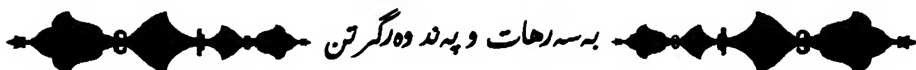
٣٩٣- زانایان وسەر دەمی عیزەت وگەورەیی

دەگێڕنەوە کە هیشامی کوڕی عبدالملك هاتە مەکەی پیرۆز بەمەبەستی حەج کردن، کاتێ چووە مزگەوتی حەرام لەمەکە گوتی: یەکێ لە هاوەڵانم بۆ بێنن، گوتیان: ئەی امیر المؤمنین هاوەڵان نەماون و کۆچییان کردووە، گوتی: با تابعین بن، دەڵێ: زانای گەورە پایەدار طاووس ی – الیمانی– یان بۆ هێنا، کاتێ طاووس هاتە لای پێلاوەکانی لەبەرکردو لەسەر پارچە بەڕەکەی خەلیفەی دانیشت، نەبە امیر المؤمنین نەبە ابو فلانیش سلامی

---

(١) چیرۆکی ڕەوشتە جوانەکان، لاپەڕە (٣٥٧)

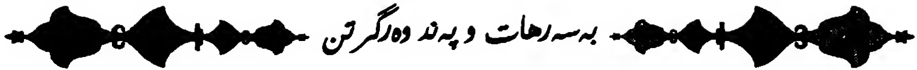
نەکرد لێ بەڵکو گوتی: ئەی هیشام چۆنی؟ وەبەبێ پرسی لەتەنیشتی دانیشت، خەلیفە بەمە زۆر تووڕەبوو تاکو دەڵێن خەیاڵی کوشتنی کرد بەڵام پیاوانی خەلیفە گوتیان: ئەی امیر المؤمنین تۆله حەرەمی خوای لە حەرەمی پێغەمبەریت (ﷺ) چۆن شتی وادەکەیت وئەوە نابێ، خەلیفە گوتی: پێم بلێ ئەی طاووس بۆ چی ئەو ڕەفتارەت لەگەڵ کردم؟

طاووس گوتی: چیم کردووە؟

خەلیفە گوتی: پێڵاوەکانت لەسەر پارچە بەڕەکەم داکەناند وسەلامت لێ نەکردم بە امیر المؤمنین ناوم بلێ وەبە کونیەکەی ابو فلانیش ناوت نەهێنام و بەبێ پرسم هاتی لە تەنیشتم دانیشتی وگوتت: هیشام چۆنی.

طاووس زۆر بە بوێری ونەبەزی، یەکە یەکە، وەڵامی قسەکانی خەلیفەی دایەوە گوتی: سەبارەت بە داکەندنی پێڵاوەکانم لەسەر پارچە بەڕەکەت ئەوا بزانە کە من ڕۆژی پێنج جار لەبەرامبەر خوای خاوەن هێزو دەسەڵات دایدەکەنم و لێشم تووڕە نابێ وئازاریشم نادات دەسەبارەت بەقسەی تۆ کە دەڵێی - یا امیر المؤمنین - ئەوا هەموو ئیمانداران بە گەورێتی وخەلافەتی تۆ ڕازی نین منیش لەوەترسام کە بڵێم ئەی امیر المؤمنین تووشی درۆ ببم هەروەها کە گوتت بە ابو فلان وفلانت بانگت نەکردووم ئەوا زۆر ئاسایی یە چۆنکە خوای پەروەردگار لە قورئاندا بەناوی خۆی بانگی پێغەمبەرانی کردووە ابو فلانیشی بۆ دانەناون وەکو - یاداود- - یا یحی- یا عیسی- هتد- هەروەها ابو فلان و کونیەی بۆ دوژمنی خۆشی داناوە وەك دەفەرموێ

(تبت يدا ابى لهب وتب) سەبارەت بە قسەکەت کە گوتت لە تەنیشتم دانیشی پرست نەکرد، ئەوا بیستومە لە ئیمامی علی کوڕی ابو طالب کە دەفەرموێ، ئەگەر دەتەوێ سەیری کەسێ بکەیت کە ئەهلی دۆزەخ بێت، ئەوا سەیری کەسێك بکە کە دانیشتبێ وخەڵکیش لە دەوری بە پێوە وەستابن.

خەلیفە گوتی: ئەی طاووس ئامۆژگاریم بکە.

طاووس فەرمووی، گوێم لە ئیمامی علی کوڕی ابو طالب بووە کە دەیفەرموو لە دۆزەخدا هەندێ مارودووپشکی گەورەی تێدایە وەك ئێستروان بەهەموو ئەو گەورە و ئەمیروکار بە دەستەوە دەدەن کە دادپەروەری ناکەن لەگەڵ ڕەعیەت و جەماوەریان [1].

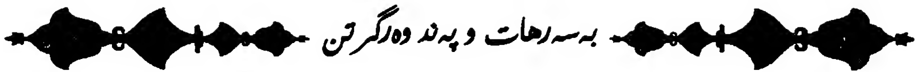
٣٩٤- وشەی حەق لە هەموو شتێك گران بە هاترە

دەگێڕنەوە کە ابو غياث ی زاهيد لە ناوچەی بۆخارا لە نێو گوڕستان دەمایەوە، ڕۆژێکیان هاتە ناو شار بەمەبەستی سەردانی کردنی برایەکی، خەزمەتکارەکانی ئەمیر (نصرت احمد) لەوکاتەدا لەگەڵ چەند کەسێکی گۆرانی بێژو موسیقاژەن و کەسانێکی دنیاویست دەردەچوون لە ماڵی ئەمیر ئەو ڕۆژەش ڕۆژی میوانداری ئەمیر بوو، کاتێ ابو غياث ی الزاهيد ئەوانێ بینی گوتی: لەدڵی خۆی، ئەگەر ئەمڕۆکە خۆت بێ دەنگ بکەیت لەوانە ئەوا بەشدار دەبیت لە گوناهیان باشتر وایە بێ دەنگ نەبم، بۆیە سەری

---

(١) السلسلة الذهبية/ محمود المصري، بەرگی (٣) لاپەڕە (٥٥٤)

بەرزکردەوە بەرەوئاسمان گوتی: بەیارمەتی خوا ودەستی دایە عەساکەی خۆی بەرەو لایان چوو هێرشی کردنەسەر یەکەیەکەی بەبەر عەسای دەکەوتن دەرئەنجام هەموویان هەلاّتن چوونە مالّی ئەمیر (نصرت) بەسەر هاتەکەیان گێڕاوە بۆی گوتی: بۆم بانگ بکەن، کە بانگیان کرد هاتە لای ئەمیر وپێی گوت:

ئایا نەتزانیوە هەرکەسێ بەوشێوە هێرش بکاتە سەر ئەمیرو دەسەلاّتدار ئەوا لە بەندیخانە خۆراکی پێ دەدرێت؟ ما اقبح هذا الکلام...؟!

ابو غیاث: ئایا تۆش نەتزانیوە هەرکەسێ هێرش بۆ خودا بێنی لە دۆزەخدا خۆراکی پێ دەدرێ؟ ما اجمل هذا الکلام...؟!

ئەمیر: جا خەلیفە منی کردووە بەگەورە و ئەمیری ئەو خەلّکە .

ابو غیاث: بەلاّم خوای خەلیفە منی کردووە بە بانگەوازخوازی ئەمرو نەهیی.

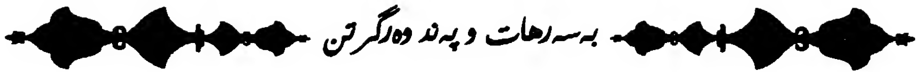
ئەمیر: کەواتە دەتکەم بەوالی ئەمرونەهی لە شاری سمرقند

ابو غیاث: لەوگەورایەتیە و دەسەلاّتەدا خۆم دابەزاند واتە نایکەم

ئەمیر: سەیرە کاری بانگەوازی دەکەیت کە فەرمانت پێ نەکراوە و خۆشی لێ بەدوور دەگریت کە فەرمانت بێ دەکەم

ابو غیاث: لە بەرئەوە ئەگەر تۆ من بکەی بەگەورە و والی خەلك، ئەوا رۆژێك دێت دامدەبەزینی، بەلاّم ئەگەر خوا بمکات بە والی کەس ناتوانێ

دامبەزێنی لە ویلایەت جگە لە خوا

ئەمیر: پێداویستیت چییە داوابکە

ابو غیاث: پێداویستیم ئەوەیەکە بمکەیتەوە گەنج وەکوو جاران

ئەمیر: ئەوە بەدەست من نییە، شتێکی تر داوابکە

بو غیاث: نامەیەك بنێرە بۆ – مالك–ی گەورە فەرمانبەری دۆزەخ کە ئازارم نەدات

امیر: ئەوەشیان بە دەست نییە، شتێکی تر داوابکە

ابو غیاث: نامەیەك بۆ –رضوان–ی گەورە فەرمانبەری بەهەشت بنێرە بەڵکو دەمباتە بەهەشت

ئەمیر: هەروەها ئەوەشیان بەدەست من نییە

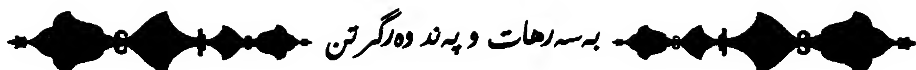
ابو غیاث: کەواتە هەمووی لەدەست ئەو خوایەدایە کە خاوەنی هەموو پێداویستیەکانە، هەرکە داوایەکی لێ دەکەم ڕەت دانەوەی نییە دەست بەجێ وەڵامم دەداتەوە

– ئینجا ئەمیر وازی لێ هێناو بەڕەڵای کرد[1].

---

(١) السلسلة الذهبية/محمود المصري، بەرگی (٣) لاپەڕە (٥٥٥)

٣٩٥- دەرمانی هەموو دەردان تێکەڵاوە لەشەش شتان

خاوەنی کتێبی (الفرج بعد الشده) دەڵێ :

یەکێك لە دانایان – الحکماء– تووشی بەڵاو نەهامەتییێك هاتبوو، دۆستان وهاوڕێیان چوونە سەردانی بەمەبەستی دڵدانەوەی وەسەرە خۆشی لێ کردنی، بەڵام حکیم پێی گوتن: من دەرمانی ئەو دەردەم دۆزیتەوە لە تێکەڵاوی شەش شتی زۆر گرنگ گوتیان: ئەی دانا چییە؟

گوتی: تێکەڵاوی یەکەم: متمانە بوونەبەزاتی خوای گەورە،

دووەم: شارەزابوونم بەوەی کە هەرشتێ خوانەخشەی بۆ دانابێ دەبێ ئەوشتە ڕوویدات.

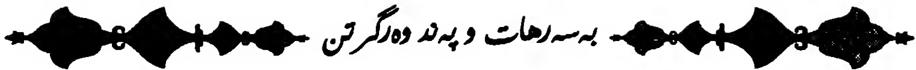
سێ یەم: سەبر و ئارامگرتن باشترین شتە کە تاقی کراوەکان بەکاری بێنن.

چوارەەم: ئەگەر خۆڕاگر نەبم چی بکەم؟ وەبەشینو واوەیلاهاوکاری نەفسم ناکەم

پێنجەم: دەگونجێ کە من لە خراپترین بەڵادابم لەوەی کە ئێستا تێیداوم.

شەشەم: کاتژمێر بۆ کاتژمێر لەدوای ناخۆشی ونەهامەتی دا خۆشی وشادی دێت، کەواتە پێویست بەو خۆ ئازاردانە ناکات و باشتروایە مرۆڤی خۆڕاگر بێت؟

٣٩٦- من هەرگیز نەخۆش نەکەوتووم

هیلالی کوڕی ئیساق دەڵێ: لە خزمەتی هاوەڵێ گەورە وڕێزدار (عماری کوڕی یاسر) بووین، باسی نەخۆشی و دەردو ئازارەکان کرا کابرایەکی ئەعرابی هەڵی دایەوە گوتی: دەنامن هەرگیز نەخۆش نەکەوتووم عمار فەرمووی: تۆ لە ئێمە نیت، چونکە بەڕاستی موسلمان کاتێ تووشی بەڵاو ناخۆشی دێت گوناهی لێ هەڵدەوەرین وەك چون گەڵا لەدار هەڵدەوەرێ، بەڵام پیاوی خراب ودڵ ڕەق کاتێ تووشی بەڵاو ناخۆشی دێت وەکوو وشتر وایە ئەگەر بەڕەڵڵا کرا نازانێ بۆچی بەڕەڵڵا کراوە، وەئەگەر بەسترایەوە نازانێ بۆچی بەستراوەتەوە[1].

٣٩٧- نیعمەت و موصیبەت

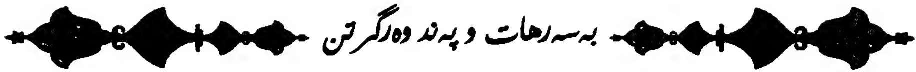
سوفیانی – الثوري– دەڵێ: لە پێشتر دەیانگوت: ئەو کەسەی بڵاو نەهامەتی بە نیعمەت نەزانی وەخۆشی و شادی ولەش ساغیش بە بەڵای گەورە و نەهامەتی نەزانی ئەوا پیاوێکی شارەزاو زانانی یە[2].

---

(١) السلسلة الذهبية/ محود المصري بەرگی (٣) لاپەڕە (٥٧١)

(٢) عدة الصابرين وذخيرة الشاكرين، ابن القيم، لاپەڕە (١٠٣)

٣٩٨- بەهەزاران نیعمەتت لەلا هەیە ئینجا داوادەکەیت

پیاوێك هاتە لای یونس ی کوڕی عبید باسی کوورتی دەست وباڵی دەکرد لە ژیانیدا، دەیگووت: حاڵ و وەزعم زۆر تەنگ و ناخۆشە.

یونس پێ ی گوت: ئایا پێت خۆشە کە لە جیاتی چاوەکانت سەدهەزار درهەمت بدەنێ؟ گوتی: نەخێر

گوتی: ئایا پێت خۆشە لە جیاتی قاچەکانت سەدهەزار درهەمت بدەنێ

گوتی: نەخێر

ئینجا دەڵێ: هەندێ لە نیعمەتەکانی خوای بەسەر خۆی ئەژمار کرد

گوتی: ئەوەندەی پێ بەخشیوم...

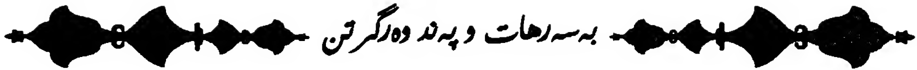
یونس گوتی: کاکی برا دەبینم بەهەزاران هەزاران نیعمەتت بەسەرڕدا ڕژاوە ئینجا باس لە فەقیری و دەست کورتی خۆت دەکەیت.

٣٩٩- کەواتە سوپاسگوزای خوا ئاسانترە لە پاداشت دانەوەی خەڵك

عبدالله کوڕی ابو نوح دەڵێ: پیاوێك لەسەر کەناری دەریا پێ ی گوتم: چەندە ڕەفتارەت کردووە لەگەڵ خوا بەوەی کە پێ ناخۆشە، وەئەویش ڕەفتاری لەگەڵت کردووە بەوەی کە پێت خۆشە؟

منیش گوتم: لەبەر زۆری ئەژمار ناکرێت، گوتی: ئایا لە هەر شتێ کە

خوا ناخۆشی بۆ ناردوویت واتێگەیشتوویت کە خەجالەتت دەکات؟

گوتم: نەبەخوا،بەڵکو چاکەی لەگەڵم کردووە ویارمەتی داوم.

گوتی: ئایا داوای هیچ شتێکت لێ ی کردووە کە پێ نەدابیت؟

گوتم: جا چی لێ قەدەغە کردووم تاکو داوای لێ بکەم؟ داوای هەر شتێکم کردبێ پێ بەخشیوم وەهەر کاتێ داوای یارمەتیم لێ کردبێ بەهانام هاتووە

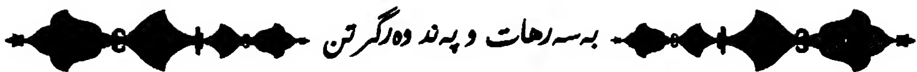
گوتی: وئەگەر هەندێ لە ئادەمیزاد ئەو جۆرە چاکە و یارمەتیانەیان لەگەڵدا بکردایە چۆن پاداشتت دەدانەوە ئایا دەتوانی پاداشتیان بدەیتەوە؟

گوتم: هەرگیز پاداشتی ئەوانم پێ نەدەدرایەوە

گوتی: دەکەواتە خوای تۆ ئەولاترە لەوەی کە خۆت ڕابێنی لەسەر سوپاسکردنی لەسەر ئەو هەموو نیعمەتە زۆرانە کە ئەو بەڕاستی لە کۆن و تازەدا هەر چاکە کارە لەگەڵت، سوێند بەخوا سوپاسگوزاری ئەو ئاسانترە لە پاداشت دانەوەی خەڵك لەسەر چاکەکانیان بەرامبەرت، چونکە بەراستی خوا بە سوپاسکردن و شوکر لەسەر نیعمەت ڕازی یە لەبەندەکانی [1].

(١) عدة الصابرين،ابن القيم، لاپەڕە (١٦٠)

٤٠٠- چاكبوونەوەت بەرامبەر بە ئازاری دەماری ئەستۆتە

هەواڵی وەهب دەڵێ: پیاوێك پەنجا ساڵ خوا پەرستی كرد، خوای گەورە خەواڵی پێدا كە لێ ی خۆش بووم،

خوا پەرستەكە گوتی: ئەی خوایە جا من چ تاوانم هەبوو كە لێم خۆش بیت؟

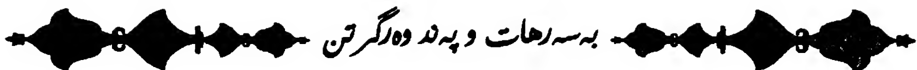
خوای گەورە فەرمانی كرد كە دەماری ملی تووشی ئازارێك بێت نەخەوی لێ بكەوێت وەنە نوێژیشی پێ بكرێت پاشان چاكبوەوە ونوست فریشتەیەك هاتەلای وگوتی: ئازاری ملم زۆرە وحەوانەوەم نییە فریشتەكە گوتی: خوای تۆ دەڵێ: عیبادەت وخواپەرستی ئەو پەنجا ساڵەت بەرامبەر بەو چاكبوونەوەیە لەو ئازار و نەخۆشیەت [(١)].

كەواتە بە كردەوە چاكەكانت لە خۆبایی مەبە، هەمیشە زیاتر نیعمەتەكانی خوا بێنە پێش چاوانت، بەرامبەریان بكە بە یەكتر، ئایا كامیان بەهایان زیاترە...؟!

---

(١) عدة الصابرين، ابن القيم، لاپەڕە (١٦١)

٤٠١- كەمترین نیعمەت

حەزرەتی دادو گوتی: ئەی خوایە كەمترین وبچوكترین نیعمەتت چی یە بەسەرم؟ خوای گەورە فەرمووی: ئەی داود هەناسەم هەڵكێشە: ئەویش هەناسەی هەڵكێشا، فەرمووی ئەوە كەمترین نیعمەتەكانی منە بەسەرت ئەی داود[1].

٤٠٢- ئەوانیش دوژمنی منن

مالكی كوڕی دینار دەفەرموێ :

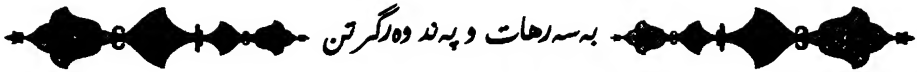
خوای گەورە نیگای (الوحی) هێنا بۆ یەكێك لە پێغەمبەرانی بەنی ئیسرائیلی فەرمانی پێكرد كە بە قەومەكەی بڵێ: نەچنە ئەو شوێنانەی كە دوژمنم دەچنە ئەوێ، وەئەو بەرگ و پۆشاكەش لەبەرنەكرد كەوا دوژمنم دەیپۆشن، وەسواری ئەو ولآغەش نەبن كەوا دوژمنم سواری دەبن، هەروەها ئەو جۆرە خواردنانەش نەخۆن كە دوژمنم دەیخۆن، ئەگەر وابێ ئەوا ئەوانیش دوژمنی منن، وەك ئەوان[2].

---

(١) عده الصابرین ابن القیم، لاپەڕە (١٦١)

(٢) الزواجر عن اقتراف الكبائر، ابن حجر الهیثمي/ بەرگی (١) لاپەڕە (٣٠)

٤٠٣- ئامۆژگاریەکانی وەیسُ القرنی

یعقوبی قاریٔ دەڵێ:

پیاوێکی ڕەش ئەسمرم بینی لە خەومدا کە باڵایەکی بەرزی هەبوو، وەخەڵکی بەدوایدا دەڕۆیشتن گوتم: ئەوە کێیە؟

گوتیان: ئەوە وەیسُ القرنی یە، بەدوای کەوتمو وپێم گوت: ئامۆژگاریم بکە ڕەحمەتی خوات لێ بێت، ئەویش ڕووی لێ وەرگێڕام، گوتم: ڕینومابیم دەوێت ڕێنومایم بکە، خوا ڕێنماییت بکات، ئینجا بەرولام هات و گوتی: لەوکاتەی خوا پەرستی دەکەیت ئومێدت زۆر بێ بەلوتفی و بەبەزەیی خوا، بەلاّم لە کاتی بیّ ئەمری کردنی خوا ئاگات لە تووڕەیی ئەو هەبیّو وریابە لیّ ی، لەوەش هەرگیز ئومێدت مەپچڕێنە، پاشان وازی لێهێنام و ڕۆیشت.

هەروەها لە تەوڕات هاتووە کە خوای گەورە دەفەرمووێ :

ئەی بەنی ئیسرائیل من ئێوەم خۆش دەویست، بەلاّم هەرکاتێ تاوانتان کرد ڕقم لێیان بووەوە[1].

---

(١) الزواجر عن اقتراف الكبائر ابن حجر الهيتمى / بەرگی (١) لاپەڕە (٣١)

٤٠٤- تاوانە بچووکەکان بە کەم مەزانن

سلیمانی کوڕی عبدالجبار دەڵێ :

تووشی گوناهێك بووم منیش زۆرم بەکەم سەیر کرد وگوتم هیچ نییە شوێنەواری دەڕوات لەسەرم، بەڵام لە خەومدا بینیم یەکی پێم دەڵێ: هیچ گوناهو تاوانێك بەکەم مەزانن ئەگەر بچووکیش بێت، چوونکە ئەو بچووکەی ئەمڕۆکەت بەیانی لەلای خوا گەورەدەبێ[1].

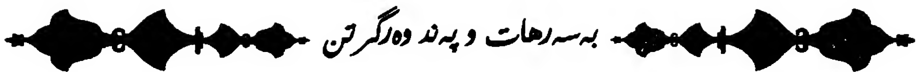
٤٠٥- چاکەکردن لەگەڵ هەتیو دا

یەکێك لە پیاو چاکانی پێشوو (السلف الصالح) دەفەرمووێ: سەرەتا پیاوێکی سەرخۆش ومەی خۆر بووم وگوناهو تاوان لەگەڵ خوێنم تێکەڵ بو، ڕۆژێکان کوڕێکی هەتیوو بێ باوکم بینی بەزەییم پێدا هاتەوە و زۆر ڕێزم لێی گرت وچاکەم لەگەڵ کرد زیاتر لەوەی باوك بۆ کوڕی دەکات، پاشان لە خەومدا بینیم فریشتەکان دۆزەخ (الزبانیە) بە منیان گوت و ویستیان فڕێمدنە ناو دۆزەخ لەناکاو دەبینم کوڕە هەتیوە کە بەرگری لێم کرد و گوتی: وازی لێ بێنن تاکوو قسە لەگەڵ خوا دەکەم وکارەکەی بۆ ئاسان دەکەم، ئەوانیش هەر سووربوون لەسەر قسەیان، لە ناکاو بانگێك هات: وازی لێ بێنن ئێمە لێ خۆش بووین بەهۆی چاکەی لەگەڵ ئەو کوڕە هەتیوە، لەوخەوە هەستام زۆر زیاتر لەوە ڕێزی هەتیوم کردو چاکەم لەگەڵی کرد لەوەتەی ئەوڕۆژە[2].

---

(١) الزواجر عن اقتراف الكبائر، ابن حجر الهيتمي، بەرگی(١) لاپەڕە (٣٢)

(٢) الزواجر عن اقتراف الكبائر، ابن حجر الهيتمي بەرگی (١) لاپەڕە (٥٤٧)

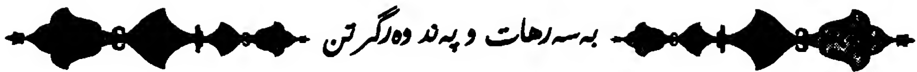

٤٠٦- جگەر گۆشە

پیاو چاکێك چەند جارێك كە منداڵیان دەبێت بۆیان نامێنیت ودەمرێت هەركە منداڵیان دەبێت دڵخۆش دەبێت پێی، بەڵام پاش ماوەیەك وەفات دەكات وپیاوەكەش زۆر دڵگران دەبێت، بەڵام بەهۆی بەهێزی ئیمانی یەوە ئارام دەگرێت لەسەر ئەو ناڕەحەتی یە دەڵێ: (لله ما اعطى وله ما اخذ، اللهم اجرني في مصيبتي واخلفني خيرا منها) واتە: ئەوەی خوای گەورە دەیبەخشێت و دەیباتە وەهی خۆیەتی، خوایە گیان لەسەر ئەو ناڕەحەتیەم پاداشتم بدەرەوە ولەمە باشترم پێ ببەخشە)

تا منداڵی سێ یەمیان دەبێت، دوای چەند ساڵێك منداڵەكەی نەخۆش دەكەوێت ونەخۆشیەكەی زۆری بۆ دێنێ، لەمەرگ نزیك دەبێتەوە باوكیشی بەدیاری یەوە فرمێسكی بۆ دەڕێژی، بۆ ماوەیەك خەو دەیباتەوە، لە خەویدا دەبێنێت كە قیامەت بەرپابووە.. ناڕەحەتیەكانی قیامەت هاتۆتە پێشەوە خۆی لەسەر پردی (صراط) دەبێنیتەوە كە بەسەریەوە دەیەوێت بپەڕێتەوە، بەڵام دەترسا بكەوێتە خوارەوە، كوڕی یەكەمی كە كردبوو هات بە دەمیەوە پێی گووت: باوكەگیان من یارمەتی دەرت دەبم، باوكیشی دەستی كرد بە ڕۆیشتن بەڵام دەترسا بەولادا بكەوێتە خوارەوە، كوڕەكەی تری هات بەدەمیەوە ئەویش لەولاوە دەستی گرت... پیاوەكە زۆر دڵشاد بوو، دوای ئەوە بۆ ماوەیك بەسەر (صراط) دا ڕۆیشت هەستی بە تینوویتیكی زۆر كرد داوای لەیەكی لە كورەكانی كرد كە ئاوی بۆ بێنن وتینویتی بشكێنن، یەكێكیان گوتی: ناتوانین ئەگەر یەكێكمان دەست بەردارت ببین دەكەویتە

ئاگرەکەوە، ئیتر ئێمە هیچمان پێ ناکرێت، یەکێکی تریان گوتی: باوکە ئەگەر برای سێ یەممان لەگەڵ مان بوایە، ئەوا تێنوێتی دەشکاندیت...!

پیاوەکە بە ترسەوە لە خەوەکەی ڕاچڵەکی وسوپاسی خوای کرد کە هێشتا لە ژیاندایە وقیامەت نەهاتووە پاشان لای کردەوە بەلای کوڕە نەخۆشەکەیدا کە لە پاڵیدابوو دەبینی گیانی ئەویش دەرچووە، هاواری کرد و گوتی: سوپاس بۆ خوا تۆ بوویت بە توێشوو پاداشت وەتۆ بویت بە ڕزگارکەری من لە قیامەت بۆیە مردنی ئەو منداڵەی لەسەر دڵی هێمن و ئارام بوو[1].

٤٠٧- ناپاکی... و... دەرئە نجامەکەی

چیرۆکەکەم لەوانە کەمێك سەیربێت.. من تەمەنم ٢٣ ساڵە لە قۆناغی چواری کۆلیژی بازرگانیدام پێنج ساڵە زەواجم کردووە پێشتر ژیانم بریتی بوو لە کێوێك لە گوناه، لە کاتێکیشدا کەژنم هەبوو، پەیوەندیم لەگەڵ ئافرەتانی تریشدا هەبوو، لەگەڵ ئەو ئافرەتانەیشدا دەچوومە دەرەوە، لە گوناهدا ئەگەوزاین بەبێ هەستکردن بەتاوان وترسان لە خوا..

من بیرم چووبوەوە یان لە بیرم کردبوو کە پەندێك هەیە دەڵێ: چی بچێنی ئەو دەدوریتەوە، من ئەو پەندەم بیستوە بەلام هەستم بەهاکەی نەکردووە، ڕۆژێکیان بۆ زانکۆ دەچووم هەستم بە گۆڕانی سیمای ژنم کردبوو،

---

(١) چیرۆکەکانی ڕینمایی – عمروخالد/وەرگێرانی حسین محمود هەڵەبجەیی

گومانی بۆ دروست کردبووم هاتمە دەرەوە لە مال بەڵام پاش نیو سعات گەڕامەوە بۆ ماڵ دەبینم ژنەکەم بە تەلەفۆن لەگەڵ لاوێکدا باسی سۆزداری وخۆشەویستی دەکەن، هەمان ئەو تەلەفۆنەی کە من بەهۆیەوە پەیوەندیم دەکرد بۆیە وەك سوننەتێکی خوایی چیم چاند دووریمەوە..

خەریك بوو بیکوژم بەڵام خوای گەورە ڕەحمی بە من وبەئەو کرد بەتوندی گریام، پاش ماوەیەك چووم بۆ ماڵی باوکی تا تەڵاقی بدەم، بەڵام لەوێ هەڵوێستی خێزانم بە تەواوەتی گۆڕابوو، خێزانم پێی گوتم: لەمەودوا بەڕاستی تۆبە دەکەم ولە خوا دە ترسم ئەگەر تۆ لێم خۆشبیت ودوا فرسەتم بدەیتێ..

پاك وبێگەردی بۆ ئەو خوایە کە دڵخەکان دەگۆڕێت، سوێند بەخوا خێزانم ئێستا بەحەزو ئارەزوی خۆی نیقاب بالاپۆشی دەکات هیچ فەرزوسوننەتێك فەرامۆش ناکات وشەوونوێژێش دەکات وەمنیش هەروەها ئێستا خێزانەکەمان سوپاس بۆ خوا نموونەی دینداری وپابەندبوونە هەردوکمان پەیمانمان دا بە خوای گەورە کە هەرگیز نەگەڕینەوە بۆ سەرتاوان سوپاس بۆ خوا.. لە بیرتان نەچێت چی بچێنیت ئەو دەدرویشەوە[1]. منیش دەڵێم پەلە مەکەن لە بڕیاردان و تەڵاق و کوشتن و برینـدا، چونکە نازانن خوای گەورە دواتر چی بەسەرتان دێنێ و چۆن دڵخەکان لە خراپە بۆ چاکە دەگۆڕێ...لە کۆن گوتویانە: ئەوەی لەسەر سەبرانە لەسەر خێرانە..

---

(١) چیرۆکەکانی ڕینمای، عمرو خالد لاپەڕە (٩٤)

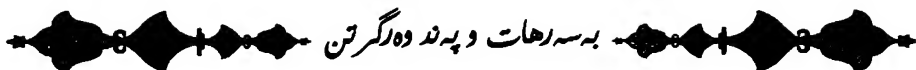
٤٠٨- خووی خراپ

ڕۆژێکیان دەباغێك دوای تەواو بوونی کارەکیەی بۆ بازاڕی کردن بەرەوبازاڕ ڕۆیشت، وەها ڕێککەوت کە بە پێش دوکانی بۆن فرۆشان تێپەری کرد لە کاتی تێپەڕبوونی بۆنێکی بۆ هات و لە هۆش خۆی چوو، بەربووەوە، خەڵك دەوریان لێدا وهەموویان نیگەران بوون وهەرکەسێك لە خۆیەوە چارەسەرییەکی بۆ دادەنا، یەکێك گوتی: باوەشینی لێ بکەن ویەکێك گوتی قەنداوی بدەنێ، یەکێك گوتی: گوڵاو لەسەر و چاوی بدەن تاکو بەهۆش خۆی بێتەوە، یەکێك دەست وسەری بۆ دەماڵی، یەکێك شتی دەدایێ.. و بزانێت بۆ بەربۆتەوە، لەوکاتە یەکێك گوتی: گیرفانی بگەڕێن بزانن ئایا عینوانێکی خانوو یان شوێنی کارکردنی تێدانییە بۆ ئەوەی خانەوادەکەی ئاگادار بکەینەوە، لەوانەیە ئەوان بزانن چی بووە، لەوانەیە بەڵکوکاتی داو و دەرمانی بەسەر چووبێ..

پاشان یەکێك گیرفانی پشکنی و ناونیشانی خانووەکەی لەسەر نامەیەك کە بۆی هاتبوو دۆزیەوە

دووکەسیان چوون ئاگاداری ماڵەوەیان کرد وپاشان برای نەخۆشەکەیان لەگەڵ خۆیان برد بۆ ئەوەی چارەسەری بکات.

لە ڕێگادا برای نەخۆشەکە چاوی بەپیسایی سەگ کەوت و خۆی چەماندەوە و دەستی دایە و هەڵیگرت لەناو پارچە قوماشێك پێچایەوە و کەوتەڕێ دووکەسەکە پرسیاریان لەوە کرد.

ئەویش گوتی: لەوانەیە بەکەڵك بێت بۆی، ئێستا کە من باسی گرفتی برام بکەم هەمووتان تێدەگەن، برای من دەبباغە پێستی ئاژەڵان دەباغ دەکات و خۆشیان دەکات بۆ کاری پێویست، کەواتە هەمیشە لەناو دەردو ئازارو عەزاب و بۆنی ناخۆش ژیانی بردۆتە سەر لەماڵەوە بۆ دوکان.. لە دوکان بۆماڵ، هیچ ئیشی تری نییە و بۆ هیچ شوێنێکی تر ناڕوات، کەواتە کاتێ بەلای دوکانی بۆن فرۆشان تێپەڕبووە، بۆنی خۆشی بۆنەکان مەستی کردووە وبێ هۆش بووە وبەربۆتەوە.

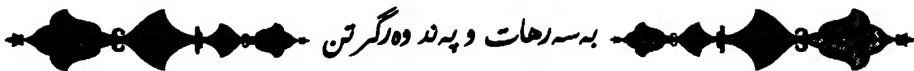
دوایی پیسایی سەگەکەی لە لوونی براکەی نزیك کردەوە دەست بەجێ براکەی هاتەوە هۆش خۆی وبەیەکەوە بۆماڵ ڕۆیشتن[1].

٤٠٩- بە بیستنی قورئان ڕێنمایی کرا

مامۆستا عمروخالد دەڵێت: لە سەفەرێکی دوور گەڕامەوە قەدەری خوا وابوو لە نێو فرۆکەکەدا کۆمەڵێ گەنجی هەرزەکار دەوریان دابوو ودەنگە دەنگو هەراو پێکەنینیان ئەو ناوەی پڕ کردبوو لەگەڵ دوکەڵی جگەرەکانیان، حیکمەتی خوا وابوو ئەو فرۆکە پڕبوو لە نەفەر نەمدەتوانی شوێنی خۆم بگۆڕم، هەوڵمدا خۆم دەرباز بکەم لەوقەیرانە دا، بۆیە پەنام بردە بەر ئەوەی کە بخەوم بەڵام هاوار بەحاڵم خەوی چی..

(١) مثنوي معنوي/ جلال الدين الرومي، لاپەڕە (٥٤)

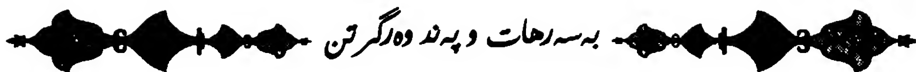

کاتێ ئیتر زۆر بێ تاقەت بووم لەو هەراو بەزمە، قورئانەکەم کردەوە بەدەنگێکی هێواش دەستم کرد بە قورئان خوێندن، چەند ساتێکی نەبرد زۆرێك لەلاوەکان هێور بوونەوە وهەندێکیان رۆژنامەیان دەگرت بەدەستەوە ودەیانخوێندەوە، هەندێکیان دەخەوتن، لەناکاو یەکێکیان کە لە تەنیشتمەوە بوو بە دەنگێکی بەرز گوتی: بەسە بەسە!! واگومانم برد کە بەهۆی دەنگی منەوە بێزار بووە، بۆیە داوای لێبوردنم لێ کرد، پاشان دەستم کرد بە خوێندنەوەی قورئان بە دەنگێکی زۆر هێواش کە تەنها خۆم دەمبیست، بینیم سەری خستۆتە ناو هەردوو دەستی پاشان لە دانیشتنەکەیدا زۆر دەجوولێت، پاشان سەری بەرزکردەوە زۆر بە نارەحەتی پێ گوتم: تکایە.. بەسە ناتوانم ئارام بگرم پاشان لە شوێنی خۆی هەستاو بۆ ماوەیەك لەبەر چاوان ون بوو پاش کەمێك گەڕایەوە، داوای لێ بوردنی لێ کردم، من بێ دەنگ بووم و نەمزانی چی ڕوویداوە!!

دوای کەمێك لەبێ دەنگی لای کرد بەلامدا چاوەکانی پڕ بوون لە فرمێسك بە چپە پێی گوتم: سێ ساڵ یان زیاتر دەبێت سەرم نەخستۆتە سەر زەوی سوجدەیەك بۆخوا بەرم وتەنها ئایەتێکیشم نەخوێندۆتەوە ئەوە مانگێکی تەواوە لەم گەشتەمدا بەسەرم بردووە خراپە نەماوە تێی نەگەوزابم، پاشان تۆدەبینم قورئان دەخوێنی، بۆیە دنیا لە بەرچاوم ڕەش بوو، دڵم توندبوو سنگم گوشرا وهەناسەم تنی کردم، بەڵێ هەستم دەکرد کە هەرئایەتێك دەخوێنیت وەکو قامچی دەکێشرێت بەلاشەمدا بۆیە بەخۆمم گوت: تاکەی ئەو بێ ئاگاییە..؟!

وەتاکەی بەم ڕێگایەدا بڕوم؟! دوای ئەو هەموو بێ هودەیی و ڕابواردنە بەتەمای چیم؟ پاشان ڕۆیشتم بۆ تەوالیت دەزانی بۆ چی؟ هەستم دەکرد کە زۆر حەزم دەکرد کە بگریم، وە شوێنێکیشم شك نەبرد خۆم لە چاوی خەڵك بشارمەوە ئەوێ نەبێ !!

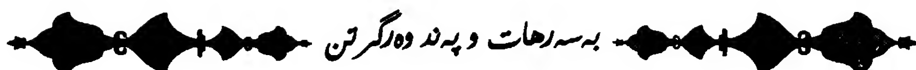
بۆیە منیش شتێکی گشتیم بۆ باس کرد لەسەر تۆبەو گەڕانەوە بۆلای خودا، پاشان بێ دەنگ بوو، کاتێ فڕۆکەکە لە فڕۆکەخانە نیشتەوە، وەك ئەوەی کەبیەوێ لە هاوڕێکانی دوورکەوێتەوە بەڕوخسارێکی زۆر لێبڕاوانە لێ پرسیم و گوتی: ئایا گومان دەبەیت کە خوای گەورە لێم خۆش بێت؟

پێم گوت: ئەگەر تۆ ڕاست گۆبیت لەتەوبەکەتدا وسوور بێت لەسەر گەڕانەوەت ئەوەبێ گومان خوای گەورە لە هەموو گوناهەکانت خۆش دەبێت.

گوتی: بەڵام تاوانی گەورەم کردووە.. زۆر گەورە پێم گوت: ئایا گوێت لەو ئایەتە نەبووە: ﴿ قُلْ يَٰعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ أَسْرَفُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا۟ مِن رَّحْمَةِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴾ الزمر: ٥٣

واتە: ئەی پێغەمبەر (ﷺ)پێیان بڵێ: خوا دەفەرمووێ ئەی بەندەکانم ئەی ئەوانەی کە زێدە ڕۆیتان کردووە لەسەر خۆتان بە گوناهو تاوان کردن، هەرگێز بێ ئومێد مەبن لە بەزەیی خوا—ئەگەر بەڕاستی تۆبە بکەن—خوا لە هەموو گوناهەکانتان خۆش دەبێ، چونکە ئەو خوایە زۆر لێبوردە ومیهربانە، بینیم خەندەی بەختەوەری نیشان داو چاوانی پڕبوون لە فرمێسك، پاشان خوا حافیزی لێ کردم وڕۆیشت.

سبحان الله العظیم مرۆڤ هەرچەندی بگاتە ئەوپەری فەسادو نوقم بون لە گوناهدا لە دڵی هەر تۆوی خێری تێدایە ئەگەر بتوانین بە دڵی وچاودێری بکەین پشت بە خوای گەورە بەردە گرێت بەرهەمدار دەبێت [1].

٤١٠- مردوو شۆر

مامۆستا عمر خالد بەسەرهاتی ئافرەتێکی مردوو شۆر دەگێڕێتەوە لەیەکێك لەو ئافرەتانەی کە لە مامۆستاکەی بیستووە دەڵێ:

من کچێکی تەمەن (١٨) ساڵانم حەزدەکەم ئەو بەسەرهاتەتان بۆ بگێڕمەوە کە کاریگەری گەورەی هەبووە لەسەر دڵم بە شێوەیەك نوێژەکانم بەرێك و پێکی نەدەکرد، بەڵام کاتێ ئەو چیرۆکەم خوێندەو هەموو نوێژەکانم لە کاتی خۆیدا ئەنجام دەدا، ڕۆژێکیان مامۆستاکەمان لەوانەی (ئایین)دا لاپەڕەیەکی بچوکی بەسەردا دابەش کردین کەباس بەسەرهاتی مردوو شۆرێکی ئافرەتی دەکرد گوتی: جارێکیان دەیانەوێت تەرمی کچێك بشۆن تا کفن ودەفنی بکەن، پەیوەندیان کرد بە مردوو شۆرێکی ئافرەتەوە تاکو بیشوات، ئافرەتەکەش هاتەماڵیان چونکە ئەوە کاری ئەوە، کاتێ دەڕواتە ماڵەکەوە پێیان دەڵێ: کوا لاشەکە؟

ئاماژەی دەرگای ژوورەکەی بۆ دەکەن وئەویش دەچێتە ژوورەوە دوای

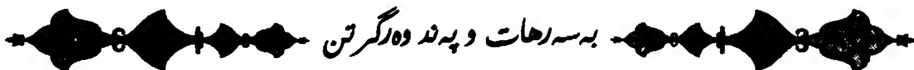
---

(١) چیرۆکەکانی ڕێنمایی/عمرو خالد، لاپەڕە (١٣٧)

ئەوەی کەس و کاری مردووەکە دەرگای ژوورەکە لەسەر مردوو شۆرەکە دادەخەن ومردووشۆرەکەش دەترسێ وتەقە لە دەرگاکە دەدات تابۆی بکەنەوە بەڵام کەس وەڵامی ناداتەوە وەهەستی کرد کە ئاوو کفن لەپاڵ مردووەکەدا ئامادەکراوە بۆی.

کاتێ سەری ڕەشی بینی وەکو خەڵووز، سەری سوڕما لەو شێوەیە و هەرگیز ئەوەندە نەترسابوو بۆیە دەستی کرد بە خوێندنی (آية الكرسي) و (المعوذتين) قل اعوذ برب الفلق والناس، ئینجا دەستی کرد بە شۆردنی بەڵام شۆردنی ئەو لاشەیە زۆر ناڕەحەت بوو لە سەری چونکە لاشەی وەکو خۆڵەمێش برژابوو لێهاتبوو، هەرشوێنێکی لەشی بگرتایە لەدەستی بەر دەبوە وە لێك دەپچرا، بۆیە بە خێرایی کارەکەی خۆی ئەنجام دا، تا بچێتە دەرەوە ئیتر نەگەڕێتەوە، کاتێ تەواوبوو دای لە دەرگایەکە و دەرگایان لێ کردەوە، ئافرەتەکە بە خێرایی چووە دەرەوە وبەرەو ماڵی خۆی ڕۆیشت بەبێ ئەوەی پرسیار بکات لە حاڵی ئەو مردووە، دوای چەند ڕۆژێك چووە لای شێخێکی گەورە بەسەر هاتەکەی بۆ گێڕایەوە، ئەویش پێی گوت: بڕۆ بولای خاوەن مردووەکە هۆکاری ئەوەیان لێ بپرسە، ئەویش ڕۆیشت بۆلایان و پێی گوتن: دەمەوێ هۆکاری دەرگا داخستنەکەتان لێ بپرسم لەگەڵ ئەو لاشەیەدا، گوتیان، چونکە هەرکاتێ مردووشۆرێکمان دەهێنا تابیشوات کاتێ حاڵەتەکەی دەبینی ڕایدەکرد نزیکەی دە مردووشۆری ئافرەتمان هێنا تۆ دوا هەمینیان بوویت وترساین تۆش ڕابکەیت مردوو شۆرەکە گوتی باشە حاڵی کچەتان چۆن بوو؟ گوتیان: نوێژی نەدەکرد.

ئینجا ئەگەر ئەوە حاڵی نوێژنەکەربێ پێش ئەسپەردەکردنی دەبێ دوای ئەسپەردە کردنی حاڵی چۆن بێ؟ نوێژبکە پێش ئەوەی نوێژت لەسەربکرێ[1].

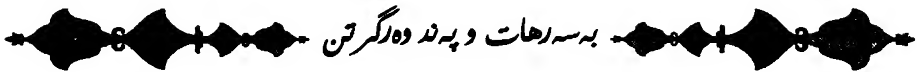
٤١١- چارەنووسێکی گەش

کۆمەڵێ لاو (گەنج) لەیەکێك لەشەقامەکانی شارێك لە شارەکانی وڵاتانی کەنداو کۆبوونەوە لەسەر خراپەکاری، هەرکەسێك بەوشەقامەدا بڕۆشتایە سووکایەتیان پێ دەکرد، هەرکەس بوایە، ئەمە ئەگەر نەیان گرتایە ئەگەر بکەوتایەتە دەستیشیان لێیان دەدا،سەریان دەشکاندیان ئاسایی بوو بەلایان چەقۆی لێ بدەن، وەبەنیسبەت ماڵەکانی ئەو ناوەوە ئوتومبێلەکانیان ئەوە هەرمەپرسە، خەڵکی ئەو ناوە نەیاندەهێشت ئافرەتەکانیان بێنەدەرەوە، تاکو ئەو شەقاوانە نەڕۆن، لەگەڵ هەموو ئەوشتانە دا چاوەڕوانی بانگدانیان دەکرد تاکو بچنە مزگەوتی ئەو گەڕەکە (بۆ نوێژکردن نا) بەڵکو بۆ فڕێدانی زبڵ و پیسی بەسەر نوێژ خوێنان لە کاتی رکوع و سجودیاندا هەروەها میزیشیان پێدا دەکردن کەسیش نەیدەتوانی شکاتیان لێ بکات، لەیەکێك لە شەوەکانی ڕەمەزاندا وەك نەریتێکی ئاسایی چوون بۆ مزگەوت بۆ ئازار دانی نوێژ خوێنان، لە نێوانیاندا گەنجێکی ئەسمەری تێدابوو (تاك بوو لە نێویاندا) لە هەمویان سەر سەخت وناڵەبارتربوو لەوشەوەدا بەتایبەتی بەدەر لە هەموو شەوەکانی تر شتێکی سەیر بەسەر ئەو لاوە (گەنجە) هات، پێشنیاری کرد بۆ

---

(١) چیرۆکەکانی ڕینمایی/عمرو خالد لاپەڕە (٩٦)

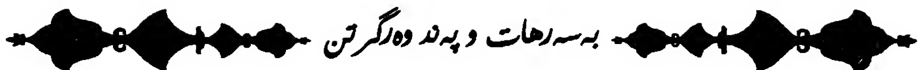

شەقاوەکان کە بچیٚ بۆ مزگەوت بۆ ئەنجامدانی نوێژی خەوتنان (عشاء) ئەوانیش بەگوێیان کردو دەست نوێژیان گرت پاشان ویستیان بێنە دەرەوە بانگی ئەویشیان کرد ڕازی نەبوو، پێی گوتن: لە زووە نوێژم نەکردووە، وازم لیٚ بێنن من دەمەویٚ بەردەوام بم لە نوێژ کردن بۆیە بەجێیان هێشت و چوونە دەرەوە، کوڕە لاوەکە تا درەنگی شەو هەر نوێژی دەکرد، تا مێوری مزگەوت هات و ویستی دەرگای مزگەوت دابخات قسەی لەگەڵدا کرد بەڵام سوودی نەبوو، بەتەنها وتەیەکیش وەڵامی نەدایەوە، مجێورەکەش وازی لیٚ هێنا و چوو لە دەرەوە دانیشت، باوکی لاوەکە بەوێدا ڕەت بوو، نزیك بووەوە لە خادمەکە ویستی سۆراخی کوڕەکەی بزانێت، تەنیا پرسیارێك بکات چونکە گومانی نەدەبرد لەویٚ بێت بەڵام ئەوەی کە چاوەڕوان نەدەکرا ئەوەبوو، مجێور پێی گوت: کوڕێك لە ژوورەوەیە شێوەی لە کوڕەکەی تۆ دەکات نایەوێت بێتە دەرەوە باوکی بە پەلەوە چووە مزگەوت، بینی کە بەراستی کوڕەکەی لەوێیە بڕوای بە چاوەکانی خۆی نەکرد، زۆر سەری سوڕما بەڵام دڵخۆشیەکەی بیٚ ئەندازەبوو، ڕۆیشتنەوە بۆ ماڵەوە، کوڕە داوای لێبووردنی لە دایك و باوکی دەکرد کە ئەمان بەردەوام بیٚ ئومێدی نەبوون لە ڕەحمەتی خوا و دوعاکردن بۆی بەشەوو بەرۆژ ئومێدیان بە ڕەحمی خواهەبوو.

(انك لا تهدي من احببت ولكن الله يهدي من يشاء) واتە: ئەی محمد (ﷺ) تۆ ناتوانیت هیدایەتی ئەو کەسەبدەیت کە خۆشت دەویٚ بەڵکو خوای گەورە هیدایەتی ئەوکەسە دەدات کە دەیەوێت پاشان داوای لیٚ بووردنی لیٚ کردن و بەڵێنی پێدان کە لەمەودوا باشتربیٚ ئەوەندە دلشاد بوون کە باس

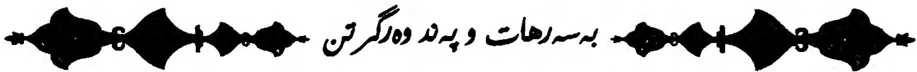
ناكرێت، وەك ئەوەی تازە لە دایك بووبێتەوە پاشان دایك و باوكی ماچ كردو داوای لێكردن كە بۆ نوێژی بەیانی هەڵیسێنن وباش كەمێك چووە سەر جێگاكەی و خەوت چەند سعاتێكی نەبرد دەنگی بانگی بەیانی ئاسۆی پر كرد.

دایكی چوو خەبەر داری بكات بەڵام هەناسەی لێ بڕابوو، ئەو ماڵ و ئاواییەی لە ژیان كرد بوو – لا الله الا الله بردیان بۆ مزگەوت تا بیشۆن، چەند پیاوێك كۆبوونەوە دەستیان كرد بە شۆردنی ئاوەكە ئەسمەریەكەی دەشۆردەوە و دەیتاواندەوە ئەوانیش كە خەریكی شۆردنی بوون بەردەوام هەر (الله اكبر)یان دەكرد، ئەو لاوە ئەسمەرە ڕەنگی ڕوخساری سپی بویەوە !! ئایا ئەوە گوناهەكانیەتی یان فریشتەكان هەستاون بەشۆردنی یان ئەمە ئەنجامی دوعای دایك و باوكی یەتی بۆی؟ كەتەنها ڕۆژێك هیوا بڕاونەبوون لەڕەحمەتی خوایان ئەمە ڕەحمەتی خوایە و موسلمان وكافرو گوێڕایەڵ و سەرپێچكەریش دەگرێتەوە؟ من پێم وایە هەموویان پێكەوە گرێدراون، سوپاس بۆ خوا[1].

---

(١) چیرۆكەكانی ڕێنمایی/ عمروخالد – لاپەڕە (٦٤)

٤١٢- میز دەکەن بەگۆڕەکەیدا

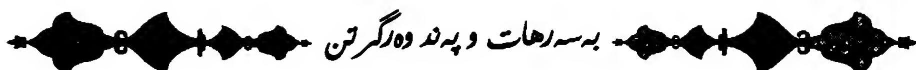
ئەو کەسەی کە چیرۆکەکە دەگێڕێتەوە دەڵێ:

هاوڕێیەکم هەبوو لە جێگای برامدا بوو، هەفتەی ڕابردوو لە ڕووداوێکی ڕێگاوباندا وەفاتی کرد، خوای گەورە ڕەحمی پێ بکات ودڵنەوایی ببەخشێت بەکەس وکاری، ئەو هاوڕێیە کۆمەڵێ سایتی خراپ و بەڕەڵڵایی لەلابوو، وەخۆیشی سایتێکیێ هەبوو کە پێك هاتبوو لەوێنەی خراپ و بەڕەڵڵای، کارەساتەکە لەوەدایە گە ئێمە ژمارە نەهێینی یەکە (پاسۆرد) نازانین تاکو لایبەرین.. نەمانتوانی..

ئەی خێرخوازان ئەوپیاوە سەرقاڵی کاری خراپ بوو، وەکۆمەڵەکەشی خریکی ئەوکارە بوون، حسبنا الله ونعم الوکیل، دایکی لە خەویدا بینیبووی کە چەند کچێك بەسەر گۆڕەکەیدا دەڕۆن و میزی پێدادەکەن، ئەو دایکە داماوە ئاگای لە ڕەوشتی کوڕەکەی نەبوو، سوێند بەخوا ئەوانە کەمیزیان دەکرد بە گۆڕەکەیدا ئەوان بوون کە ئێستا ئەو وێنانە دەنێرن بۆ کۆمەڵکەی!

قسەمان لەگەڵ ئەو کۆمپانیایە کرد کە ئەو سایتەی تێداندرابوو، وەڵامی ئەوانیش ئەوەبوو کە ناتوانین هیچ کاریێ بکەین.. خەڵکینە مرۆڤەکە مردووە بەڵام ئاسەواری کردەوەکانی خوێن لە دڵی ئێمە دێنێ، تاکەی ئەو حاڵەتە بەو شێوەیە بمێنێتەوە !! ئەو گروپە قێزوەن و ئەو سایتە پیسە بوو بە هۆی سەرنزمی بۆی ئەمەش لە ڕێگا لادانی شەیتانە مرۆڤ وجنوکەکاندایە.. حسبی

الله عليهم.. خوایە تۆڵە لەو کەسە بکەیتەوە کە هانی داوە بۆ دروست کردنی سایتێکی لەو جۆرە !! دەخوازین ئەو پەیامەمان بلاوبکرێتەوە تا ئەوانەی زیندوون پێش ئەوەی ئەو ژیانەیان لە دەست بچێت بکەونە خۆیان و واز بێنن لەوشتە ناشەرعیانە و لەوسایتە بەرەڵلایانە.

حسبی الله ونعم الوكيل.. حسبی ونعم الوكيل[1].

٤١٣- سوڵتان محمود وئەیازی خزمەتکاری

سوڵتان محمود خزمەتکارێکی هەبوو بەناوی ئەیاز ڕۆژ لە دوای ڕۆژ لەلای سوڵتان محمود ئازیزترو بەڕێز تر دەبوو لەبەر ئەوەی زۆر ئاقل و ژیربوو.

ئەیاز کوڕێکی ئەسمەرو کورتە بالأبوو، کە گیانێکی لاوازی هەبوو، لەیەکێك لە شەڕەکان بەدیل گیرا بە هۆی هۆش و زیرەکی کە هەیبوو بەدەزگای سوڵتان محمود فرۆشرا و لەوێ خزمەتی دەکرد، بەڵام لەبەر ئەوەی زۆر دەست پاك و زیرەك و بەهۆش و چالاك بوو، ڕۆژ بە ڕۆژ لەلای سوڵتان محمود خۆشەویستر دەبوو، هەتاکەم کەم بووە کە جێی دڵنیای سوڵتان محمود بوون وپلەیەکی باشی پێ بەخشی، ئەیاز لەبەرئەوەی میهرەبان بوو هەمووکاتێ هاوڕێی سوڵتان بوو، لەگەڵی دەچوو بۆ ڕاو و دانیشتنە تایبەتیەکان زۆری پێ نەچوو ئەوانی تر حەسوودی و ئیرەییان پێ

(١) چیرۆکەکانی ڕێنمایی ، عمروخالد لاپەڕە (١١٩)

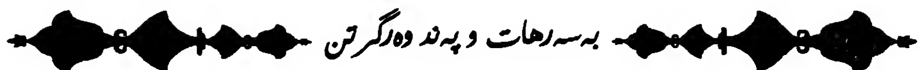
برد کە چۆن یەکجار لە خزمەتکاری وبەندەگی پاشا گەیشتۆتە ئەو پلەو پایە باشە وسوڵتان ئەوەندە خۆشی دەوێت وئەوی بۆ ڕاوێژ کاری خۆی داناوە ولەبەر ئەوەی پەردەی حەسوودی پێش چاویان گرتبوو کەواتە باشیەکان وچاکەکانی ئەیازیان نەدەدیت وتۆمەتیان لێ دەدا وقسەی ناڕەوایان پێ دەگوت.

سوڵتان محمودیش چەند جار بیرو هۆشی تاقی کردبووەوە و ئەیازیش ئەرزش وبەهای خۆی نیشاندابوو وسەلماندبووی کە زۆر بەهای زیاترە لەو کەسانەی کە زۆر پلەبەرزن کەواتە زیاتر ئەوی خۆش دەویست.

ڕۆژێك ئەیاز لەگەڵ سوڵتان هاوڕێ بوو بۆ بیابان ڕۆیشتن سوڵتان فیکرەکی بۆ هات و کە ئەیاز تاقی بکاتەوە بۆیە ئەو کیسە پارەی کە پێی بوو کردیەوە مست مست ڕوی دەکردە سەر زەوی بێ ئەوەی تەماشای پشتەوەی خۆی بکات بۆ پێشەوە دەڕۆیشت.

کاتێ بەینێك ڕۆیشتن سوڵتان ئاوڕێکی لە پشتی دایەوە بینی کە هیچ کام لە هاوڕێ کانی دیار نین ودوا کەوتوونە تەنها ئەیاز لەگەڵی دایە ئەیاز گوتی: برا دەرەکان لەدوای ئێمەنە بەڵام کەمێك دواکەوتوونە گوایە خەریکی کۆکردنەوەی پارەن.

سوڵتان محمود گوتی: کەواتە تۆ لەگەڵ منی وەك ئەوان خەریکی پارەنەبوویت؟ ئەیاز گوتی: ئەوان نیعمەتیان بینی تۆیان لە بیرکرد، بەڵام لەوانەشە ماڵی ئێوە کۆبکەنەوە و بیهێنەوە بۆ لای جەنابت بۆ ئەوەی

سەروەت و سامانت لەدەست نەچێ، چونکە ئەوان تۆیان لەبەر سەروەت وپلە و پایەوپارە دەوێ لەکاتێکدا کە کاری من خزمەتکردنە و من لە خزمەتی ئێوەدام تا مردن، من ئێوەم لەبەر سەروەت و سامان ناوێ بەڵکو ساغی وسەلامەتی تۆم دەوێ، لەگەڵ ئێوەم تا ئەوکاتەی کە من لە خۆتان دوور دەکەنەوە، سوڵتان محمود گوتی: چۆن کاتێ بینیت کەماڵی حەلاڵم لە بیابان دەڕێشت بۆ بیرت نەکردەوە کە نەهێڵی ماڵی من لەناو بچێت.

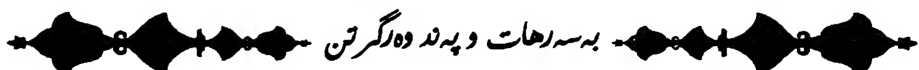
ئەیاز گوتی: ئەگەر کیسە کۆن دەبوو و پارەکانت برژایە من ئەوەم لەسەر شان بوو کە ئاگادارت بکەمەوە و کە کیسەی پارەت کۆن بووە چارەیەکی بۆ بدۆزەوە بەڵام کە دەبینم خۆت بە ئارەزووی خۆت خەریکی ڕشتنێ پارەی وادەزانم کە بەرژەوەندییەك هەیە کە بۆیە جەنابی سوڵتان ئەو کارە دەکات.

سوڵتان محمود گوتی: ئەی کوڕە مەگەر دەکرێ ڕتنەوەی پارە بە ئارەزوو بەرژەوەندێیکی هەبێت؟

ئەیاز گوتی: بەکورتی وەفاداری برادەر دەکرێ بزاندرێ و برادەری ماڵ لە برادەری گیان جیادەکرێتەوە

لەگەڵ چەند لەم ڕووداوانە و تاقی کردنەوەکان ڕۆژ لە دوای ڕۆژ ئەیاز لە پێش چاوی سوڵتان محمود ئازیز تر دەبوو، حەسوودی ئەوانی تریش زیاتر دەبوو، بەڵام سوڵتان ئاگاداری ئیرەیی و حەسوود ئەوان بوو، بۆیە ویستی کە زاناترو زیرەك تربوونی ئەیازی بەدەورووبەری بسەلمێنێت، بۆیەش ئەمری

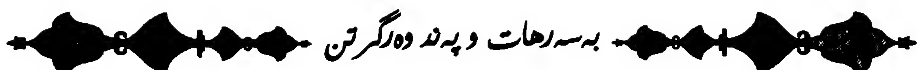

کرد کە چەندین کەس لەسەرکردەکان ودەسەلاٌتدارەکان ئامادەبن بەیانی لەگەلٌ ئەو بۆ ڕاو بڕۆن.

ڕۆژی پاشتر بەیانی زوو بەمەبەستی ڕاو لەشار دەروچون ئەیاز شان بە شانی سولٌتان محمود دەڕۆیشت وقسەی لەگەلٌ دەکرد و پێدەکەنی سەرکردەکان لە بینینی ئەو وەزعە زۆر تێکچووبوون وبەیەکتریان دەگوت: ئێمە لە ئەو زاناتر و زیرەکترین، تەجروبەی کاری ئێمە زیاترە، وەلە شەر بەهێزترین لە ئەو، لە خزمەتکاری باشترین لە ئەو بەلاٌم دیارنیە بۆ پاشان سولٌتان محمود – ئەوی زیاتر لە ئێمە خۆش دەوێت ئەوی لە ئێمە بە بەرزتر دەزانێت، ئەو خزمەتکارە بێ کەس و کارە لە ڕاوگەچی یە؟ تەنها دەزانێت قسەلووسی بکات وسولٌتان بەپێکەنین بێنێت و دلٌی بەدەست بێنێت. هەر بۆیەش یەکی لە خۆیان هەلبژاردو بە نیوٌنەرایەتی بۆلای سولٌتانیان نارد تا پێی ڕابگەیەنێت کە ئەو ڕێزەی کە ئەیاز هەیەتی جنێوێکە بۆ سەرکردەکان وئەوکارە ئەوانی لە خزمەتی باشتر سارد دەکەنەوە لەوانەیە سولٌتان بەو کارە ببێتە هۆی ئەوە کە دەوروبەری چۆلٌ بێت، ئەگەر ئەو لەمان باشتر خزمەت دەکات لە بیابان کەسانی تر چالاکترو زیرەکترن.

هەلبژاردەی سەرکردەکان بۆ پێشەوە چوو ڕوخسەتی وەرگرت و هاوریٌ سولٌتان بوو پەیامی سەرکردەکانی پیٌ گەیاند هەرشتێك کە باسیان کردبوو بەبیٌ کەم و کەسری بۆ سولٌتانی گێڕایەوە، سولٌتان گوتی: بەلٌیٌ منیش دەمزانی کە بیرو ڕایەکی ئەوها لە مێشکیان دایە بۆیە داوام لە ئێوە کرد کە ئەمرۆ بۆ ڕاو بچین و هۆی ئەو بابەتە بۆ ئێوە ڕوون بکەمەوە، ئەگەر هەلٌە لە

منه با بزانم چاکی بکەمەوە، وەئەگەر ڕاستیشم با شك و گومان لە ناو بچێت.

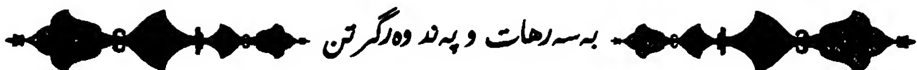
پاش بەبنێك کە ڕۆیشتن سوڵتان فەرمانی ڕاوەستانی دا، ئەیازی نارد بۆ لای داریێ: کە چەند مەترێك لێی دوور بوو پێی گوت: ئەیاز بڕۆ بن دارەکە و چاوەڕێ بە ورووت لای دارەکە بێ تا ئەو کاتەی بانگت دەکەم هەر لەوێ بە، کاتێ گوێت لە دەنگی بەیەك کەوتنی شمشێرەکان بوو ئەوا شمشێرەکەت لەبن دارێك دابنێ و ڕووت وەربگێڕە.

ئەیاز پەیرەوی کرد و لە ئەسپەکەی خۆی خوڕی و لەوان دوورکەوتەوە ڕۆیشتە ژێر سێبەری دارەکە و چاوەڕێ بوو، لەوکاتەدا سوڵتان سەرکردەکانی لە دەرەوەی خۆی کۆکردبوونەوە و گوتی: ئەمرۆ گومانتان لادەبەم کێشەیەك چارسەر دەکەین، هەمووتان لە پێش چاوم بەڕێزن و لەلای من یەکسانن وئێستا کەسێك هەڵبژێرن کە متمانەتان پێ هەبێ.

پاشان هەلبژاردنیان کرد ونەفەرێکیان هەلبژارد ئەو هەرهەمان کەس بوو کە پەیامی سەرکردەکانی گەیاندبووە پاشا – سوڵتان کە لە هەموویان بەتەمەن تر و عاقل تر بوو هەموویان سیقەیان پێ هەبوو سوڵتان محمود گوتی: ئەی پیاو تۆ نوێنەری ئەو بەرپرسانەی وەرە پێشتر بابڕۆێن کاری خۆمان دەست پێ بکەین، ئینجا پەنجا هەنگاو لێیان بە دوور کەوتنەوە گوتی: تەماشاکە لە دوورەوە کاروانێك وا تێپەڕ دەبێ ئەمەوێت بزانێت کە ئەو کاروانە لەکوێ دێت و زووبڕۆ هەواڵی بێنە بۆم.

ئەو بەرپرسە سواری ئەسپەکەی بوو ڕۆیشت تاکو گەیشتە کاروانەکە و

پرسیاری کرد و بە خێرایی هاتەوە گوتی: سوڵتان سەلامەت بێت کاروان لە خوراسان دێت سوڵتان محمود پرسی نەتزانی بەرەو کوێ دەڕۆن؟ گوتی نەخێر نەمپرسی! بەڵام ئەگەر ڕوخسەت بدەی دەپرسم، سوڵتان گوتی: نەخێر پێویست ناکات تۆ لەلای من بمێنیتەوە.

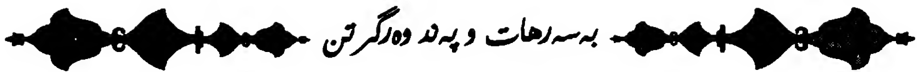
پاشان سوڵتان بانگی یەکێکی تری کرد گوتی: ئەو کاروانە دەبینی برۆ بزانە بۆکوێ دەڕوات؟

بەرپرسەکە چوو پرسی پاشان گەڕایەوە گوتی: جەنابی سوڵتان کاروانەکە لە خوراسانەوە دێت بەرەو مەدینە دەڕوات سوڵتان گوتی: نەتپرسی کاروانەکە چەند کەسن؟ گوتی: نەخێر سوڵتان گوتی: هەرلەلای من بمێنەوە.

پیاوی سێیەمینی نارد وپێ گوت: برۆ پێشەوە لەو کاروانە بپرسە کە چەند کەسن زوو برۆ هەوالەکەم بۆ بێنەوە.

سێیەمەکەش چوو فەرمانی سوڵتانی جێ بەجێ کرد وگەڕایەوە گوتی: سەد و هەشتا کەسن لە خوراسانەوە دێن و بەرەو مەدینە دەچن سوڵتان گوتی: نەتپرسی کە بازرگانن یان گەشتیارن مسافر – گوتی نەخێر نەمپرسی بەڵام ئێستا دەچم دەپرسم و دەگەڕێمەوە سوڵتان گوتی: نەخێر لێرە بمێنەوە تا بزانم کەسی چوارەم چ هەواڵێك دێنێتەوە بۆمان، پاشان بەرپرسەکەی تری بانگ کرد و گوتی: برۆ لەو کاروانە بپرسە کە بازرگانن یان گەشتیارن و بارەکەیان چییە، کەسی چوارەم چوو لە کاروانەکە ئەو

خەبەرەی هێنا گوتی: سولّتان سەلاّمەت بیّ زۆربەیان بازرگانن و لە خوراسان مەنجەلّی سعودیە دەبەن و دووسیّ کەسیش موسافیرن بۆ حەج کردن دەڕۆن بۆ مەکەی پیرۆز.

سولّتان گوتی: نەتپرسی کە چ ڕۆژێك بەڕیّ کەوتوونە؟ گوتی نەخێر نەمپرسی، سولّتان گوتی: تۆش لێرە بمێنەوە.

بانگی بەرپرسێکی تری کرد و هەر ئەو پرسیارەی دووبارەکردەوە و چوو لە کاروانی پرسی هاتەوە وئەم هەواڵەی بە سولّتان ڕاگەیاند کە ڕۆژی (٧)ی ڕەجەب بەڕێکەوتوونە و لە شاری (ڕەی) دوو هەفتە بۆ کڕین ڕاوەستاون.

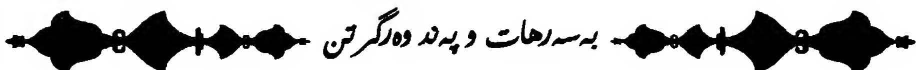
پاشان یەك یەك بانگی بەرپرسەکانی دەکرد، وپرسیارەکانی لیّ دەکرد و بەناتەواویان وەلاّم دەدایەوە کاتیّ کەس نەما گوتی: ئێستا دەگەینە بابەتی سەرەکی ئێستا شمشێرەکان لێك بدەن تا ئەیاز بێت و تاقی بکەینەوە لەگەلّ دەنگی شمشێرەکان ئەیاز کە لە ژێر دارەکان دا چاوەڕوان بوو گەڕایەوە سەلامی کرد و گوتی: جەنابی سولّتان من ئامادەم هەرفەرمانیّ بکەیت لە خزمەت دامە.

سولّتان محمود گوتی: ئەیاز گیان ئەو کاروانە دەبینی کە لەو شەقامە دەڕۆن ئەیاز گوتی: بەلّیّ

سولّتان گوتی: دەمەویّ بزانم ئەو کاروانە لە کویّ دێت زوو برۆ هەواڵەکەم بۆ بێنەوە دەمانەویّ بڕۆین

ئەیاز سواری ئەسپەکەی بوو بۆ پێشەوە چوو کەمێك لەوانی تر درەنگی

پێ چوو ئینجا گەڕایەوە، کاتێ گەیشتە لای سوڵتان وجەماعەتەکەی سلاوی کردو گوتی: سوڵتان سەلامەت بێ ! کاروان لە خوراسان دێت و بەرەو مەدینە دەچێت.

سوڵتان: نەتپرسی چەند کەسن؟

ئەیاز گوتی: سەدو چل وپێنج (١٤٥) پیاو وبیست (٢٠) ئافرەت و پانزە (١٥) منداڵی بچوك.

سوڵتان: خۆزگە پرسیارت بکردایە بارەکەیان چییە؟

ئەیاز: پرسیم ئەوان قوماشی ئاوریشم و مافوری خوراسان و فستەقی ڕەفسنجانیان پێ بوون لەگەڵ چەرەزات و بادەمی ئازربایـنجان و مەنجەڵی بەردی.

سوڵتان: ئایا نەتپرسی کە چەند رۆژە لە ڕێگادان؟

ئەیاز: (٧)ی ڕەجەب بەرێ کەوتوونە دوومانگ و چەند ڕۆژێك لەڕێن ودوو حەفتەیە کە لە شاری (ڕەی) ئیسراحەتیان کردووە

سوڵتان محمود گوتی: گوێم لە وەڵام بوو هەموو ئەو پرسیارانەی کە هەموو بەرپرسەکان تاك تاك وەڵامەکەیان بۆ هێنام بەڵام ئەیاز بەیەکجاری وەلامی بۆ هینام.

پاشان سوڵتان گوتی: برۆ شمشێرەکەت بێنە کاتی ڕۆیشتنە کاتێ ئەیاز دوورکەوتەوە سوڵتان محمود گوتی: خۆتان شتەکەتان دێت؟ من هەر یەکێك

لە ئێوەم بەتەنیا نارد وەڵامی ناتەواوتان هێنا بۆم بەلام ئەیاز خزمەتکارێك بوو چوو هەموو ئەو شتانەی کە ئێوە چەند کەس هێنابووتان بەتەنیا هێنای بۆم.

هەرشتێك کە ئەو لێکۆڵینەوەی لەسەر کرد ئیوەش دەتانتوانی بیکەن بەڵام نەتان کرد، من نامەویَ سەرزەنشتی ئێوە بکەم، هەموتان زۆر هونەرتان هەیە زۆر کار دەتوانن بکەن کە ئەو ناتوانێت، بەڵام ئەیاز ئەو کارەی کە دەتوانێت و لە دەستی دێت بەتەواوی دەکات ئایا ڕوون کردنەوەی لەم بارەیەوە پێویستە؟ نوێنەری بەرپرسەکان گوتی: گەواهی دەدەم کە ئێوە لەسەر حەقن ئەو کەسەی کاری خۆی بەتەواوی وبەدروستی ئەنجام دەدات لە هەر شوێنێك بێت ولە هەرپلەوپایەیەك بێت دەبیَ خۆشەویست و بەڕێز بێت، بەڕاستی کە ئەو لە ئێمە باشترو شایەن ترە [1].

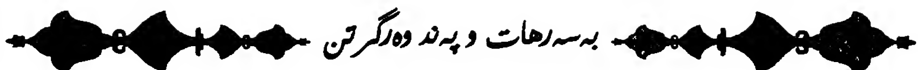
٤١٤- بەڕاستی خواپەرست وتێکۆشەرە

جعفر ـی کوڕی یزید العبدی دەڵێ:

دەرچووین بۆ غەزا بۆ شاری کابۆلی ئەفغانستان ئەمرۆ، لە نێو لەشکرەکەمان صیلەی کوڕی اشیم ی – العدوی – هەبوو، کە بەراستی پیاوێکی ئازاو چاونەترس و هەتا بلیَ ی لە خواترس بوو، لەشکرەکە دابەزین لە کاتی ئێوارەدا ویستیان بخەون منیش گوتم: ئەمشەو ناخەوم سەیری

---

(١) مثنوي معنوي/ جلال الدينى رومى لاپەڕە (١١١)

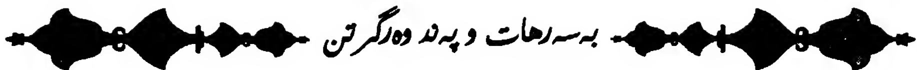
خواپەرستی (صیلە) دەکەم بزانم چۆنە، خەڵکی دەڵێن عیبادەت و خواپەرستی لە ئەنداز بەدەرە، نوێژی خەوتنانی (العشاء) کرد و چاوەڕوانی ئەوەی دەکرد کە خەڵکی بخەون ولێی بێ ئاگابن منیش هەستم کرد کە هەموویان نووستوون تەنها ئەو نەبێ کە ئاگای لە من نیە، بینیم لە تاریکی شەودا بە هێواشی لەسەرخۆ ڕۆیشت بۆ ناو دارو درەختێکی بەترسدا منیش بە دوای کەوتم، دەست نوێژی هەڵگرت وهەستا بۆ نوێژکردن بینیم شێرێك هات وتاکو لێی نزیك بووەوە،

ڕامکرد بۆ سەر درەختێك لەترسی شێرەکە، تۆ وادەزانی کە ئاوڕی لە شێرەکە داوەتەوە نەخێر هەروای دانا کە مشك بێ وبەس بەردەوام بوو تاکو چووە سوجدە، زۆر ترسام وگوتم: ئێستا دیخوات، ئێنجا لە سوجدەکە هەستایەوە سەلامی دایەوە بەشێرەکەی گوت: ئەی دڕندە بڕۆ لە شوێنیکی تر داوای خواردن و رزقت بکە، شێرەکەش یەکسەر بە ملکەچی بۆ دواوە گەڕایەوە، بەڵام دەنگی گەورەی کێوی دەڕوخاند تاکو ون بوو هەر مرەی دەکرد.

کاتێ بووە بەیانی هەستایەوە سوپاسی خوای کرد بە چەند وشەیەکی سەیر و غەریب کە هیچ کات ئەو وشانەم نەبیستوون الا ماشاءالله.

پاشان گوتی: ئەی خوایە گیان داوات لێ دەکەم لە ئاگری دۆزەخم بپارێزی وەئەو کەسە بپارێزی وەکو من کە غیرەت دەکات و داوای بەهەشتت لێ دەکات، ئێنجا گەڕایەوە ناو لەشکرەکەی وەك ئەوەی کە لە نێو لەشکرەکە مابێتەوە واتە: دابڕانەکەی هیچ کاری تێ نەکرد بوو — منیش

کاتی بەیانی هەستم کرد زۆر بێ تاقەت وماندووبووم.

کاتێ لەشکرمان لە خاکی دوژمن نزیك بووەوە گەورەو سەرکردەکەمان فەرمانی کرد کە هیچ کەس لە لەشکر جیانەبێتەوە دانەبڕێن دەڵێ: ئێسترو بارو پێداویستیەکەی هەموو لێ جیابووە وە ڕۆیشت بەڵام ئەو هەستا نوێژی کرد، خەڵکی پێیان گوت: وەرە لە گەڵمان هەموویان ڕۆیشتن، بەڵام ئەو گوتی: وازم لێ بێنن تاکو دوو ڕەکعات نوێژ دەکەم گوتیان نابێ ئەوا خەڵك هەمووی ڕۆیشتن فریای ئەوان ناکەویت ! گوتی: نانا دوو ڕەکعتی سووك و بەپەلە دەکەم وفریا دەکەوم دەڵێ: کاتێ سەلامی نوێژی دایەوە دوعای کرد و گوتی: (اللهم اني اقسم عليك ان ترد بغلبتي وثقلها)

واتە: خوایە گیان من سوێندت لەسەر دەخۆم کە ئەو ئێسترو بارو پێداویستیەم بۆ بگەڕێنیتەوە

دەڵێ: دەست بەجێ ئێسترەکەی بە خۆی و بارەکەی هاتە بەردەمی ڕاوەستا، کاتێ گەیشتن بە دوژمن بەخۆی و بەهیشامی کوڕی عامر هێرشیان بۆ بردن ئەوەندە لێدان وتیری تێگرتن و کوشتنی تاکو لەشکریان هەموی تێکشکاند.

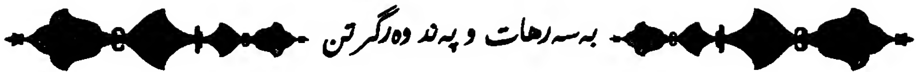
گوتیان: دووکەسی عەرەب ئەوهای پێ کردین ئەگەر هەمویان لەگەڵمان بجەنگابان دەبوا چیمان بەسەر هاتبایە

ئینجا کەل و پەلیان هەموویان دا بە موسڵمانەکان[1].

---

(١) وصايا الرسول / المجموعه الپانيه: بەرگی (٣) لاپەڕە(٣٦١)

٤١٥- هەڵوێستە ئیمانیەکەی (صیلە)ی عدوی

ثابت ي – البناني – دەڵێ

صیلەی کوڕی اشیم لەیەکێك لە غەزاکان بەخۆی و کوڕەکەی بەشدارییان کرد، ئامۆژگاری کوڕەکەی دەکرد ودەیگوت، ڕۆڵەکەم بەرەوپێش بڕۆ بجەنگە لەگەڵ دوژمن تاکو خۆدەگرم لەسەر شەهید بوونت، ئینجا هێرشی کردە سەر دوژمن ولە گەلیان جەنگا تاکو شەهید بوو، پاشان ئەویش بەرەوپێش چوو

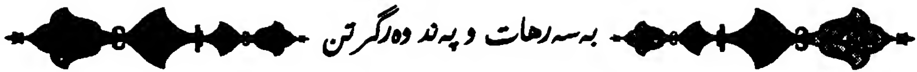
ئافرەتانی ئەو سەردەمە هاتنە لای خێزانی صیلە کە – موعازەی – العدویە– بوو بۆ پرسە و سەرە خۆشی، معاذە دەیگوت بەخێربێن.. ئەگەر بۆ پیرۆز بایی هاتوون ئەوا بەخێربێن، بەڵام ئەگەر بۆ پرسەی تەعزیە هاتوون بگەڕێنەوە واتە تەعزیە و پرسە لەماڵی ئەو ڕەنگی نەدەدایەوە.

ابن جوزی دەڵێ: صیلەی کوڕی اشیم کۆمەڵێك لە هاوەڵانی بینیوە وەفەرمودەی لە (ابن عباس)وە گێڕاوەتەوە وەلە چەندی هاوەڵی تر لەسەرەتای دەسەلآت و ئەمارەتی حجاج کوڕی یوسفی سەقەفی لە عیراق دا لە غەزا شەهید بووە، ڕەحمەتی خوای لێ بێت[1].

---

(١) صفه الصفوه/ ابن الجوزی، بەرگی(٣) لاپەڕە (١٣١)

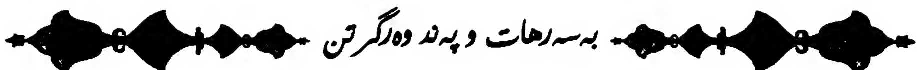
٤١٦- دڵسۆزی لە کردەوەی چاك

شێخ حسن ی – البصری – دەفەرموێ

پیاوێك گوتی: سوێند بەخوا دەبێ خواپەرستێکی ئەوها بکەم کە ناوودەنگم پێ بڵاوبکرێتەوە وخەڵکی باسم بکات دەڵێ: هەرکاتێ دەبینرا لەناو نوێژ بوو هەرگیز دانەدەبڕا لە نوێژ کردن، وەلە پێش هەموو کەسێك دەچووە ژووری مزگەوت و لە دوای هەموو کەسێکیش دەهاتە دەرەوە، بەڵام ئەو هەر بەرێزو شکۆدار نەدەبوو لەناو خەڵکی، بۆیە حەوت (٧) دانە مانگ لەسەر ئەو بیروڕایە مایەوە، هەرکاتێ بەلای خەڵکی تێدەپەری دەیانگوت: سەیری ئەو ریابازە بکەن، واتە: لە پێش چاوی خەڵکیش ناشرین و بێ رێزبوو چونکە لە کردەوەکانیدا دڵسۆزی واخلاص نەبوو.

بۆیە بیری کردەوە و بەخۆی گوت: وادیارە خەڵکی بەس بە خراپە باسم دەکەن، واباشە ئەو کردەوەی کە دەیکەم نیەتەکەم بگۆڕم چیتر بۆ خەڵکی نەکەم هەموی بۆ خوا بێ، هەستا دەست بەجێ تۆبەی کردو نیەتی خۆی پاك کردەوە هەرکارێکی دەکرد مەبەستی خوابوو وەهیچی لەسەر خوا پەرستی یەکی پێشوو زیاد نەکرد تەنها نیەت پاکی نەبێ، لەسەر ئەو حاڵە بەردەوام بوو هەرکاتێ بەلای خەڵکی تێپەڕی دەکرد دەیانگوت: ڕەحمەتی خوا لە فلان کەس بەڕاستی ئێستا بۆتە خواپەرستێکی ڕاستەقینە،ئێنجا شێخ حسن ی – البصری– ئەو ئایەتەی خوێنەوە (ان الذین امنوا وعملوا الصالحات سیجعل

لهم الرحمن ودا [1][2].واتە: بەڕاستی ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوە و کردەوەی چاك دەکەن لە ئایندەدا خوای گەورە سۆز و خۆشەویستی و ڕێزی تایبەتیان بۆ ئامادە دەکات.

هەروەها لەلایەن فریشتەکان و ئیمانداران و ئەهلی بەهەشت خۆشەویست و ڕێزدارن.

٤١٧- کێ لە دنیادا زۆر غەمبارە لە دوارۆژدا دڵخۆشە

مالك کوڕی دینار دەفەرمووێ:

شێخ حسن ی – البصری –م بینی لەخەودا زۆر جوان ڕوخسار گەشاوەبوو تابڵێ ی ڕۆخساری سپی بوو، شوێنەواری فرمێسکەکان و گریانی دنیای هەمو ڕوخساری ڕەونەق دار کرد بوو.

پرسیم لێ ئایا تۆ نەمردبووی لەلای ئێمە ئەی ابو سعید؟

گوتی: بەڵێ

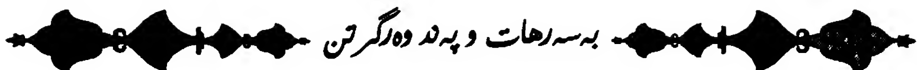
گوتم: لە دوای مردن چیت بەسەرهات لە خانووی دوارۆژ چونکە تۆ لە دنیادا زۆر غەمبار و دڵت هەمیشە عاجز و پڕ لە خەم و خەفەت بوو؟!

---

(١) سورە مریم – (٩٦)

(٢) وصایا الرسول المجموعة الثانیة – بەرگی (٣) لاپەڕە (٢٩١)

گوتی: بەهۆی ئەوە یان لە پاداشتی ئەوەوە چوومە نێو ماڵەکانی چاکان و پارێزکاران، سوێند بەخوا ئەوەش فەزلی خوایە بەسەرمان گوتم: ئەی ابو سعید فەرمانی چیم پێ دەکەیت؟

گوتی: ئەوەی فەرمانت پێ دەکەم ئەوەیە کە هەرکەسێ زۆر لە دنیایدا دڵ پڕ غەم و ناڕەحەتی وهەمیشە غەمباربێ، ئەوا لە دوا ڕۆژدا لە هەموو کەس دڵێ خۆشترو بێ خەم ترە[1].

٤١٨- هارون الرشید لە ترسی ڕۆژی لێ پرسینەوە دەگری

فضل ی کوڕی ربیع دەڵێ: ساڵێك هارون الرشید چوو بۆ حەج کردن منیش لەوێ بووم لەناکاو گوێ بیستی دەنگی دەرگاکە بووم، کە خەوتبوون هەستام وگوتم: کێ یە؟ گوتی: وەڵامی امیر المؤمنین بدەرەوە.

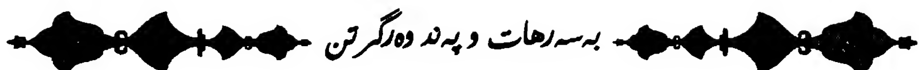
بەپەلە هەستام بۆلای چووم و گوتم: ئەی امیر المؤمنین ناردبات بەشوێنم خۆم دەهاتمە لات، گوتی: هاوار بۆخۆت شتێکی گەورە هاتووە بە خەیاڵم کەسێکم بۆ بدۆزەوە تاکو پرسیاری لێ بکەم.

منیش گوتم: ئەوەتا سفیان ی کوڕی عیینە، گوتی: بڕۆ با بچینە لای ڕۆیشتین چووینە بەردەم دەرگای ماڵیان لە دەرگامان دا و گوتی: کێیە؟ گوتم: وەڵامی امیر المؤمنین بدەرەوە، بەپەلە ڕایکرد بۆ دەرەوە وگوتی: ئەی

---

(١) صحیح وصایا الرسول ، المجموعە الپانیە–بەرگی(٣) لاپەڕە(٣٦٩)

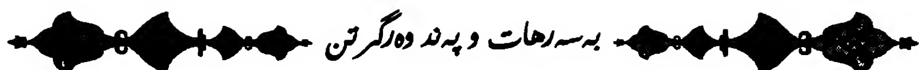

امیر المؤمنین بۆ بەخۆت هاتی ناردبات بە شوێنم من دەهاتم، قسەمان بۆ بکە کە بۆی هاتووین، ئینجا نزیکەی کاتژمێرێك قسەی بۆ خەلیفە کرد، خەلیفە پرسی ئایا قەرزداریت؟ گوتی: بەڵێ پاشان خەلیفە بە فضل ی گوت: قەرزی بۆ بدەرەوە کاتێ هاتینەدەرەوە گوتی: ئەی فضل بەڕاستی هاوڕێکەت سوودی نەبوو بۆم، واتە: ئامۆژگاری قیامەتی لەلا نەبوو، پیاوێکی ترم بۆ بدۆزەروە پرسیاری لێ بکەم، منیش گوتم: عبدالرزاق ی کوڕی هومام لێرەیە خەلیفە گوتی: برۆ با بچینە لای، ڕۆیشتنین بۆ لای لە دەرگامان دا گوتی: کێیە، گوتم: وەلامی امیر المؤمنین بدەرەوە، بەپەلە هات و گوتی: بۆ چی بەخۆت هاتی نەتنارد بە شوێنم؟

خەلیفە گوتی: قسەمان بۆ بکە ڕەحمەتی خوات لێ بێت، ئەویش نزیکەی کاتژمێرێك قسەی بۆ کرد بەلام هیچ کاریگەرنەبوو بۆ خەلیفە، پاشان خەلیفە گوتی: ئایا قەرز داریت؟ گوتی: بەڵێ خەلیفە بە فضیل ی گوت: قەرزی بۆ بدەوە ئەی عەبباسی! ئینجا ڕۆیشتین لە ڕێگادا خەلیفە گوتی: ئەوهاوڕێیەت هیچ سودێکی پێ نەگەیاندم، پیاوێکی زاناو لە خوا ترسم بۆ بدۆزەرەوە تاکو پرسیاری دوا ڕۆژو حەشرو حیسابی لێ بکەم ! گوتی: ئەوەتا ماڵی – فضیل ی کوڕی عیاض – کە بەڕاستی پیاوێکی زۆر زاناو دانا و لە خوا ترس و دنیانەویست بووە، چووینە لای کە لە دەرگاماندا.

بینیمان لە ناونوێژ بوو خەریکی خوێندنەوەی ئایەتێکی قورئان بوو هەر دووبارەی دەکردەوە، کاتێ تەواو بوو گوتی کێیە؟ گوتم وەلامی امیر المؤنین بدەرەوە ! گوتی جا من ئیشم چییە بە امیر المؤمنین؟!

گوتم: سبحان الله گوێ ڕایەڵی امیر المؤمنین ناکەیت؟

دەڵێ: لە شوێنێکی بەرزبوو دابەزی هات دەرگای کردەوە — بەنادڵێ پاشان چووە شوێنی خۆی چراکەی کوژاندەوە وخۆی سوڕاند بۆ سوچێکی ژوورەکەی، ئێمەش چووینە ژووریٚ دەستمان لە زەوی دەدا تاکو پێش خۆمان ببینین لەبەرتاریکی دەستمان بۆ لای ئەو درێژ دەکرد بەڵام دەستی خەلیفە بە پێش من کەوت و ئەو پێشتر دۆزیەوە، فضیل گوتی: دەستێکی چەند نەرم وناسکە ئەگەر بەیانی لە عەزابی خوا رزگار بیٚ لە دڵی خۆم گوتم: وابزانم ئەو شەو گەیشتینە پیاوێکی چاك وباش وەخاوەن دڵێکی پاك و بێگەرد، خەلیفە پێی گوت: دەی قسەمان بۆ بکە چونکە بۆ ئامۆژگاریەکانت هاتووین.

فضیل گوتی: بزانە کاتیٚ عُمری کوڕی عبدالعزیز بوو بە خەلیفە بانگی چەند زانای گەورە و پایە بەرزی کرد وەکوو سالمی کوڕی عبدالله و محمدی کوڕی کعب— القرظي — و رجاءي کوڕی حیاة.

پێی گوتن: بەڕاستی تووشی ئەو بەڵایە هاتووم مەبەستی پۆستی خەلافەت بوو — کەواتە ئامۆژگاریم بکەن و بیرو ڕاتان بۆ باس بکەن دەبینی ئەی خەلیفە، عمری کوڕی عبدالعزیز خەلافەت بەبەڵاو نەهامەتی ئەژمار کرد، بەڵام ئایا تۆ و هاوڕێکانت بە نیعمەت وخۆشی و لەزەتی ژیان ئەژماری دەکەن؟!

ئینجا سالم ی کوڕی عبدالله بەخەلیفەی راشیدی گوت: ئەگەر دەتەوێت

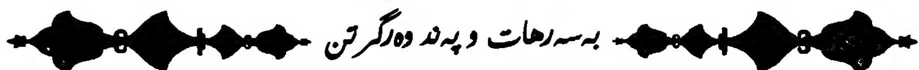
لە عەزابی خوا ڕزگارت بێ، لە دنیادا بە ڕۆژوو بە، بەیانیشی لە دوای مردن فتار بکەرەوە و ڕۆژووەکەت بشکێنە.

محمدی کوڕی کعب – یش گوتی: ئەی خەلیفە ئەگەر دەتەوێ ڕزگارت بێ لەعەزابی خوا ئەوە با گەورە پیاوانی موسلمانان باوکت بن وناوەنجینەکەش برات و بچوکەکەش ڕۆڵە و نەوەت بن، ئینجا ڕێز لەباوکت بگرە وشەرمی لێ بکە و بەچاوێکی گەورە وڕێزەوە سەیری برات بکە، وەبە لوتف ومیهربان بە بەرامبەر بە ڕۆڵەو نەوەکانت.

– رجاء ي کوڕی حیاة–یش پێ گوت: ئەی خەلیفە ئەگەر دەتەوێ لە عەزابی خوا ڕزگارت بێ، ئەوا چیت بۆ خۆت پێ خۆشە بۆموسلمانانیشت پێ خۆش بێ وەچیت بۆ خۆت پێ ناخۆشە دەبێ بۆ موسلمانانیش پێت ناخۆش بێت.

ئینجا ئەگەر حەز دەکەیت بۆ خۆت بمرە – واتە ئاسوودە بە ئینجا فضیل بەردەوام بوو لەسەر ئامۆژگاری کردنی خەلیفەی بغدا، وگوتی: منیش ئەو ئامۆژگاریانەت دەکەم، وەترسم هەیە لەسەرت بۆ ڕۆژێك کە قاچەکانم خلیسك دەبەن و ڕزگارت نابێ، ڕەحمەتی خوات لێ بێ ئەی خەلیفە ئایا تۆش زاناو پیاوی ئەوهات لەدەورو بەرن؟ کە بەوشێوە ئامۆژگاریت بکەن وهەڵەکانت ڕاست بکەنەوە؟

دەڵێ: لەوکاتەدا هارون الرشید زۆر گریا تاکو بێ هۆش بوو، منیش گوتم: بەزەییت بە امیر المؤمنین دا بێتەوە زۆر ئازاری مەدە!

فضیل گوتی: ئەی کوڕی دایکی ربیع تۆ و هاوڕێکانت دەیکوژن منیش ڕەحمی پێ بکەم؟

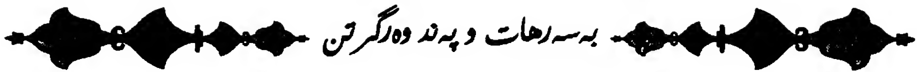
پاشان بەهۆش خۆی هاتەوە گوتی: ڕەحمەتی خوات لێ بێ زیاتر ئامۆژگاریم بکە! فضیل گوتی: ئەی أمیر المؤمنین بیستوومە کە عمری کوڕی عبدالعزیز والی یەکی هەبوو شکایەتی والی یەکەی هاتەلای ئەویش نامەیەکی بۆ نارد وتێیدا نووسیبوو (ئەی براکەم بیری شەوە درێژەکانی بێ خەو خواردن بکەرەوە لەناو ئاگری دۆزەخ لەگەڵ مانەوەی هەتاهەتایی لەوێ، چونکە ئەوە ڕاتدەکێشی بۆلای دەرگای خوا جا چ نووستوو بیت یان بێدار، وریابە لەوەی کە لەلای خوا دەربکرێیت بەرەو ئاگر بەڕێ بکرێیت ئەوکاتە ئومێدوتامە دەپچڕێ و کۆتایی تەمەن و ناگەڕییتەوە سەر دونیا بۆ چاکە کردن کاتێ نامەکەی خەلیفەی خوێندەوە، ڕێگای گرتەبەرو شارو دێهاتی لووڵ دان بەڕۆیشتنی تاکو چووە خزمەت خەلیفە گوتی: چەند زووهاتیت چۆن ئەوها بەپەلە هاتیت؟

گوتی: دڵم شەق بوو بەنوسراوەکەت تاکو دەمرم بۆت نابم بەوالی لە هیچ شوێنێك.

دەڵێ: هارون الرشید زۆر گریا: پاشان گوتی: ڕەحمەتت لێ بێ زیاتر ئامۆژگاریم بکە!

فضیل گوتی: ئەی ڕوخسار جوان تۆ ئەو کەسەی کە خوا پرسیارت لێ دەکات لەسەر ئەوەی کە بوویتە گەورەی ئەو خەڵکە، ئەگەر دەتوانی ئەو

روخسارەت لە عەزابی خوا رزگار بکەیت ئەوا رزگاری بکە، بەلاّم وریابە نەکەی بەیانی وئێوارە بکەیتەوە غەش و فێلّ لە قەومەکەت بکەیت دیسان هارون الرشید دەستی کردە گریان و پاشان گوتی: قەرزداریت؟ فضیل گوتی: بەلّیّ قەرزی خوام کە لێپرسینەوەم لێی ناکریّ لەسەری بەلاّم هاوار بۆ خۆم ئەگەر داوای قەرزم لیّ بکرێت هاوار بۆ خۆم ئەگەر موناقەشەم لەگەلّ بکرێت لەدوا رۆژدا لەسەر قەرزی خوا، هاوار بۆ خۆم ئەگەر هیچ بەلّگەی راست ورەوام بێی نەبیّ.

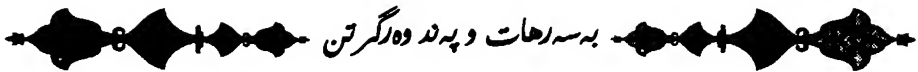
گوتی: مەبەستم ئەوە نییە مەبەستم قەرزی خەلّکە، فضیل گوتی: خوا ئەمری پیّ نەکردووم بەوە، بەلّکو ئەمری پیّ کردووم کە راست گۆ بم لەوەعدو بەلّێن دا، وەگویّ رایەلی فەرمانەکانی بکەم ﴿ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ مَآ أُرِيدُ مِنْهُم مِّن رِّزْقٍ وَمَآ أُرِيدُ أَن يُطْعِمُونِ ﴿٥٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلرَّزَّاقُ ذُو ٱلْقُوَّةِ ٱلْمَتِينُ ﴿٥٨﴾ ﴾ الذاريات: ٥٦ – ٥٨

هارون الرشید گوتی: ئەوە هەزار دینار بۆ خۆت و خێزانەکەت خەرجی بکەوە خۆت پیّ بەهێز بکە بۆ خوا پەرستی.

فضیل گوتی: یا سبحان الله! ! من رێگای نەجات ورزگاربونت پیّ نیشان دەدەم تۆش باسی چی دەکەیت، خوا سەلامەتت بکات وخوا رێنماییت بکات پاشان خۆی بیّ دەنگ کرد و هیچ قسەی لەگەلمان نەکرد.

هاورن الرشید پێی گوتم: ئەگەر پیاوێکت پیّ نیشان دام، پیاوێکی ئەو

هام پێ نیشان بدە، بەڕاستی ئەوە گەورەی هەموو موسلمانانی ئەمڕۆیە، ئینجا ویستمان دەربچین وبڕۆیین.

هەر لە نزیك دەرگاكەیان بووین گوێم لە ئافرەتەكەی بوو دەیگوت: ئەوە چییە لەناو ئەو وەزعە ناخۆش و دەردەسەریە داین بۆ چی پارەكەت وەرنەگرت لێ بەڵكو كەمێك حاڵمان باش دەبو، فضیل گوتی: نموونەی من و ئێوە وەكو قەومێك وایە، كەوشترێكییان هەبێ لەبەروبوومی ماندووبونی وشترەكە دەخۆن وكاتێ پیربووپەكی كەوت یەكسەر سەری دەبڕن و گۆشتەكەی دەخۆن كە خەلیفە گوێ لەو قسانە بوو پێ گوتم وەرە بابگەڕێینەوە بەڵكو ئەو پارەیەمان لێ وەردەگرێ،

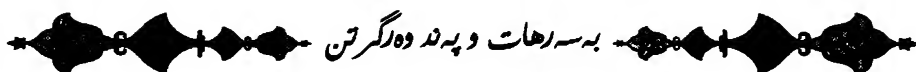
كاتێ چووە لای فضیل چوو لەسەر بانێك دانیشت كە خۆڵ بوو خەلیفەش لە تەنیشتی دانیشت هەرقسەی لەگەڵ دەكرد و داوای وەرگرتنی پارەی لێ دەكرد بەڵام فضیل هەر وەڵامی نەدەدایەوە، لە ناكاو خزمەتكارێكی ڕەش پێست هات و گوتی ئەرێ بۆ ئەوەندە شێخ ئەزیەت دەدەیت ئەم شەوە زۆر ئازارت دا، بڕۆ بۆ لای كاری خۆت ڕەحمەتت لێ بێ فضیل ی كوڕی رەبیع دەڵێ ئێمەش ڕۆیشتین – هیچی لێ وەرنەگرتین.[1]

(ئاگاداری) ئەو بەسەرهاتە هاتووە لە ژمارە (٥٧)ی بەرگی یەكەم بەڵام بەشێوازێكی تر كە ئیمامی – الذهبي – نەقلی كردووە لە – سیر اعلام النبلاء–دا

---

(١) صحيح وصايا الرسول/المجموعة الثانية–بەرگی(٣) لاپەڕە(٣٨٠)

لەبەرگی یەکەم: فضیل ی کوڕی ربیع – هاتووە

لەبەرگی دووەم: فضل ی کوڕی ربیع – هاتووە

٤١٩- مەکحول ویزیدی کوڕی عبدالملك

ڕۆژێکیان زانای پایەبەرزو گەورە زانای شام مەکحول لە نێو قوتابیەکانی دانیشتبوو لەناکاو خەلیفەی ئەمەوی یزیدی کوڕی عبدالملك بەخۆی وبە داورودەستی ڕووی کردە کۆڕو مەجلیسیان ویستی لەلایان دابنیشێ، قوتابیەکان ویستیان شوێنی بۆ بکەنەوە و کۆڕو مەجلیسەکە زیاتر فراوان بکەن و وەکو ڕێزێك بۆ خەلیفە بەڵام مەکحول کە زۆر لە خوا ترس وزانا و پایەداربوو گوتی: لێ گەڕێن لە هەر کوێ دادەنیشێ با دانیشێ فێری ملکەچی و تەوازوع دەبێ [1].

٤٢٠- ئەگەر ئەوان بیخۆن دەچێتە ژێر عەرشی خوا

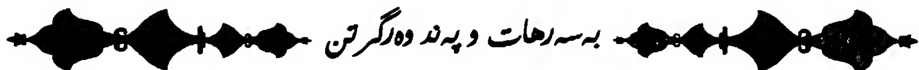
حماد ی کوڕی ابو حنیفە دەڵێ :

ڕۆژێك خزمەتکارێکی داودی طائی گوتی: بەداودی طائی: دەمەوێ خواردنێکی چەورت بۆ ئامادە بکەم داود گوتی: منیش پێم خۆشە خزمەتکارەکە دەڵێ: خواردنەکەم بۆی ئامادە کردو بردم بۆ خزمەتی بە خزمەتکارەکەی گوت: منداڵە هەتیوەکانی فلانی چیان بەسەرهات؟

---

(١) قصص الصالحین. د. مصطفی مراد لاپەڕە (١٦٠)

گوتی: وەکو خۆیان لەسەر حاڵی جارانن

داود گوتی: برۆ ئەو خواردنە بدە بەوان با ئەوان تێر بن نەك من خزمەتکار گوتی: تۆ لەوەتەی چەند ڕۆژە هیچت نەخواردووە چۆن شتی وا دەبێ؟

داود گوتی: ئەگەر ئەو خواردنە بدەیتە ئەوان و بخۆن، ئەوا دەچێتە ژێر عەرشی خوا، بەلام ئەگەر من بیخۆم بێگومان دەچێتە ناوزگم ورگم پڕ دەکات وبەس[1].

٤٢١- چۆن هاتۆتە دنیا ئەوهاش دەرچووە !

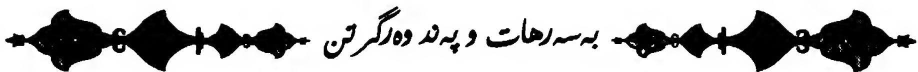
عباس ی کوڕی دەهقان دەڵێ: هیچ کەسێکم نەبینوە کە دەرچوو بێ لە دنیا وەك ئەوەی کە هاتبێتە دنیا تەنها – بشر کوڕی حارث – نەبێ، لەوکاتەی نەخۆش بوو پیاوێك هاتە لای شەکوای حاڵی لەلاکرد ئەویش کراسەکەی خۆی داکەندو پێیدا، کاتێ وەفاتی کرد کراسێکیان بە ئەمانەت وەرگرت بۆی[2]

---

(١) صحیح وصایا الرسول المجموعة الثانیة، بەرگی (٢) لاپەڕە(٣٠)

(٢) هەمان سەر چاوە المجموعة الثانیة بەرگی (٢) لاپەڕە (٣٠)

٤٢٢- بلیمەتی ئیمامی احمد (رحمه الله)

عبدالرحمن ی کوڕی ئیمامی احمد دەڵێ :

کومەڵێك خەڵك لە پیاوانی فەرموودە گێڕەوە ئامادەی کۆڕو مەجلیسی ابو عاصم ی – الضحاك – بوون، پێیانی گوت: ئایا ئێوە دەتانەوێ خۆتان شارەزا بکەن و کەچی هیچ کەسێکی شارەزاو فەرموودە زانتمان تێدا نییە؟

هەر بەو شێوە ابو عاصم سەرزەنشتی دەکردن وقسەی پێ دەگوتن – گوایە لەو کۆڕەدا کەسی شارەزا و فەرمودەناسی لێ نەبووە، ئینجا گوتی: ئایا کەسێکی شارەزا و فەرمودەناسا نییە لەگەڵتان بێ کە سوودی لێ وەرگرن؟ گوتیان: بەڵێ پیاوێکی زۆر زاناو شەرەزا و فەرموودە ناسمان تێدایە.

ابو عاصم گوتی: کێیە؟

گوتیان: دوای کاتژمێرێك دێت بۆ کۆڕەکەمان ئینجا عبدالرحمن دەڵێ: کاتێ باوکم هات – الامام احمد هەموو گوتیان: ئەوا هات ابو عاصم سەیرێکی کرد و فەرموی لێ کردو پێی گوت وەرە لای من دانیشە!

ئیمامی احمد فەرموی: پێم ناخۆشە بەسەر پشتی خەڵك خۆم پا بدەم وئازاریان بدەم، ابو عاصم گوتی: ئەوە نیشانەی شارەزایەتی یەتی وەنیشانەی وەرگرتنی ئامۆژگاری یە لەو فەرموودانەی کە لەبەری یەتی، ئینجا ابو عاصم گوتی: کۆڕەکە کەمێ فراوان بکەن! ئینجا هات دانیشت و ابو عاصم لە تەنیشت خۆی دانا بەرێزەوە وپاشان پرسیارێکی لێ کرد،

ئەویش دەست بەجێ وەڵامی دایەوە، پرسیارێکی تری لێ کرد وەڵامی دایەوە، پرسیاری سێ یەم و چوارەمی لێ کرد وەڵامی دایەوە،

که ابو عاصم ئەمەی بینی لە ئیمامی احمد گوتی:

بەڕاستی ئەوە لەوکەسانەیەکە لە نێو دەریادا دەژین وزانستیان وەکو شەپۆلی دەریا وایە[1].

٤٢٣- بۆ چی بەبێ پێلاو نارۆی تاکو قاچەکانت زبر بن؟

عبدالله کوڕی ئیمامی احمد دەڵێ :

ڕۆژێکیان دانیشتبووم لەلای باوکم سەیری هەردووقاچی کردم کە زۆر نەرم وناسك وبێ قەڵش بوون، پێی گوتم: ئەوە چییە ئەو قاچانە بۆ چی بەبێ پێلاو ناگەڕێیت تاکو قاچەکانت زبر و قەڵش داربن؟

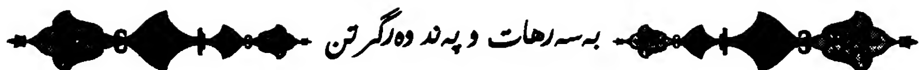
عبدالله دەڵێ: باوکم بەبێ خواسی چۆتە شاری طرسوس بەبێ ئەوەی سواری هیچ پێڕۆیەك ببێ.

ئینجا دەڵێ: باوکم لە هەموو کەس زیاتر خۆڕاگر بوو لەسەر تەنیایی لەکاتی ڕۆیشتن ودانیشتندا، کەس نەیدەبینی مەگەر لە مزگەوت ولەسەر جەنازە وسەردانی نەخۆش نەبا، دەڵێ: زۆریش ڕقی لە ڕۆیشتن دەبووە لە بازاڕەکان[2].

---

(١) ١٠٠٠ قصه وقصه من حياه الائمه الاربعه / لاپەڕە (٣٦٨)

(٢) ١٠٠٠ قصة وقصة من حياة الائمة الاربعة. لاپەڕە(٣٧٠)

٤٢٤- مەچوو بۆ ئەوشارە

ربيع ی کوڕی سليمان دەڵێ :

پێشەوای دنیاودین (ناصر السنه) ئیمامی شافعی دەفەرمووێ: ئەگەر ویستت بچیتە شارێك کە هیچ پاشاو دادەوەرێکی ڕاست و دادپەروەرو ئاوێکی جاری و پزیشکێکی نەرم ونیانی لێ نەبوو، ئەوا باشتر وایە نەچیتە ئەوشارە، چونکە ئەو شارە وێران وچۆڵە وەهیچ سوودێکی نییە بۆت تەنها زیان و زەرەر نەبێ[1].

٤٢٥- غەمبار مەبە بەوەی کە خەڵکی سپڵە بن بەرامبەرت

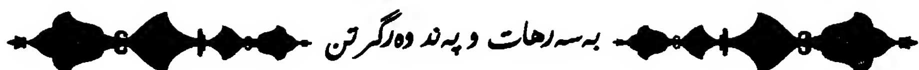
ئیمامی احمد لە کتێبی (الزهد)دا دەفەرمووێ :

خوای گەورە دەفەرمووێ: سەیرم دێ بە تۆ ئەی ئادەمیزاد: بەخۆم دروستم کردوویت کە چی غەیری من دەپەرستی وکرنۆشی بۆ دەبەیت، وەمن ڕزق وڕۆزیت پێ دەدەم کە چی تۆ سوپاسی کەسێکی تر دەکەیت خۆم خۆشەویست دەکەم لەلات بەوەی کە نازو نیعمەتت بەسەردا دەڕێژم، کە چی هیچ پێویستیشم بە تۆ نییە، تۆ خۆت لەلای من وا لێ دەکەیت کە ڕقم لێت بێت بە گوناە کردن، کە چی زۆریش پێویستیت بە من هەیە، چاکەم بۆ لای تۆ دادەبەزێ وشەڕو خراپەت بۆلای من بەرزدەبێتەوە.

---

(١) ١٠٠٠ قصة وقصة من حياة الائمة الاربعة، لاپەڕە (١٤٧)

هەروەها لە ژیان وبەسەرهاتی حەزرەتی عیسی دا هاتووە کە زیاتر لە ٣٠ دانە نەخۆشی چارەسەرکردوون وەچەندین کەسی نابینای بەیارمەتی خوا چاك کردۆنەتەوە ئینجا لە دژی ئەو هەڵس و کەوتیان دەکرد وهەڵدەگەڕانەوە لە ئاینی مەسیحیەت [1].

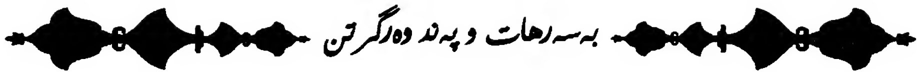
٤٢٦- لەسەر کردەیی بۆ دارتاشی

علی ی کوڕی مەئموونی عباسی، گەورە و سەرکردەو کوڕی خەلیفەی بغداد، لە کۆشکێکی گەورە زەبەلاح دادەنیشیٚ زۆر بە ئاسانیش هەموو ماڵی دنیای لەلا دەست دەکەویٚ ڕۆژێکیان لەسەر بانی کۆشك سەیرێکی ئەو خوارووەو دەوروبەری کرد بینی کرێکارێك بە درێژایی ڕۆژەکەی کاردەکات و عەرەق دەرێژی و زۆر ماندووە، کاتیٚ دەبێتە بەیانی وچێشتەنگاو دەسنوێژێك هەڵدەگریٚ و دوو ڕەکعات نوێژ لەسەر کەناری ڕووباری دیجلە دەکات، کاتیٚ دەبێتە نزیکەی خۆرئاوابوون دەڕواتەوە ماڵیٚ، ڕۆژێکیان علی سەرکردەو کوڕی خەلیفە بانگی ئەو کرێکارەماندووە دەکات وپرسیاری لیٚ دەکات سەبارەت بە بارودۆخی ژیان و گوزەرانی، ئەویش هەواڵی خێزانەکەی پیٚ ڕادەگەیەنیٚ کە هاوسەرێکی هەیە لەگەڵ دوو خوشك و دایکێك، کە کرێکارێکی بەئازارو ئەشکەنجە دەکات بۆیان، وەهیچ شتێکی نییە لەماڵی نەقووتی خواردن نەپارەهەڵگرتن تەنها ئەوە نەبیٚ کە لە بازار پەیدای دەکات

---

(١) لاتحزن، د. عائض القرني، لاپەڕە (١١٠) چاپی چواردە / ١٤٢٥

بەدەستی خۆی، هەروەها هەواڵی پێدا کە هەموو ڕۆژێکیش بەرێژووە وبەربانگ دەکاتەوە بەوخواردنەی کە پەیدای دەکات،

کوڕی خەلیفە گوتی: داوای چی دەکەیت؟

گوتی: سوپاس بۆ خوا داوای هیچ شتێ ناکەم.

ئینجا ئەو ڕووداوە کاری لەو سەرکردەیە کردوو وازی هێنا لە کۆشکی و گەورێتی، خۆی خستە سەر ڕوخساری لە ترسی خوا تاکو مردن، دوای چەند ساڵێك بینیان کە مردووە، ئینجا کە وازی هێنا لەدنیا دەستی کرد بە کاری دارتاشی لەناوچەی خوراسان چونکە بینی بەختەوەری لەو کارەی دایە نەك لەگەورێتی وسەرکردەیی (والذين اهتدوا زادهم هدى واتاهم تقواهم)[1].

واتە: ئەو کەسانەی کە هیدایەتیان وەگرتووە خوا شارەزاییان زیاد دەکات وتەقواو پارێزگاریان پێ دەبەخشێ

لەگەڵ ئەو بەسەرهاتە یارانی ئەشکەوتم هاتوە بیر کە لەبەر ڕەزامەندی خوا وازیان لە کۆشکی پاشاو پلەی گەورەیان هێنا وپەنایان بردە بەر قاپی خوا لە شەکەوتێ: کە بەڕاستی بەختەوەری خۆشی زۆر زیاتر تێدابوو لەو خۆشیەی کە لەلای ئەو پاشایە هەبوو، چونکە زانیان کە کوفرو بێ دینی لەو کۆشکەدا نیشتەجێ یە بۆیە گوتیان بە یەکتری (پەنابەرن بۆ ئەو ئەشکەوتە خوا ڕەحم وبەزەیی خۆی دەبارێنێ بەسەرتان و کارەکانتان لەگەڵتان ئاسان

---

(١) سوره محمد (١٧).

دەکات بۆتان) (رحب الفضاء من الاعداء ضيقة، سم الخياط مع الاحباب ميدان) واتە: فراوانی ئاسمان لەگەڵ دوژمنان تەنگی وناخۆشی یە بەڵام کونی دەرزی لەگەڵ دۆستان فراوانی ومەیدانە)[1].

٤٢٧- ستەمکاران و تۆڵەی پەروەردگار

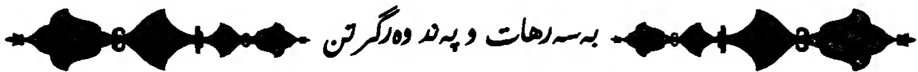
سفیان ی – الپوری – رەحمەتی خوای لیّ بێت، خۆی دەشارێتەوە لەبەر هەڕەشە لێکردنی خەلیفەی بغداد ابو جعفر – المنصور– بۆیە بەدوای دەکەویّ ودەیەوێت بڕوات بۆ حەڕەمی مەکەی پیرۆز لەویّ بیکوژیّ – ئەو حەڕەمەی کە ئیمامی عمر دەفەرمویّ، ئەگەر بکوژی دایکم لە حەڕەمی مەکە بدۆزمەوە نایکوژم دەبیّ لێم دڵنیابیّ (ومن دخله كان امنا) ئینجا سفیان دەچێتە نێو حەڕەم و ژێر دیواری کەعبەی پیرۆز هەڵدەستیّ دەستی بە پەردەی کەعبەوە دەگریّ وخۆی پیّ هەڵدەواسیّ ودوعا دەکات لە خەلیفە ودەڵیّ: ئەی خوایە ڕێگە بە ابو جعفر نەدەیت کە بێتەماڵەکەت.

ابو جعفر هەر لە ڕیگا بە پەلە دێت بۆ کوشتنی سفیان لە حەڕەم بەڵام نازانی تیری دوعا بەجەرگی ئاسمان کەوتووە بۆیە لەلای بیری مەیموون پێش هاتنی بۆ شاری مەکە دەمریّ و ناگات بە ئاواتی.

– هەروەها – احمدی – کوڕی ابو دؤاد معتزلی – کە لە ئازاردانی

---

(١) لا تحزن، عائض القرني، لاپەڕە (٢٢٨)

پێشەوا – احمدی کوڕی حنبل بەشداری دەکرد ولەبەندیخانە ئازاری دەدا ئیمامی احمد یش دوعایان لێدەکات

خوای گەورە تووشی نەخۆشی شەلەلی دەکات وەدەڵێت: نیوەی لاشەم ئەگەر پێشولەیەك بکەوێتە سەری وادەزانم قیامەت ڕابووە بەسەرم، بەڵام نیوەکەی تر ئەگەر بە ئاسن ی سوورکراوە لێی بدرێت هیچ هەستی پێ ناکەم

– وەك ئەوان حمزە – ی بەسیونی لە مصر لە بەندیخانەکانی سەرکردەی تاغی جمال عبدالناصر ئازاری موسڵمانەکانی دەدا بەهەموو جۆرێك کە بۆی بکرایە، چ بەلێدان و قامچی بە کارهێنان وچ بە قسەی پڕ لە ئازارو ناشیرین بەرامبەریان.

هەتا دەلێن یەکێك لەقسە ناشیرینەکانی ئەوەبوو بە موسڵمانێکی گوت: کوا خواکەتان تاکو بیخەمە ناو ئاسن و پۆلاً، (تعالی الله عما یقول الظالمون علوا کبیرا) دەڵێ تووشی تێکشانی سەیارەهات و سەیارەکەی تێکشا لە ڕێگایەك لە نێوان قاهیرەو ئەسکەندەریە، لەگەڵ شاحینەیەکی گەورەی بارهەڵگر کە تەنها ئاسن و پۆلای بار کردبوو، دەڵێ پارچە ئاسنێکی چووە ناو لاشەی لەناوەڕاستی سەری لە خوارەوەی هاتە دەرێ، بەڵام کەس نەیتوانی ئەو ئاسنە دەربکات لەلاشەی تەنها بە بڕینەوەی لاشەی نەبێ، کردیان بە پارچە پارچە، (واستکبر هو وجنوده في الارض بغير الحق وظنوا انهم الينا لا يرجعون) واتە: فیرعەون و لەشکرەکەی خۆیان بەگەورە زانی لەسەر زەوی بەناڕەوایەوە وایان زانی کە بۆ لای ئێمە ناگەڕێنەوە.

(وقالوا من اشد منا قوة اولم يروا ان الله الذي خلقهم هو اشد منهم قوة) واتە قەومی عاد گوتیان کێ هەیە لە ئێمە بە هێزتر، ئایا نازانن ونابینن کە ئەو خوایەی ئەوانی دروست کردووە زۆر لە ئەوان بەهێزترە[1].

٤٢٨- ئامۆژگاری حەکیم بۆ حەکیمێکی تر

ئیمامی شافعی دەفەرمووی :

حەکیمێك نامەیەکی نارد بۆ حەکیمێکی تر کە هاوڕێ بوو، لەونامەیەدا نوسرابوو: (ئەی برام.. ! بەڕاستی خوا زانستێکی پێ بەخشیوی وریابە بە تاریکی گوناهو تاوان پیسی نەکەیت و لێت ون نەبێ ! ئینجا لە ناو گوناهو تاوان تاریکی دەمینیتەوە، تا ئەو کاتەی کە ئەهلی عیلم و زانست ڕێ ڕوونیان بۆ دەکرێت وبە نوورو ڕۆشنایی زانستەکەیان دەڕۆن)[2].

٤٢٩- لەوەتەی سێ دانە ساڵە حاڵمان ئەوهایە

ئیمامی شافعی دەفەرمووێ :

پیاوێکی دەشتەکی چووەلای خەلیفە عبدالملك ی کوڕی مروان –

---

(١) بەدەسکاریەوە لە کتێبی (لاتحزن) د. عائض القرني لاپەڕە (٣٠٥) چاپی / ١٤-٤-٢٠٠٤ ز

(٢) ١٠٠٠ قصة وقصة من حياة الائمة الاربعة لاپەڕە (١٤٩)

لەولأتی شام سەلامی لێ کردو گوتی: ئەی امیر المؤمنین ڕەحمەتی خوات لێ بێ لەوەتەی سێ دانە ساڵە حاڵمان ئەوهایە، ساڵی یەکەم هەمو ئاژەڵەکان لەناو چوون، ساڵی دووەم گۆشت نەماو، وشك بوو، ساڵی سێ یەك، گەیشتە سەر ئێسقان، ئێستاش تۆ ماڵت هەیە، ئەگەر ئەو ماڵە ماڵی خوایە بیدە بە بەندەکانی خوا وەئەگەر هی خۆتە بیکە بە خێرو سەدەقە، چونکە خوا پاداشتی بەخێری ئەو کەسانە دەداتەوە کە خێر دەکەن.

ئینجا خەلیفە کە ئەمەی بیست دەهەزار (١٠٠٠٠) درهەمی پێدا وگوتی: ئەگەر خەڵکی ئەوها چاکە کارو بەوشێوە پرسیار بکەن هەرگیز کەسمان بێ بەش نەدەکرد[١].

٤٣٠- بۆ ئەوەی کە خاوەن دڵ بێت

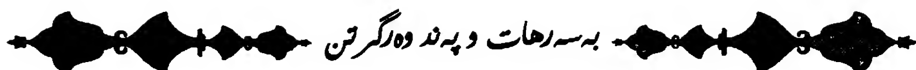
تنوخی دەڵێ: لە شاری بغداد وەزیرێکی ستەمکار هەبوو جارێکیان ستەم لە پیرێژنێك دەکات ودەست بەسەر ماڵەکەی دادەگرێت ومافەکانی هەمووی لێ وەردەگرێتەوە.

پیرەژنەکەش بە چاوی پڕ لە گریانەوە دەچێتە لای شەکوای حاڵی خۆی لەلادەکات و باسی زوڵم وستەمی ئەوی لەلادەکات، بەڵام هیچ کاری تێناکات و تۆبە ناکات.

پیرەژنەکە دەڵێ: بانگی خوا دەکەم و دوعات لێ دەکەم کار بەدەستەکە

---

(١) ١٠٠٠ قصة وقصة من حياة الائمة الاربعة، لاپەڕە (٢١٤)

پێدەکەنی بە گاڵتە وەپێی دەڵێ: ئەگەر دوعاش دەکەیت لە کۆتایی نیوەی شەو بیکە چونکە دوعا لەو کاتەدا قەبولە ئەمە بە گاڵتە وەردەگرێ لەبەر زوڵم وستەمی، بەڵام پیرەژنی داماوو ستەم لێکراو بەردەوام دەبێ لەسەر کۆتایی نیوەی شەو دوعا دەکات ولەدەرگای ئاسمان دەدات، لە ناکاو خوا وەڵامی دەداتەوە، کەمێکی پێ دەچێ ئەو وەزیرە لە گەورێتی ودەسەڵات دا دادەبەزێندرێ و ماڵی هەموی لێ وەردەگیردرێتەوە و زەویەکانی لێ دەسێندرێتەوە، پاشان بەوەش وازی لێ ناهێنین دەیبەن لە بازار دارکاری دەکەن چونکە خەڵکی چەوساندۆتەوە و ستەمی لێ کردوون، قەدەری خوا وادەبێ پیرەژنەکە بەوێ تێپەڕدەبێ وپێی دەڵێ: احسنت.. ئافەرین ڕاستت کرد پێت گوتم کۆتایی نیوەی شەو دوعا قەبوولە تاقیم کردەوە وابوو دوعام چاك قەبوول بوو[1].

٤٣١- هۆكار چییە ڕۆخسارت ئەوها دەدرەوشێتەوە؟

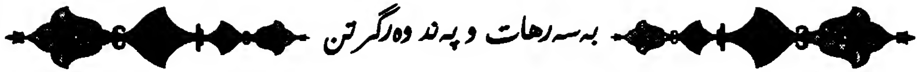
زیدی کوڕی اسلم دەفەرمووێ :

چەند پیاوێك چوونە لای ابو دجانە کە نەخۆش بوو، بینیان ڕوخساری زۆر جوان و نورانی بوو لە دوورەوە دەدرەوشایەوە، بۆیە پێیان گوت: هۆكار چی یە ڕوخسارت ئەوها دەدرەوشێتەوە؟

---

(١) صحيح وصايا الرسول، المجموعة الثانية بەرگی (٢) لاپەڕە (٢٠٣)

فەرمووی: هەر کردارێکم ئەنجام دابێ ئەوها متمانەم پێ نەکردووە وەك ئەوەی کە متمانەم بە دوو شت کردووە.

یەکەمیان: هەرگیز قسەم نەکردووە لە بارەی شتێك کە پەیوەندی بە خۆمەوە نەبێ.

ئەوەی تریان: دڵم هەردەم بەرامبەر بە موسڵمانان پاك و بێگەردبوو وەهیچ کات ڕق وقینە وغەشم لەدڵ نەبووە بەرامبەر هیچ کەسێك [1].

٤٣٢- لە شوێنێك خۆم بە گەورە زانی کە خەڵکی تێیدا ملکەچ دەبن

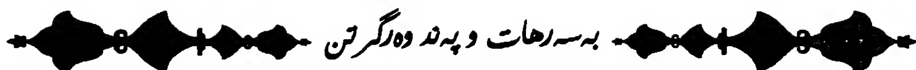
عمروی کوڕی شیبە دەڵێ: لە مەکە بووم لە نیوان – صفا و مروەدا – پیاوێکم بینی لەسەر پشتی ئێسترەکەی بووە هەندێ منداڵی لەدەوروبەربوون وەکو خزمەتکار خەڵکیان لێ لادەدا و تاکو ڕێگای بۆچۆڵ بکەن، وەخەلکیان ئازار دەدا لەبەر خاتری ئەو، دوای ماوەیەك گەرامەوە بغداد و لەسەر جسرێك پیاوێکی قژ ئاڵۆزو وشکم بینی سوالی دەکرد، زۆر سەیرم دەکرد وبیرم لێ دەکردەوە پیاوەکە گوتی: خێرە ئەوها سەیرم دەکەیت؟ گوتم: بە پیاوێکت دەشوبهێنم لەمەکە بینیم، ئینجا بەتەواوی وەسفم بۆی کرد، گوتی: بەڵێ منم ئەو پیاوە پێم گوت: ئەوە خوا چی بەسەر هێناویت؟ گوتی: لە شوێنێك خۆم بەزل زانی کە خەڵکی لەو شوێنەدا خۆیان ملکەچ دەکەن ئینجا خوا نزمی کردم ودابەزاندم وبردمی بۆ شۆینێك کە خەلکی خۆیان بەگەورە دەزانن لەو شوێنەدا [2].

---

(١) صحيح وصايا الرسول / المجموعة الثانية، بەرگی (٢) لاپەڕە (١١٠)

(٢) احياء علوم الدين، بەرگی (٣) لاپەڕە (٣٤٣)

٤٣٣- ئیرادەیەك كە ئاسن دەشكێنێ

قوتابیێكی موسڵمان بۆ خوێندن كوچ دەكات لە خاكی ئیسلام بەرەو ڕۆژ ئاوا، لە شاری لەندەن بەخۆی، بۆ ئەوەی فێری زمانیان بیت لەگەڵ خانەوادەیەكی بەریتانی كافر لە ماڵیان دەژیت، وادیارە ئەو قوتابیە گەنجێكی لە خوا ترس و خۆگرە لە گوناە وتاوان، وەبەردەوامە لەسەر نوێژەكانی، لەو ماڵەدا لەگەڵ بەرەبەیان هەڵدەستێ ودەچێ بۆلای حەوزەكەیان بە ئاوی سارد دەسنوێژ هەڵدەگرێ و پاشان دەچێتە سەر بەرماڵەكەی نوێژ دەكات، سوجدە و ڕوكوع و تەسبیحات دەكات، پیرێژنێك لەو ماڵەدا زۆر بەوردی سەیری دەكات چەند جار ئەو شتە دووبارە دەبێتەوە لەو قوتابیە، بۆیە دوای چەند ڕۆژێك پرسیاری لێ دەكات وپێی دەڵێ، تۆ چی دەكەیت؟

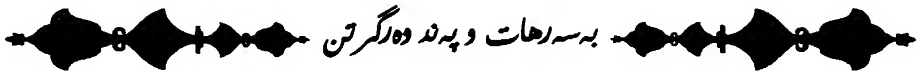
قوتابیەكە دەڵێ: ئایینەكەم وا فەرمانم پێ دەكات.

گوتی: كەواتە بۆ چی بەو بەیانی یە زووە، كەمێ خۆت تاخیر بكە و خەوەكەت مەزەڕێنە دواتر هەستە ئەو كارەت ئەنجام بدە، قوتابیەكە گوتی: ئەگەر نوێژەكەم دوابخەم وپشوو بدەم خوای من لێم وەرناگرێ ودەبێ لەكاتی خۆی ئەنجام بدرێ، دەڵێ: پیرێژنەكە سەری خۆی هەژاند وگوتی: بەڕاستی ئەوە هێزو هیمەت و ئیرادەیە كە، ئاسن دەشكێنێ[1].

---

(١) لا تحزن، د. عائض القرني لاپەڕە(٢٥٠)

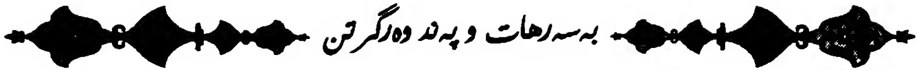
٤٣٤- کەسێك لەبەرخاتری خوا وازبێنی لە شتێك باشتری پێ دەبەخشرێ

ڕۆژێکیان ئیمامی (علی) ڕەزای خوای لێ بێت، چووە مزگەوتی کوفەی عیراق بۆ ئەوەی دووڕەکعات نوێژی چێشت تەنگاو بکات بینی کوڕێك لەبەردەم دەرگا وەستاوە، پێی گوت: ئەی کوڕە ئێسترەکەم ببەستەوە و ئاگات لێ بێ تاکو نوێژ دەکەم، ئیمامی (علی) چووە مزگەوت، ویستی کە هاتە دەرەوە درهەمێك بدات بە کوڕەکە لە پاداشتی ئەو کارەی، کاتێ چووە ناو مزگەوت لە کوڕەکە ون بوو، هەستا لغاوی بیفرۆشێ، کاتێ ئیمامی (علی) هاتە دەرەوە بینی هیچ کەس لەلای ولآخەکەی نەماوە، وە ولآخەکەی بەبێ لغاو ماوەتەوە، ناچار پیاوێکی نارد بەشوێن کوڕەکە وپێی گوت: بڕۆ بۆ بازار بۆی هەیە بیفرۆشێ، پیاوەکە چووە بازار وکوڕەکە دۆزیەوە بینی کە خەریکە ئارایشی دەکات و بە درهەمێکی فرۆشت، ئینجا گەڕایەوە هەواڵی کوڕەکەی گەیاندە (ئیمامی علی) فەرمووی: سبحان الله سوێند بە خوا نیازم وابوو درهەمێکی حەڵاڵی بدەمێ بەڵام ئەو نەیویست تاکو حەڕامەکەی بۆ خۆی برد[1].

---

(١) لا تحزن، د. عائض القرني، لاپەڕە (٤١٨)

٤٣٥- بەخششی حاتەمی – طائي

ئیمامی شافعی دەفەرمووێ :

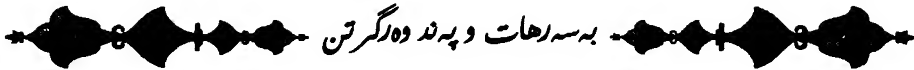
باوکی حاتەمی طائی پیاوێکی زۆر سەخی بوو، هەموو شتێکی لە شوێنی خۆی دەکرد، حاتەمی طائیش پیاوێك بوو زۆر زۆر زیاتر لە باوکی ماڵی دەبەخشی – باوکی ناوی لێنابوو دەست بڵاو ڕۆژێکیان هاوڕێکانی حاتەم لەلای باوکی دانیشتبوون، باوکی زۆر باسی حاتەمی لەلادەکردن ودەیگوت واللە نازانم چی لێ بکەم، هەر شتێکی دەکەوێتە بەردەستی یەکسەر خەرجی دەکات، ئینجا گوتی: هاوڕێیان چارە چی یە لەوە؟ دەڵێ: هەموو ڕاوبۆچوونی خۆیان کردەیەك لەسەر ئەوەی تاکو ساڵێك هیچی نەدرێتێ ڕۆژێکیان یەکێ دێتە لای باوکی حاتەم و پێی دەڵێ: حاتەم لە بارودۆخێکی تەسك و ناخۆشە وهیچی نەماوە، ناچار باوکی سەد و شتری سووری بۆ نارد، کاتی حاتەم ئەو شتەی بینی لەلای گوتی: کێ چەندی بۆ خۆێ دەوێ – لەوشترەکان – با بیبات بۆ خۆی خەڵکیش هات هەموویان برد، باوکی بانگی کرد و گوتی: ڕۆڵەکەم ئەوە چی دەکەیت بۆ چی وات لەوشترەکانت کرد بۆ هەموویت بەخشی؟

گوتی: باوکە گیان بەڕاستی زۆر ناڕەحەت و برسی بووم هەر کەسێك داوای شتێکی لێ بکردبام منیش پێم دەبەخشی، وامدەزانی وەکو من برسی یە و پێویستی پێ هەیە[1].

---

(١) ١٠٠٠ قصة وقصة من حياة الائمة الاربعة، لاپەڕە (٢١٢)

٤٣٦- شەقی شەرمەزاری لە خۆی بدات

پێشەوا – المزنی – دەفەرمووێ :

لە هەموو کەسێك ئەولاتر کە یەك جار شەقی شەرمەزاری و تەریق بوونەوە لە ڕومەتی بدات کەسێکە کە بچێتە سەر خوانێك نان بخوات کە بانگێشت نەکرا بێ، واتە: بێ ئەوەی پێی بڵێن فەرموو ئەو بەخۆی بڕوات بۆ ئەو ماڵە نان بخوات، وە لە هەموو کەسێ: ئەولاتر کە دووجار شەق لە ڕوومەتی خۆی بدات کەسێکە کەوا خاوەن ماڵ – لە کاتی هاتنی بە میوانی – پێی بڵێ فەرموو لێرە دانیشە بەڵام ئەو لەوێ دانەنیشێ، وەلە هەمو کەسێ: ئەولاتر کەسێ جار شەق لە ڕوومەتی بدات کەسێك کە – بە خاوەن ماڵ بڵێت بانگی خێزانت بکە یان دایکی مندالان بابێ لەگەڵ ئێمە نان بخوات[1].

٤٣٧- احمد ی کوڕی خضروية ودوا ساتەکانی ژیانی

لەوکاتەی پێشەوا احمدی کوڕی خضروية هاتە سەرمردن، یەکێك لە بارەی شتێکەوە پرسیاری لێ کرد، ئەویش فرمێسکی چاوانی باراندە سەر لاشەر وگوتی: ڕۆڵەکەم لەوەتەی نەوەدو پینج ساڵە لە دەرگایەك دەدەم تازە والێم دەکرێتەوە، بەڵام نازانم ئەو دەرگایەم بە بەختەوەری لێ دەکرێتەوە یان بە لادان لە فەرمانی خوا و شەقی بوون؟

ئێستا کاتی ئەوە هاتووە کە وەڵامم بدرێتە... [2]

---

(١) ١٠٠٠ قصة وقصة من حياة الائمة الاربعة، لاپەڕە (١٢٢)

(٢) قصص الصالحين، د.مصطفى مراد، لاپەڕە (٢٢١)

٤٣٨- نەمویست ئازاری بدەم

پیاوێك ئافرەتێكی مارەكرد، كاتێ چوولای بینی تووشی نەخۆشێكی وابووە كە خەڵكی ئەگەر بزانن بەچاوێكی سووك سەیری دەكەن — پیاوەكە دەست بە جێ گوتی: چاوم زۆر ئازاری هەیە، پاشان گوتی: چاوم نابینا بوو و هەر هیچ شتێ نابینم، ئەمەش لەشەرعدا دروستە — دوای بیست ٢٠ دانە ساڵ كە ئافرەتەكەی كۆچی دوایی كرد نەیزانی كە پیاوەكە چاو ساغ وبینایە، ئینجا خەڵكی پێیان گوت: بۆچی ئەوهات كرد؟ گوتی: نەمویست ئازاری بدەم و هەست بەوەبكات كە من دەیبینم ئینجا بەوەش تەریق دەبێتەوە بۆیە خۆم نابینا كرد بۆ ئەوەی هەروا بزانێ كە من هیچ عەیب وناریكێكم لێ نەبینوە[1].

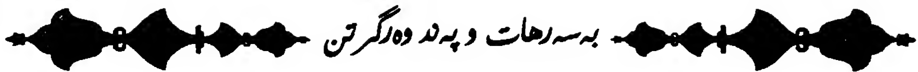
٤٣٩- فریشتەكان لە خەودا فەرمانی پێدەكەن كە شەو نوێژ بكات

لە هەردووك صحیحی بوخاری ومسلم دا هاتووە، كە عبدالله كوڕی ئیمامی عمر دەفەرموێت: لەسەردەمی ژیانی پێغەمبەردا (ﷺ)ئەگەر پیاوێك خەوێكی بینیبایە بۆ پێغەمبەری دەگێرا یەوە،

دەڵێ: منیش لەوكاتەدا كوڕێكی گەنجی سەڵت بووم، لەسەردەمی

---

(١) قصص الصالحين، د. مصطفى مراد لاپەڕە (٩٧)

پێغەمبەردا لە مزگەوت دەنووستم، شەوێکیان لەخەومدا بینیم دووفریشتە منیان گرت و بردمیانە لای ئاگری دۆزەخ، دەبینم ئەو ئاگرە لوول بووە وەك بیر، وە دوو شاخی زۆر گەورەی هەبوون، هەندێ خەڵکیش کە دەمناسین لەناو ئەو ئاگرە دەگەوزان، منیش هەردە مگووت پەنا بە خوا لە ئاگری دۆزەخ، پەنا بەخوا لە ئاگری دۆزەخ، فریشتەیەك گەیشت بەو دوو فریشتانە وپێ گوتم: نەترسی!

ئەو خەوەم گێرایەوە بۆ (حەفسە) ی خوشکم – ئەویش چووە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) بۆی گێرایەوە فەرمووی، باشترین پیاو عبدالله یە ئەگەر شەو هەستی نوێژ بکات.

سالم ی کوڕی عبدالله کوڕی ئیمامی عمر دەفەرموێ: لەو ڕۆژەوە عبدالله ی باوکم کەمێك نەبێ لە شەونە دەخەوت[1].

٤٤٠- نازانی کەی دەگەڕێتەوە؟!

احمدی کوڕی سالم دەڵێ :

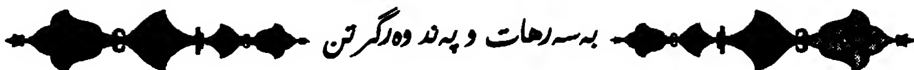
کەسێك لە دەرگای ماڵی ابراهیم ی – الخواص – ی دا

خوشکێکی هاتە دەرەوە دەرگاکەی کردەوە و گوتی: کێت دەوێ؟ پیاوەکە گوتی: ابراهیم ی الخواص –م دەوێت

---

(١) قصص العابدين، لاپەڕە (١١) د. حامد احمد الطاهر

خوشکەکەی گوتی: دەرچووە...

پیاوەکە گوتی: کەی دەگەڕێتەوە؟

خوشکەکەی گوتی: کەسێك بردبیتیە دەرەوە ئایا بەدەست کەسێکی ترە کە تۆ دەڵێی کەی دەگەڕێتەوە، کێ دەزانی کەی دێتەوە؟! ئەوەی بردویەتی بۆ دەرەوە هەر ئەویش دەیگەڕێنیتەوە.

٤٤١- تۆبەی فضیل ی کوڕی عیاض (رحمه الله)

علی کوڕی خەشرەم دەڵێ: یەکێك لە دراوسێکانی – فضیل پێ ڕاگەیاندم و گوتی: فضیل ی کوڕی عیاض پیاوێك بوو بە تەنیا ڕێگری دەکردو ماڵی لە خەڵك دەستاندو ئازاری خەڵکی دەدا، شەوێکیان دەروچو لە ماڵ بە مەبەستی ڕێگری، کاروانێکی بینی بەشەو دەهاتنە لای ئەو، یەکێکیان بە ئەویتری گوت: بزانن! ئاگادار بن لەو گوندە پیاوێك هەیە ڕێگری دەکات پێ دەڵێن فضیل.

دەڵێ :ئەویش گوێ ی لەوە بوو زۆر ترسا و پێی گوتن ئەی خەڵکینەمن فضیل–م بۆ خۆتان تێپەڕن، سوێند بە خوا هەوڵ دەدەم کە جارێکی تر گوناهوتاوان نەکەم، ئینجا گەڕایەوە بە تەواوی وازی لەو کارەی هێنا.

لە ڕێگایەکی تر دەگێڕنەوە کە ئەو کاروانەی لەوشەوەدا بانگێشتی ماڵی خۆی کردن و بەڕێزی هێنان و خزمەتی کردن، پاشان پێی گوتن: ئێوە ئێستا دڵنیا بوون لە فضیل– ئینجا چوو هەندێ عەلەف بۆ وڵاخەکانیان هێنا و لە

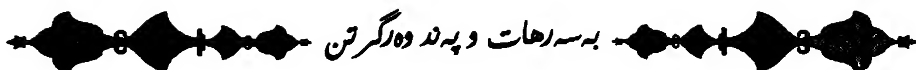
کاتی گەڕانەوە بیستی یەکێك ئەو ئایەتەدە خوێنیێ: ﴿ أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَن تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ ٱللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ ٱلْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ ٱلْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَٰسِقُونَ ﴾ الحديد: ١٦ واتە ئایا کاتی ئەوە نەهاتووە بۆ باوەڕدان کە دڵی یان نەرم بکەن بۆ بۆ یادی خوا؟

فضیل- دەیگوت بەڵێ.. سوێند بەخوا کاتی ئەوە هاتووە ئەمەش سەرەتای تۆبەکردنی فضیل ی کوڕی عیاض بوو. کە بەراستی بوو بە زانایەکی پایەبەرز و خواناسێکی یەکجار گەورە کە وتەی حەق نەبا، بەسەر زمانی دا ناهات بەرامبەر بە گەورە و دەسەڵاتدارانی سەردەمی خۆی ڕەزای خوای لیٚ بێت.

٤٤٢- ئاوی دەریا بۆی دەوەستێ

ڕۆژێکیان ئەبو ریحانەی پیاو چاك، سواری کەشتی دەبێ، دیارە دەرزییێکی پیٚ بوو کە دورمانی پیٚ دەکرد لەناکاو کەوتە ناو دەریا ئەویش ویستی بگەڕیٚ بەدوای،

گوتی: ئەی خوایە دەبیٚ ئەو درزییەم هەر بۆ بگەڕینیتەوە دەڵیٚ: یەکسەر دەریا بۆی ڕوون بوو تاکو بنی بەدەرکەوت و دەرزیەکەی بینی، ئینجا هەڵیٚ گرتەوە.

هەروەها ڕۆژێکیان زۆر ناڕەحەت بوون لە ناو کەشتی لەبەر گرفتی ڕۆیشتن وباهەڵکردن، ابو ریحانەی خواناس ڕوی کردە ئاو و شەپۆلی دەریا گوتی: ئەی دەریا، ئەی ئاوی خاوەن شەپۆلْ هێواش بە تۆش وەك ئێمە بەندەو درسوتکراوی خوای، دەڵی بینیمان ئاوی دەریا زۆر بەهێواشی دەڕۆیشت وتاکو وەك زەیت خەست بوو[1].

٤٤٣- زانایانی دنیاویست

ئیمامی الغزالی – لە خلیل ی کوڕی حمد دەگێڕێتەوە دەفەرمووێ :

خەڵکی چوار جۆرن :

١- پیاوێك کە زانابێ وشت بزانێ، هەروەهاغ بزانێ کە زانایە و شت دەزانێ ئەوە بەڕاستی زانایە و شوێنی بکەون.

٢- پیاوێکە دەزانێ، بەڵام نازانێ کە زانایە و شت دەزانێ ئەوەشیان پیاوێکی خەوتوە بێداری بکەنەوە!

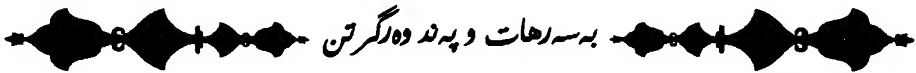
٣- پیاوێکە هیچ نازانێ، دەشزانێ کە نەزانە و هیچ نازانێ، ئەمەشیان پێویستی بە ڕێنمایی یە، ڕێنمایی بکەن !

٤- پیاوێکی نەزانە، ناشزانێ کە هیچ نازانێ، بێگومان ئەمەشیان جاهیل ونەفامە ڕەفزی بکەنەوە هیچی لێ وەرمەگرن – چونکە خەڵکی گومڕا دەکات

---

(١) قصص العابدین، د. حامد احمد الطاهر (٦٨)

سفیان ی – الثوري – دەفەرموێ:

زانست بانگی کردەوە دەکات، ئەگەر وەلامی دایەوە، ئەوا شتێکی چاك و گرانبەهایە، ئەگەر نا ئەو زانستەی بێ کردەوە کۆچ دەکات لەوخانووە

عبدالله کوڕی مبارك دەفەرموێ :

مرۆڤ هەمیشە زانایە تاکوو داوای زانست دەکات، بەلام هەرکاتێ وای گومان برد وخۆی وا هاتە بەرچاو کە پیاوێکی لێهاتوو زانایە ئەوا ئەوکاتە نەزان و جاهیل بووە.

فضیل–ی کوڕی عیاض دەفەرمووێ :

من بەزەییم بە سێ کەس دێتەوە

یەکەمیان: گەورە و دەسەلاتداری قەومێك کە زۆر زەلیل و زەبوون بێت لە نێوانیان.

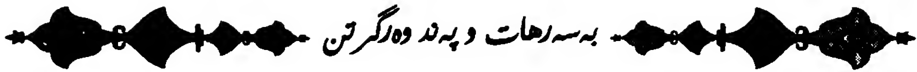
دووەمیان: دەولەمەندترین قەومێك کە فەقیرو هەژار بووبێت.

سێ یەمیان: زانایەك کە دنیا و جوانی دنیا هەلی خەلەتێنێ و گالتەی پێ بکات.

هەروەها پێشەوا – الحسن – دەفەرموێی:

سزای دنیا ویستن مردنی دلّ و دەروونە، وەمردنی دلّ و دەرونیش داوا کردنی مالّی دنیایە بە کردەوەی دوا ڕۆژ

شاعیر دەڵێ:

عجبت لمبتاع الضلالة بالهدى

ومن يشتري دنياه بالدين اعجب

واعجب من هذين من باع دينه

بدنياه سواه فهو من ذين اعجب

واتە: بەو کەسە سەرسام بوو کە ڕێگای ڕاست و ڕێنمای فرۆشت بە تاریکی و گومڕاهی، ئەوەی دین و ئایینەکەشی بە دنیا بگۆڕێتەوە ئەو زۆر لەوە سەیرترە

لەو دووانە سەیر تر کەسێکە دینەکەی بە دنیای بفرۆشێ وئەمەشیان لە هەردووکیان سەیرترە

ئیمامی عمر دەفەرموێ :

ئەوەی کە من زۆر لێی بترسم کە تووشی عەزاب و تووڕەیی خوابێت کەسێکە لەو ئوممەتە کە دوو ڕوویێکی زانابێ – عالم منافق–

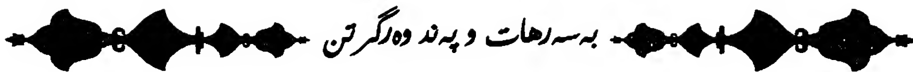
هاوەڵان گوتیان: چۆن پیاوی دووڕوو زانا دەبێ؟

فەرمووێ: بەڵێ بەزویان زۆر زاناو شارەزایە، بەڵام لە دڵ و دەروون و کردەوەکانی زۆر ماڵ وێران و نەزانە[1].

---

(١) مكاشفه القلوب، الامام ابو حامد محمد الغزالي، لاپەڕە (٢٦٠)

٤٤٤-هەندێك لە ئامۆژگارییە كانی لوقمانی حەكیم

لوقمانی حەكیم بەكوڕەكەی گوت :

ڕۆڵەكەم..

ئەو نوێژەی كە لە سەرت واجب كراوە بە پوختی جێ بەجێ بكە لە هەمو ئەو كردەوە چاكانەی كە دەیكەیت باشترە، چونكە نموونەی نوێژ و تەسبیحات كردنی خوا وەك كەشتییێك وایە لە نێو دەریادا، ئەگەر كەشتی یە كە سەلامەت بوو ئەوا خەڵكی نێو كەشتی یەكەش سەلامەت دەبن بەڵام ئەگەر كەشتی یەكە نقووم بوو، بێگومان خەڵكی نێو كەشتی یەكەش هەموویان نقووم دەبن.

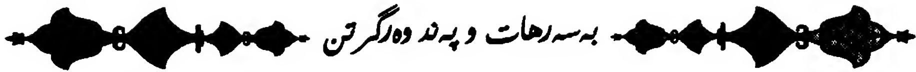
هەروەها دەفەرمووێ:

ڕۆڵەكەم..

ئەگەر چوویتە نێو قەومێك لە كۆڕو وەمەجلسیان دانیشتی ئەوا تیری ئیسلامیان تێبگرە – واتە سەرەتا سەلامیان لێ بكە – ئینجا لە شوێنێك یان لە سووچێك بۆ خۆت دانیشە، وەهیچ قسە مەكە تاكو ئەوان دەبینی كە دەست دەكەن بەقسە كردن.

ئەگەر دانیشتن وكۆڕیان زیكری خوابوو، خۆت بێ بەش مەكە لەو دانیشتنە و لەگەڵیان بەشدار بە لەو بەشەدا، بەڵام ئەگەر زیكری خوایان

ناکرد وسەرقالّ بوون بەشتێکی تر، لەویٚ برِۆ بۆ لای کەسانێکی تر

هەوەها دەفەرمووێ:

رِۆڵەکەم..

ئەگەر تووشی تاوان و گوناهێك بوویت ئەوا خێرو سەدەقەیەك بکە چونکە ئومێد وایە ئەو خێرو سەدەقە ببێتە سرِینەوەی تاوانەکان

هەروەها دەفەرموێ :

ئەگەر ویستت دۆستایەتی و هاورِێتی کەسێك بکەیت سەرەتا تورِەی بکە، ئەگەر لە کاتی توورِە بووندا لێبوردونی خۆی نیشاندا پێت نەك دوای سارد بوونەوەی – ئەوا هاورێی ئەو کەسە بکە بەڵام ئەگەر بەپێچەوانە لێبوردنی نەبوو خۆتی لیٚ بپارێزە.

هەروەها دەفەرموێ

ئەگەر خەڵکی خۆیان لەسەر یەکتر گەورە دەکرد بەقسەی جوان و فەسیح ئەوا تۆ خۆت لەسەریان گەورە بکە بەبیٚ دەنگ بوونی جوان.

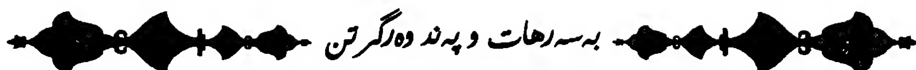
هەروەها دەفەرموێ:

ئەگەر خوا ویستی خراپە ببەخشیٚ بە قەومێك ئەوا دەرگای ململانیٚ و ناکۆکی ودەمەقاڵیان لەسەر دەکاتەوە، هەروەها کەمی ئەنجامدانی کردەوەی چاك لەلایان شیرین دەبیٚ واتە: کردەوەیان کەم دەبیٚ[1].

---

(١) لقمان الحكيم – محمد عبدالرحيم، لاپەرە (٢٣)

٤٤٥- زەواجی عورفی وپارودۆخێکی ترسناك

پیاوێك ئافرەتێکی مارە بڕی وخوای گەورە منداڵی پێ بەخشی لە کور و کچ ویستی بۆ جاری دووەم ئافرەتێکی تر مارە ببڕێ بەڵام لە ترسی کۆمەڵگا و خانەوادە و خێزانەکەی نەیتوانی، ناچار هانای بردە بەر زەواجی بە نهێنی وئافرەتێکی مارە بڕی کەسیش نەیزانیوە، چەند ساڵ ومانگ و ڕۆژ بەسەریدا تێپەڕی، قەدەری خوا وابوو کوڕەکەی لە خێزانی یەکەم دەبێ بچێتە زانکۆ، بەڵام ئەوەی لە خێزانی دووەم بەهەمان شێوە وەرگیرا لە زانکۆ، بەڵام ئەوەی چاوەڕوان نەکرابوو ئەوە بوو کە ئەو کوڕەو ئەو کچە یەکتریان خۆش دەویست لەو ماویە کە لە زانکۆ بوون، بۆیە هەردوکیان بڕیاریان دا کە زەواج لەگەڵ یەکتری بکەن، زەواجی عورفی بەڵام ئەوەی زۆر سەیر بوو ئەوە بوو ناوەکانیان زۆر پێك دەچوو، بۆیە کوڕەکە بە کچەی گوت: سەیری ئەو خۆشەویستیە ڕاستەقینە بکە گەیشتۆتە ئەو ڕادەیە کە ناومان وەك یەکتر وایە واتە: ناوی باوکیان و باپیریان یەکە، تەنها دایکیان جیایە — دەمێ پێکەوە ڕایان بوارد کاتێ کچە هەستی کرد کە دوو گیانە وسکی پڕە ناچار پەنای بردە بەرکوڕەکە و لێی پاڕایەوە و پێی گوت: دەبێ بێتە لای باوکم بەڕێگایەکی فەرمی بمخوازیت، وەبە زەواجێکی شەرعی ڕاست مارەم بکەیت باش !! کاتێکی دیاریکراو داندرا لەنێوانیان، بۆ ئەوەی باوك لە ماڵ بێ تاکو کوڕەکە دەچێتە لای وخوازبینێ کچی دەکات، ئەوە دەرچوو کە چاوەڕوان نەدەکرا لەناکاو ئەوەی کە دەرگایەکە دەکاتەوە دەبێ کێ بێ، وەکێ چاوەڕوانی کەسێك دەکات بۆ خوازبینی کچەکە؟ بێگومان ئەوە باوکی ئەو

کچە بوو دەرگای لە کوڕەکەی کردەوە، ودەبێ چ شتێك ئەو کوڕەی بۆ ئێرە هێنابێت، ئایا کوڕەکە لەگەڵ کچەکەم یەکتریان ویستووە؟ نا.. نەخێر!

بەڵام کوڕەکە ڕاستی یەکەی زانی کە ئەمە باوکی یەتی ئەو کچەی کە دڵی پێوە بەند ببو وەیەکتریان خۆش ویستوە پاشان تووشی خراپە بوونە ئەو خۆشکی یەتی لە دایکێکی تر – یەکسەر لە نهۆمی سەرەوە خۆی فرێدایە خوارێ و خۆی کوشت، باوکیشی کەوتە سەر زەوی وپاشان توشی نەخۆشی دڵ بوو، کاتێ کچەکەش بەمەی زانی ئەویش هەموو شتێکی لە پێش چاوانی ون بوو وەئەوەی تێگەیشتن ولەبەرکردن وزانین بوو هەمووی لە دەست دا و بەتەواوی زمانی نەما و قسەی بۆ نەکرا ئەمەش سزای پەروەردگارە بۆ کەسێك کەلە سنووری خوا دەردەچێ وپەیڕەوی فەرمانەکانی ناکات[1].

٤٤٦- خوا پەرستی بەخێر و چاکە

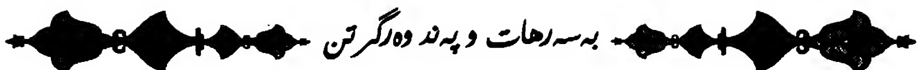
ابو هريرە دەفەرموێ: پێغەمبەری خوا فەرمویەتی(ﷺ):

(پیاوێك لەسەرخۆی واجب کرد و گوتی: دەبێ ئەمشەو خێرێك بکەم، هاتە دەرەوە لە ماڵی خۆی بەخۆی وبەخێرەکەی، چوو خستیە دەستی کابرایەکی دز– بۆی هەیە نەیزانی بێت کە دزە – ئینجا خەڵکی بەیانی دەیانگوت: ئەمشەو خێریان بە دزێك کردووە.

ئەویش سوپاسی خوای کرد و گوتی: ئەی خوایە سوپاس بۆ تۆ لەسەر

---

(١) خطب الشيخ محمد حسان، بەدەسکاریەوە، لاپەڕە (٤٤٥) بەرگی (٤) چاپی یەکەم

ئەو دزە – کە خێرم پێ کرد – دەبێ ئەمشەویش خێرێك بکەم بۆیە لە ماڵ دەروچو بەخۆی و بەخێرەکەی یەکسەر خستیە ناو دەستی ئافرەتێکی داوێن پیس

بەیانی خەڵکی باسیان دەکرد ودەیانگوت: ئەمشەو خێریان بە ئافرەتێکی داوێن پی کردووە

ئەویش سوپاسی خوای کردو گوتی: ئەی خوایە سوپاس بۆ تۆ لەسەر ئەوەی کە خێرم بەو ئافرەتە کرد بڕیار بێ ئەمشەویش خێریك بکەم دەرچوو لە ماڵی خۆی، لەگەڵ خێرەکەی چوو خستیە دەستی پیاوێکی یەکجار دەوڵەمەند، خەڵکی بەیانی باسیان دەکرد ودەیانگوت سەیرە ئەمشەو خێریان بەکابرایەکی دەوڵەمەند کردووە، ئەویش سوپاسی خوای کرد لەسەر ئەو دەولەومەندە کە خێری پێ کردوە، گوتی: ئەی خوایە سوپاس بۆتۆ لەسەر خێر کردنم بە دزو داوێن پیس ودەوڵەمەند.

لە خەودا پێیان گوت: ئومێد وایە خێرکردنت بە دزەکە بێتە هۆکاری وازهێنانی لەو دزی کردنە، هەروەها ئافرەتەکەش خۆی بپارێزی لەو زیناو کارە خراپە و دەڵەمەندەکەش بە خۆی دا بچێتەوە – وازبینێ لە ڕەزیلی و قرچۆکی – ئەوەی خوا پێی داوە ببەخشێت بە هەژاران[1].

---

(١) رواه البخاري ومسلم – قصص العابدين، د. حامد احمد الطاهر، لاپەڕە (٨٨)

٤٤٧- یارمەتی ستەم لێکراو بدە

دەگێڕنەوە کە جارێکیان پێغەمبەر (داود) علیه السلام قسە لەگەڵ خوا دەکات ودەفەرموێ:

ئەی خوایە ! خۆشەویسترین بەندە لەلای تۆکێیە؟

خوای گەورە فەرمووی :

ئەی داود خۆشەویسترین بەندە لەلای من کەسێکە کە خاوەن دڵێکی پاك و پڕ بێ لە ترسی من، هەروەها خاوەن دوو دەستی پاك بێ کە بەو دەستە خەیاڵی خراپەی نەکردبێ بۆ لای هیچ کەسێك وە دوو زمانیشی لە نێوان خەڵك نەکردبێ، کیوەکان لە شوێن خۆیان دەجولێن بەڵام ئەو ناجولێت، منی خۆش دەوێت وەخۆشەویستانی منیشی خۆش دەوێن، وەبەندەکانم وا لێدەکات کە منیان خۆش بووێت،

داود فەرموی: ئەی خوایە! چۆن بەندەکان خۆشەویست دەکات بۆلای تۆ؟ فەرموی: باسی نازو نیعمەتی منیان بۆ دەکات.

ئەی داود هەر بەندەیەك لەبەرندەکانم یارمەتی کەسێکی ستەملێکراو بدات، یان بڕوات لەگەڵی بۆ ئەوەی مافەکەی بۆ بگەڕێنیتەوە ئەوا لەو ڕۆژەی قیامەت کە قاچەکان لەسەر پردی صراط خلیسك دەبن وتووشی لەرزدەبن ئەو قاچی جێگیرو قایم دەبن لەسەر پردی صراط[1]

---

(١) مرشد الخطيب، لاپەڕە (٥٠٠)

٤٤٨- ئای کە تەمەنت چەند درێژە

اصمعی دەڵێ: پیاوێکی دەشتەکیم بینی کە تەمەنی گەیشتبووە سەد و بیست (١٢٠) ساڵ، منیش پێم گوت، ئای کە تەمەنت چەند درێژە، ئەویش گوتی: حەسوودی وئیرەییم بەکەس نەبردووە و وازم لێهێناوە بۆیە تەمەنم هەرماوە[1].

هەروەها پرسیاریان کرد لە شێخ حسن ی البصری.

ئەی ابو سعید ئایا پیاوی باوەڕ دار حەسوودی بەخەڵك دەبات؟ فەرمووی: ئایا منداڵەکانی پێغەمبەر (یعقوب)ت لەبیرچوون کاتێ حەسوودیان بە (یوسف)ی برایان برد، بەڵام ئەگەر حەسود ی لە دڵت خەفەتی دروست بوو ئەوا هیچ زیان و زەرەت پێ ناگەینێ بەمەرجێ بەزویان باس نەکەیت و بەدەستیش کاری بۆ ئەنجام نەدەیت.

٤٤٩- سەردانی نەخۆش دڵ ڕەقی لادەبات

دەڵێن پیاوێ: چووە لای — ام الدرداء — ڕەزای خوای لێ بێت.

گوتی: دڵم زۆر ڕەقە وهیچ وەرناگرێ و فرمێسك نایەتە خوار لە چاوانم فەرمووی: بەڕاستی ئەمە گەورەترین دەرد و نەخۆشی یە، بەڵام برِۆ سەردانی

---

(١) مرشد الخطیب، لاپەڕە (٤٧٤)

نەخۆش بکە و بە دوای جەنازەدا برۆ، هەروەها برۆ بۆ سەر لێواری گۆڕەکان تاکو دڵت نەرم دەبێ، ئینجا پیاوەکە وای کرد کە فەرمانی پێکرابوو، دەڵێ، گەڕایەوە لای پێی گوت: ئەی ام الدرداء — خوای گەورە پاداشتی بەخێرت بداتەوە[1].

٤٥٠- جاری یەکەم مەبەستت من بووم

دەگێرنەوە کەوا جارێك پێغەمبەر (موسی) علیه السلام ددانی زۆر ئازاری دەدا، بۆیە شەکوای بۆ لای خوای گەورە برد، خوای گەورە پێی فەرموو: برۆ لە فلان شوێنە ئەو جۆرە گیایە — یان پووشە — بێنە بیخەرە سەر ددانت، ئەویش وای کرد و دەست بە جێ ئێشی نەما، دوای ماوەیەك ئازارەکەی هاتەوە، وەکو جاران چوو گیایەکەی هێنایەوە لەسەری دانا بەڵام ئەو جارە بێ سوود بوو بەڵکو ئازاری زیاتر بوو، ناچار هانا و هاواری بردە لای خوا فەرمووی: خوایە ! تۆ پێت نەگوتم ئەو گیایە بە کاربێنە؟ خوای گەورە فەرمووی: ئەی موسی منم شیفا بەخش منم خۆشی بەخش، منم زیان بەخش، منم سوود بەخش، جاری یەکەم مەبەستت من بووم و کە داوات لێ کردم منیش ئازارەکەم لابرد لەسەرت وەئەمجارە هانا و هاوارت بۆ من نەهێنا بەڵکو بۆ گیایەکەت برد[2].

---

(١) مرشد الخطیب، لاپەڕە (٤٥٠)

(٢) مرشد الخطیب، لاپەڕە (٤٤١)

٤٥١- تەنهایەك چاكەی هەبوو

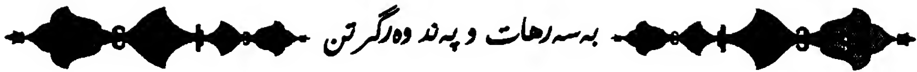
ڕۆژێكیان خواپەرستێك بەهاوڕێكەی گوت: بڕۆ نێو ئەو لادێ یە (گوندە) هەندێ كفنم بۆ بكڕە چونكە من ئەو كاتژمێرەی كە تێیدامە دەمرم وپەلە بكە! هاوڕێكەی چووە ناو لادێ یەكە بۆ ئەوەی كفنی بۆ بكڕێ دەبینی پاشای ئەو ولاتە لەوێ مردووە وخەڵكیش سەرقاڵی ناشتنی ئەون بۆیە هەمو دوكانەكانیان داخستوون، هاوڕێكەش هیچی بۆ نەكرا تاكو خەڵكی گەڕانەوە لەسەر قەبران، پاشان هەندێ كفنی كری ولەگەڵ هەندێ بۆنی خۆش بۆ لاشەكەی، ئینجا گەڕایەوە لای خواپەرستەكە دەبینی كەوا وەفاتی كردووە ودوڕندەش ڕوخساریان هەموی خواردووە، زۆر پەرێشان بوو بۆی هەرهاواری دەكرد و دەیگوت: ئەو پاشایە ستەمكارە چەند بە پاكی بەپەلە نێژرا بەبێ ئەوەی گرفتێك دروست بێ بۆ خەڵكی لادێ یەكە، بەلاّم دەبینی ئەو خواپەرستە، چەند لە خواترسە كەچی دوڕندە ڕوخساریان خواردووە،

لەو سەین و بەینە بوو یەكێك بانگی كرد و پێی گوت: ئەو ستەمكارەی كە بەو شێوە ڕێوڕسمی ناشتنی بەڕێوە چوو ئەوا تەنها چاكەیەكی هەبوو بەس، خوای گەروە ویستی ئەو چاكەیەی بۆ دەربخات لە دنیادا وەلەدوا ڕۆژدا بێ بەش بێت.

بەلاّم ئەو خواپەرستە ژیانی هەموی كردەوەی چاك وگوێ ڕایەلی خوابووە تەنها یەك تاوانی كردووە، خوای گەورە ویستی ئەو گوناهەی بۆ دەربخات لە دنیادا كە چی ئەو لە دوا ڕۆژدا هیچ ئازاری پێوە نابینی وگوناهەكەی لەسەر لادەچێ بەو هۆیەوە[1].

---

(١) قصص العابدين، د. حامد احمد الطاهر، لاپەڕە (٩١)

٤٥٢- هەرگیز ئاوی ساردم نەدەخواردەوە

ابو محمد – کە یەکێك بوو لە خزمە نزیکەکانی ئیمامی شافعی دەڵێ

ڕۆژێکیان ئیمامی شافعی لە عوسمان ی کوڕی خۆی تووڕەبوو وەهەندێ قسەو ئامۆژگاری ئاراستەکردن، یەکێك لەوقسانە ئەوەبوو پێی گوت: ڕۆڵەکەم ! سوێند بە خوا ئەگەر بزانم خواردنەوەی ئاوی سارد لە دین و ئابینم کەم دەکاتەوە – هەرگیز ئاوی ساردم نەدەخواردەوە تەنها ئاوی گەرم نەبا واتە زۆر پابەند بوو بە هۆکارەکانی مرۆئەت و پیاوەتی(1).

٤٥٣- ملکەچی ڕاستەقینە لەناو نوێژدا.

پرسیاریان لە خلف–ی کوڕی ایوب کرد ئایا ئەومێش وپێشولانە لەناو نوێژدا ئازارت نادەن واباشترنییە کە دەریان بکەیت؟ گوتی: چۆن خۆم بەشتێك سەرقاڵ دەکەم کە نوێژم تێك بدات پێیان گوت: چۆن ئارام دەگرێت؟

گوتی: هەواڵم پێ گەیشتووە کە پیاوە بێ دینەکان ئارام دەگرن لە ژێر لێدانی قامچی کار بە دەست بۆ ئەوەی بڵێن: فلان کەس زۆر خۆڕاگرە وەفەخرو شانازی بەوە دەکەن، منیش لەبەردەم دەستی خوای بالآدەست وگەورە ڕادەوەستم فەخرو شانازی بەوە ئەکەم ئایا بۆ یەك مێش وپێشوولە خۆم بجولێنم(2).؟!

---

(١) ١٠٠٠ قصة وقصص من حياة الائمة الاربعة، لاپەڕە (٢٠٤)

(٢) صحيح وصايا الرسول، بەرگی (١) لاپەڕە (٦١٨)

٤٥٤- غەیبەت و دوو زمانی

خوای گەورە نیگای کرد بۆ پێغەمبەر (موسی) علیه السلام فەرمووی: ئەی موسی ئایا حەز دەکەیت یارمەتیت بدەم بۆ ئەوەی بەسەر دوژمنت زاڵ بیت؟ موسی فەرمووی: بەچی؟

خوا فەرمووی: بەوەی باس کردنی خەڵك بۆیان بگەڕێنیتەوە، واتە داوای گەردن ئازادیان لێ بکە، هەرکەسێ بمرێ وتۆبەی کردبێ لە غەیبەت ودوو زمانی ئەوا لە دوای هەموو خەڵك دەچێتە بەهەشت بەڵام تۆبەی نەکرد ومرد لە پێش هەموو کەسێك دەچێتە ناو ئاگری دۆزەخ[1].

پێغەمبەر (سلیمان) علیه السلام فەرمووی: ئەی خوایە گەورەترین وخۆشەویسترین کردەوەکان لەلای تۆ چییە؟

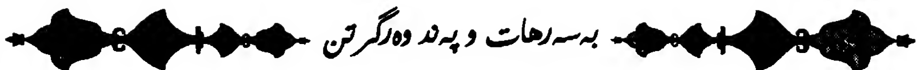
فەرمووی بەدە (١٠) شت بەند لەلانی من خۆشەویست وگەورە دەبێ ئەی سلیمان.

یەکەمیان: باسی هیچ بەندەیەك لە بەندەکانی من نەکەیت مەگەر بە چاکە نەبێ، وەغەیبەتی هیچ کەسێك نەکەیت، هەروەها جاسووسی ودوو زمانی لەسەر هیچ کەسێ: نەکەیت.

(سلیمان) فەرمووی: ئەی خوای ئەو سێ یە (٣) بەڕاستی بێ تاقەتی

---

(١) احیاء علوم الدین ٣/٢٢٣ بحر الدموع ابن الجوزي

کردم حەوتەکەی ترم بۆ باس مەکە[1].

عطاء–ی سلمی دەڵێ:

عەزابی ومەینەتی ناوگۆڕ لەسێ، سێ یەکی دایە:

* یەك لەسەرسێ، لە خۆ پاك نەکردنەوە لە میزدایە.

* یەك لەسەر سێ: لە غەیبەتەدایە.

* هەروەها سێ یەکی تر، لە دووزمانی دایە.

– یەکێك لە پیاوانی (السلف الصالح) دەفەرمووێ:

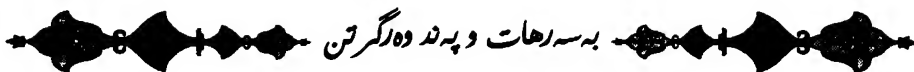
کاتێ ڕۆژێ دوایی دادێت، ئەو خەڵکەی کە کۆڕو کۆبوونەوەیان لەسەر خواپەرستی ویادی خوا نەکردوە، کۆدەبنەوە ویارمەتی یەکتر دەدەن لەسەر گوناهو تاوان وخراپە، ئینجا لەسەر ئەژنۆ ڕادەکێشرێن یەکتر دەگەزن، وەهەروەها وەکو سەگ پەلاماری یەکتر دەدەن، بێگومان ئەوانە کەسانێکن کە لە ژیانی دنیادا دەروچون ومردن بەبێ تۆبەکردن لە گوناهەکانیان[2].

---

(١) رواه ابن المبارك في الزهد (٤٧١) بحر الدموع ابن الجوزي

(٢) بحر الدموع ابن الجوزى (١٨٥)

٤٥٥-.... گەورەکەتان چۆنە؟ چۆن دەبێ گەورەتان فەقیر بێ؟

مالك ى کوڕی دینار دەفەرموێ :

کاتێ ئیمامی عمر چووە (شام) لەناو شارەکان گەڕا تاکو لە شاری (حمص) دابەزی وگوتی: ناوی هەژارەکانم بۆ بنووسن، کاتێ نووسراوەکەیان پێدا وسەیری کرد بینی ناوی سعیدی کوڕی عامری خوزەیمی تێدا نوسراوە کە ئەمیرو گەورەی ئەو شارە بوو – ئیمامی عمر فەرمووی

سعیدی کوڕی عامر کێ یە؟

گوتیان: گەورەمانە

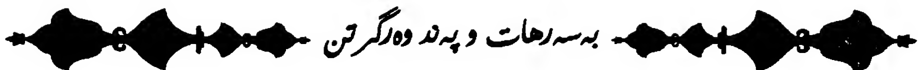
فەرمووی: گەورەتانە؟

گوتیان: بەڵێ: عمر سەرسام بەوە پاشان گوتی: چۆن دەبێ گەورەتان فەقیر بێ؟ کواماڵەکەی کوا خواردن و ڕۆزی یەکەی گوتیان: ئەی ئەمیری ئیمانداران، سعید هیچ بۆ خۆی هەڵناگرێ، دەڵێ عمر دەستی کردە گریان وهەزار دیناری هێنایە دەر ناردی بۆ سعید وگوتی: سەلامی منی پێ بگەینن وپێی بڵێن ئەمیری ئیمانداران ئەو پارەی بۆت ناردووە تاکو پێداویستی خۆت پێ جی بەجێ بکەیت.

کاتێ نێردراوەکە گەیشتە لای سعید وکیسەکەی کردەوە دەبینی دیناری تێدایە، سعید گوتی: انا لله وانا الیه راجعون

ئافرەتەکەی گوتی: چی بووە ئەی سعید ئایا ئەمیری ئیمانداران وەفاتی

کرد؟ سعید گوتی: لەوە گەورەتر

ئافرەتەکە گوتی: چی بووە چی بەسەر هات؟

گوتی: دنیا هاتە لام... ئاژاوە لێم نزیك بوەوە

خێزانەکەی گوتی: چی دەکەیت لیّ وای لیّ بکە

سعید گوتی: تۆ پێداویستیت هەیە؟ گوتی: بەڵێ

سعید هەستا هەموی خەرج کرد بۆ ئامادەکردنی لەشکری موسڵمانان بۆجیهاد

خیزانەکەی پێی گوت: ڕەحمەتی خوات لیّ بیّ بۆ چی هەندێکیت هەڵنەگرت بۆ پێداویستی خۆمان خەرجی بکەین، گوتی: من لە پێغەمبەرم بیستووە کە فەرموویەتی (ئەگەر یەك ئافرەتی ئەهلی بەهەشت بێتە سەر دنیا هەموو سەرزەوی پڕدەکات لە بۆنی میسك)[1].

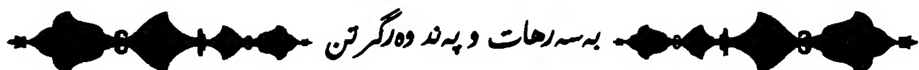
وەباش بزانە سوێند بە خوا من بۆ ئەوەم نەکرد کە تۆ هەڵبژێرم لەسەریان – واتە: تۆ بە گەورەتر دانانێم لەسەر ئافرەتانی بەهەشت (الحور العین).

ئینجا ئافرەتەکە، کەئەمەی بیست بیّ دەنگ بوو[2]

(١) رواة الشيخان، ورواة الامام احمد بهذا اللفظ

(٢) قصص العابدين، لاپەڕە (٢٨)

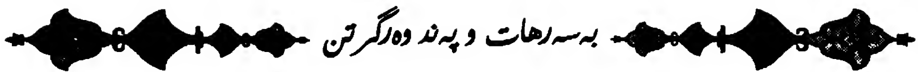

٤٥٦- پاشایەکی دادپەروەر

ئەو پاشەیە ناوی (محمود کوری سبکتکین) بووە، ولاتی هندی فەتح کردووە یەکێك بووە لەو داپەروەرانەی کە لە دوای عمری کوڕی عبدالعزیز دارپەروەری لەسەر زەوی بەرپاکردووە.. محمود سبکتکین پاشایەك بو کە بەڕاستی بەدادپەروەری حوکمی دەکرد لە نێو خەڵکی، هەر کەسێ تاوانێکی بکردایە دەس بەجێ تۆڵەی لێ وەردەگرتەوە، هەرگیز مافی خەڵکی ون بکردایە وبەپەلە وەریدەگرتەوە، ئەگەر بەڵێنیکی بدایە بەکەسێك بەڵێنەکەی بەجێ دەگەیاند، ئەوەی کە زیاتر بەڵگەیە لەسەر چاکی و دارپەروەری و خۆپارێزی ئەو بریتی یە لەوەی کە جارێکیان لەسەردەمی فەرمان ڕەوایەتی ئەو کابرایەك هاتە لای شکایەتی لە کوڕی خوشکی پاشا کرد و گوتی: دێتە سەرمان بە هێرش و هەڕەشەکردن لە هەموو کاتێکدا، وە خۆی منداڵەکانی لە ماڵ دەردەکات و ئینجا لەگەڵ خێزانەکەی ڕادەبوێری، هەرکاتێ ئەو پیاوە لەلای هەرکەسێك لە دەسەڵاتداران باسی بکردایە کەس نەیدەوێرا لەبەر پاشا دەستی بۆببات و ڕێگری لێ بکات، بەڵام کاتێ پاشا ڕۆژێکیان ئەو هەواڵەی بیست زۆر تووڕە بوو بە پیاوەکەی گوت: هاوار بۆ خۆت هەر کاتێ هاتە لات بۆلای من وەرە و بەکەسیش نەڵێی، ئەگەر لەشەو هات بەشەو وەرە لام وەپێم بڵێ وئاگادارم بکەرەوە، ئینجا پاشا چووە لای دەرگاوانەکان پێی گوتن: ئەو پیاوە (ستەملێکراوە) هەرکاتێك ویستی بێتە لام ڕێگری لێ نەکەن وبابێتە ژوورێ لەشەو بێ یان ڕۆژ پیاوەکە بەدڵخۆشی لەلای پاشا ڕۆیشت، یەك ڕۆژ و شەوی پێ چوو، وەکو جاران کوڕی خۆشکی پاشا هاتەوە سەریان و لە ماڵ بەدەری نان و چووە لای خێزانەکەی، پیاوەکەش بەگریانەوە ڕۆیشت بۆ لای پاشا، دەرگاوانەکان گوتیان، پاشا خەوتوە، گوتی

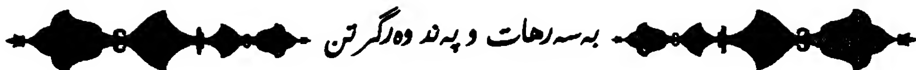
تازە هاتم پاشا بڕیاری داوە کە هەرکاتێك هاتیت ڕێگری لێ نەکرێ وبابێتە ژوورێ، پاشایان لە خەو بەخەبەر هێنا و لەگەڵ پیاوەکە چوو بۆ ماڵیان وهیچ کەسێکیشی لەگەڵ نەبوو تاکو گەیشتە بەردەم دەرگای ماڵیان، کە چووە ژوورێ بینی وا کوڕەکە (کوڕی خوشکی پاشا) لەگەڵ خێزانی پیاوەکە لە سەر یەك پێخەف پاڵی داوەتەوە وە چرایەکیش دادەگیرسا لەوێ چراکەی کوژاندەوە، دەست بەجێ پاشا سەری کوڕەکەی بڕی و لە لاشەی جیاکردەوە وبە پیاوەکەی گوت: هاوار بۆ خۆت بڕۆ هەندێ ئاوم بۆ بێنە با بیخۆمەوە، ئەویش بۆی هێنا وخواردیەوە، پاشان ڕۆیشت لە ماڵی پیاوەکە، پیاوەکە گوتی: جەنابی پاشا بۆ خاتری خوا پێم بڵێ: بۆ چی چراکەت کوژاندەوە وداوای ئاویشت کرد لێم؟

پاشا گوتی: بۆیە چراکەم کوژاندەوە چونکە ئەوە کوڕە خوشکی من بوو بۆیە پێم ناخۆش بوو لە کاتی سەربریندا سەیری بکەم، وەبەپەلە داوای ئاوم لێ کردیت چونکە من بڕیارم دا کاتی هاتیتە لام کە یارمەتیت بدەم وگوتم: تاکو ئەو ستەملێکراوە ڕزگار نەکەم نان و ئاوم لەسەر حەرام بێ، سوێند بە خوا ئەوە چەند ڕۆژە لەوەتەی ئەو هەواڵەم زانیوە تینوومە، ئینجا پیاوەکە دوعای خێری بۆ کرد، دواتر پاشا چووە ماڵی خۆی کە تووشی نەخۆشی دەماری مێشك و زگ ئێشە ببو، بۆ ماوەی دووساڵ بەو نەخۆشیە دەیناڵاند و ئازاری هەبوو نەیدەتوانی بخەوێت وپاڵیش بداتەوە لەبەر ئازارەکەی، بەو شێوە خۆی جیاکردەوە لە خەڵك لەبەر ئەو نەخۆشی یەکەی تاکو ماڵئاوایی کرد لە ژیانی دنیا(١).

---

(١) قصص الصالحين، د. مصطفى مراد، لاپەڕە (٨٨).

٤٥٧- شعیب ی کوڕی حرب و هارون الرشید

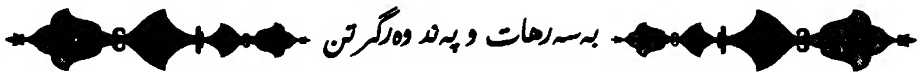
شعیب ی کوڕی حرب دەڵێ: لەیەکێك لە کۆڵانەکانی شاری مەککە دەڕۆیشتم لەناکاو هارون الرشیدم بینی، بەخۆم گوت: ئەی شعیب ئەمرۆ کە ئەمر بە چاکەت لەسەر واجب کرا، نەفسم گوتی: نەخێر شتی وانەکەی، ئەو زاڵمە دواتر ئازارت دەدا و ئاویش ناخواتەوە، بەهەر حاڵ لێم نزیك کەوتەوە بانگم کرد گوتم: ئەی هارون بەڕاستی خەڵکت ئازارداوە، ئاژەڵانت ئازار داوە، هارون الرشید گوتی: بیگرن ئینجا منیان بردە بەر دەم دەرگای رشید بینیم لەسەر کورسیێك دانیشتووە دارێکیشی لەدەستدایە گەمەی پێ دەکات گوتی: ئەوە کوڕی کێیە؟ گوتی: کوڕی پیاوێکی عەوامە (واتە دەسەڵاتدار و ناودار نیە) رشید گوتی: بۆچی شتی وادەکەیت بەناوی خۆم بانگم دەکەیت؟

گوتم: من بەناوی خواش بانگی خوا دەکەم دەڵێم یا الله یا رحمن یا رحیم کەچی لێم تووڕەنابێ کە بەناوێ ئەو بانگی دەکەم، بێگومان دەبینم کە خوا ناوی خۆشەویستەکەی لە قورئان ناوە (محمد) بەڵام خراپترین کەسی بە کونیە(اب) ناوی هێناوەکە (ابو لهب)ە هارون الرشید گوتی: بەڕەڵڵای بکەن[1].

---

(١) قصص الصالحين، د. مصطفى مراد، لاپەڕە (١٥٩).

٤٥٨- ئامۆژگاری یەکانی ئیمامی ابو حنیفە

ئیمامی ابو حنیفە دەفەرموێ:

-لەنێو خەڵکی عەوام زۆر پیمەکەنە، وە زۆر مەڕۆ بۆ بازار

-لەسەر ڕێگاو بانی خەڵك دامەنیشە، ئەگەر ناچار کرایت بۆ دانیشتنی بڕۆ لە مزگەوت دانیشە هەروەها لە دوکانەکان دامەنیشە، خواردن لە بازاڕو مزگەوت مەخۆ!

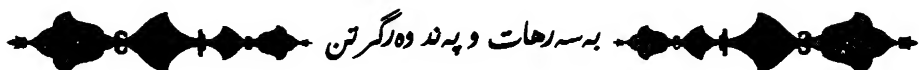
-لەسەر جێگای نووستننت زۆر قسە مەکە لەگەڵ خێزانت مەگەر زۆر پێویست نەبێ، چونکە ڕێزو قەدر بەمە کەم دەبێ لە نێوانتان – هەروەها زێدەڕۆیی مەکەلە دەست لێدان و یاری وگەمە وگاڵتە کردن لەگەڵی وەلێی نزیك مەکەرە و مەگەر بەزیکری خوا نەبێ – چونکە بەمە شەیتان ڕادەکات وەباس لە ئافرەتانی تر مەکە لەلای چونکە بۆی هەیە ئەویش باس لە پیاوی بێگانە بکات لەلات.

-زۆر لە خوا بترسە لە هەموو کاتێك، ئەمانەت بگەینە خاوەنەکەی ڕێزیان لێ بگرە.

-لە کاتی تەمەنی گەنجیت خۆت بەزانست وزانیاری سەرقاڵ بکە، نەکەی پێش شارەزا بوونت خۆت سەرقاڵ بکەیت بەژن هێنان چونکە هەموو کاتەکەت بەفیڕۆدەچێت.

-وریابە لەگەڵ خەڵکی نەزان ونەفام باس لە بنچینەکانی دین نەکەیت لە

(اسماء الصفات، وعلم الكلام.. الخ) چونکە ئەوانیش وەکو تۆ دەچن لێ دەکۆڵنەوە بە نەزانی دەرەنجام توشی گومڕایی دەبن،

-هەروەها سەبارەت بە ژیان و گوزەرانیدا، دەڵێ: ئەگەر بۆ ماوەی دەساڵان بەبێ کاسبی وقوت و خۆراك مایتەوە، ئەوا هەرگیز پشت لەوەدەست هێنانی زانست و زانیاری مەکە، چونکە تۆ ئەگەر وازت هێنا لە زانست و زانیاری بێکومان ژیان وگوزەرانیت تەسك وناخۆش دەبێ، هەروەك خوای گەورە فەرموویەتی: ﴿ وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ أَعْمَىٰ ﴾ طه: ١٢٤ واتە: کەسێك پشت لە ئاینی من بکات لە قورئان و زیکرو یادی خوا – ئەو لە دنیادا ژیانێکی تەسك وناخۆشی بۆ هەیە.

-لە خوا پەرستیدا زۆر هەوڵ بدە، بەکەمێك ڕازی مەبە مەگەر بە زیاتر لەو کەسانەی کە دەیکەن – واتە: تۆ لە هەموو کەسێك زیاتر بیکەوە پێشبڕکێیان لەگەڵ بکە، چونکە خەڵکی عەوام ونەزان ئەگەر تۆ نەبینن کە زیاتر لەوان خواپەرستی دەکەیت ئەوا بە پیاوێکی خراپ ناوت دەبەن و دەڵێن: ئەگەر ئەو بەو شێوەیە ئەو هابێ دەبێ ئێمە چۆن بین؟

هەوەها واگومان دەبەن کە تۆ بەو عیلم وزانستە هیچ سوودێکت نەکردووە، تەنها ئەوە نەبێ کە بە پیاوێکی نەزان ونەفام لەقەلەم نادرێت.

-ئەگەر چوویتە شارێك کە پیاوانی زانای تێدابوون ئەو شارە مەکە هی خۆت بەڵکو کەسێك بە لەو شارە، بۆ ئەوەی بزانن کە تۆ خۆت بەگەورەی

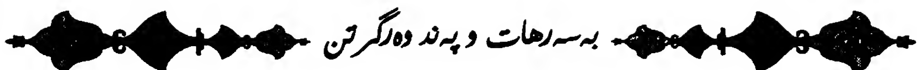

ئەوان دانانێت ونیازت نییە ببیت بەگەورەیان، ئەگەر نا بە هەموویان بۆت هەڵدەستن و دەنگت لەسەر بەرز دەکنەوە تانە لە ڕێڕەوت دەدەن، ئەو کاتەش خەڵکی عەوام سەیرت دەکەن و لە پێش چاویان تانە لێدراودەبیت و هیچ سوودێکی نابێ.

-لەگەڵ خوادا، بۆ ئەوەی بتوانیت هەمیشە لەگەڵ خوا بیت وبێ ئاگا نەبیت لەکاتی تەنیایی و نەهێنی دا وەك ئاشکرایی لە پێش چاوی خەڵك چۆن دەبینرێت ئەوهاش بە لە کاتی تەنیای، بارودۆخی پیاوی زاناش هیچ کاتێ چاك نابێ تاکو دیارو پەنهانی وەك یەك نەبن.

-لە هەڵس و کەوت دا دەڵێ: وریا بە زۆر پێنەکەنیت چونکە دڵت دەمرێ، زۆر قسە لەگەڵ ئافرەتان مەکە و زۆریش لەگەڵیان دامەنیشە چونکە بەوەش دڵت دەمرێ و لێیان فێری ژیری نابیت، زۆر بە لەسەر خۆیی و بەخاوی مەڕۆ چونکە بۆی هەیە خەڵکی بڵێن پیاوێکی لە خۆبایی و خۆبەگەورەزانە، هەروەها لە کارەکانت پەلە مەکە، کەسێك لە دواوە بانگت بکات وەڵامی مەدەرەوە چونکە ئاژەڵان لەدواوە بانگی یەکتر دەکەن، ئەگەر قسەت کرد بە هات و هاوار قسەمەکە ودەنگت بەرزمەکەرەوە هەمیشە هێمن ولەسەر خۆیی بۆخۆت هەڵبژێرە، بۆ ئەوەی لەلای خەڵك گران وسەنگین بیت.

-لە نێو خەڵك زۆر زیکری خوا بکە تاکو لێت فێر ببن وسەیری تۆ بکەن، ئەندازەیەکی تایبەتی بۆ خۆت هەڵبژێرە لە زیکرو قورئان لە دوای نوێژەکانت، سوپاسگوزاربە لەوەی کە ئارامی پێ بەخشی، لە هەموو مانگێك

چەند ڕۆژێك بۆخۆت دەست نیشان بکە بۆ ئەوەی تێدا بە ڕۆژووبیت بۆ ئەوەی خەڵکیش لەوکارەدا شوێنت بکەون، بەو خواپەرستی یە ڕازی مەبەو زیاتر ئەنجامی بدە لەوەی کە خەڵکی عەوام پێ ڕازی دەبن.

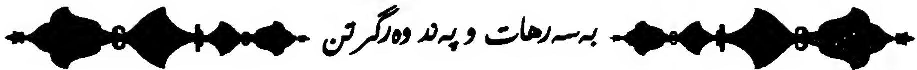
-لە کاتی نوێژدا: هەرکاتێ بانکدەر بانگی دا پەلە بکە بۆ چونە مزگەوت بۆ ئەوەی خەڵکی عەوام بە پێشت نەکەون، خانووەکەت با لە تەنیشت ماڵی کاربەدەستان نەبێ، زۆر ڕێز لە پیاوە ماقوڵان بگرە وەزۆر ڕێز لە ئەهلی عیلم بگرە، هەروەها بە ڕێزو ویقار بە بەرامبەر بە پیاوانی پیرو بەساڵاچوو بەتوندوتیژی قسەیان لەگەڵ مەکە هەوڵ بدە نەرم و نیان بە لە گەڵیان، ئەو خراپەی لە دراوسێکەت دەبینی هەوڵ بدە داپۆشە ولەلای خەڵکی تر باسی مەکە، چونکە ئەو نهێنی یە ئەمانەتە لەلای تۆ، هەرکەسێ: پرس و ڕات لە شتێك پێ بکات تۆ ڕاوبۆچوونت بۆ باس بکە بەمەرجێ کە شارەزاییت لەوبوارە هەبێ وئینجا مەبەستت نزیك بوونەوە بێ لەخوا،

-بەچاوی سووك وبچوکەوە سەیری هیچ کەسێك مەکە، پیاوەتی خۆت بپارێزە لە هەموو ڕوویێك، وریابە نهێنی خۆت بۆ هیچ کەسێك باس مەکە تاکو تاقی دەکەیتەوە و لێ دڵنیا دەبیت، نەوەك زوو نهێنیەکەت بدرکێنێ.

-ئارام بگرە لەسەر ئازارەکانی خەڵك، ڕەوشتت جوان بکە لە گەڵیان، سینەت فراوان بکە لە کاتی هەڵس و کەوت لەگەڵیان، بەرگ و پۆشاکت نوێ بکەرەوە، ولاخێك بۆ خۆت هەڵبژێرە، زۆر خۆت بۆن خۆش بکە

-لە خواردنی خۆت ببەخشە بە هەژاران، چونکە بەڕاستی پیاوی قرچۆك

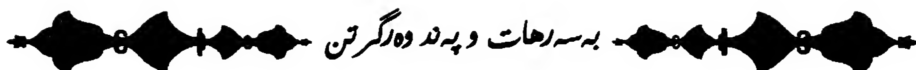
هەرگیز نابێتە گەورەی خەڵك، هاورێکت بۆ خۆت بدۆزەوە کە هەواڵی خەڵکت پێ بڵێ، هەرکاتێ زانیت کە خەڵك تووشی خراپە هاتن هەوڵ بدە زوو چاکی بکەیتەوە لە ناوی بەرە، وەهەرکاتێ چاکەت بینی زیاتر هانیان بدە بۆ چاکەکردن

٤٥٩- میسکی کۆتایی

ئیمامی – القشیری دەفەرمووێ:

هۆی تۆبە کردنی – بشر–ی حافی ئەوەبوو، ڕۆژێکیان لەڕێگادا پارچە کاغەزێکی دۆزیەوە وەکە لەسەری ناوی خوا نوسرابو، خەڵکی بەسەری دەکەوتن، ئەویش هەڵیگرتەوە بەڕێزەوە پاراستی، بەدرهەمێك بۆنێکی کری دای لە کاغەزەکەو بۆ نخۆشی کرد، پاشان خستیە نێو کونی دیوارێك ئینجا ئەوەی بینی کە لە خەودا دەبندرێت، پێیان گوت: ئەی – بشیر– تۆناوی ئێمەت پاك کردەوە ئێمەش ناوی تۆ لە دنیاو قیامەتدا پاك دەکەینەوە.

٤٦٠ - لە خزمەت زانایان ودانایان

-ابن الجوزی دەفەرمویٚ:

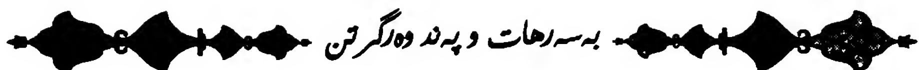
هەرکەسیٚ لەبەرخاتری خوا زمانی خۆی بپاریٚزیٚ لە دنیادا، خوای گەورە زمانی دەکاتەوە بەشایەتومان هیٚنان لە کاتی مردندا، وەهەکەسیٚ زمانی بەرەڵلابکات لە باس کردنی ناموسی خەڵکی و شویٚن ناموسیان بکەویٚت ئەوا لە کاتی مردن وگەیشتن بەخوا زمانی کلیل دەدریٚت وقسەی بۆ ناکریٚت وەناتوانیٚ شایەتومان بیٚنیٚ.

-مالك ی کوڕی دینار دەفەرمویٚ:

ئەگەر قەسوەت ودڵ ڕەقیت بینی لە خۆت، یان خۆشەویستی دنیا و نەویستنی مردن، یان بیٚ بەشی لە رزق و رۆژی ئەوا بزانە کە قسە لە شتیٚك دەکەیت کە پەیوەندی بە تۆوە نەبیٚت.

-یەکیٚك لە دانایان دەفەرموویٚ: وازهیٚنان لە قسەی زیاد وپڕوپووچ بەرهەمەکەی قسەکردنە بە حیکمەت و دانایی، وە وازهیٚنان و خۆپاراستن لە سەیر کردنی ئافرەتی نامەحرەم ترسی خواو ملکەچی لە دڵ دروست دەکات، هەرکەسیٚ وازبیٚنیٚ لە زۆر خواردن ئەوا لەززەت و چیٚژی خواپەرستی وەردەگریٚ، هەروەها وازهیٚنان لە زۆر پیٚکەنین سام و هەیبەت زیاد دەکات، بە خۆپاراستنت لەماڵی حەرام بەهەشت وەدەست دیٚنی، وازهیٚنان لە جاسووسی وگەڕان بەدوای عەیب وعاری خەڵك بەرهەمەکەی چاك بوونی عەیب وعاری خۆتە، وازهیٚنان لە بەدگومانی لەزاتی خوای گەورە

بەرهەمەکەی نەمانی گومان ودووڕوویيە

-لقمانی حەکیم بەکوڕەکەی دەڵێ:

هەرکەسێ بەزەیی بەخەڵك دا بێتەوە ئەوا خەڵکیش بەزەییان بە ئەودا دێتەوە، هەرکەسێ بێ دەنگ بێ سەلامەت دەبێ، هەرکەسێ کردەوەی چاك بکات دەیباتەوە هەرکەسێ کردەوەی خراپ بکات تاونباردەبێ، هەرکەسێکیش جەڵەوی زمانی خۆی لە ژێر دەستی دانەبێ و نەتوانێ بیگرێ ئەوا پەشیمان دەبێتەوە.

-هەروەها لە پەڕاوەکانی (صحف)ی ابراهیم دا هاتووە (علیه السلام) پێویستە لەسەر پیاوی ژیرو عاقل زۆر بینەربێ بەسەردەم و زەمانی خۆی، ڕوو بکاتە کاروباری خۆی بەچالاکی ڕابیبەرێنی وەزمانی خۆی بپارێزێ

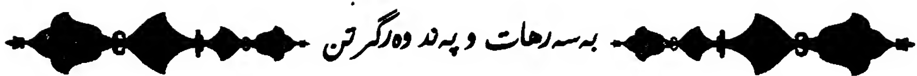
-هەروەها گوتراوە:

براکەم!! وریابە خەڵکی ناشیرین مەکە بەعەیب و عارێك کەڵییان دەبینی، چونکە لەوە دەترسم تۆش تووشی ئەوە ببیت وئەویش چاك بێتەوە[1].

---

(١) بحر الدموع، ا بن الجوزي، لاپەڕە (١٧٣).

٤٦١- هەڵوێستی ئیمامی (عمر)ی کوڕی عبدالعزیز لە کەنیسەی یوحنادا

وەلیدی کوڕی عبدالملك بەشێکی زۆر گەورەی ڕوخاند لە کەنسیەی یوحنا لە دیمەشق بۆ ئەوەی مزگەوتی (الاموی) زیاتر فراوان بکات وەئەو بەشەی کرد بە مزگەوت هیچ حاکم و گەورە و دەسەڵاتدار لەو جۆرە هەڵوێستانە نەیانتوانی کە لە جیاتی ئەمە قەرەبوویێکی تەواو بدەن بە پیاوانی کەنیسە، بەڵام ئیمامی عمری کوڕی عبدالعزیزی خۆی لەگەڵ ئەو دادپەروەری یە ڕەفتار دەکات وڕاستی نیشان بە هەموو جیهان ودەوروبەری ئەدات بەچەند هەڵس و کەوتێکی جیاواز لە ئێمە،

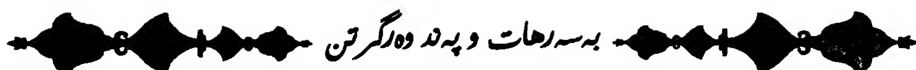
بەڕاستی هەڵوێستێکی گەورە وپیرۆزبوو..

هەستا بە ڕوخاندنی ئەو بەشە زۆری لە مزگەوتی (الاموی) گەڕانەوەی خاکە داگیرکراوەکەش بۆ کەنیسەی یوحنا !!

هەموو زانایان وپیاوە ماقوڵانی دیمەش لەڕێگای شاندی تایبەتی خۆیان ناردیان بۆلای امیر المؤمنین کە پەشیمان بێتەوە لەو بڕیارە و مزگەوتەکە نەڕۆخێنێ، بەڵام امیر المؤمنین هەر لەو ڕۆژەدا بەڵکو هەر لو کاتژمێرە دا کەوەفدیان بۆلای نارد، دەس بەجێ تەنیشتەکەی مزگەوتی ڕوخاندو گێرایەوە بۆ کەنیسە !!

زانایان هیچ ڕێگا چارەیان نەما بۆ پاراستنی مزگەوت و دانەڕماندنی جگە

لەوەی کە دانیشتنیان ئەنجامدا لەگەڵ پیاوانی کەنیسە کە دەبێ ئەو پارچە زەوی یە بدرێتەوە مزگەوت و وەرازی بن بەوە، هەروەها لە مافی خۆیان ولەویەشە وەرگیراوە بۆ مزگەوت دابیەزن، پاشان وەفدی هەردوولا چوون ئەو هەواڵیان گەیاندە خەلیفە عمری کوڕی عبدالعززی کەپیاوانی کەنیسە لە مافی خۆیان خۆشبوون و دایان بە مزگەوت، ئینجا خەلیفە سوپاسی خوای کرد لەسەر ئەوە، وە بڕیاری لەسەردا و پێ ڕازی بوو[1].

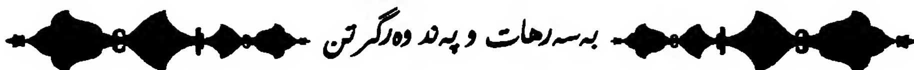
٤٦٢- بۆ (والی مصر)

ئیمامی عمری کوڕی عبدالعززی لەسەردەمی خەلافەتیدا نامەیەك بۆ والی مصر دەنێرێ کە تێیدا نووسرابوو: لەپاشان، هەواڵم پێ گەیشتووە کە خەڵکی حەماڵ لە مصر زیاد لە ئەندازەی خۆی باری گران بار دەکەن لەوشترەکانیان.. هەرکاتێ نامەی منت پێ گەیشت هەواڵ بگەینە ئەو خەڵکە وقەدەغە بکە، کە نابێ زیاتر لەشەش سەد(٦٠٠) ڕیتل بار بکرێت، ئەگەر نا زیاد لە ئەندازە بارەکردن ئەستەمە لەوولاخەکانتان ئەمەش مایەی تووڕەبوونی خوا و تۆڵە وەرگتنەوەیەتی.

---

(١) خلفاء الرسول، خالد محمد خالد (٥٨٠)، دار الجيل.

٤٦٣- سوێند بە خوا من هەرگیز لەبیرم نەچووە

ایاس ی کوڕی سلمە لە باوکی دەگێڕێتەوە دەڵێ: عمری کوڕی خطاب بە ڕێگایەکدا دەڕۆیشت منیش لە بازاڕ بووم، بۆ پێدا ویستێکی خۆی تێبەری وداڕێکی لەدەست بوو، گوتی: ئەی سلمە بەوداره ئەوها شت لە سەر ڕێگادا لادەبەم کە ئازاری خەڵکی دەدات، گوتی: پاشان داڕێکی خشاند بەلاشەمدا تەنها جل وبەرگی منی گرت، واتە: ئازارم پێ نەگەیشت — منیش لەسەر ڕێگادا لامدا، ئەویش خۆی بێ دەنگ کرد ساڵێك تێپەڕی بەسەر ئەوە ئیمامی (عمر)م بینی لەبازاڕ وپێی گوتم: ئەی سلمە ئەمساڵ بەنیازی حەج کردنیت؟

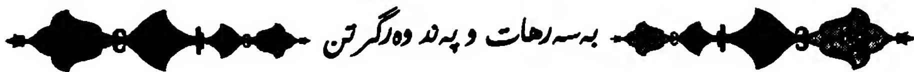
گوتم: بەڵێ ئەی امیری ئیمانداران.

دەڵێ دەستی گرتم وبەری نەدام تاکو منی بردەوە ماڵی خۆی، کە چووینەوە ماڵی کیسەیەکی هێنایە دەر کە شەش سەد (٦٠٠) درهەمی تێدابوو گوتی: ئەی سلمە ئەوە بۆ خۆت بەرەبۆپێداویستی خۆت، وەبزانە کە ئەوە لە تۆڵەی ئەو دارلێدانەیە بوو لە ساڵی ڕابردوو، گوتم سوێند بەخوا ئەی امیری ئیمانداران تاکو تۆ باست نەکردوو بەبیرت نەهێنامەوە هەر لەبیرم نەبوو، عمر فەرمووی: سوێند بەخوا منیش تاکو ئێستا هەرگیز لەبیرم نەچووە[1].

---

(١) صحیح وصایا الرسول، المجموعة الثانیة، سعد یوسف ابو عزیز (٢) (٣١٤).

٤٦٤- خوا پەرست (ربیع ی کوڕی خثیم)

-ڕۆژێکیان کچەکەی پێی دەڵێ:

ئەی باوکەئەوە بۆچی کەمێك ناخەویت..؟

باوکی پێی دەڵێ: ڕۆڵەکەم، باوکت لەوە دەترسی کە لە کاتی شەودا هێرشی بکرێتە سەر.

(سبحانك اللهم.. دەبێ لە هێرشی چ دوژمنێك بترسێ کێ هێرشی دەباتە سەر؟ کەسێك شەوەکەی بەخوا پەرستی زیندوو بکاتەوە تۆبلێی ترسی کەسی هەبێت؟

تەنها ترسی خوا و عەزابی خوا نەبێ...؟)!

یەکێك لە قوتابیەکانی ربیع دەڵێ:

لەوەتەی بیست ساڵە (ربیع)م نەبینیوە قسە بکات مەگەر قسەی ڕاست نەبێ

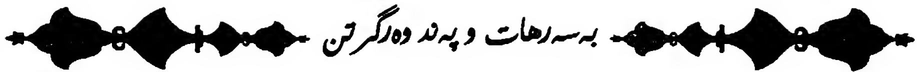
-یەکێکی تر لە هاورێیەکانی دەڵێ:

لەوەتەی بیست ساڵە هاورێتی (ربیع) دەکەم هەرگیز قسەیەکم لێ نەبیستوە کە خەڵکی پێ عەیبدارو ناشرین بکات و ئازاری لێ وەرگرن

-ابو حیان لە باوکی دەگێرێتەوە دەڵێ:

ربیع ی کوڕی خثیم سەردانی مزگەوتی دەکرد وکەسێك دەستی دەگرت

که تووشی نەخۆشی (افلیج) شەلەل هاتبوو، پێیان گووت: بۆ چی لەماڵ نوێژ ناکەیت خۆ مۆڵەتت پێ دراوە کە لە ماڵ نوێژ بکەیت؟ لەوەڵامدا دەیگوت: بێگومان من گوێم لە (حي على الصلاة)ی بانگی نوێژە، ئەگەر ئێوەش دەتوانن، بڕۆن بۆ مزگەوت ئەگەر لەسەر ڕوخسارو سینگیش بێ[1].

٤٦٥- لەوکاتەدا ئەی ابو عبید الله؟!

پیاوێك لە پێش ڕۆژهەڵاتندا هاتە لای ئیمامی شافعی بینی وا سەیری قورئان دەكات، پێی گوت: لەوکاتەدا سەیری قورئان دەکەیت ئەی ابو عبدالله؟!

(واتە: تاکو ئێستا هەرسەیری قورئان دەکەیت؟)

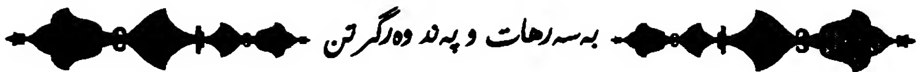
ئیمامی شافعی فەرمووی: بێگومان من لەوەتەی نوێژی خەوتنان (عشا)م کردووە هەر سەیری ئەحکامەکانی قورئان دەکەم![2].

---

(١) قصص العابدین، د. حامد احمد الطاهر، لاپەڕە (٥١).

(٢) ١٠٠٠ قصة وقصة من حياة الأئمة الأربعة، لاپەڕە (٢٥٠).

٤٦٦- داوام لەخەون لێکدەرەوەیەك کرد کە خەوەکەم بۆ لێکداتەوە

ربیع ی کوڕی سلیمان دەڵێ:

گوێم لە ئیمامی شافعی بوو دەیفەرموو:

لە خەودا بینیم پیاوێك هاتە لام وئەوەی کتێب و نووسین بوو لەلام هەمووی هەڵگرت وبەهەوای دادا وپەرت و بڵاوی کردن بەئاسمان، منیش داوام لە خەون لێکدەرەوەیەك (المعبر) کرد کە ئەو خەوەم بۆ لێك بداتەوە، ئەویش گوتی: ئەگەر ڕاست بکەیت لەو خەونەت ئەوا هیچ شارێك نامێنی لە شارەکانی ئیسلام ئیللا زانست و زانیارەکەت لێ بڵاو دەبێتەوە[1].

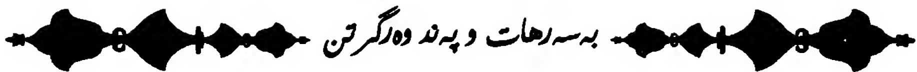
٤٦٧- ئازایەتی زانایان بەرامبەر بە کاربەدەستان

طاووسي کوڕی کیسان ی یمانی یەکێکە لە زانا هەرە بەرێزو پایەدارانی ئیسلام زیاتر لە پەنجا (٥٠) هاوەڵی بینوە چەندین فەرموودەی لێ گێراونەتەوە، زیاتر فەرموودەی لە عبدالله ی کوڕی عباس (رضي الله عنه) گێراونەتەوە، بەرامبەر بە هەموو کەسێك حەق بێژو ڕاست گۆبووە لەترسی دەسەڵاتداران هەرگیز حەق ی نەشاردۆتەوە بەڕاشکاوی گووتویەتی، لەبەردەم دەرگای کار بە دەستان نەوەستاوە و پارەوو پوولی وەرنەگرتووە

---

(١) ١٠٠٠ قصة وقصة من حياة الأئمة الأربعة، لاپەڕە (٢٥١).

لێیان، وەهیچ کاتێ خۆی نەبردۆتە پێشیان تاکو بیناسن و بۆ ڕۆژی تەنگانە بەکەڵکی بێن، لیان بێ باك بووە،

کوڕەکەی بۆمان دەگێڕێتەوە ودەڵێ:

هەردەم بە باوکم دەگووت باوکە پێویستە بۆت کە بچیتە لای کاربەدەست لەلای دابنیشی، سەردەمێك دەچووین بەنیازی حەج کردن، لەڕێگادا لە گوندێکی دابەزین کە یەکێك لە کارکەرەکانی محمدی کوڕی یوسفی لێبوو (کە برای حجاج ی کوڕی یوسف بو) یان ایوب ی کوڕی یحیی بوو، کە پێیان دەگوت: ابن نجیح کە لە هەموو کارەکەرەکان پیس تربوو، ئێمەش نوێژی بەیانیمان لە مزگەوت کرد، لەناکاو ابن نجیح یان ئاگادار کردەوە کە (طاووس) لێرەیە، ابن نجیح هاتە لای ولەبەردەم گاووس دانیشت وسەلامی لێ کرت بەڵام طاووس هیچ گوێی پێ نەداو هەروەڵامیشی نەدایەوە، پاشان چووە لای تەنیشتی چەپەی هەر وەڵامی نەدایەوە خۆی بۆ ئالۆزنەکرد، دەڵێ: کاتێ منیش بینیم کە باوکم ئەوهایە لەگەڵ ابن نجیح هەسەتام چوومە لای ابن نجیح ودەستم گرت وپێم گوت: بەڕاستی باوکی عبدالرحمن (طاووس) تۆی نەناسی بۆیە وەڵامی نەدایەوە ابن نجیح گوتی: بەڵێ: ناسینی ئەو وای کردووە کە ئەوهای لە من کرد (واتە: لەبەر زۆر خواناسینی ئەوها منی فەرامۆش کرد و گرنگی پێنەدام) ئینجا ابن نجیح بەبێ دەنگی ڕۆیشت کاتێ هاتمەوە ماڵێ باوکم ڕووی لە من کردوو زۆر سەرزەنشتی کردم وپێ گوتم تۆ وا گومان دەبەیت کە بە شمشێرەکەت بچیتە لایان وئینجا

زمانی خۆت بۆ ناگیری وناتوانی هیچ قسەنەکەیت؟ [1].

(طاووس) وەلامی سەلامی (ابن نجیح)ی دایەوە بەلام بەدەنگی بەرز وەلامی نەدایەوە تەنها بەبێ دەنگی بۆ ئەوەی واجبەکەی لەسەر نەمێنێ.

٤٦٨- خوای گەروە لە نێو دڵی پیاوی خۆپارێزو داوێن پاکە

وهب ی کوڕی منبە دەڵێ:

بنیٚ اسرائیل پرسیاران لە یەکێك لە پێغەرەکانیان کرد سەبارەت بە خوای گەورە و میهربان کەوا لە کوێ یە؟ وەلە چ ماڵێکە؟ ئایا ماڵێکی بۆ دروست بکەین و تێدا خوا پەرستی بکەین؟

خوای پەروەردگار بە پێغەمبەرەکانی گوتی: قەومەکەت پرسیاریان سەبارەت بە من لێ کردیت کەوا لە کوێم وماڵم لە کوێ یە بۆ ئەوەی من بپەرستن و چ ماڵ وخانووێك بەشی من دەکات؟ بەلام بزانە کە ئاسمان و زەوی بەشی من ناکات و بۆ من فراوان نییە، هەرکاتێ ئەوان ویستیان کە من لەکوێ نیشتەجێمە ئەوا بێگومان من لە نێو دڵی پیاوی ئیماندارو خۆپارێزو داوێن پاکم[2].

---

(١) حلية الاولياء ابو نعيم الاصفهاني بەرگی (٤) لاپەڕە (١٦)

(٢) حلية الاولياء، ابو نعيم الاصفهاني، بەرگی (٤) لاپەڕە (٢٥)

٤٦٩- نەمویست شتێك بخوێن كە بێ ئاگابێ لە زیكری خوا

ابو العباسی كوڕی مسروق دەڵێ: سەردەمێك لەیەمەن بووم نێچیروانێكم بینی ماسی دەگرتن لە یەكێك لە كەنارەكانی دەریادا كچێكی بچوكی (تەمەن ٥-٧) ساڵانی لە تەنیشت خۆی دانابوو، هەركاتێ ماسی یەكی دەگرت و دەیخستە ناو زەنبیلەكە، كچەكەش یەكسەر فڕێی دەدایە ناو ئاوەكەوە، پیاوەكە ئاوڕی دایە و هیچ ماسی نەبینین، بۆیە بە كچەكەی گوت: چیت لە ماسی یەكان كرد؟ كچەكە گوتی: باوكە ئایا نەتبیستووە لە پێغەمبەر (ﷺ) كە فەرموویەتی: (هیچ ماسی یەك بە تۆڕی ماسی گرەوە نابێ مەگەر لە زیكری خوا غافل بوو بێت) منیش نەمویست شتێك بخۆین كە لە زیكری خوا غافل و بێ ئاگا بێ.

كاتێ باوكەكە ئەمەی بیست لە كچەكەی، گریا و تۆڕەكەی فڕێ دایە ناو ئاوەكە [1].

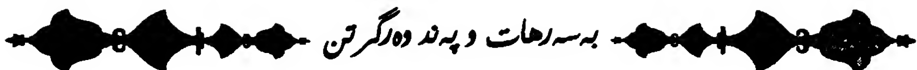
٤٧٠- شەرم دەكەم داوای خواردن بكەم لە خوا

عبدالله ی كوڕی محمدی كوڕی وهب دەڵێ :

یحی ی كوڕی معاذ كچێكی زۆر بچوكی هەبوو، ڕۆژێكیان داوای شتێكی (خواردنی) كرد لە باوكی.

---

(١) صفه الصفوه، ابن الجوزی، بەرگی (٤) لاپەڕە (٥٥٨)

باوكیشی پێی گوت: ڕۆڵەكەم ئەو شتە داوا لە خوا بكە ! كچەكەی ڕووی كردە باوكی وگوتی: باوكە ئایا جێگای شەرم نییە بۆ من كە داوای شتێك بكەم لە خوا كەوا بخورێت؟ [1].شەرم دەكەم داوای خواردن لە خوا بكەم.

٤٧١- سەرەمەرگ

كاتێ مردن هاتە سەر خوا پەرستی زاهید (عبدالله كوڕی ادریس) ناڕەحەتی وئازار بەسەری زۆر بوو، كاتێ دەستی كرد بە هاوارو ناڕەحەتی، كچەكەی گریا، گوتی: كچەكەم: نەگری.. بەڕاستی لەوماڵەدا چوارهەزار جارخەتمی قورئانم كردووە، هەموی بۆ ئەو ڕۆژەیە لە تێیدا بێ هۆش دەكەوم.. وململانێ لەگەڵ گیان كێشان دەكەم..

– عامری كوڕی عبدالله بن الزبير – كاتێ هاتە سەر مردن، هەناسەكانی ژیانی خۆی ئەژماردەكرد، ماڵ وخێزانیشی لە دەوری دەگریان لەناكاو ململانێ و زۆرانبازی لەگەڵ مردن دەكرد، گوێ ی لەبانگ دەربوو بۆ نوێژی مەغریب بانگی دەدا، گیانیشی لەگەردەنی دا بوو، كە زۆر بە ئازار دەردەچوو، كاتێ بیستی كەبانگ درا گوتی: دەستم بگرن.. گوتیان: بۆ كوێ؟ گوتی: بۆ مزگەوت.. گوتیان دەچیتە مزگەوت كە چی لەسەر ئەو حاڵەی؟ گوتی: سبحان الله گوێم لە بانگ ی نوێژ بێ و وەڵامیش نەدەمەوە؟

---

(١) صفه الصفوه، ابن الجوزی، بەرگی (٤) لاپەڕە(٥٥٨)

دەستم بگرن..!!

دەستیان گرت و بردیان بۆ مزگەوت، یەك ڕەكعەت نوێژی لەگەڵ ئیمام كرد، پاشان لە سوجدەكەی دا مرد.. بەڵێ كە مرد لە سوجدە دابو.

- هەروەها عبدالرحمن الاسود لە سەر مردن بوو.. گریا، گوتیان بۆ چی دەگری.. تۆ... تۆ ئەو هابوویت لە خوا پەرستی وعیبادەت.. ملكەچی و زوهدو خۆپارێزی.. گوتی: سوێند بە خوا دەگریم داخی گەورەم لە دەست دانی نوێژو وڕۆژوومە، پاشان هەر قورئانی دەخوێند تاكو گیانی دەرچو،

- یزیدی الرقاش.. كاتێ مردن بووە میوانی دەستی كرد بە گریان.. دەیگوت: كێ بۆت بەڕۆژوو دەبێ، كێ دوعات بۆ دەكات كاتێ مردیت ئینجا شایەتومانی هێنا وگیانی دەروچو[1].

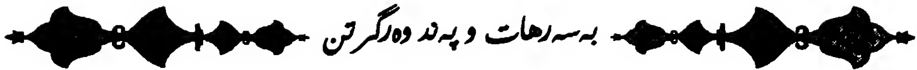
٤٧٢- دڵسۆزی ڕاهیبێك

وهب ی كوڕی منبە دەڵێ: پیاوێك گەیشتە ڕاهیبێك وپێی گوت: ئەی ڕاهیب نوێژكردنی تۆ چۆنە؟

ڕاهیب گوتی: گومان نابەم هەركەسێ باسی بەهەشت ودۆزەخی لەلا كرابێت ئینجا سعاتێكی بەسەردا تێپەڕی بێ كە نوێژی تێدا نەكردبێ، (واتە:

---

(١) جامع رسائل الشیخ محمد العریفي، د.محمود عبدالرحمن العریفي، بەرگی(١) لاپەڕەی(٣٦٥)

هەرکەسێ بە تواوی بزانێ کە بەهەشت ودۆزەخ هەیە ئەوا هەرگیز کاتەکانی بەسەرنابات مەگەر بە نوێژ کردن نەبێ).

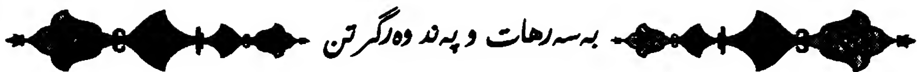
پیاوەکە گوتی: ئەی راهیب چۆن یادی مردن دەکەیت؟

گوتی: هەرکاتێ قاچم دادەنێم یان بەرزی دەکەمەوە من وادەزانم کە مردووم (واتە ئەوها مردن لە خۆم نزیك دەکەمەوە) ڕاهیب بە پیاوەکەی گوت: ئەی پیاو ئەی نوێژی تۆ چۆنە؟

گوتی: من کە نوێژ دەکەم ودەگریم ئەوەندە فرمێسك دەبارێنم گیاو بۆر سەوز دەبێ لەبەر فرمێسکەکانم، ڕاهیب گوتی: بۆچی ئەگەر شەو تاکو بەیانی پێبکەنی وە دان بە تاوانیشت بنێی زۆر باشترە لەوەی کە تۆ بگریت و ڕییابازبی هیچ کردەوەیەکیش لێ بەرزنابێتەوە پیاوەکە بە ڕاهیبەکەی گوت: من وادەبینم کە تۆ پیاوێکی داناو حەکیم بیت ئامۆژگاریم بکە ڕاهیبەکە گوتی: خۆشەویستی دنیا لە دڵت دەربکە و بە تەواوی وازی لێ بێنە، ململانێ لەگەڵ ئەوکەسانە مەکە کە دنیا ویستن، لە دنیادا وەك مێشی هەنگ وایە شتی پاك دەخوات و پاکیش دادەنێنێ و دەیبەخشێ (هەنگوین) ئەگەریش لەسەردارێك بنیشێ ئەوا نایشلەقێنێ، چونکە قورسایی نییە — ئامۆژگاری خەڵك بکە بۆ خوا، وەك چۆن سەگ ئامۆژگاری خاوەنەکەی خۆی دەکات، برسی دەکەن ولێی دەدەن وبەدەری دەنێن بەڵام ئەو هەر ئامۆژگاری دەبەخشێ، ئینجا دەڵێ:

وهب ی کوڕی منبە: هەرکاتێ ئەو بەسەرهاتەی بەبیردێتەوە دەیگوت:

ای لەو عەیب و شوورەییە ئەی وهب سەگ لە تۆ زیاتر ئامۆژگاری خاوەنەکەی بکات بۆ خوا[1].

٤٧٣ - ئامۆژگاری وحیکمەتەکانی ئیمامی شافعی

پێشەوا شافعی (ڕەحمەتی خوای لێ بێ) دەفەرمووێ:

– هەرکەسێك ببێتە قازی ودادوەر بەلام فەقیر و کەم دەرامەت نەبێ ئەوا ئەو کەسە دزە ومالّی خەلّکی دەدزێ.

– ئەگەر زۆر ئیش وکارت لەسەر شان کۆبوونەوە ونەتزانی کامیان بکەیت، ئەوا کامیان لە هەمووی گرنگترە لە ئەو دەست پێ بکە.

– کەسێك نەهێنی خۆی پاراست ئەوا چاکە لە ژێر دەستی یەتی.

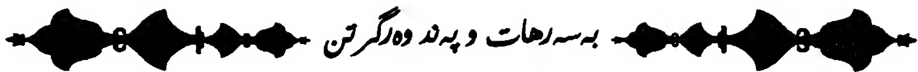
– ئەمە لە مروئەت و پیاوەتی دانییە کە پیاو هەوالّی تەمەنی خۆی بە خەلّك ڕابگەیەنێ و بلّێ تەمەنم ئەوەندەیە، چونکە ئەگەر بچووك بێ بەبێ ڕێزی سەیری دەکەن ئەگەر تەمەنی گەورە بێ دیسان دەلّێن بێ هێزە، باشتر وایە کەس نەزانێ.

– لە هەمو کەسێك زیاتر بەڕێز ترو بەقەدرتر کەسێکە کە ڕێزو قەدری خۆی نابینێ – واتە: خۆی بەلاوە گەورە و ڕێزدارنییە وەلە هەموو کەسێك

---

(١) حلية الاولياء، ابو نعيم الاصفهاني بەرگی (٤) لاپەڕە(٢٧)

گەورە و خاوەن شەرەف تر کەسێکە کە خۆی پێ گەورە وخاوەن شکۆ و شەرەف نەبێ.

– ئەگەر باسی پیاوێکیان کرد وناویان لێ بەرزوبڵاو کردەوە بە کارێك کە پیشەی ئەو نەبێ ئەوا بزانە کە ئەو پیاوە تووشی شکەستی کرا

– پیاوە گەورەکان لە ماندوبووندان.

– کەسێك تووڕە بکرێ وئەویش تووڕە نەبێ ئەوا ئەو کەسەکەرە، بەڵام کەسێك ڕازی بکرێ بەڵام ئەو هەر ڕازی نەبێ ئەوەش بەڕاستی شەیتانە.

– هەرکەسێ: لە هاوڕێتی براکەی ڕاست بکات، ئەوا لە ناخۆشیەکانی دەبووڕێ، وەپێداویستی و ناتەواو یەکانی بۆ پڕدەکاتەوە ویارمەتی دەدات، وەلە هەڵەو خلیسکانی دەبووڕێ.

– هەرکەسێك چاکەیەکت لەگەڵدا بکات ئەوا بزانە کە تۆی بەستاوەتەوە بەڵام هەرکەسێ خراپەیەکت لەگەڵدا بکات بزانە کەو تۆی ئازاد و بەرەڵلاکردیت.

– خوا تۆی بە ئازادی دروست کردوە، تۆش وابە وەك دروستی کردوویت، واتە: نەکەویتە ژێردەستی خەڵك و هەمیشە ئازادبە.

– کەسێ: بڵێ لە هەڵەم ببورە، کەچی هیچ هەڵەیەکی نەکردبێ ئەوا بەخۆی هەڵەی لەسەر خۆی بڕیارداوە

– هەرکەسێك بڵێ قورئان دروست کراوە (مخلوق) ی خوایە ئەوە کافرە

(بەڵكو قورئان كلام و وتەی نەفسی ئەزەلی ئەبەدی خوایە)

– هەرجارێك سەیری كتێبی (موطأ)ی ئیمامی مالكم كردبێ ئیللا شتێكی زیاتری لێی تێگەیشتووم

– گەورەترین كەس لەدوای پێغەمبەر (ﷺ) ابو بكرە پاشان عمرە پاشان عثمان پاشان (علی)یە.

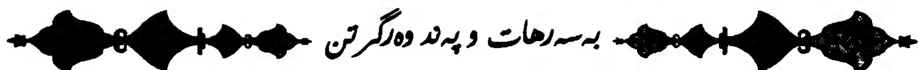
– ئیمان و باوەڕ قسەو كردارە، بەخوا پەرستی زیاد دەبێ، بەگوناهو تاوانیش كەم دەبێتەوە، پاشان ئەو ئایەتەی خوێندەوە (ویزداد الذین امنوا ایمانا) المدثر(٣١).

– هەركاتێ لە كتێبەكانی من شتێكتان بینی كە پێچەوانەی قورئان و فەرموودەی پێغەمبەربوو ئەوا بزانن كە من لێ پەشیمانم.

– چ ئاسمانێك سێبەرم لێ دەكات وە چ زەوییەك ڕامدەگرێت كاتێ فەرمودە یەكم لە پێغەمبەرەوە ڕیوایەت كرد و ئینجا قسەم پێی نەكرد و بڵاوم نەكردوە؟

– هەركاتێ فەرمودەیەكی پێغەمبەر (ﷺ) صحیح وڕاست بوو ئەوە مەزهەب وڕێرەوی ڕاستەقینەی منە.

– كەسێك حەسوودی وئیرەیی بە خەڵك ببات، لە ناو پەشیمانی وحەسرەت بەدرێژایی دەمێنێتەوە، وەدرێژە دەدرێ بە ئاهو حەسرەتی هەروەها پلەو پایەی گەورە و ناوداریش لەدەست دەدات.

– هەرکارێك لە پوختی ئەنجام بدرێت هەرگیز وشك وبێ بەر نابێ

– هەرکەسێك بەرگ و پۆشاکی خاوێن ڕاگرێ خەمی لەدڵ کەم دەبێ وهەرکەسێ بۆنی خۆی خۆش بکات عەقلی زیاد دەبێ.

– ابو محمد کوڕی کچی ئیمامی شافعی دەڵێ: پرسیارم کرد لە باوکم (ئیمامی شافعی) گوتم: ئەی باوکە داوای چ زانستێك بکەم؟

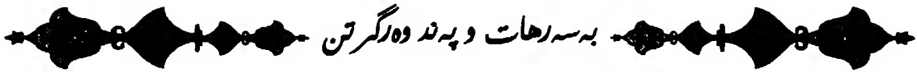
فەرموی: ڕۆڵەکەم: بزانە کە شیعر هۆنینەوە پیاوی بەرز نزم دەکات وەپیاوی نزمیش بەرزدەکات، وەزانستی (النحو) ئەگەر گەیشتیە ئامانج ئەوا دەبیتە پیاوێکی بەڕێزو خاوەن ئەدەب، وەزانستی میرات (الفرائض) هەرکاتێ خاوەنەکەی پێی گەیشتە ئامانج ئەوە بۆتە مامۆستای حیساب، وەزانستی فەرمودەش (علم الحدیث) یان فەرمودە گێڕانەوە و لەبەر کردن، ئەوا لەکاتی تەواو بوونی تەمەنی مرۆڤ بۆی دەبێتە بەرەکەت و دێتەلای، زانستی (فقه) شەرع بەراستی بۆ پیرو گەنج، گەورەی هەمو زانستەکانە.

– هەرگیز نەبەڕاست نەبە درۆ سوێندم نەخواردووە.

– هەرکەسێك کەسێکی بە نهێنی ئامۆژگاری کرد ئەوا بەڕاستی ئامۆژگاری کردووە و ڕازاندوویەتی یەوە، بەڵام کەسێك بە ئاشکرایی و لە ناوخەلك ئامۆژگاری کەسێك بکات ئەوا سەرزەنشت و خیانەتی لێ کردووە.

–لە هەمووکەسێك ستەمکار تر لە نەفسی خۆی، کەسێکە، کەوا باڵی ملکەچی و خۆبەکەم زانین دادەنێ بۆ کەسێك کە ڕێزی نەگرێ، وەزۆر حەز بە خۆشەویستی کەسێك بکات کە سوودی بۆی نەبێ، وەستایشی کەسێ

وەربگریّ کە نایناسیّ.

– سەخاوەت و بەخشین وڕێز هەمیشە عەیب و عاری دنیا و قیامەت دادەپۆشن بەمەرجێك شتێکی بیدعە و خوارفیاتی لەگەلّ تێکەلّ نەبیّ

– هەرکەسێك حەز بکات کە خەلّکی بەچاك باسی بکەن، باگومانی خۆی چاك بکات بەرامبەر بە خەلّك.

– زیاد لە ئەندازەی خۆی ڕێزم لە هیچ کەسێك نەگرتووە.

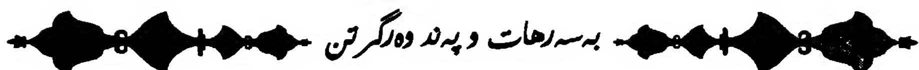
– کەس رییاء ناناسیّ مەگەر پیاوێکی دلّسوز نەبیّ، الله اکبر.

– هەرکەسێك حەز بکات کە خوا دەرگای دلّی بکاتەوە و وەحیکمەتی پیّ ببەخشیّ، ئەوا باهەمیشە حەز لە تەنیایی وکەم قسە کردن و واز هێنان لە تێکەلّی پیاوانی کەم عەقل بکات، هەروەها ڕقی لەو زانایانە ببێتەوە کە ئینساف و یژدان وڕێزیان نییە.

– لە هەمو توێشووێك بە سوودتر تەقواو خۆپارێزی یە وەلە هەمووی بەزیان و زەرەتر ستەم و سنوور شکاندنە.

– سەردەمێك بەسەر خەلّکدا دێت ئەگەر لەشەودا زەوی هەموی ببێتە دینار وەکو ڕایەخ ڕاخرابێت، وەلە سەر هەموو دینارێك نووسرابیّ (لا اله الا الله من اخذها دخل النار) واتە: هەرکەسێك هەلّیبگرێتەوە دەچێتە دۆزەخ، ئەوا بەیانی دەبینی کەیەك دیناریش لەسەر زەوی نەماوە هەمو هەلّگیراوە.. صدقت.. !! ڕاستت کرد ئەی پێشەوای دنیا و دین.

- چاکەی دنیاو قیامەت لە پێنج شت دایە.

دەوڵەمەندی لە ناخی دڵەوە، ئازارنەدانی خەڵك، پەیداکردنی ماڵی حلال، پۆشاکی خۆپارێزی، متمانەبوون بەخوا لە هەمو کاتێك.

- ئەگەر زانایان لە ڕۆژی دوایی دا دۆست وەلی خوا نەبن ئەوا خوا هیچ دۆست و وەلێکی نییە.

- پرسیار کرا لە شافعی: کەی پیاو دەبێ بەزانا؟

فەرمووی، هەرکاتێ لە زانستەکەی ڕاستەڕێ بوو وەشارەزاییێکی تەواوی پەیدا کرد ئینجا کاری بەوزانستە کرد، هەروەها خۆی ئاریش کرد بۆ هەمو زانستەکان ئینجا بیری کردەوە لەو زانست و زانیاری یەی کە لێی فەوتاوە، ئەوا لەو کاتەدا دەبێ بە پیاوێکی زانا.

- وریا بە نەچیتە شارێك کە پیاوێکی زانای لێ نەبێ کە لە دینەکەت شارەزابکات، وەدکتورێك کە لە لاشەت ئاگادارت بکاتەوە!

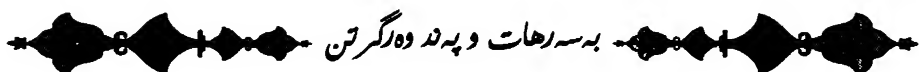
- دووشت هەن خەڵکی لێ بێ ئاگان، پزیشکی وزمانی عرەبی یە.

- سێ شت هەن هیچ پزیشکێك چارەسەری بۆی نادۆزێتەوە بێ عەقلی و نەخۆشی تاعوون و پیری یە.

- زۆر دەترسم لەوکەسەی کە داوای زانست دەکات بەبێ نیەتی چاك کە زانستەکەی سوودی پێ نەگەیەنێ، چونکە هەموو کردەوەکان بەنیەتە.

- جوانی زانایان تەقوایە، خشڵیان ڕەوشتی جوانە، شۆخ وشەنگیان

دەرون پاكیيە.

- داوا كردنی زانست گەورەترە لە نوێژی سونەت.

- هیچ شتێك لەدوای جێبەجێ كردنی قەرزەكان گەورەترنی یە لە داواكردنی زانست، گوتیان: تێكۆشانیش لە پێناوی خوا؟

فەرمووی تێكوشانیش لە پێناوی خوا

- كەسێك ژیانی دنیای بوێت با خۆی بە زانست سەرقاڵ بكات، وەكەسێك ژیانی دوا ڕۆژی بوێت با خۆی بە زانست سەرقاڵ بكات.

- خۆت شارەزا بكە لە شەرع پێش ئەوەی ببیتە گەورەی خەڵك هەركاتێ بوویتە گەورە و سەركردەی خەڵك هیچ ڕێگایەكت نییە بۆ ئەوەی شارەزابیت لە شەرع، واتە: لەسەر سەرقاڵیت ناتوانی خۆت شارەزا بكەیت

- زانست ئەوە نییە كە لە بەربكرێت، بەڵكو ئەوە كە سوود بەخش بێت

- هەژار بوونی زانایان هەژاربوونێكە بە ئیختیاری خۆیانە بەڵام هەژاربوونی نەزانان بە ناچاری یە.

- جیدال و موناقەشەی بێ كەڵك لە زانستدا دڵ ڕەق دەكات هەروەها ڕق وقینە لە دڵ دروست دەكات.

- زانست نەفامی لەلایەن نەفامان هەروەك چۆن نەفامی، نەفامی یە لەلایەن زانانایان.

- هیچ كەسێ: لە زانایان لە خوا ترس نییە.

– تێری (زگ پڕی) لاشە گران دەکات، دڵ ڕەق دەکات زیرەکی لادەبات ومێشك لاواز دەکات، نووستن زیاد دەکات خاوەنەکەی لە خوا پەرستیدا بێ هێزو لاواز دەکات.

– هەرکەسێ بڵێ خواو دنیام خۆش دەوێن ئەوا درۆ دەکات.

– ملکەچی خۆشەویستی پەیدا دەکات، قەناعەتیش ئیسراحەت پەیدا دەکات.

– ئەگەر هاوڕێ یەکت هەبوو بەهەردووك دەست بیگرە، چونکە گرتنی هاوڕێ و هەڵبژاردنی شتێکی زەحمەتە، بەڵام لێی جیابوونەوەی ئاسانە.

– ڕۆژێك پرسیارێکیان لێ کرد لە بارەی مەسەلەیەکی شەرعی ئەویش لێی بێ دەنگ بوو، گوتیان بۆ وەڵام نادەیتەوە؟ فەرمووی بیری لێ دەکەمەوە تاکو نەزانم ئایا خێر لە وەڵامدانەوەیە یان لە بێ دەنگ بوونمە[1].

٤٧٤- پەند وەرگرتن

ئەگەر دەتەوێ خۆشەویستێك بینی کە بەڕاستی بۆ خوا و پێغەمبەری خوابێ گوێ بگرە بۆ ئەو فەرمودەیە کەوا (ابن جریر) لە ابن زید دەگێڕێتەوە دەفەرمووێ :

ڕۆژێکیان پێغەمبەری خوا بانگی عبداللەی کوڕی عبدالله کوڕی ابی کوڕی

(١) دیوان وحکم الامام الشافعی لاپەڕە (٢١٠) (٢٤٧)

سلول کرد وپیێ گوت: ئایا دەزانی باوکت چی دەڵێ؟

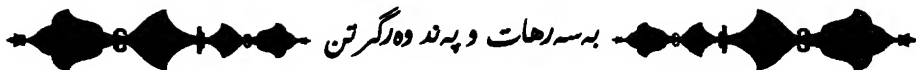
عبدالله گوتی: بە دایك و باوکم بە قوربانت بم، باوکم چی دەڵێ؟ فەرمووێ: باوکت دەڵێ: ئەگەر گەڕاینەوە (مدینە) دەسەڵاتدارو پیاوە گەورەکانمان زەلیل وبێ هێزو بێ دەسەڵاتەکان بەدەردەنێن لە شار!

عبدالله ی کوڕی گوتی: سوێند بە خوا ئەی پێغەمبەری خوا ڕاست دەکات تۆ گەورە و عەزیز و پایەداری ئەویش زەلیل وزەبوون و بێ هێزە، بەڵام کە من لە هەموویان زیاتر چاکەکارم لەگەڵ باوکم، ئەگەر خوا وپێغەمبەر ڕازی بن لەوەی کەسەری ببرم وبیهێنم، ئەوا دەچم سەری دەبڕم دەیهێنم، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی :نەخێر کاتێ موسلمانان هاتنەوە مەدینە لە غەزادا، عبدالله ی کوڕی عبدالله ی کوڕی ابی هەستایە سەر پێ بە شمشێرەکەی بەرامبەر بە باوکی وپاشان گوتی: تۆ گوتووتە: ئەگەر بگەڕێنینەوە بۆ مدینە دەسەڵاتدارەکان بێ دەسەڵاتەکان دەردەکەین؟!

سوێند بە خوا پێت نیشان دەدەم کە گەورەیی و دەسەڵات هی تۆیە یان هی پێغەمبەری خوایە (ﷺ).

سوێند بە خوا سێبەری هیچ ماڵێکت بەرناکەوێ مەگەر ئیزنی خواو پێغەمبەری خوای لەسەر نەبێ.

ئەو باوکەی کە گەورەو سەری دوو ڕووەکان بوو کە نزیك بوو خەڵکی مەدینە بیکەن بە پاشایەکی گەورە پێش هاتنی پێغەمبەر وهاوەڵان بۆ مەدینە، ڕوی کردە تیرەی (خەزرەج) گوتی: ئەی نەوەی خەزرەج دەبینن

کوڕم ناهێڵی بچمەوە ماڵی خۆم!

کوڕەکەی دووبارە پێی گوت: ئەریٚ واللە بەبیٚ ئیزنی خوا و پێغەمبەر ناچیتەوە ماڵیٚ !

هەندێك لە پیاوان چوونە لای پێان گوت سەبارەت بە باوکی بەلآم ئەو هەر دەیگوت: سوێند بەخوا بەبیٚ ئیزنی خوا و پێغەمبەر ناچیتەوە ماڵیٚ، (بەڕاستیش ماڵی لیٚ قەدەغە کردبوو.)

چونەلای پێغەمبەر (ﷺ) ئەو هەواڵەیان پیٚ گەیاند فەرمووی: بڕۆن بەعبداللە بڵێن: با باوکی خۆی بێنێتەوە ماڵی و ڕێگای لیٚ نەگریٚ.

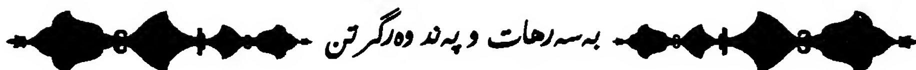
عبداللە گوتی: کەواتە ئێستا فەرمانی پێغەمبەر هات منیش دەڵێم بەڵی ئەوە ئیزنی پێغەمبەرە با بچیتە وە ماڵیٚ.

ئای کە چەندە گەورە و پیرۆزە ئەو خۆشەویستی یەو ولائوبەڕائە بۆ خواو پێغەمبەر (ﷺ) [1].

---

(١) صرخة المنابر، ابراهيم النعمە لاپەڕە (١٠٦)

٤٧٥- هیچ هەژارێکم نەدۆزییەوە

یحیی ی کوڕی سعید کە عاملی عمری کوڕی عبدالعزیز بوو لەسەر وڵاتانی ئەفریقیا دەڵێ

ئیمامی عمری کوڕی عبدالعزیز منی نارد بۆ ئەفریقیا بۆ ئەوەی زەکات بەسەر هەژاران لەوێ دابەش بکەم، کە چوومە ئەوێ گوتم: ئەوەی فەقیر و هەژارە بابێتە لام ماڵی زەکاتم بۆ هێناوە با بیدەمێ، دەڵێ: هیچ هەژارێکم دەست نەکەوت کە زەکاتی پێ بشێ، چونکە عمری کوڕی عبدالعزیز خەڵکی هەموو دەوڵەمەند کرد بوو، منیش هەستام بەو پارەیە چەند کۆیلەیەکم کڕین و پاشان ئازارم کردن[1].

٤٧٦- کەڕوڵاڵێکی ڕەوانبێژ

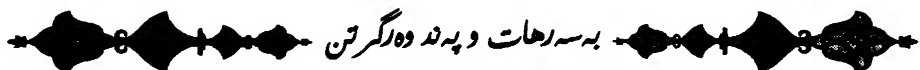
ئەمە یەکێکە لە بەسەرهاتە سەیرو سەمەرەکان، ئەگەر خاوەنەکەی بەدەستی خۆی نەینوسیبایەوە بۆم، گومانم دەبوو کە ڕووینەدا بێت

خاوەنی ئەو بەسەرهاتە خەڵکی شاری مەدینە یە، دەڵێت: من گەنجێکی تەمەن سوێندی سی وحەوت(٣٧)ساڵانم، خێزاندارم ومنداڵیشم هەیە، هەرشتێك حەڕام و قەدەغە بوایە دەمکرد، نوێژم نەدەکرد مەگەر لە بۆنەو ئاهەنگەکاندا نەبایە، ئەویش تەنها بۆ موجامەلەی کەسانێکی تر،

---

(١) صرخه المنابر ابراهيم النعمه لاپەڕە (١٦)

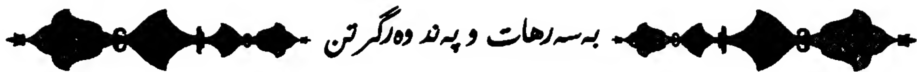
هۆکارەکەشی ئەوە بوو کە من هاوڕێتی کەسانێکی خراپ و جادوو بازم دەکرد، شەیتان لە زۆربەی کاتەکانمدا دەست بەدارم نەدەبوو، کوڕێکم هەبوو لەتەمەنی حەوت سالآن بوو ناوی مەڕوان بوو، کەڕولاڵ بوو، بەلآم لە ئامێزی دایکیدا پەروەردەکرابوو لەسەر ئیمان..

ڕۆژێکیان من و مەڕوان لە مالّەوە بووین من پلانم دادەنا کە لەگەڵ هاوڕێکانمدا چی بکەین، بۆ کوێ برۆین، کات دوای نوێژی مەغریب بوو مەروان دەیویست بدوێت لەگەڵمدا ئاماژەی بۆ دەکردم باوکە بۆچی نوێژ ناکەیت؟!

پاشان دەستی بەرز دەکردەوە بۆ ئاسمان وهەڕەشەی لیّ دەکردم کە خوای گەورە دەمبینێت، ئەو کوڕەم هەندێ جار کە کاری خراپم دەکرد دەیبینیم...

سەرم سوڕما لە ئاماژەکانی، کوڕەکەم لەبەر چەممدا دەستی کردە گریان هەڵمگرت و هێنامە پاڵ خۆمەوە بەلآم ڕایکرد لەدەستم، پاشان ماوەیەکی کەم چووەلای مەغسەلەکەو دەستوێژی هەڵگرت کە پێشتر دەسنوێی نەدەزانی بەلآم فێر ببو لە دایکی یەوە، ئەو دایکەی کە هەمیشە ئامۆژگاری دەکردم بەلآم بیّ سوود بوو، قورئانی پیرۆزی هەموو لەبەر بوو، پاشان مندالّە کە ڕو لەلآ کەم هاتەوە بۆ لام ئاماژەی بۆ کردم کەوا کەمێك چاوەڕوان بم.

لەبەر دەممدا نوێژی کرد، پاشان هەستا قورئانە پیرۆزەکەی هێنا و لەبەر دەممدا داینا و ڕاستە و خۆ بەبیّ ئەوەی لاپەڕەکانی هەڵبداتەوە

کردیەوە پەنجەی خستە سەر ئەو ئایەتە لە سورەتی (مریم-٤٥): ﴿ يَٰٓأَبَتِ إِنِّيٓ أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِّنَ ٱلرَّحۡمَٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيۡطَٰنِ وَلِيّٗا ٤٥ ﴾ .. سبحان الله

واتە: ئەی باوکی بەڕێزم بەڕاستی من دەترسم لەلایەن خوای بەخشەندەوە سزایەك یە خەت بگرێ ئەوکاتە ئیتر دەبیتە هاوڕێ ویاوەری شەیتان.

پاشان دەستی کرد بە گریان منیش لەگەڵیدا گریام هەستایەوە فرمێسکەکانی چاوی سڕیمەوە، پاشان سەرودەستی ماچ کردم پاشان بە ئاماژەکەی کە لە نێوانمداندا هەبوو گوتی: باوکە گیان نوێژ بکە پێش ئەوەی ئەسپەردەی خاك بکرێیت وسزا چاوەڕوانت بێت.

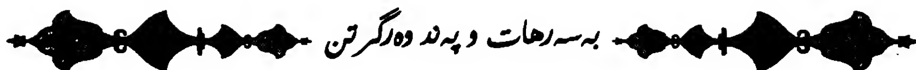
منیش سوێند بەخوا لەسەر سوڕمان وترسێکی زۆر دابووم کە تەنها خوای گەورە دەیزانێ بەخێرایی هەستامەوە هەموو گلۆپەکانم داگیرساند کوڕەکەم زوو بە زوو دوام کەوتبوو بەسەر سوڕمانەوە تەماشای دەکردم، پێ گوتم: واز لە ڕووناکی بێنە با بڕۆین بۆ مزگەوتی گەورە (مەبەستی مزگەوتی پیرۆزی پێغەمبەر بوو لە مەدینە) پێم گوت: با بڕۆین بۆ مزگەوتی نزیك خۆمان، ڕازی نەبوو تەنها بۆ ئەوێ نەبێ، بۆیە چووین بۆ مزگەوتی (نبوی) من زۆر دەترسام چاوی لێم فەرامۆش نەدەکرد بەردەوام سرنجی دەدام، چوینە ڕەوزەی پیرۆزەوە، پڕیش بوو لە خەڵك هەستاینەوە بۆ نوێژی عیشا ئیمام ئەو ئایەتی لە نوێژدا دەخوێند ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّبِعُواْ

خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِۚ وَمَن يَتَّبِعۡ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِ فَإِنَّهُۥ يَأۡمُرُ بِٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِۚ وَلَوۡلَا فَضۡلُ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ وَرَحۡمَتُهُۥ مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنۡ أَحَدٍ أَبَدٗا وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُزَكِّي مَن يَشَآءُۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٞ ﴾ النور: ٢١.

واتە: ئەی ئەوانە کە باوەڕتان هێناوە شوێن هەنگاوەکانی شەیتان نەکەون هەرکەسێ شوێن پیلان وهەنگاوەکانی شەیتان بکەوێ بێگومان ئەوە فەرمان بە کردەوەی خراپ وتاوانباری دەکات، ئەگەر لەبەر فەزڵ ومیهری خوا نەبوایە هیچ کەسێکی لە ئێوە پاك ناکردەوە وەهەرگیز لە خراپە و تاونباری خاوێنی نەدەکردنەوە، دەمتوانی بەهۆی گریانەوە کۆنترۆڵی خۆم بکەم مەڕوانیش لە پاڵمدا دەگریا لە کاتی نوێژەکەمدا مەروان کلێنکسێکی دەرهێنا فرمێسکەکانی منی دەسڕیەوە، دوای نوێژیش هەر دەگریام وئەویش فرمێسکی دەسڕیمەوە هەتا نزیکەی یەك سعاتی تەواو لە حەرەمی پیرۆزدا دانیشتم تاکو مەروانی کوڕەم پێی گوتم: بەسە باوکە مەترسە!! بەهۆی زۆرگریانمەوە ترسا بوو.. گەڕاینەوە بۆ ماڵەوە ئەوشەوە گەورەترین شەو بوو لەلام، خێزانم ومنداڵەکانم ئامادەبوون هەمویان دەستیان کرد بە گریان نەشیان دەزانی چی ڕویداوە.. مەڕوان بە زمانی ئاماژە پێی گوتن: باوکم لە حەڕەمی پیرۆز نوێژی کرد... خێزانم زۆر دلشاد بوو بەوهەواڵە، بەراستی ئەوە بەرهەمی پەروەردگارە چاکەکەی ئەوبوو،

ئینجا بەسەر هاتی خۆم ومەڕوانم بۆی گێڕایەوە، پێم گوت: سوێندت دەدەم بەخوا ئایا تۆ فێرت کردبوو کە ئەو ئایەتە لەناو قورئان بکاتەوە؟ سێ

جار سوێندی خوارد کە ئەو فێری نەرکدووە..

بەو شێوەیە بەردەوام بووم لەسەر نوێژو خواپەرستی و وازم هێنا لە هەمو هاوڕێکی خراپ، وەبەختەوەرترین ژیان بەسەر دەبەم لەگەڵ منداڵ و خێزانم، بە تایبەتی مەروانی کەڕولاڵم کە زۆر خۆشم دەوێت.

چۆن نا.. لە کاتێکدا ڕینمایکردنم لەسەر دەستی ئەوبوو[1].

٤٧٧- ڕۆژوانێك ژیانی منی گۆڕی

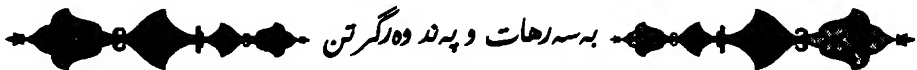
پێش ئەوەی ئەو بەسەرهاتەی خۆمتان بۆ بنێرم دوو دڵ بووم بەڵام ویستم بە هەمو مرۆڤێك بڵێم کە دەیخوێنێتەوە، نزیکی مرۆڤ لە پەروەردگاری یەوە پێوەرێکی گەرمی هیە، ئەندازەی نزیکی و دوری لە خوای خۆیەوە دەزانێت.

کاتێك منداڵ بووم باوکم دایدەنام کە گوێ لە هەندێ سورەتی کورت بگرم بە دەنگی (شیخ عبدالباسط عبدالصمد) کاتێ گوێم لە دەنگی بوو دەگریام و نەمدەزانی بۆ، تا ئەو ڕادەیە کە بە دەنگی ئەو سورەتە کورتانەم لەبەر کردبوو، کاتێ قورئانم دەخوێند لەسەر ئاوازو دەنگی ئەو دەمخوێند، ژیان بەو شێوەیە تێپەڕی تاکو تەمەنم گەیشتە چواردە ساڵی، هەنگاو بە هەنگاو وردە وردە لە خوا دووردەکەوتمەوە، تا ئەو ڕۆژە هاتە پێشەوە کە ویستی خوا وابوو کە بیهێنێتەوە یادم ئەم گەردوونە خاوەنێکی هەیە توانای

---

(١) چیرۆکەکانی ڕێنمایی، عمر وخالد لاپەڕە (٣٠) چ (٣) ٢٠١٢ ز

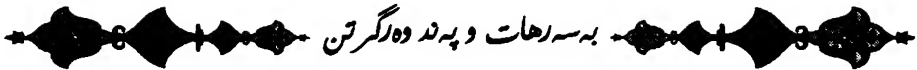
بەسەر هەموو شتەکاندا دەشکێت، توانای ژیان و مردنی زیندووەرانی هەیە،

من لە پۆلی سێیەمی ناوەندی بووم، لەگەڵ سەرەتای سالی خوێندندا هەوالی وەفاتی برا گەورەکەمان پێگەیشت چونکە من و دایك و باوکم لە شارێکی تر بووین، ئەو هەواڵە بۆ من وەك هەورە گرمەیەك وابوو بەلام زۆر نەدەگریام، دلم وەکو بەردی لیّ هاتبوو، لەوکاتەدا قورئانم نەدەخوێندو نوێژیشم نەدەکرد، وە زۆر دووربووم لە پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی، کاتیّ گەراینەوە خاکی نیشتمان، براکەم گەشتی کردبوو بۆ مالی هەتا هەتایی ئەوە یەکەمین رۆژم بوو کە بۆ مصر بێم و بالآم پۆشی بێت، جاران کە دەهاتمەوە بۆ مصر یەکەم شت سەر پۆشەکەم فریدەدا، رۆیشتین بۆ گورستان بۆ زیارەتی تەنها لەویّ گریام و هەموو شتێکم هاتەوە یاد بیرم کردەوە کە پێویستە چی بکەم ئەگەر من لە جیّ ئەو بم، چی بکەم ئەگەر بەسەر پردی (صراط) دا تێپەرم تەنها ئەوە بۆیەکەم جار بوو کە هەستم کرد کە (صراط) چی یە، وەهەر ئەوساتە بریارم دا کە بالآم بپۆشم وپابەندبم پێیەوە، بۆیە ئیتر لە کەناری تێچوونەوە رزگاریان کردم ودەستیان گرتم، بەرودیاریکردنی ئامانج لە ژیاندا، لێیانەوە مانای خۆشەویستی خوا فێر بووم، وەفێری مانای دلسۆزی لە کارو کردەوە و گریان لەترسی خوا، وەئەوەی رێنمایی کردم دوای خوای گەورە ئەو برایەم بوو، دەخوازم لە خوایە کە بەفەزلی ئەوەوە رێنمایی کرام بۆ راستە شەقام کەوا رێنمای هەموان بکات پێش ئەوەی ئەو رۆژە دابێت کە پەشیمان بوونەوە هیچ سوودێکی نییە[1].

---

(١) چیرۆکەکانی رێنمایی، عمرو خالد لاپەرە (٦٧)

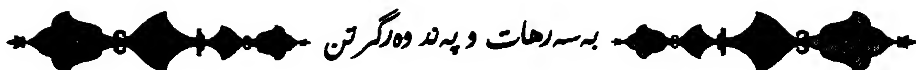
٤٧٨- هەموی بۆت بە خێرو سەدەقە دەژمێردرێت

ڕۆژێکیان خەلیفە هارون الرشید داوای کرد لە چێشت لێنەرەکەی کەوا گۆشتی وشتری بۆ ئامادە بکات، بەڵام بۆی ئامادە نەکرد، لەبەر ئەوەی لەو ڕۆژەدا هیچ وشترێکیان سەرنەبڕیبوو، دوای سەردەمێکی زۆر داوای کرد کە گۆشتی وشتری بۆ ئامادە بکەن، ئەمجارە بۆیان ئامادەکرد ئینجا پێیان گووت: ئەی خەلیفە ئایا دەزانیت خەرجیەی ئەو چێشتە چەندە کە ئامادەمان کردووە بۆت؟

رشید گوتی: چواردرهەم، گوتیان نەخێر چوارسەد هەزار درهەم، گوتی: بۆچی؟

پێیان گوت: پێشتر داوات کرد کە گۆشتی وشترت بۆ ئامادە بکرێت بەڵام ئامادە نەکرا، لەوەتەی ئەو ڕۆژەوە تاکو ئێستا ئێمە هەموو ڕۆژێکی وشترێك سەردەبڕێن تۆش هیچ کات داوات نەکردووە مەگەر ئەمڕۆ نەبێ، بۆیە خەرجی ئەو هەموو وشترە لەو ڕۆژەدا تاکو ئێستا گەیشتۆتە چوارسەد هەزار درهەم، هارون الرشید کە ئەمەی بیست زۆر ناڕەحەت بوو یەکسەر هەستاو هیچی لە گۆشتەکە نەخوارد وە دەستی کرد بە گریان و هەموو دابەش کرد بەسەر هەژاران، وەلەو ڕۆژەدا تاکو ئێوارە هەردەگریا، ابو یوسف ی قازی هاتە لای گوتی: خێرە ئەی امیری ئیمانداران ئەوها دەگری؟ ئەویش باسی زێدەڕویی خۆی بۆ کرد کە چەندەماڵی بەزایەدایە و لەبەر ئارەزوی خۆی کە تەنها یەك پاروی بەبەرکەوتووە، ابو یوسف گوتی: ئەو خەرجیەی کە کردتان

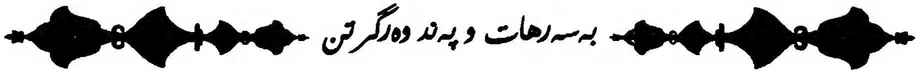

لەو خوادرنە ئایا خەڵکی خواردیان یان فڕی درا؟ گوتیان: نەخێر هیچی بەزایە نەچووە هەموومان بەخشی بە هەژاران، ابو یوسف گوتی: کەواتە ئەی امیری ئیمانداران موژدەت لێ بێ بە پاداشتی ئەو خێرو سەدەقەیە کە خوای گەورە پێ بەخشی لەو ماڵ و سامانەی کە خەرجی دەکەیت لە پێناوی خوا، وەهەروەها بەوەش کە خوا ئەوترس و گریانەی پێ داویت چونکە دەفەرموێ (ولمن خاف مقام ربە جنتان) واتە: بۆ ئەوە کەسە هەیە کە لە خوا دەترسێ دوو باخچەی بەهشتی پڕ لە نازو نیعمەت لەلای خوا.

ئینجا لەو کاتەدا خەلیفە هاتەوە سەرخۆی وەبەتەواوی هێور بووەوە، داوای خواردنی کرد، وە خواردنی ڕۆژی کردە خواردنی شەو، واتە نانی نەخوارد تاکو بوەشەو[1].

(١) سیره وتاریخ هارون الرشید، مرزوق بن سالم الغامدی.

٤٧٩- داوای دوو شاهیدی داد پەروەری لی کرد

ابو بکری مروزی دەڵێ: ڕۆژێکیان لەگەڵ ئیمامی احمدی کوڕی حنبل دەرچووین بۆ مزگەوت، کاتێ چووە مزگەوت هەستایە سەرپێ بۆ ئەوەی نوێژ بکات، بینیم دەستی خۆی لە نێو لەچکەکەی هێنایە دەر بەدوو پەنجە ئاماژەیەکی کرد، کاتێ نوێژی تەواو کرد گوتم: ئەی ابو عبدالله بینیم تۆ بە دوو پەنجە ئاماژەیەکت کرد کە چی نوێژت دەکرد؟ فەرمووی: ئەوە شەیتان بوو هاتە لام و پێی گوتم: لەکاتی دەسنوێژ هەردووک قاچت نەشۆردن و ئەودە سنوێژەت ناتەواوە، منیش پێم گوت: بڕۆ دوو شاهیدی عەدل (دادپەروەر)م بۆ بێنە کە قاچم نەشۆردوونە ئینجا باوەڕت پێ دەکەم[1].

شەیتان لەگەڵ زانایان هەمیشە بەزیوە وقەت سەرناکەوێ لە فریودانیان.

٤٨٠-ئاوی گەرم

ابو بکری مروزی دەڵێ: بە ئیمامی احمدم گوت: من زۆر جار بانگ دەکرێم بۆ شۆردنی مردوو لە ڕۆژێکی زۆر سارد، وەئاوی گەرمیش دەمێنیتەوە لەبەر شۆردنی ئەو مردووە، ئایا بە کاری بێنم بۆ دەست نوێژ و غوسل؟

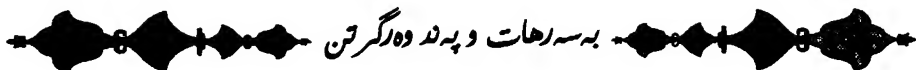
فەرمووی: نەخێر، ئەمە بە پارەو خەرجی ماڵ گەرم کراوە وەك بڵێی ئیمامی احمد ڕای وایە کە بگەڕێندرێتوە بۆ واریسەکان، ئەمەش بەڕاستی وەرع و خۆپارێزی یە[2].

---

(١) ١٠٠٠ قصة وقصة من حياة الائمة الاربعة، لاپەڕە (٢٧٣)

(٢) ١٠٠٠ قصة وقصة من حياة الائمة الاربعة، لاپەڕە (٢٧٢)

٤٨١- خەلیفە پەند وەردەگرێ

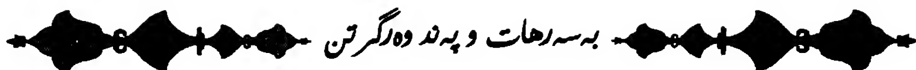
خەلیفە هاورن الرشید یەکێك بوو لە وانەی کە زۆر ئامۆژگاری وەردەگرت لە هەرکەسێك بووایە، وە دەگریا لەوکاتەی کە گوێ لەوەعزو ئامۆژگاری دەگرت لەسەر دەمی خەلیفە پیاوێك هەبوو ناوی عبداللە ی کوڕی عبدالعزیز ی عومەری بوو، ڕۆژێك ئامۆژگاری خەلیفەی کرد ولە ئامۆژگاریەکەی درێژەی پێ دا.. بەخەلیفەی گوت کە لەسەرکێوی (صفا) لە مەکەی پیرۆز ڕاوەستابوو، سەیر کە چەند خەڵك لە دەوری کەعبەی پیرۆزن؟

خەلیفە گوتی: زۆر

عبداللە گوتی: هەموویان لە ڕۆژی دوایی دا پرسیاریان سەبارەت بە خۆیان لێ دەکرێت، بەڵام تۆ پرسیاری هەموو ئەوانەت لێ دەکرێت دەڵێ: لەوکاتەی هارون الرشید زۆر گریا خەڵکی دەهاتن بەمەندیل و لەچکەکانیان فرمێسکیان بۆ دەسڕییەوە،

پاشان عبداللە پێ گوت: ئەی هاورن پیاوی واهەیە زۆر زێدەڕۆیی لە خەرجی ماڵ دەکات ئینجا بەو هۆیەوە قەدەغەی ماڵ خەرج کردنی (الحجر)ی لەسەر دادەندرێت کەچی ماڵ و پارەی خۆیەتی، بەڵام چ دەڵێی سەبارەت بەوەی کە ماڵ و پارەی خەڵك خەرج دەکات وزێدەڕۆیی تێدا دەکات؟ ئینجا عبداللە ڕۆیشت و خەلیفەی بەجێ هێشت بە چاوی گریانەوە، لەبەر ئەوەی لێی قەدەغە کرد کە زێدەڕۆیی لە ماڵی موسڵمانان بکات، بەڵام خەلیفە ئەو ئامۆژگارییەی لێ وەرگرتن بەڕاشکاوێ لە پێش چاوی خەڵك وەستی بە

تاوان کرد و ئینجا دەگریا لەسەر ئەو تاوانەی، ڕەحمەتی خوای لێ بێ.

– هەروەها جارێکیان زانایەکی بە ناوی (ابن السماك) پێی گوت: ئەی امیر المؤمنین تۆ دەمریت بەتەنیا، وەبەتەنیا دەچیتە نێو گۆڕ، وەبەتەنیاش زیندوو دەبییتەوە، کەواتە ئاگات لەو ڕاوەستانە بێت کە لەبەر دەم دەستی باڵای خوای گەورە یە و ڕاوەستان لە نێوان بەهەشت و دۆزەخ، کاتێ قاچەکان خلیسك دەبەن وەپەشیمانی دروست دەبێ، ئینجا کە خەلیفە ئەمەی بیست زۆر گریا و پەندی وەرگرت [1].

٤٨٢- ئەگەر تۆ بە حەزرو ویستی خۆت دەڕۆی مەڕۆ وڕاوەستە

دوای ئەوەی بەسەرکردایەتی عەمری کوڕی عاص موسڵمان دەرگاکانی هەموو شارو قەڵاو دێهاتەکانی میسریان گرت دوای فەترەیەك ئاوی ڕووباری نیل بەرەوکەمی ڕۆیشت، خەڵکی میسریش چوونە لای عەمری کوڕی عاص تاوەکو مۆڵەتیان بدات کە خووە ساڵانەکەیان ئەنجام بدەن کە بریتی بوو لەوەی کچێکی جوانیان دەهێنا و بەپۆشاکێکی جوان وگرانبەها دەیانڕازاندەوە پاشان فڕێیان دەدایە نێو ڕوباری نیلەوە، بەڵام عەمر داواکەی لێ قەبوول نەکردن، بۆیە نامەیەکی بۆ خەلیفەی ڕاشید عمری کوڕی خطاب نارد لە هەواڵەکانی میسری ئاگاداکردەوە، لەبەرامبەریش دا، ئەمیری ئیمانداران نامەیەکی بۆ نارد کە تێیدا نووسیبووی: ڕاستت کرد و ئافەرین کە

---

(١) سیره وتاریخ هارون الرشید، مرزوق بن سالم الغامدی

ڕێگەت پێ نەدان و چاکت پێکا، چونکە ئایینی اسلام ڕۆخێنەری هەموو بیرە پوچەکانی پێش خۆیەتی، هەروەکو چۆن نامەیەکی تریشی بۆی ناردبوو، کە عەمەری کوڕی عاص کردیەوە تێیدا نووسرابوو، (لە بەندەی خوا عومەری ئەمیری ئیمانداران بۆ ڕوباری نیلی میسر لە پاشان ئەگەر تۆ بەحەزو ویستی خۆت وبەدەسەلات دەڕۆی مەڕۆ ڕاوەستە، بەڵام ئەگەر بە فەرمانی خوای تاك و بەدەسەڵات دەڕۆی وخوا دەتجولێنی ئەوا داوای لێ دەکەین کە بتبات بەڕێوە و بتجولێنی و زیادت بکات (عەمری کوڕی عاص)یش نامەکەی فڕێ دایە ناو ڕوباری نیلەوە بینیان بەویستی خوا ئاوەکە گەشەی کردووە و زیادبووەوە [1].

٤٨٣- ئازایەتی فێرخواز

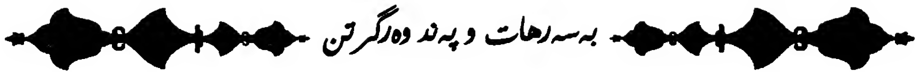
ڕۆژێك هاوەڵان لە خزمەت پێغەمبەردا (ﷺ) دانیشتبوون فەرموی: مسوڵمان وەك دارێك وایە کە گەڵاکانی ناوەرێن ئایا کێ دەزانێ ئەودارە چییە؟

هاوەڵان – ئامادەبوان هیچیان ئەیانزانی، عبدالله ی کوڕی عمر (رضي الله عنهما) لەوێ بوو، بەڵام شەرمی کرد وەڵام بداتەوە لە دڵی خۆیدا گوتی: ئەوە دارخورمایە، بۆیە لە ڕوی نەهات باسی بکات چونکە لە هەموویان بچوکتر بووە.

خەڵکی گوتیان: ئەی پێغەمبەری پێمان بڵێ ! فەرمووی: دارخورمایە..

---

(١) چیرۆکی ئادابە ئیسلامیەکان (٢٠-٢١) چاپی یەکەم

پاشان عبدالله کوڕی عمر بە باوکی گوت: من دەمزانی بەڵام لە ڕووم نەهات باسی بکەم، عمر فەرموی: ئەگەر باست بکردایە زۆرم پێ خۆش بوو[1].لە کۆنەوە گوتوویانە: هەموو باوکێك حەز دەکەن کوڕەکەیان لە خۆیان بەڕیز و گەورەتر بێ.

٤٨٤- وەڵامدانەوەی خوا

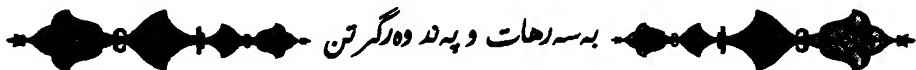
لە یەکێك لە کوڕی زیکردا، یەکێك لە ئامادەبووان گوتی: من دەزانم کەی خوای گەورە یادم دەکات !! کاتێ ئەوەی گوت لەسەر هاوەڵانی وەك بریسکەیەك وابوو، چۆن دەبێ خواپەرستێك بانگەشەی شتی وا بکات بۆ خۆی؟ بۆیە زۆر بە سەرسووڕمانەوە لێیان پرسی؟ گوتی: هەرکاتێ من یادی خوام کرد ئەویش یادم دەکات پاشان فەرموی: (فاذکروني اذکرکم) واتە: ئێوە یادم بکەن منیش یادتان دەکەم، سەرسوڕمانەکەیان نەما کە زانیان ئەو ڕاست دەکات، پاشان خواپەرستەکە قسەیەکی نوێ کرد ودیسان قسەی پێ بڕین، گوتی: من دەزانم کەی خوای گەورە وەڵامم دەداتەوە ! گوتیان دەزانی کەی خوای گەورە وەڵامت دەداتەوە؟ گوتی: بەڵێ، گوتیان: چۆن دەزانی؟ گوتی: کاتێك دڵە خورپەم بێت، دڵم بترسێت، پێستم گرژبێت و چاو فرمێسك بڕێژێ ودەست بکەم بە دوعای وپاڕانەوە دەرگای دوعام بۆ بکرێتەوە پاشان دەزانم کە خوای گەورە وەڵامم دەداتەوە، هاوەڵان زانیان ئەو جارەش ڕاست دەکات[2].

---

(١) رواه البخاری

(٢) چیرۆکی ئادابە ئیسلامیەکان لاپەڕە (٣٣٠-٣٣١)

٤٨٥- نوستن لەم رچاوی خەڵك

یەکێك لە ئەمیرەکان کچی پاشایەکی خواست، کە زۆر جوان و دڕەوشت بەرز بوو، ڕۆژێك ئەمیر لەگەڵ هاوسەرەکەی دانیشتبوو گاڵتە و یاری لەگەڵ دەکرد تاکو خەو تینی بۆ هێنا ونووست، هاوسەرەکەش بە خەوتووی جێی هێشت وڕۆیشت بۆ دەرەوە بەڵام زۆر بەلەسەرخۆیی نەوەك ئەمیر بەخەبەر بێت لەو خەوە، ئەمیرەکە بەخەبەر هات دەبینی هاوسەرەکەی لەلای نەماوە، زۆر بەتوندی تووڕەبوو بانگی کرد و ئەویش هات، پرسیاری لێ کرد بۆچی بەخەوتووی منت بەجێ هێشت و ڕۆیشتیت؟

پێی گوت: ئەوەی باوکم فێری کردووم ئەوەیە، کە لەگەڵ نووستوودا دانەنیشم وەلە شوێنێکدا نەخەوم کە خەڵك دانیشتوون، ئای لەو ئامۆژگاری یە زێڕینە کە بەڕاستی لەگەڵ دەقی وەسیەتی پێغەمبەرە (ﷺ) کە جابر دەفەرموێ: پێغەمبەر نەهی کردووە کە مرۆڤ لەسەر بانێك بخەوێت کە پەرژین وشورەی نەبێ[1].

---

(١) البخاری ریوایەتی کردووە – چیرۆکی ئادابەئیسلامیەکان لاپەرە(٥٤١)

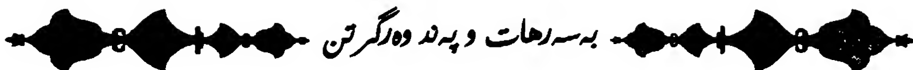

٤٨٦- منداڵێکی ڕەوان بێژ

لەسەردەمی خەلافەتی پێشەوا عمری کوڕی عبدالعزیز شاند(وفد)ی هەموو شارێك دەهاتن بۆ لای خەلیفە، جارێکیان شاندی دانیشتوانی وڵاتی حیجازهاتن منداڵێکیان ئامادە وپێشکەش کرد بۆ قسەکردن لەبەرامبەر خەلیفە، ئیمامی عمر فەرمووی: ئەی منداڵ بالە تۆ بە تەمەنتر و گەورەتر قسە بکات، منداڵەکە گوتی: ئەی ئەمیری ئیمانداران مرۆڤ بە دوو شتە بچوکەکەیەوە دەناسرێت واتە: بە دڵی و بەزمانی، کاتێ خوا زمانی پاراوو دڵێکی پارێزراوی پێدا کە شتی لە بیر نەچووە وە، بەراستی ئەوە شایەنی قسە کردنە، ئەگەر کاروبارەکان بە پێی تەمەن دابەش بکرانایە ئەوا لە تۆ بەتەمەن ترو گەورەتر هەبوو کە لە تۆ شایان ترە بۆ پۆستی خەلافەت، عمر فەرموی: ڕاست دەکەیت خوا ڕەحمت پێ بکات، منداڵەکە گوتی ئەی امیری ئیمانداران ئێمە نوێنەرین هاتووین بەمەبەستی پیرۆزبایی نەك بۆ ئێش و کاری تایبەتیمان، هەرکەس لە ئێمە بە ئارەزووی خۆی هاتووە، نەك بە زۆری ولە ترسان !! چونکە لەوەتەی ئێمە بووین و لە ڕۆژگاری تۆدا نەترساوین، ئەوەی داوامان کرد بێ بەدەستمان گەیشتووە، عمر زۆر سەری سوڕما لە قسەی ئەو منداڵە پرسیاری کرد تەمەنی ئەو منداڵە چەندە؟ گوتیان: ١٠ ساڵانە، عمر فەرموی ئەو منداڵە لە سەرەوەی پلەی خۆی داینێن وپلەی بەرزتر بکەن چونکە بەندە ئەگەر کەسێکی ئاسایی بێت بێگومان ئەوها پلەی بەرز دەبێتەوە وە بە هۆی جوانی و ڕێکی قسەکانی یەوە[1].

---

(١) چیرۆکی ئادابە ئیسلامیەکان لاپەڕە (٤٢٧)

٤٨٧- زەردەخەنە

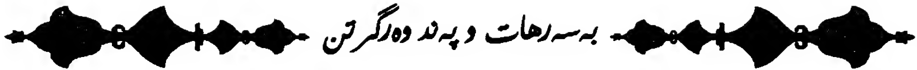
هاوەڵی ڕێزدار (ابو الدرداء) ڕەزای خوای لێ بێت، هەرکاتێ قسەی بۆ خەڵك دەکرد ویان قسەی لەگەڵ دەکردن بە پێکەنین و زەردەخەنەیەوە قسەی دەکرد ڕۆژێکیان دایکی پێی گوت: ڕۆڵەکەم خۆت والێمەکە کە خەڵك بڵێن پیاوێکی گەوژەو نەزانە بەهۆی زەردەخەنەتەوە لە قسەکردن بە دایکی گوت (هیچ کاتێ: پێغەمبەری خوام نەبینیوە کە قسە بکات بۆ خەلك ئیللا بە پێکەنین و زەردەخەنەیی نەبێ) رواه الامام احمد.

بەوشێوە زەردەخەنەی دەکرد لەقسەکردنیدا چونکە شوێن سونەتی پێغەمبەر دەکەوت، خۆی دەڕازاندەوە بە ئاکارە جوانەکانی، زەردەخەنە خستنە ناو دەم و چاوی کەسانی تر خێرو چاکەیە، با موسڵمان قسە لەگەڵ کەسی تر نەکات بە ڕووێکی گرژو داخراوەوە، بەڵکو بە ڕووێکی کراوەو پڕبێ لە زەردەخەنە کە موژدە و ئومێد دەکات بە بەریدا، زەردەخەنە لەقسەکردندا بواری پەیوەندی دەڕەخسێنێ وسەردەکەوێت بەسەر هەموو تووڕەبوونێکدا هەروەها لە خۆبەگەورە زانین ڕزگاری دەکات[1].

---

(١) بەدەستکاریەوە لە چیرۆکی ئادابە ئیسلامیەکان لاپەڕە (٤٢٤)

٤٨٨- خواتۆبەت لیٚ وەرگریٚ

ابو سعيد دەڵیٚ: یەکیٚ لە پیاوەچاکان گێڕاویەتیەوە دەڵیٚ: ابو الحارث ی ئەولاسی پێی گوتم: دەزانی سەرەتای تۆبەکردنم چۆن بوو؟ گوتم: نەخێر، گوتیٚ: من لاوێکی جوان و ڕێك وپێك بووم، لەو کاتەی کە بیٚ ئاگابووم لە خوا پیاوێکی نەخۆشم بینی لەسەر ڕێگایەك کەوتبوو، لێی نزیك بوومەوە وپێم گوت: حەزت لە چیيە؟ گوتی: هەنار، چووم هەنارم بۆی هێنا، کاتیٚ هەنارەکەم لە پێشی دانا سەری بەرزکردەوە بۆلام، گوتی: خوا تۆبەت لیٚ وەرگریٚ، دەڵیٚ نەبووە ئێوارە یەکسەر دڵم گۆڕا لە هەموو ئەوشتانەی کە لەسەری بووم لە گوناهو تاوان و ڕابواردن، وەزۆریش ترسی مردن هاتە دڵم و پیٚ پابەند بووم، وازم هێنا لە هەمو شتیٚ:، ویستم بڕۆم بۆ حەج دەستم کرد بە ڕۆیشتن لەشەودا، لە ڕۆژیش لە ترسی فیتنە و ئاژاوە خۆم دەشاردەوە لە خەڵك، لە ڕێگا دەڕۆیشتم لە ناکاو بەلای کەسانێك تێپەڕیم کە عەرەقیان دەخواردەوە، کاتیٚ منیان بینی تەریق بوونەوە منیان لەلای خۆیان دانیشاند و خواردن و خواردنەوەیان بۆ هێنام گوتم: پێویستم بە قەزای حاجەتە، منداڵێکیان نارد لەگەڵم تاکو شوێنم پیٚ نیشان بدات، کاتیٚ لێیان بەدوور کەوتمەوە بە منداڵەکەم گوت: تۆ بڕۆ بۆ لای ئەوان من شەرم دەکەم لە تۆ، ئەویش ڕۆیشت لەوکاتەدا کەوتمە ناو دارستانێك دەبینم دڕندەیەکی لێیە، گوتم: ئەی خوایە خۆت دەزانی من وازم لە چی هێناوە و بۆچ دەڕۆم، شەڕو خراپەی ئەو دڕەندەیەم لەسەر لابدە، دەڵیٚ: یەکسەر دوڕندەکە ڕۆیشت منیش گەڕامەوە لەلای ئەوان ڕۆیشتم و ڕێگای (مەکە)م گرتە بەر بەو کەسانە گەیشتم کە سوودیان لیٚ وەربگرم لە زانایان پیاو ساڵحان[1].

---

(١) الف قصة وقصة، هاني الحاج بەرگی (١) لاپەڕە(٥١٤)

٤٨٩- جوانی بێ دەنگی

پیاوێکی داناو حەکیم هەبوو کاتی ویستبای قسە بکات لە کۆڕێك ئیزنی وەردەگرت – هەمیشە سەر بە خۆ دەستی بە قسە کردن نەدەکرد و زیاتر گوێ دەگرت لە خەڵك، دەیگوت: ئەگەر لەگەڵ پیاوی نەزان ونەفام دانیشتیت بێ دەنگ بە، وەئەگەر لە گەڵ پیاوی زاناو شارەزا دانیشتیت هەر بێ دەنگ بە وگوێیان بۆ بگرە، چونکە بێ دەنگیت لە کۆڕی نەزانان نەرم ونیانیت زیاد دەکات، وەبێ دەنگیت لە کۆڕی زانایان زانست و زانیاریت زیاد دەکات[1].

٤٩٠- لە خزمەت (ابو الدرداء)دا

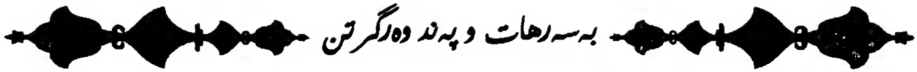
راشدی کوڕی سعد دەڵێ: ابو الدرداء دەیگوت: هیچ دیاریەکم پێ نەبەخشراوە خۆشەویستر بێ لەوەی کە سەلام لە خەڵکی بکەم یان سەلامم لێ بکرێت، وەهیچ هەواڵێکم پێ نەدراوە سەرسام تربێ لە هەواڵی مردن.

– هەروەها دەفەرمووێ: گومان ودوودڵی لە کوفرەوەیە، گریە و زاری کردن لەسەر موسیبەت و نەهامەتی کرداری نەفامی یە، هۆنینەوەی شیعریش مۆسیقاو ئاوازی شەیتانە، غەل و غەش پشکوێ گەرمی ئاگری دۆزەخە، عەرەق تەواوی هەموو تاوانەکان، گەنجی بەشێکە لە شێتی، ئافرەتیش چەکی شەیتانە، خۆبەگەورە زانین خراپترە لە شەڕوخراپە، خراپترین خواردنەکان خواردنی ماڵی هەتیوە، خراپترین کاروکاسبی پەیداکردنی ماڵە

---

(١) الف قصة وقصة هاني الحاج بەرگی (١) لاپەڕە (٣٤٨)

بە مامەڵەی ڕیبا، خۆشبەخت و بەختەوەر کەسێکە کە ئامۆژگاری لە غەیری خۆی دەگرێ، لاییدە و خراپەکاریش کەسێکە کە لە ناو زگی دایکیدا پیاوێکی خراپ و لاییدەبێ

- ڕۆژێك ابو الدرداو بە ئافرەتێکی زمان پاراوو زۆر بڵێی گوت: ئەگەر لاڵ و بێ زمان بوایت بۆ تۆ باشتربوو[1].

٤٩١- گەورەیی قورئان خوێندن

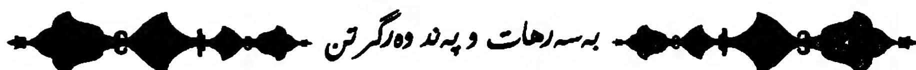
ئیمامی یافعی دەفەرمووێ: ئیمامی احمدی کوڕی حنبل فەرمویەتی: خوای گەورەم لە خەودا بینی، لە ڕیوایەتێکی تردا هاتووە، دەڵێ: نەوەد و نۆ جاران خوای گەورەم لە خەودابینوە بۆ جاری سەدەم پرسیارم لێ کرد گوتم: ئەی خوایە بە چی نزیکەکان لێت نزیك دەبنەوە؟ فەرمووی: بە خوێندنەوەی کەلامی من – قورئان – گوتم لەماناکەی تێبگات یان تێ نەگات؟

فەرموی: بەتێگەیشتن و بەبێ تێنەگەیشتن[2].

(١) الزهد، الامام احمد بن حنبل الشيباني لاپەڕە (١٧٠)

(٢) ارشاد العباد الى السبيل الرشاد لاپەڕە (٦٧)

٤٩٢- وشترە ونبووەکە

پیاوێکی دەشتەکی وشترێکی سووری کڕیبوو ڕۆژێکیان لێی ون دەبێ، هەتا تاریکایی شەودا دێت و بەدرێژایی شەویش بەدوایدا دەگەڕێ بەڵام هەرنایدۆزێتەوە.

لە کاتی نوێژی بەیانیدا پیاوەکە دەچێتە مزگەوت، دوای ئەوەی پێغەمبەر (ﷺ) نوێژی بەیانی بە موسڵمان دەکات و پیاوەکەش هەڵدەستێ وپرسیار لە خەڵکی دەکات سەبارەت بە وشترەکەی، بەدەنگێکی بەرز هاوار دەکات ودەڵێ: هەرکەسێ وشترێکی سووری لەوشێوەیە دۆزیەوە کە لێم ون بووە با ئاگادارم بکاتەوە:

پێغەمبەر (ﷺ) کاتێ ئەمەی بیست زۆر تووڕە بوو پێی گوت: (لا وجدت انما بنيت المساجد لما بنيت له)[1].

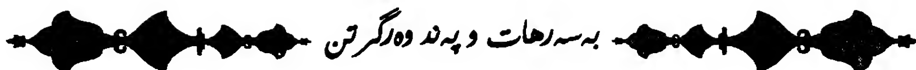
واتە: دەك نەیدۆزیەوە، مزگەوت بۆ ئەوە دروست کراوە کە بۆی دروست کراوە، واتە بۆ خواپەرستی نەك بۆ بانگەوازی کردنی بۆ شتی ون بوو.

پاشان پێغەمبەر (ﷺ)بۆ هاوەڵانی ڕون کردەوە لە بارەی پرسیارکردن و بانگەوازی کردن بۆ شتی ون بوو لەناو مزگەوتدا فەرموی: (من سمع رجلا ينشد (يسأل عن) ضالته في المسجد فليقل: لا ردها الله عليك فان المساجد لم

---

(١) رواه مسلم

تبن لهذا)[1].

واتە: هەرکەسێك گوێ لێ بوو کە پیاوێك بانگەوازی بۆ شتی ون بوو دەکات، بڵێت خوا بۆت نەگێڕێتەوە چونکە مزگەوتەکان بۆ ئەوە دروست نەکراون

– هەروەها کڕین و فرۆشتنیش بەهەمان شێوە، دروست نییە ئەنجام بدرێن لە مزگەوتدا.

پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێ:

(اذا رایتم من یبیع او یبتاع (یشتري) في المسجد فقولوا: لا اربح الله تجارتك)[2].

واتە: ئەگەر کەسێکتان بینی لە ناو مزگەوتدا کڕین و فرۆشتنی دەکرد ئەوا پێی بڵێن: یاخوا ئەو کڕین و فرۆشتنەت هیچ خێرو قازانج نەکات.

٤٩٣- کۆمەڵێك بەرەو بەهەشت وکۆمەڵێکیش بەرەو دۆزەخ

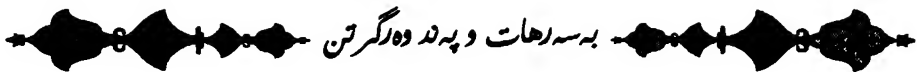
ئیمامی عمری کوڕی عبدالعزیز (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) کاتی بیری مردنی دەکردەوە وەك چۆن باڵندە ڕایدەکرد و باڵەکانی لێك جیا دەبوەوە ئەویش ئەوها ترسی لە دڵدا زیاد دەبو ڕادەپەڕی و دەگریا تاکو

---

(١) رواه مسلم

(٢) رواه الترمذي

فرمێسکەکانی ڕیشی تەڕدەکردن، شەوێکیان زۆر گریا و دانیشتوانی ماڵەکەی هەموی بەگریان خستن، کاتێ خانەوادەکەی پەندو ئامۆژگارییان وەرگرت لەو گریانە (فاطمة)ی خێزانی پرسی ئەی امیر المؤمنین بە باوکم بە قوربانت بم بۆ چی دەگری؟ فەرموی: بیری ئەوەم کردەوە کاتێ خەڵکی لێك جیادەبنەوە بەرامبەر بە خوای گەورە دەبن بە دوو کۆمەڵ، کۆمەڵێك بەرەو بەهەشت کۆمەڵێکیش بەرەو دۆزەخ ئینجا کە ئەوەی بە خێزانەکەی گوت هاوارێکی کردو لە هۆش خۆی چوو[1].

٤٩٤- بۆ چی نەگریم..؟

سفیان الثوري (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرمووێ:

ڕۆژێکیاتن کوڕی زیکرو ئامۆژگاریم بەستابوو، سعیدی کوڕی سائیب ی طائفی لەوێ بوو، زۆر دەگریا تاکو بەزەییم پێی هاتەوە، گوتم: ئەی سعید بۆ چی ئەوەندە دەگری؟ کە چی گوێت لە منە باسی پیاوانی چاك و ئەهلی خێر دەکەم بۆتان؟!

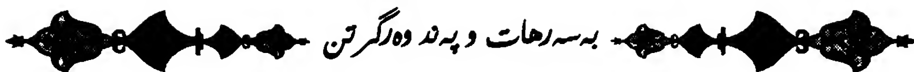
گوتی: ئەی سفیان چۆن نەگریم و بۆچی گریانم لێ قەدەغە دەکەیت کاتێ باسی پیاوانی چاك وپلەکانیان دەکەیت کە چی من لە ئەوان دابڕاوم ودوورم لەوان! سفیان گوتی: بەڕاستی حەقی خۆیەتی کەوا بگری[2].

---

(١) تعال نبك لنطفئ بحارا من نار، عبدالرحمن السنجري، لاپەڕە(٢٧)

(٢) تعال نبك لنطفئ بحارا من نار، عبدالرحمن السنجري، لاپەڕە (٤٠)

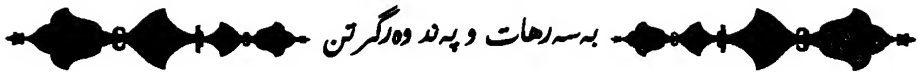
٤٩٥- بیرکردنەوە لە مردن دڵەکان ڕووناك دەکاتەوە

دەگێڕنەوە کە جارێکیان ئەسکەندەی (ذو القرنین) بەلای گوندێك تێپەڕی کە دانیشتووانی هیچ شتێکیان نەبوو لە پێداویستیەکانییاندا، وەگوڕی مردوەکانیان لەبەردەم ماڵەکانیان هەڵدەکەندبوون، هەموو ڕۆژێك دەچوونە لای گوڕەکان پاکیان دەکردنەوە، وەخواپەرستیان ئەنجام دەدا کە هیچ خواردنێکیشیان لەلانەبوو جگە لە پووش و بەلاش و گیای سەرزەوی نەبێ، ذوالقرنین ناردی بە شوێن پیاوێکیان ئەویش بانگی پاشایەکەیان کرد بەلام پاشا وەلامی ذوالقرنین ی نەدایەوە وگوتی: من و ئەو لێك دوورین، ذو القرنین چووە لایان وپێانی گوتی: حاڵتان چۆنە؟ من دەبینم کە هیچ شتێکتان نییە نەپارە.. نەزێڕ.. نە زیو وەهیچ خۆشی و نیعمەتی دنیاتان لەلانییە.

پاشا گوتی: نازو نیعمەتی دنیا کەس تێری لێ نەخواردووە ژو القرنین گوتی: ئەی بۆ گوڕتان لەبەردەم ماڵەکانتان هەڵکەندوون؟ پاشا گوتی: بۆ ئەوەی لە پێش چاوانمان بێت، کە سەیری دەکەین بیری مردن لەدڵمان نوێ بکرێتەوە و خۆشەویستی دنیاش لە دڵەکانمان سارد بێتەوە ئەو کاتە سەرقاڵمان ناکات لە خواپەرستی ذو القرنین گوتی: بۆچی خواردنتان بەس پووش وگیایە؟ پاشا گوتی: لەبەرئەوەی پێمان ناخۆشە زگمان بێتە گۆڕی ئاژەلان، چونکە چێژی خواردن لە گەردەن تێناپەڕێ ئینجا پاشا دەستی درێژ کرد بۆدەلاقەیەك و کەللەسەرێکی مرۆڤی هێنایە دەر لەبەردەم ذو القرنین ی دانا، پێ گوت: دەزانی ئەمە سەرکی کێیە؟

ئەمە سەرکی پاشایە کە، لە پاشاکانی دنیا، کەستەمی کردووە لە

خەڵکەکەی دەوروبەری وەکاتی خۆی هەموی لە کۆکردنەوەی دنیادا خەرج کردووە لەناکاو خوا گیانی لێ وەرگرتۆتەوە و ئاگری دۆزەخی کردووە بە شوێنی ئەو، ئەمەش سەرکی ئەوە.

پاشان دەستی درێژ کرد بۆ دەلاقەیکی تر کەللەسەرێکی تری هێنایە دەرو لەبەردەم ذوالقرنین ی دانا وگوتی: دەزانی خاوەنی ئەو سەرەکێیە؟

خاوەنی ئەو سەرە یەکێکە لە پاشا دادپەروەرو بەرەحم و بەزەییەکان بەرامبەر بە خەڵکەکەی، زۆر خۆشەویست بوو لەولاتەکەی لەناکاو خوا گیانی لێ وەرگرتەوە و بەرەو بەهەشتی برد وپلەی بەرزکردەوە.

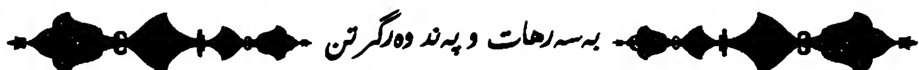
لە پاشان دەستی خستە سەر سەری ذو القرنین وگوتی: بینیت ئەو دوو سەرە چۆن بوون ئەو سەرەش هەروا دەبێ، واتە: دادپەروەر دەبێ یان ستەمکار دەبێ – ذوالقرنین کە ئەمەی بینی دەستی کردە گریان زۆر بە توندی گریا دەستی لە ملی پاشا کرد و لە سینگی خۆیەوە ناو گوتی: ئەگەر ئارەزووت هەیە لە هاورێتی من ئەو گەورێتی و وەزارەتی خۆمت پێ دەدەم و هەموو دەسەلاتەکەمت لەگەڵ دەکەمەنیوە، پاشا گوتی: زۆر دووووورە.. حەزم لەوەنییە، ذو القرنین گوتی: بۆچی؟

پاشا گوتی: لەبەر ئەوە خەڵکی هەمووی رقیان لێتە بەهۆی ماڵ و دەسەڵاتت، بەڵام هەموویان دۆستی منن بەهۆی قەناعەت و فەقیری و هەژاری[1].

---

(١) تعال نبك لنطفئ بحارا من نار، عبدالرحمن السنجري، لاپەرە(٦٨)

٤٩٦- دەرمانی تاوان

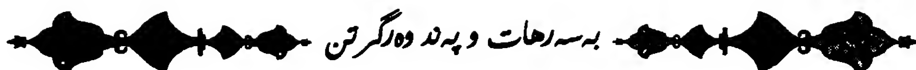
یەکێك لە پیاوچاکەکان دەڵێ: کاتێ پرسیاری لێ کرا سەبارەت بە تۆبەکردنی لە گوناهو تاوان، ئەویش گوتی: ڕۆژێکیان بیرم لە تاوانەکانم کردەوە، وەبیرم لە کەمترغەمی و دوا ڕۆژی خۆم کردەوە، بینیم واتەمەنم بەرەو کەمی دەڕوات وتاوانیشم هەر زیاد دەبن و دواڕۆژیش لێم نزیك دەبێـەوە، وەهەرگیز نەفسم تۆبە وەرناگرێ، بۆیە دەبینم تووشی بەڵایەك هاتووم کە شاخەکانیش بۆیان هەڵناگیرێ، لەماڵ دەرچوم بیرم لە حاڵە خراپەکەم دەکردەوە، بەلای دکتۆرێك تێپەریم کە خەڵکێکی زۆر دەوریان دابوو لێی، هەریەکە باسی نەخۆشی و داوای دەرمانی نەخۆشیەکانی خۆی دەکرد، منیش پێم گوت: گەورەم، دەرمانی گوناهوتاوانیش لەلات دەست دەکەوێ؟ کەمێك سەری داخست وبێ دەنگ بوو، پاشان گوتی: ئەگەر تاونبار بیزانیبایە تاوان وبێ فەرمانی کێ دەکات دەبوایە پێش تاوانەکەی بتوابایەوە. الله أكبر ما أجمل هذا الكلام....؟

منیش یەکسەر گەڕامەوە ماڵەوە کە بەڕاستی قسەی ئەو دکتۆرە یەکجار زۆر کاری تێکردم، بۆیە پابەندی دەرگای خوابووم تاکو ئێستا[1].

---

(١) الف قصة وقصة، هاني الحاج بەرگی (١) لاپەڕە (٢٨٦)

٤٩٧- کەم وتن

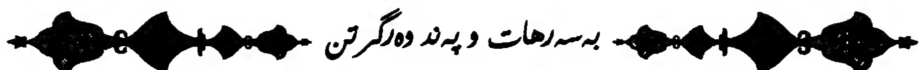
یەکێك لە زانایان کەم خۆربوو جل وبەرگی زبری لەبەردەکرد دنیانەویست بوو، گرنگی بە دنیا نەدەدا تەنها بە دوای زانست و بەختەوەی دەگەڕا بۆ خەڵکی پیاوێك نوسراوێکی بۆی نوسی: تۆ دەڵێی بەزەیی واجبە بەهەموو خاوەن گیانێك، دەی تۆش خاوەن گیان و ڕۆحی بۆ چی بەزەییت نایەتەوە بە گیانی خۆت بەکەم خواردن وجل بەرگی زبر؟! زاناکەش وەڵامی دایەوە وگوتی: سەرزەنشتم دەکەیت لەسەر پۆشینی جل و بەرگی زبرو کەم خواردنم؟ من دەمەوێت بخۆم بۆ ئەوەی بژیم نەك بژیم تاکو هەر بخۆم و خۆم بەخواردن سەرقاڵ بکەم.

پیاوەکەی بۆی نوسی وگوتی: زانیم هۆی کەم خواردنت چی بوو، بەڵام هۆی کەم قسەکردنت چییە؟ ئەی بۆ ڕەزیلی دەکەی بەرامبەر بە خەڵکی بەکەم قسەکردن؟ زاناکە بۆی نوسی گوتی: خوای گەورە دوو گوێ و زمانێکی بۆت دروست کردووە بۆ ئەوەی بیستنەکەت دوو قاتی قسەکردنەکەت بێ نەك بەپێچەوانە قسەکردنت زیاتر بێ لە گوێ گرتنت(١).

---

(١) چیرۆکی ئادابە ئیسلامیەکان، لاپەڕە (٤٣)

٤٩٨- بەزەیی پێغەمبەر (ﷺ) بەهاوەڵەکەی

یەکێك لە موسڵمانان زۆر بە سەختی نەخۆش کەوت لەسەردەمی پێغەمبەردا (ﷺ) نەخۆشیەکەی واتینی بۆ هێنا بوو یەکجار لاواز بێ هێزببو وەکو بێچوێکی بچوکی لێ هاتبو لەبەر نەخۆشیەکەی، کاتێ پێغەمبەر بەمەی زانی خۆی وچەند هاوەلێك (رضي الله عنهم) سەردانیان کرد کاتێ پێغەمبەر چاوی پێ کەوت دڵی بۆی سووتاو بەزەیی پێ هاتەوە پێ گوت: ئایا هیچ دوعایەکت نەکردووە بۆخۆت وداوات نەکردووە گوتی: بەڵی ئەو دوعایەم کرد گوتم: ئەی خوایە سزای قیامەتم بۆ پێش بخە لە دنیادا تۆڵەم لێ وەرگرەوە، پێغەمبەر (ﷺ)زۆر پێی ناخۆش بوو کە بەو جۆرە دوعای کرد فەرمووی: سبحان الله ئەوە لە توانای تۆدا نییە، واتە: کەس لە ئێوە داوا نەکات کە خوای گەورە سزای بۆ پێش بخات ولە دنیادا تۆڵەی لێ وەرگرێتەوە، چونکە هەرگیز بەرگەی ناگرن ئەگەر سزا بێت.

ئەی بۆ چی ئەو دوعایەت نەکرد وبڵێ: (اللهم اتنا في الدنيا حسنة وفي الاخرة حسنة وقنا عذاب النار)[1].

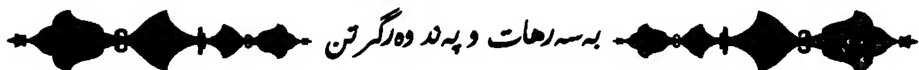
واتە: ئەی خوایە خێروچاکە و پاداشتی دنیا و قیامەتمان پێ ببەخسە و لە ئاگری دۆزەخ ڕزگارمان بکە.

پاشان پێغەمبەر (ﷺ)ڕەحمەت و سۆزی جۆڵاو لە خوا پارایەوە کە شیفای بدات، خوای گەورەش شیفای بۆ هێنا و لەو نەخۆشیە چاك بوەوە.

---

(١) رواه المسلم

٤٩٩- دیاری

ڕۆژێك دووپیاو لە شامەوە هاتن بۆ مدینە پرسیاریان دەربارەی هاوەڵی ڕێزدار (سلمان الفارسی) دەكرد، كاتێ پێی گەیشتن گوتیان: لەلای براكەتەوە لە شامەوە هاتووین بۆ لات، فەرموی: ئەی كوا ئەو دیاری كە بە ئێوەی داوە بۆ من؟ گوتیان: دیاری بە ئیمە نەناردووە.

سلمان گوتی: لەخوا بترسن ئەمانەت بگێڕنەوە بۆ خاوەنەكەی گوتیان: هیچی بە ئێمە نەناردووە، تەنها ئەوە نەبێ كەپێی گوتین پیاوێك لە نێوتان دایە، ئەگەر پێغەمبەر (ﷺ)بە تەنیا بوایە لەگەڵیدا هەواڵی كەسی تری داوا نەدەكرد، ئەگەر چوونە لای سەلامی منی پێبگەیەنن، سلمان بەدوو پیاوەكەی گوت: ئەوە دیاری یەكەیەتی چ دیارییێك لەوە گەورەترە؟ سلاّوێكی پیرۆزو بەرەكەت و پاك لەلایەن خوای گەورە[1]. تحیة مباركة طیبة من عند الله.

٥٠٠- لە ترسی وەستان بەرامبەر بەخوا مرد

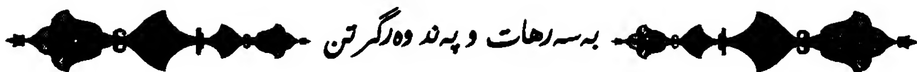
یزیدی الرقاشی دەڵێ :

چوومە لای خواپەرستێك لە شاری البصره – بینیم خانەوادەكەی هەمووی بە دەوری دا كۆبوونەتەوە، ئەویش لەسەرگیان دەروچون بوو خریك بوو دەمرد، باوكی سەیری دەكردو دەگریا، بە باوكی دەگوت: ئەی باوكە

---

(١) رواه الطبراني

پیرەکەم بۆ چی دەگری؟

باوکی دەیگوت: بۆ لە دەست دانی تۆ و ماندووبوونت

دەڵێ: دایکیشی لەولاوە دەگریا، گوتی: دایکی بەزەیی و خۆشەویستم بۆ چی دەگری؟

دایکی گوتی: ڕۆڵەکەم! بۆ دابڕان لە تۆ دەگریم، وەبۆ تەنهایی بەبێ تۆ دەگریم.

ئینجا خێزان ومنداڵەکانیشی دەگریان، سەیری کردن وپێی گوتن: ئەی ئەوانەی کە دوای کەمێکی تر هەتیو دەبن بۆ چی دەگرین؟ گوتیان ئەی باوکە ! لەبەر دابڕانمان لە تۆ و بەپەلە هەتیوبونمان دەگرین.

گوتی: هەڵمستێننەوە با دانیشم، ئاگاداربن ئایا دەزانن ئێوە هەموتان بۆ دنیا وژیانی دنیام دەگرین، کێ هەیە لە ئێوە بۆ قیامەتم بگری؟

کێ هەیە بۆ ئەوە بگری کاتێ خۆڵ لەگەڵ دەم چاوو ڕوخسارم تێکەڵ دەبێ؟ کێ هەیە لە ئێوە بۆ پرسیاری فریشتەی گۆڕ (نکیرومنکر)م بگری؟

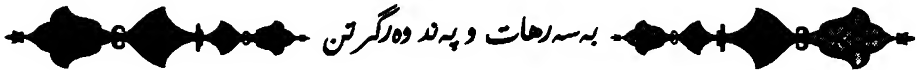
کێ هەیە لە ئێوە بۆ ڕاوەستانم لەبەرامبەر بەخوا بگری؟

پاشان کە ئەو قسەو گفتوگۆیەی تەواو کرد هاوارێکی کرد و گیانی دەرچوو (ڕەحمەتی خوای لێ بێت)[1].

---

(١) مسك الختام، محمود المصري، لاپەڕە (٢٩٩)

٥٠١-جگە لە ئەمڕۆ چیتر خزمەتم ناکەن

یەکێك لە پیاوە ساڵح و خواناسەکان علی کوڕی اسماعیل ی (عثمانی) کە لە نەوەکانی پێشەوا (عثمان)ی کوڕی عفانە (رضي الله عنهم) کاتێ مانگی شەعبانی ساڵی (٥٥٩) کۆچی هات، بە قوتابیەکانی خۆی گوت: من لەو ڕەمەزانە پیرۆزەی داهاتوو بە ڕۆژوو نابم لەگەڵ خەڵکی، کە چی هیچ نەخۆشی وئازاری لاشەی نەبوو لەو ڕۆژەدا کەئەو های گوت، تەنها سێ دانە ڕۆژیش مابوو لە مانگی شەعباندا، بۆیە لە ئاخیری ڕۆژی مانگی شەعبان کۆچی دوایی کرد.

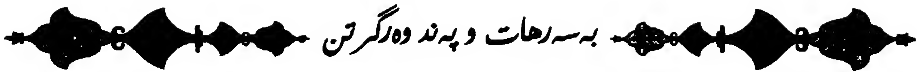
ئینجا دەڵێن: لەو ڕۆژەی کە تێدا وەفاتی کرد، هەستا خۆی پاك و پۆخت شورد و دەسنوێژێکی پاکی هەڵگرت وبۆنێکی خۆشی لە خۆیدا، وەبەخزمەتکارەکانی خۆی گوت: جگە لە ئەمڕۆ چیتر خزمەتم ناکەن، پاشان چووە ژوورەکەی دوو ڕەکعات نوێژی کردو لەسەر جێگاکەی نوست، کاتێ بانگی نوێژی نیوەڕۆ نزیك بوو بانگیان کرد بۆ نوێژ، دەبینن کەوا کۆچی دوایی کردووە، (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) [١].

ئەگەر دەتەوێ لەسەر خواپەرستی بمریت ئەوا هەمیشە لەسەر خواپەرستی ژیان بەسەر ببە، چونکە کەسێ لەسەر خواپەرستی بژیت لەسەریشی دەمرێ و هەروەها زیندو دەبێتەوە.....

---

(١) مسك الختام، محمود المصری، لاپەڕە(٣٠٠)

٥٠٢- لێپرسینەوە

حسن ی البصری ڕەحمەتی خوای لیّ بیّت، دەفەرمویّ :

پیاوی بروادار بە هیّزو بەدەسەلاّتە لەسەر خۆی، لیّپرسینەوە لەگەلّ خۆی دەکات بۆ خوای گەورە، بیّگومان ئەو لیّپرسینەوەیە لە ڕۆژی دوایی دا ئاسان دەبیّ لەسەر کەسیانیّك کە لە ژیانی دنیادا لیّپرسینەوە یان لەگەلّ نەفسیان کردووە، بەلاّم بە ئازارو ناڕەحەتەو مرۆڤ لەناوەبات وماندووی دەکات بۆ کەسانیّك کە لە ژیانی دنیادا هیچ لیّپرسینەوەیەکیان لەگەلّ خۆیان نەکردووە[1].

٥٠٣- ناخەویّ وناهیّلیّ کەسیش بخەویّ

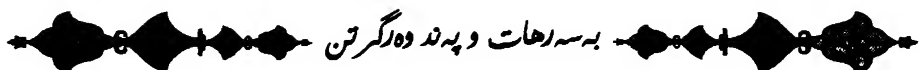
دەلّێن پیاویّك کۆیلەیەکی لاوی ڕەشی کڕی بە چوار دینار، بەلاّم شەو نەدەخەوت و نەیدەهیّلاّ گەورەکەشی بخەویّ، ڕۆژیّکیان گەورەکەی پیّی گوت: کاتیّ دەبیّتە شەو بۆچی ناخەویت و ناشهیّلّی ئیّمە بخەوین؟ گوتی: گەورەم کاتیّ شەو دادیّت بیری تاریکی و ناخۆشی گۆڕ دەکەم، وەبیری تاریکی وگەرمی ئاگری دۆزەخ دەکەم بۆیە بەتەواوی خەوم وەك بالّندە دەفڕیّ.

هەرکاتیّ بیری ڕاوەستان لەبەر دەستی خوا دەکەم لە ڕۆژی قیامەت

---

(١) تعال نبك لنطفئ بحارا من نار، عبدالرحمن السنجري، لاپەڕە (٤٨)

غەمباری دڵم زۆر گەورە و زیاد دەبێ، وەهەرکاتێ بیری بەهەشت و خۆشیەکانی دەکەم تامەزرۆی بەهەشتم زیاد دەبێ لە ئەندازەی خۆی، گەورەم چۆن بخەوم حاڵم ئەوەبێ؟!

کاتێ گەورەکەی ئەمەی لێ بیست دەست بە جێ لە هۆش خۆی چوو، کاتێ بە خۆی هاتەوە ڕوی کردە کۆیلەکەی وپێ گوت: ئەی لاو کەسێکی وەك من بۆی نییە کەسێکی وەك تۆ بکات بە موڵکی خۆی تۆ لە بەرخاتری خوا ئازادیت[1].

٥٠٤- لێبوردن وگەڕاندنەوەی مافی پەشیمان بوو

دەگێڕنەوە لە یەکێك لە بازرگانە چاکەکان: ڕۆژێکیان هەندێ هەنگوینی بەسی هەزار (٣٠٠٠٠) درهەم کڕی،بۆ بەیانی نرخەکەی زۆر هەستاو گرانتر بوو بە دووقاتی خۆی، فرۆشتیار پەشیمان بوەوە کە ئەوەی بیست، وەزۆر بۆ هەنگوینەکەی دڵ تەنگ بوو، هەندێ لە هاوەڵانی پێیان گوت: بڕۆین بچین هەنگوینەکەت بۆ بگێڕینەوە تاکو ئەو قازانجەت لەدەست نەچێ؟ گوتی: ئەرێ واللە دەمەوێتەوە، پێی گوت: بەیانی زوو هەستەو بڕۆ نوێژی بەیانی بکە لەگەڵ ئیمام کاتێ سەلامی نوێژی دایەوە بڕۆ لای سەلامی لێ بکەو پێی بڵێ من لە فرۆشتنی هەنگوینەکەی دوێنی پەشیمان بوومەوە کە بە تۆم

(١) هەمان سەرچاوە، لاپەڕە (٤٩)

فرۆشت هیچی تری پێ مەڵێ، گوتی: بەڵی پاشان چوو نوێژی کرد ئەویشی لە مزگەوت بینی وپێی گوت: من لە مامەڵەکەی دوێنی پەشیمان بوویمەوە کە هەنگوینم پێ فرۆشتی، پیاوە بازرگانەکە لەبەر ئەوەی ڕاستگۆوو پیاوێکی چاك بوو بە خزمەتکارەکەی خۆی گوت: هەستە بڕۆ هەنگوێنەکەی بۆبەرەوە، هەندێ لەوانە کە لەوێ بوون گوتیان: چۆن شتی وا دەبێ ئێستا نرخەکەی بۆتە دووقات ئایا بۆی دەگەڕێنیتەوە؟ گوتی: بەڵێ برۆ لەلام، من لە پێغەمبەرم بیستووە کە فەرموویەتی: هەرکەسێ فرۆشراوەکە بگەڕێنیتەوە بۆ فرۆشیارکە پەشیمان بۆتەوە لەو مامەڵەیە خوای گەورە ناخۆشی وخلیسکانی ڕۆی دوایی لەسەر لادەبات، ئایا ئەو لابردن و ناخۆشیەم بۆ ڕۆژی دوایی نەکڕم بەسی هەزار (٣٠٠٠٠) درهەم؟

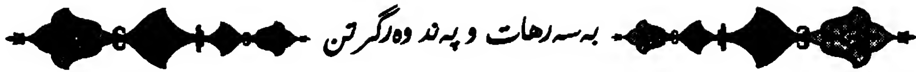
ئینجا پارەکەی خۆی وەرگرتەوە و هەنگوینەکەشی بۆی ڕەت کردەوە[١].

٥٠٥- بەڵێ بەندە بەندە

دەگێڕنەوە کە (بشیر)ی حاف لەسەردەمی خۆی کە سەرقاڵی ڕابواردن وگوناهوتاوان بوو، هەندێ لە هاوەڕێ و دۆستانی لەلابوون عەرەقیان دەخواردەوە و خۆیان بۆ نخۆش دەکرد، یەکێ لە پیاو وساڵحان لەلایان تێپەری ولە دەرگایماڵیان دا، ئافرەتێك هات دەرگای کردەوە، پیاوە چاکەکە گوتی: خاوەنی ئەو ماڵە ئازادە یان بەندەیە؟ ئافرەتەکە گوتی:

---

(١) ارشاد العباد الى السبيل الرشاد، لاپەڕە (٦٩)

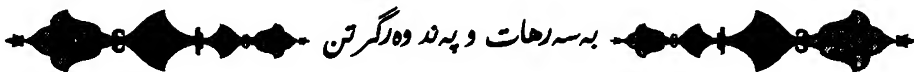

نەخێر ئازادە، گوتی: ڕاست دەکەیت ئەگەر کوێلە بایە (بەندە) ڕێزی کۆیلایەتی بەرامبەر بەخوا بەکاردەهێنا و وازی لەو ڕابواردن و گۆرانی و خواردنەوە دەهێنا، بشری حافی ئەمەی بیست لە پیاوەکە و ئافرەتە خزمەتکارەکەی بۆیە بە پەلە هاتەدەرەوە دەبینی پیاوە چاکەکە لەوێ نەماوە، بە ئافرەتەکەی گوت: هەواڵی قسەکانی پێ ڕاگەیاند، بشر گوتی: بۆ کوێ چوو؟ گوتی: بۆ ئەو ناوە ڕۆشت – ئاماژەی بۆ شوێنێك کرد – بشر بەدوای کەوت وتاکو دۆزیەوە و پێ گوت: گەورەم تۆ بوویت لە بەردەم دەرگا قسەت لەگەڵ ئەو ئافرەتە کرد؟ گوتی: بەڵێ بشر گوتی: دەمەوێ قسەکان دووبارە بکەیتەوە! ئەویش بۆی دووبارە کردەوە، بشر ڕوومەتی خۆی دانایە سەر زەوی و بۆی بە زەویدا کێشا و گوتی: بەڵێ: بەندە، بەندە، پاشان بەبێ پێڵاوی و لەسەر ڕوخساری ڕۆیشت تاکو ناسرا بە پێخواس، پێیان گوت: بۆچی نەعلێك ناکەیتە پات؟ گوتی: لەبەر ئەوەی لەو کاتەی گەورەم منی پاککردەوە پێخواس بووم، کەواتە دەمەوێ تاکو مردن لەو حاڵەم لانەدەم وەهەمیشە شوێنەواری ئەو گۆڕانکاریەم پێوە دیار بێ[1].

---

(١) الف قصة وقصة هاني الحاج، بەرگی (١) لاپەڕە (٥١٥)

٥٠٦- تەنها خوا شیفا بەخشە

ڕۆژێك عبدالله ی کوڕی مسعود (ڕەزای خوای لیٚ بێت) چووە ماڵەوە بۆ لای خێزانەکەیەوە بینی کەخێزانەکەی دەزوداوێکی هەڵواسیوە بەگەردنیەوە، عبدالله لێی پرسی ئەمە چییە؟

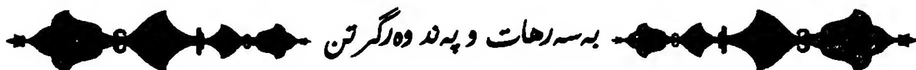
گوتی: ئەوە پەتێکی شیفادەرو پارێزەرە لە خراپەی خەڵکی، عبدالله لە ملی ڕایکێشا و پچراندی !! پاشان گوتی ئەی بەندەی خوا و ئالی عبدالله ئێوە زۆر بیٚ پێویستن لەوەی کە هاوەڵ بۆ خودا بڕیاربدەن گوێم لە پێغەمبەر بووە دەیفەرموو: (تەمائیم وتەوەلە) (کە دووجۆرن لە سیحر) بەکارهێنانی هاوەڵ دانانە بۆ خوا، خێزانیشی گوتی: بەڵام جوولەکەکان کاتیٚ دەیکەن چاوی پڕ لە فرمێسکیان ئۆقرە دەگریٚ، عبدالله فەرمووی: بەڵام بیٚ گومان ئەمە کاری جنۆکە و شەیتانە کە دەستیان بۆ پێدا دەهێنێت، بەڵام کاتیٚ داوای نزای لیٚ دەکەن وازدەهێنیٚ، بەڵکو ئەوەندەت بەسە کەوەك پێغەمبەر بڵیٚ (اللهم رب الناس اذهب البأس واشف انت الشافي، لا شفاء الا شفاءك، شفاء لا يغادر سقما)[1].

واتە: ئەی خوایە، ئەی پەروەردگاری ئادەمیزاد ئەو ئێش و ئازارە لابەرە شیفای بدەرە خۆشت چاکی بکەرەوە، شیفادەری بەڕاستی هەر بە خۆتی، چاکبوونەوە هەر بەدەستی تۆیە، بێجگە لە تۆ شیفایەکی تەواوی وا کە هیچ دەردێك نەهێڵیٚ.

---

(١) رواه ابن ماجه والحاكم

٥٠٧- ترسام کە تووشی درۆ کردن بم

ڕۆژێکیان زانای گەورە وناودار (طاووس)ی یمانی چووە لای خەلیفە هیشام وگوتی: ئەی هیشام حاڵت چۆنە، خەلیفە تووڕەبوو لەو قسەیە گوتی: بۆچی بە امیر المؤنین قسەم لەگەڵ ناکەیت؟ (طاووس) فەرمووی: بۆیە چونکە هەموو موسلمانەکان یەکدەنگ نین وڕازی نین بە پۆستی خەلیفایەتی تۆ، منیش لەوە ترسام کەبەو قسەیە تووشی درۆ کردن بێم [1].

٥٠٨- ئیمامی احمد وشەیتان

(عبد)ی کوڕی ئیمامی احمد دەڵێ :

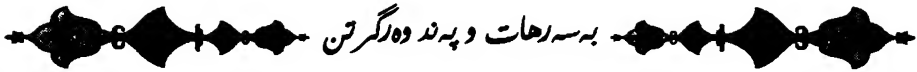
لەوکاتەی باوکم لەسەر نەخۆشی مردن بوو، لەلای دانیشتم وپارچە قوماشێکم لەلابوو تاکو شەویلاکەی بۆ ببەستمەوە پێی، هەندێ جار لە هۆش خۆی دەچوو هەندێ جاریش بەخۆی داتەوە و دەتگوت: (نەخێر تاکو مردن) سێ جاران، وەپەنجەی خۆی لەگەڵ بەرزدەکردەوە، لە جاری سێ یەم گوتم باوکە ئەوە چیی بوو لەوکاتە دەتگوت: گوتی: کوڕم نەتزانی؟ گوتم: نەخێر، فەرمووێ: ئەوە شەیتان بوو هاتە لام وەستابوو پەنجەکانی لەناودەمی دانابوون و دەیگەزین ودەیگوت: ئەی احمد چۆن تووشی فیتنەو بەلآت کردم، منیش دەمگوت: نەخێر هەرگیز کۆڵ نادەم تاکو مردن[2].

---

(١) احیاء علوم الدین (الامام الغزالي)بەرگی (٢) کتاب اداب العزله

(٢) ١٠٠٠ قصه وقصه من حیاه الائمه الاربعه، لاپەڕە(٣٥٤)

٥٠٩- عمری کوڕی عبدالعزیز و پۆستی خەلافەت

دەگێڕنەوە لە عمری کوڕی عبدالعزیز (رضي الله عنه) لەوکاتەی کە خەلافەت هاتەی لای و بوو بە خەلیفەی موسلمانان، خەڵکی گوی بیستی دەنگی گریانێکی بەرزبوون لە ماڵی عمر، کاتیّ پرسیاری ئەو گریانەیان کرد، لەوەڵامدا گوتیان: ئیمامی عمری کوڕی عبدالعزیز خزمەتکارەکانی خۆی سەرپشك کردوون لەوەی کە بمێننەوەیان ئازاد بکرێن وەپیّانی گوت: بەڕاستی فەرمانرەوایەتی خەڵکم تووش هاتووە، بۆی هەیە سەرقاڵ بم لە ئێوە ئاگام لێتان نەمێنیّ لەبەر کاروباری خەڵك ئینجا هەرکەسێك لە ئێوە حەزدەکات ئازادی بکەم ئەوا ئازادی دەکەم، وەهەرکەسێك دەمێنێتەوە ئەوا دەیهێڵمەوە وەبەڵام من هیچ پەیوەندێیکم پێوە نییە، بۆیە ئەوانیش لەخەم و پەژارەی ئەوە زۆر گریان کەوا حەزیان نەدەکرد لە عمر جیاببنەوە

– هەروەها مالك کوڕی دینار دەفەرمویّ :

کاتیّ عمری کوڕی عبدالعزیز خەلافەتی گرتە ئەستۆی، لەسەر لوتکەی کێوەکان شوانی بزن ومەڕەکان دەیانگوت: دەبیّ کیّ بوو بێت بە خەلیفەی موسلمانان وکار بە دەستی خەلك؟ یەکێك پێانی گوت: چۆن زانیتان؟ گوتیان: لەبەر ئەوەی هەرکاتیّ پیاوێکی چاك وباش ببێتە گەورەی موسلمانان گورگ وشێر مەڕو بزنی ئێمە ناخوات و دەپارێزرێن لێیان[1].

---

(١) صفه الصفوه، ابن الجوزی، بەرگی (١) لاپەڕە (٣٩٢)

٥١٠- خوا و پێغەمبەری خوای هەڵبژارد لەسەر ماڵی دنیا

ئەم کەڵەپیاوە کە دنیاو ماڵی دنیای لەلا هیچ بەهایەکی نییە تاکو خوا لێ ڕازیی نەبێ و نەگاتە پێغەمبەر و هاوەڵان لەمەدینەی پیرۆز لە کاتێکدا خۆی گەنجینەکانی خۆی نیشان بە دوژمنانی ئیسلام دەدات و دەستی لێ هەڵدەگرێ بۆ ئەوان بەمەرجێ ڕێگەی پێ بدەن کە بگاتە کاروانی خۆی.. ئەویش (صهیب ی کوڕی سنان ی کوڕی مالك) کە بە (صهیب)ی ڕۆمی مەشهوور بوو.

– سعیدی کوڕی المسیب دەفەمووێ، کاتێ صهیب ویستی کۆچ بکات بۆ لای پێغەمبەر (لە مدینە) چەند کەسێك لە قورەیش بە دوای کەوتن، ئەویش لەسەر وڵاخەکەی خۆی هاتە خوارێ و تیردانەکەی پێ نیشان دان و کە چی تێدایە ئینجا گوتی: ئەی هۆزی قورەیش بەراستی ئێوە دەزانن کەمن لە هەمووتان تیرهاوێژتربوومە سوێند بە خوا ئێوە ناگەن بە من تاکو هەموو ئەو تیرانەتان تێ نەگرم کە لەناو تیردانەکەم دایە پاشان ئەگەر هیچم لەلا نەما ئەوا بە شمشێر شەڕدەکەم، ئێوەش هەرچی دەیکەن بیکەن ئەگەر حەزدەکەن ماڵ و سامان و پارەو پۆڵی خۆمتان پێ نیشان دەدەم لەمەکە بەڵام وازم لێ بێنن وبڕۆم بۆ مەدینە، گوتیان: بەڵێ (صهیب) ڕۆیشت و ماڵ و گەنجینە و پارەو جل و بەرگی بوو بە هی قورەیش، کاتێ ڕووی کردە پێغەمبەر لە مدینە، پێغەمبەر (ﷺ) پێی فەرموو: (باوکی یحی لەو مامەلەیە

قازانجی کرد، باوکی یحیی لەو مامەڵەیە قازانجی کرد) ئینجا ئایەتی ﴿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَشۡرِي نَفۡسَهُ ٱبۡتِغَآءَ مَرۡضَاتِ ٱللَّهِۚ وَٱللَّهُ رَءُوفُۢ بِٱلۡعِبَادِ ﴾ البقرة: ٢٠٧ دابەزی بۆ پێغەمبەر (ﷺ).

ئینجا (صهیب) خۆی دەڵێ: لە هەرشوێنێك پێغەمبەر مەوجوود بایە ئەوا منیش لەوێ بووم، وەبەیعەتی بدایە هەرکەسێ منیش بەشداریم کردوە، هەرکاتێ سریەیەکی ناردبایە بۆ شوێنێك ئیللا من بەشداریم کردووە، وەهەرکاتێ غەزایەکی بکردایە لەسەرەتایی ئیسلام وکۆتایی یەکەی ژیانی دا من لەلای بوویمە، یان لەلای ڕاستی بوویمە یان لە لای چەپی، هەرکاتێ پێغەمبەر و هاوەڵان ترسیان لە پێشەوە هەبایە لە دوژمن ئەوا من دەچوومە پێشەوە وەهەرکاتێ لە دواوە ترسیان هەبایە من لە دواوە دەوەستام وبەرگریم دەکرد لێیان تاکو پێغەمبەر وەفاتی کرد هەرگیز نەمهێشتووە بکەوێتە نێوان من و دوژمن[1].

٥١١- مونیبە لە خوا پەرستی تێر نابێ

ابو عیاش دەڵێ

ئافرەتێکی خواپەرست هەبوو لە بصرە ناوی مونیبە بوو، کچێکی هەبوو لە ئەو زیاتر خوا پەرستی دەکرد، هەرکاتێ شێخ حسن ی بصری چاوی پێدەکەوت سەرسام ەبوو پێ لەگەڵ ئەو تەمەنە بچوکە و ئەو خوا پەرستی

(١) صفه الصفوه، ابن الجوزی بەرگی (١) لاپەڕە (١٧٣)

یە زۆرەی.

ڕۆژێك شێخ حسن دانیشتبوو لەناكاو كەسێك هات و گوتی: ئایا نەتزانیوە كە ئەو ئافرەتە خواپەرستە لەسەر نەخۆشی مردنە؟ دەست بە جێ شێخ حسن چووە لای ئافرەتەكە سەیری كرد گریا، شێخ حسن پێی گوت: بۆ چی دەگری؟

گوتی: ئەی ابو سعید خۆڵ دەكەنە سەر گەنجی ولاشەم كەچی هێشتا لە خواپەرستی تێر نەبوویمە، ئەی ابو سعید سەیری دایكم بكە بە باوكم دەڵێ: برۆ گۆڕێكی فراوانی بۆ هەڵبكەنە و بەكفنێكی جوانیش كفنی بكە، سوێند بەخوا ئەگەر خۆم ئامادە بكردایە بۆ مەكەی پیرۆز گریانەكەم زیاتر دەبوو، چۆن من ئێستا خۆم ئامادە بكەم بۆ نێو تاریكی وبێ كەسی گۆڕ، كە بەڕاستیماڵی تاریكی وماڵی حەشەڕات و كرم و دوپشك ومارە [1]

٥١٢- خوا پەرستی – ام الدرداء

میموونی كوڕی مهران دەڵێ :

هیچ نەچوویمە لای ام الدرداء لە هەر كاتژمێرێك ئیللا لەناو نوێژبووە

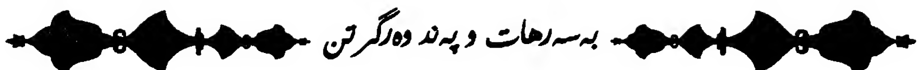
هزان دەڵێ: ام الدرداء پێی گوتم: ئایا دەزانیت كاتێ كە مردوو داندرا لەسەر نەختی شۆردنی چ دەڵێت؟

گوتم: نەخێر

ام الدرداء گوتی: هاواردەكات و دەڵێ: هاوار ئەی خانەوادەكەم هاوار

---

(١) قصص العابدين، د.حامد احمد الطاهر، لاپەڕە (١٠٢)

ئەی دراوسێیەکانم، هاوار ئەی هەڵگرانی جەنازەکەم وریابن دنیا فریویتان نەدا وهەڵتان نەخەڵەتێنی وەك منی فریوداو هەڵی خەڵەتاندم وبەدنیا لە خۆبایی بووم، وریابن دنیا گەمەو یاریتان پی ٘نەکات وەك بە منی کرد، چونکە بەڕاستی خزم و کەس و کارم گوناهی من هەڵناگرن، ئەگەر بەڵگەم بۆ بێننەوە لەلای خوای باڵا دەست وزاڵ بەڕاستی هیچم پێ نامێنی بەڵگەیان بەسەر من دەکەوێ.

پاشان – ام الدرداء گوتی: دنیا زیاتر کاری سیحری دەکاتە سەر خواپەرستان لە هاروت و ماروتیش، هەر بەندەیەك دنیای لەلای خۆشەویسترنەبێ لە دوا ڕۆژدا وەزیانی دوا ڕۆژی هەڵبژێری ئەوا ملی خۆی کەچ دەکات [1]

٥١٣- هەرگیز لێی تێنەگەیشتون

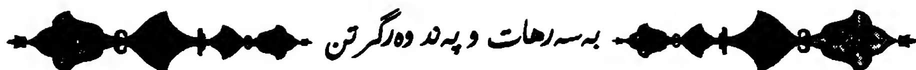
ابو خلید – دەڵێ :

لەلای ئیمامی مالك ی کوڕی انس بووم، کتێبی الموطأ –م خوێندەوە لە ماوەی چوار ڕۆژدا، ئینجا ئیمامی مالك فەرمووی، پیاوێك هەمووی خوێندەوە و لێی تێگەیشت لەماوەی شەست (٦٠) دانەساڵ دا، ئێوەش لە چوار ڕۆژدا وەری دەگرن و دەیخوێننەوە نەخێر هەرگیز لێی تێنەگەیشتون[٢].

(١) قصص العابدين لاپەرە (١٠٥)

(٢) ١٠٠٠ قصة وقصة من حياة الائمة الاربعة، لاپەڕە (١٣٨)

٥١٤- دووره پەرێزی کردن لە کاتی خراپ بوونی خەڵك

ئیمامی الغزالی (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) لە کتێبی (احیاء علوم الدین)دا دەفەرمووی :

– پرسیاریان کرد لە یەکی لە خواپەرستان، چۆن ئارام دەگریت بەوەی کە هەمیشە بەتەنیایی؟

لەوەلامدا گوتی: من هەر گیز بەتەنیا نیم بەڵکو کۆڕو دانیشتنم لەگەڵ زاتی خوایە هەرکاتێ ویستم موناجاتی لەگەڵ دا بکەم ئەوا نوێژ دەکەم وەهەرکاتێ ویستم کە ئەو لەگەڵ مندا قسەو گفتوگۆ بکات ئەوا دەست دەکەم بە خوێندنی قورئان.

ذا النون ی میسری دەفەرمووێ: خۆشی وشادی پیاوی ئیماندار ئەوەیە کە چێژ لە خۆبە دوور گرتن لە خەڵك وەردەگرێ، بەموناجاتی لەگەڵ خواکەی

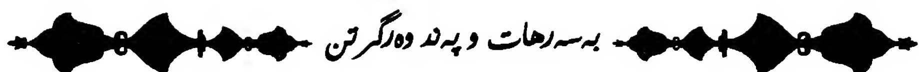
– عبدالله ی کوڕی زید دەفەرمووێ:

خۆشی بۆ ئەوکەسەی کە ژیانی دنیا و دوا ڕۆژی هەیە گوتیان: چۆن؟

فەرمووی: لە ژیانی دنیادا وخۆبە دوورگرتن لە خەڵك موناجات لەگەڵ خوا دەکات، وەلە دوا ڕۆژیش دەبێ بە دراوسێی خوا.

– لەسەردەمی شێخ حسن البصری پیاوێك هەبوو زۆر دەچوو مزگەوت و خۆی لەخەڵك بە دوور دەگرت ڕۆژێك ئەو هەواڵەیان بە شیخ حسن ڕاگەیاند: فەرمووی: ئەگەر ئەو جارە هاتەوە مزگەوت پێم بڵێن دەچیمەلای.

کە هاتەوە پێیان گوت: حسن ی بصری چووە لای وپێی گوت: ئەی بەندەی خوا دەتبێنم کە دوورەپەرێزی (العزلە) دەکەیت لە خەڵك وەئەوەشت لەلا شتێکی خۆشەویستە، چ شتێك قەدەغەت لێ دەکات لە نەچیتە کۆڕ و مەجلیسی خەڵك، وەپێ گوت: چ شتێکە ناهێڵێ بچیتە کۆڕ و دانیشتنی ئەو پیاوە کە پێی دەڵێن (حسن) مەبەست حسن ی بصری بوو.

پیاوەکە وەڵامی دایەوە گوتی: چەند ئیش وکارێك سەرقاڵی کردووم شێخ حسن فەرموی: ئەم سەرقاڵی چییە ڕەحمەتت لێ بێ؟

گوتی: من بەیانی وئێوارە دەکەمەوە لە نێوان نیعمەتێك وتاوانێکم خۆم بە سوپاسگوزاری لەسەر ئەو نیعمەتە سەرقاڵ دەکەم وەلەسەر تاوانەکەش هەمیشە تۆبە دەکەم بۆیە کاتم نییە.

شێخ حسن پێی گوت: ئەی بەندەی خوا تۆلە شێخ (حسن)یش بەلای منەوە شەرع زانتری کەواتە پابەندبە بەوەی کە لەسەری.

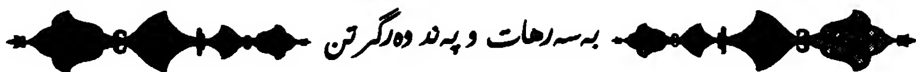
– هەندێ لە زانایان دەفەرموون:

خوای گەورە هەر بەندەیەکی خۆی خۆش ویست ئیللا وای لێ دەکات کە حەز بە ناوداوی ومەدح وستایشی خەڵك نەکات وەهەروەها وای پێ خۆشە کە خەڵك نەیناسێ[1].

---

(١) احیاء علوم الدین، الامام ابو حامد الغزالي، بەرگی (٢) باب فوائد العزلە

٥١٥- یەك كراسی هەبوو

ئیمامی (القشیری) لە یەكێك لە هاوەڵانی دەگێڕێتەوە دەڵێ: لە خەومدا بینیم قیامەت ڕابوو ودەیانگوت: مالك ی كوڕی دینار و محەمدی كوڕی واسع ببەن بۆ بەهەشت، منیش سەیرم كرد گوتم: بزانم كامیان بە پێش ئەویتر دەكەوێ، بینیم محمدی كوڕی واسع بە پێش مالك ی كوڕی دینار كەوت.

پرسیارم لەوە كرد كە بۆچی ئەو بە پێش كەوت؟

گوتیان: لەبەرئەوە محمدی كوڕی واسع یەك كراسی هەبوو بەڵام مالك ی كوڕی دینار دوو كراسی هەبووە[١].

٥١٦- سوێندێكی نابەجێ

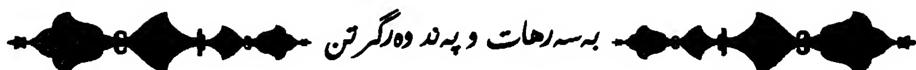
پیاوێك قەرزی لای پیاوێكی تر بوو هات بۆ داواكردنەوەی قەرزەكەی پیاوی قەرزدار داوای لە خاوەن قەرز كرد كە لەگەڵی نەرم و نیان بێت وهەندێ لە قەرزەكەی خۆش بێت، چونكە ناتوانێ هەموو قەرزەكە بداتەوە، خاوەن قەرزەكە ڕازی نەبوو، ئیتر دەنگیان بەسەر یەكتردا بەرزكردەوە، خاوەن قەرز سوێندی خوارد بەخوا واناكەم واتە: لێ خۆش نابم!

پێغەمبە(ﷺ)گوێ لێ بوو، فەرمووی: ئەوە كێ یە زێدەڕەوی دەكات لە سوێنددا؟ سوێند بەخوا دەخوات كە كاری چاك نەكات، كابراكە گوت: من

---

(١) ارشاد العباد زين الدين المليباري لاپەڕە (٥٢)

بووم ئەی پێغەمبەری خوا، وەهەستیشی بەهەڵەی خۆی کرد، ئومێدەوار بوو کە پێغەمبەر لێی توورەنەبێ، ڕوی کردەوە پیاوەکە گوتی: کامیانت پێ خۆشە هەڵبژێرە یان چەندە ناتوانی قەرزەکە بدەیتەوە مەیدەرەوە، یان بەویستی خۆت ئەندازەیەك لە قەرزەکە ببڕە، بۆیە ئەو کارەی کرد تاکو خاوەن قەرزەکە ملکەچی حەق بێ و دڵی براکەی ڕازی بکات وگوێڕایەڵی خوا و پێغەمبەر بکات[1].

٥١٧- زانست و پارێزگای

ئیمامی شافعی (ڕەزای خوای لێ بێت) زۆر بە خێرایی زانست فێردەبوو، وە هەرگیز لە بیری نەدەچووە، ئەگەر پەرتوکێکی بخوێندایەوە دەستی دەخستە سەر لاپەڕەکەی تر بۆ ئەوەی ئەویش لەبەر نەکات ولەگەڵ هی پێشتر تێکەڵ بێت، ڕۆژێکیان چووە خزمەت (وکیع) ی مامۆستای پێی گوت: وەکو پێویست شتم بۆ لەبەر ناکرێ وبیر تیژیم نەماوە، ئەویش گوتی: پێدەچێ هۆکارەکە ئەوە بێ کە تووشی گوناهو تاوانێك بووبیت، سەرئەنجام لاواز بووە، بۆیە پێشەوا شافعی فەرمووی:

شكوت الى وكيع سوء حفظي

فارشدني الى ترك المعاصي

---

(١) متفق عليه

واخبرني بان العلم نور

ونور الله لا يهدى لعاصي

واته:

سکالآی خۆم بردە لای مامۆستا (وکیع) لە خراپی بیرم

ڕێنمووی کردم بۆ وازهێنان لە گوناهو تاوان

پێی گووتم کە زانست ڕووناکیە

وەڕووناکی خودایی بۆ کەسێکی تاوانبارنابێ

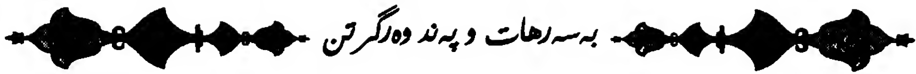
دەگێرنەوە کە ئیمامی شافعی لەوکاتەدا چاوی بە پاژنە پێی ئافرەتێك کەوتبوو بەس، بۆیە بۆ ماوەی چەند ڕۆژێك دەرگاری لە بەرکردنی لەسەر داخسترابوو (فکیف بمن یغرق فی المعاصی)؟

ئەگەر شافعی حالّی ئەوهابێ کە تەنها بەیەك تێروانین وای بەسەر هات دەبێ ئەوکەسەی کە لە نێو دەریای تاوان دەخنکێ حالّی چۆن بێ؟[1].

---

(١) دیوان الامام الشافعی

٥١٨- ئافرەتێك كە بە باوەڕەكەی گەورەدەبێ

دەگێرنەوە كەوا پیاوێك بە ئافرەتەكەی گوت: سوێندبێ دەبێ لاییدەت بكەم وبەختەوەریت لێ بسەنمەوە.

ئافرەتەكە كاتێ هەڕەشەو گوڕەشەی پیاوەكەی بیست، بەهێمنی ی و لەسەر خۆیی گوتی: ناتوانی لە ڕێگام لابدەیت وتووشی شەقاوەتیم بكەیت وەك چۆن ناتوانی بەختەوەرم بكەیت پیاوەكە بە تووڕەییەوە گوتی: چۆن ناتوانم؟

ئافرەتەكە بە دڵێكی پاك و پڕ لە باوەڕ و متمانە گوتی: ئەگەر بەختەوەری لە موچەی مانگانە بوایە، ئەوا یەكسەر دەتبڕی لێم و بێ بەشت دەكردم، وەئەگەر لە جوانی بەرگ و پۆشاك وخشڵ و زێڕ بوایە ئەو كاتە دەتتوانی لێم قەدەغە بكەیت، بەڵام دڵنیابە بەختەوەری لە شتێكە كەوا تۆو و هەموو خەڵك ناتوانن بەدەستی بێنن ولێم قەدەغە بكەن.

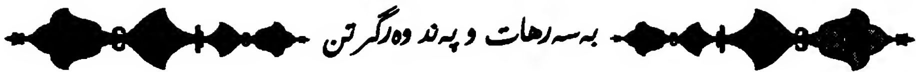
پیاوەكە ئەمجارە بەسەرسامیەوە گوتی: لە چی دایە؟

ئافرەت گوتی: لە (یقین) وباوەڕدایە، من بەختەوەریم لە باوەڕم دۆزیتەوە وە باوەڕیشم لە دڵم دۆزیتەوە، بێگومان دڵیشم جگە لەخوا كەس دەسەڵاتی نییە بەسەری[1].

---

(١) هذا هو الطريق الى الجنة، عبدالرحمن السنجري، لاپەڕە(٦١)

٥١٩ - فەتواکانی شیخ عبدالقادری گەیلانی

شێخ عبدالقادر گەیلانی، ڕەحمەتی خوای لێ بێ، لەسەرمەزهەب و ڕێڕەوی ئیمامی احمد و ئیمامی شافعی فەتوای داوە، هەرکاتێ زانستی و فەتواکانی نیشان بەزانایانی عێراق بدرابایە زۆر پێ سەرسام دەبوون دەیانگوت سبحان من انعم علیه – پاکی و بێگەردی بۆ ئەو خوایەی کە نازی خۆی بەسەردابارانوە.

–ڕۆژێکیان پیاویك پرسیارێکی دەباتە لای دەڵێ: سێ بەسێ تەڵاقم خواردووە کە دەبێ بەتەنیا خواپەرستنێك بکەم کەس لە خەڵکی شتی وای نەکردبێ، ئایا چارە لەوەدا چی یە ودەبێ چ خواپەرستنێك بکەم؟

دەست بەجێ وەڵام دەداتەوە دەفەرمووێ :

دەبێ ئەو کەسە بچێتە (مکە) شوێنی تەوافی بۆ چۆڵ بکرێ – دەوری کەعبە – ئەویش یەك هەفتە بەتەنیا تەواف دەکات ئەو کاتە سوێندی تەڵاقی لێ ناکەوێ و ڕزگار دەبێ لێی زانایان سەرسام بوون بەمە، کە نەیانتوانی وەڵام بدەنەوە، هەتا بڵێی پابەندبووە بە شەرعی خواو ڕەوشتی پێغەمبەر و هاوەڵان کەس نەیتوانی یە زیانی پێ بگەیەنێ لە بەر زانستی پڕ لە (یقین) و متمانە و باوەڕی بەخوا.

دەڵێن: پیاوێك بانگەشەی بۆ خۆی دەکرد کە گوایە بە چاوی سەری خوای گەورەی بینوە – نەك لە خەودا – هاتە لای زانای گەورە شەرع زان عبدالقادر گەیلانی پرسیاری لێ کردو گوت ی: ئایا ئەوەی خەڵکی باس

دەكات سەبارەت بە تۆ و دیتنی خوا شتێكی ڕاستە؟

كابرا گوتی: بەڵێ ڕاستە خوام بینی بەچاوی سەرم دەڵێ شێخ عبدالقادر كە ئەمەی بیست سەرزەنشتی كردو لە مەجلیسی خۆی دەركرد وەپێی گوت: جارێكی تر ئەو جۆرە قسانە بڵاونەكەیتەوە – چونكە ئەوە پێچەوانەی شەرعی خواو سونەتی پێغەمبەرە (ﷺ).

عمران ی البزار دەڵێ: پرسیار دەهاتنە لای عبدالقادر گەیلانی لەوڵاتانی عیراق ومیسر و یەمەن و شام نەمانبینی پرسیارەكان لەلای خۆی ڕابگیردرێ تاكو بیری لێ بكاتەوە بەڵكو یەكسەر لە ژێر پرسیارەكە لە دوای خوێندنەوە وەڵامی دەنووسیەوە[1].

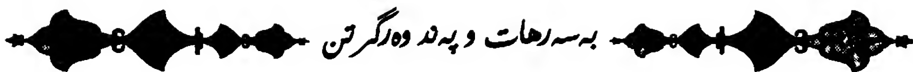
٥٢٠- ژیری بەگەورەیی نییە

شێخی سعدی شیرازی لە كتێبە ناودارەكەی (گوڵستان) لە باسی ڕەوشتی پاشا و حوكمداراندا دەفەموێ :

كوڕە پاشایەك هەبوو زۆر بچوك وردبوو، وە زۆر فەقیرو بەئەدەب بو، براكانیشی جوان وباڵا بەرزبوون، جارێكیان باوكی بە چاوی بێ حورمەتی تەماشای كرد، ئەویش گوتی: ئەی بابی من بچوكی عاقل باشترە لە باڵابەرزی بێ عەقڵ، وانییە كە هەرچی لاشەی گەورەتر بێ بە قیمەت زیاتر بێ، نابینی مەڕ پاكە و فیل پیسە؟

---

(١) مناقب الشيخ عبدالقادر الكيلاني الشيخ يونس السامرائي

لە گشت شاخانی دنیا گچکەتر توورە.

لەلای خوا زۆرتریش ماقوولّ و پڕ نوورە.

باوکی پێکەنی و دائیرەی مەجلیس پەسەندیان کردو براکانیشی بە ڕۆح لێی عاجز بوون.

دەلّێ: بیستم لەوکاتە دا پاشا دوژمنێکی بەهێز ڕووی تێکرد، کە هەردوو لەشکر بەرامبەر بوون، یەکەم کەس لە مەیدان ئەسپی تاودا ئەو کوڕەبودەیگوت:

من وەهانیم ڕۆژێ شەڕ پشتم ببینێ دوژمنم

من لەوانەم سەر لە ناو خوێناوی خۆمدا دەنێم

ئەوکەسێکی شەڕ کەرە گالّتە بە خوێنی خۆی دەکا

هەرکەسێ ڕابکا لە مەیدان خوێنی لەشکر بابدا

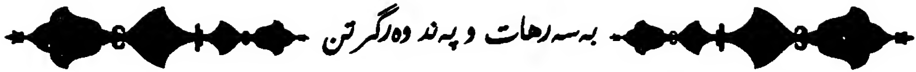
هەر کە ئەوەی گوت و خۆی لە لەشکر دا، چەند کەسێکی لە پیاوانی ئازاو نەبەز و ڕەشید کوشت، کە هاتەوە لای باوکی خاکی قەومی ماچ کردو گوتی:

ئەی کەسی کە ئەمنت دانابوو بە هیچ

خۆت دەزانی گەورەکانت بوونە هیچ

ئەسپی قەد باریکە قوربان ڕۆژی مەیدان بێتە کار

نەك ئەوانەی میسکی گاجوت زگ زلّ و نابەکار

وادەگێڕنەوە کە دوژمن زۆر بوو ئەواینشت کەم بوون، هەندێك تەمای ڕاکردنیان هەبوو، کوڕەکە هاواری کرد و پێی گوتن: تێبکۆشن نەك کراسی ژنان بپۆشن، ئەوانیش بەو قسەیە چاویان قایم بوو، هێرشیان برد لەو ڕۆژەدا بەسەرکەوتن و دوژمنیان شکاند، پاشای باوکی سەروچاوی ماچ کردو و لە باوەشی گرت، ڕۆژ بە ڕۆژ خۆشی دەویست وکردی بە جێنیشینی خۆی، براکانی حەسوودیان پێ بردو ژەهریان بۆ لە تەعام کرد خوشکێکی خۆی هەبوو چاوی لێبوو، لە پەنجەرەوە دەروازەکانی لێکدا، کوڕەکەش بە عەقلّ تێگەیشت ودەستی نەدایە خوادرن وگوتی: زۆر دوورە هونەرمەند بمرن و بێ هونەر جێیان بگرن.

کەسێ دەچێتە ژێری سایەی کوندەبوو

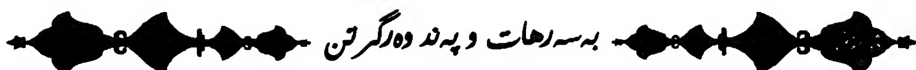
گەرچە پێرۆزەش لە دنیا هەر نەبوو

ئەو قسەیان بۆ باوکی گێڕایەوە براکانی بانگ کردن و هەر یەکە و زللەیەکی لێدان وزەجری کردن لە دواییدا لە دەوری شاری دانان و معاشی بۆ بڕینەوە تاکو فیتنە بکوژێتەوە.

گوتویانە: دە (١٠) دەروێش بەیەك بەڕ دەنوون بەلاّم دوو پاشا لە ئاقارێك ناگونجێن[1].

(١) گوڵستانی سعدی، وەرگێڕانی لە فارسیەوە بۆ کوردی ملا مصطفی ی (عاصی) چاپی یەکەم نوسینگەی تەفسیر لاپەڕە (٦٥)

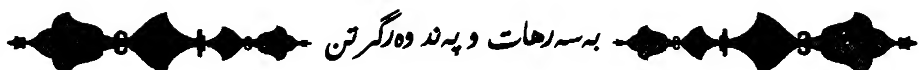

٥٢١- تۆلەسەر كۆچ وكۆچباری

حسن ی البصری نامەیەكی نارد بۆ خەلیفە عمری كوڕی عبدالعزیز تێیدا بە درێژی باسی لە ژیانی دنیا و كەمی دنیادەكرد، ئەمەش نامەكە.

لە پاشان.. بەڕاستی ئەو دنیایە خانووی كۆچ و كۆچبارە نەك ماڵی مانەوە و نیشتەجێ بوون، كە ئادەم هاتە سەر دنیا بەهۆی تاوانێك بوو، وریابە لێی ئەی امیری ئیمانداران، چونكە توێشوو لەو دنیایەدا واز هێنانەلێی دەوڵەمەندیش هەژاری یە لە ژیانی دنیادا، كەسێ خۆی بە زلێ بزانی زەلیل دەبێ، كەسێ ماڵ كۆبكاتەوە فەقیر دەبێ، وەك ژەهر وایە ئەوەی دەیخوات نازانی كەچی لە ناوی دەبات، وریابە خۆت بە دوور بگرە لەو ماڵە چۆڵە و فێڵبازە، دڵخۆشتر بە لەوەی كە تێیدای، خۆت بە دووربگرە لەوەی كە ببیت بە پیاوی دنیا، دڵخۆشیەكانی پڕن لە ناخۆشی وخەم و پەژارە جوانی وپاڵێوتنی وپاككردنەوەی داپۆشراوە بەلێلی وتاریكی، ئەگەر خوا هیچ هەواڵێكی سەبارەت بە دنیا نەدابایە، وەهیچ نموونەیەكی پێ نەهێنابایەوە، ئەوا بەراستی دەبوایە نووستوی بێدار بكردایەوە، وەبێ ئاگای بەخەبەر بهێنابایەوە، چی دەكەی كە چی هاتووە لەلای خوا كە زەجرو سەرزەنشتی كردووە، وتێیدا ئامۆژگاری بەخش هەیە، ئەوكاتە لای خوا هیچ گرانی ورێزو سەنگینی یەكی نابێ، لەو كاتەی دروستی كردووە سەیری نەكردووە، بێگومان گەنجینە وكلیلەكانی نیشان بە پێغەمبەر (ﷺ)دران كە هیچی لێ كەم نەدەبوونەوە بە ئەندازەی باڵی پێشوولەیەك بەڵام ئەو نەیویست، وەپێی ناخۆش بوو شتێكی خۆش بوێت كە خوا رقی لێیەتی، یان شتێ لەودنیایەدا

بەرز بکاتەوە کە خاوەنەکەی نزمی کردووە، بۆ پیاو چاکانی سەرپشك کردووە وپێی نیشان داون وبۆی کۆکردوونەتەوە، بەلام بۆ دوژمنانی ڕاخستوە کە پێی لە خۆبایی بن، ئایا پیاوی لە خۆبایی واگومان دەبات کە ئەمە ڕێزی لێ دەگیرێ بەهۆی ئەو دنیاو ماڵە؟ لە بیری کردووە کە خوا چی بە (محمد) (ﷺ)کرد کاتێ بەردی لەسەر زگی دادەناو لەبرسان، سوێند بەخوا هەرکەسێك دنیای هەبێ وماڵی دنیای بۆ کۆکرابێتەوە ئینجا لەوەنەترسیت کە ئەودنیایە دەیخەڵەتێنێ ئەوە بەڕاستی عەقلی کەم کردووە بەو جۆرە بیرو هۆشەوە، وە بێ تاقەت بووە لە ڕاو بۆچوون بەرامبەر بە شتە چاکەکان، وەسوێند بەخوا ئەو دنیایە لە هەرکەسێك قەدەغە کرابێ ئینجا وا گومان نەبات کە لێ سەرپشك کراوە ئەوە بەڕاستی عەقلی لەدەست داوە وڕاوبۆچوونی بێ هێز بووە[1].

٥٢٢- ترسی پێغەمبەران (علیهم الصلاە والسلام) لەخوای گەورە

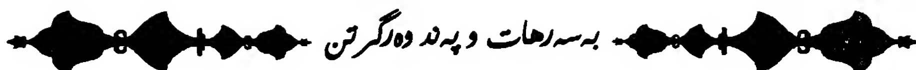
- وەهب کوڕی منبە دەڵێ: حەزرەتی ادم لەسەر بەهەشت سێ سەد (٣٠٠) ساڵ گریا وسەری خۆی بەرزنەکردەوە بۆ ئاسمان لەدوای ئەوەی کە تووشی گوناهەکەی بوو.

- وەهیب ی کوڕی ورد دەڵێ: لەوکاتەی خوا لە حەزرەتی نوح عاجز بوولەسەر کوڕەکەی (کە دەیگوت خوایە بیپارێزە چونکە لە ئەهلی منە)

---

(١) مختصر منهاج القاصدين الامام ابن قدامه المقدسی لاپەڕە (١٩١)

وەخوای گەورە پێی گوت: ئامۆژگاریت دەکەم لەوەی کە نەچیتە رێگای نەزانەکان سێ سەد ساڵ گریا تاکو ژێر چاوەکانی وەك نەخشەیەك هێڵاوی ببون لەبەر گریانی.

– ابو الدرداء دەفەرموێ: لە دوورەوە دەنگێک لە سینگی پێغەمبەر ابراهیم دەبیسترا کاتێ هەڵدەستا بۆ نوێژ کردن لە ترسی خوای گەورە

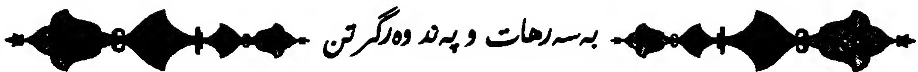
– زانای گەورە و شارەزا لە لێکدانەوەی ماناکانی قورئان (مجاهد) دەفەموێ کاتێ پێغەمبەر داود توشی گوناهەکەی هات، چل دانە شەو سەری لە سوجدەی هەڵنەگرت بۆخوا، پاشان هاناو هاواری بردە بەرقاپی خوا فەرمووی: خوایە گیان.. ناوچاوان برینداربو، چاوەکان ووشك بون فرمێسك نەما و داودیش نەگەڕاوەتەوە سەر تاوانەکەی هەرگیز، بانگی کرا، ئایا برسیتە خواردنت پێ بدرێت؟ ئایا نەخۆشیت چاك ببیتەوە وشیفات بۆ بێت؟ ئایا ستەملێکراویت یارمەتیت بدرێت و سەربخسترێت؟ گریانێکی زۆرمان خۆش دەوێ کە بەسەر هەر شتێ بڕوات سەوزی بکات (واتە: وەك ئاو بەسەر زەوی کە گیاو بۆر سەودەکات) لەوکاتەدا خوای گەورە لێی خۆش بوو.

گوتویانە: سەردانی پێغەمبەر (داود) یان دەکرد وایان دەزانی کەوا نەخۆشە، بەڵام هیچ نەخۆشێکی نەبوو جگە لە دابڕان لە خوا نەبێ.

– هەرکاتی پێغەمبەر (عیسی) باسی مردنی دەکرد یان بەبیری دەهاتەوە، لە پێستی خوێن دەتکا.

– یحی ی کوڕی زکریا (علیهما السلام) ئەوەندە دەگریا تاکو ددانەکانی

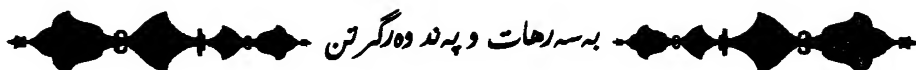
دواوەی بەدەردەکەوتن، بۆیە دایکی پارچە لبادێکی بۆ دروست کردبوو بەڕوومەتی یەوە دەلکاند

- ترسی پێغەمبەری سەروەرمان لە خوای گەورە، خاتوو عائیشە (رضي الله عنها) دەفەمووێ (هیچ کاتێك نەمبینیوە پێغەمبەری خوا (ﷺ)زۆر پێبکەنی تاکو پارچە گۆشتی سەر گەوری ببینم لەگەڵ پێکەنینەکەی ودەم کردنەوەی بەڵکو تەنها زەردەخەنەی هەبووە، وەهەر کاتێ هەوری دەبینی یان با هەڵکردن، شوێنەواری دەناسرا لە ڕوخساری، دەیگوت ئەی پێغەمبەری خوا خەڵکی کاتێ هەور دەبینن دڵیان خۆش دەبێ ئومێدیان وایە بارانی لەگەڵ بێت، بەڵام تۆ دەبینم پێت ناخۆشە و شوێنەواری دیارە لە ڕوخسارت؟

فەرموی: ئەی عائیشە دڵنیانیم کە ئەو هەورە هەوری عەزاب و بەڵاو نەهامەتی نەبێ؟ بێگومان گەڵی واهەبوو بە (با) لەناوچوون، هی واش هەبوو عەزابی خوای بینوە گوتویانە: (واتە: هەورێ یان بینیوە) ئەوە هەورە بارانی پی یە بۆمان دەبارێنی کە چی عەزابیش بووە بۆیان[1].

(١) مختصر منهاج القاصدين ابن قدامه المقدسي لاپەڕە (٣١٢)

٥٢٣- مانای زوهد

پرسیاریان کرد لە ئیمامی احمدی کوڕی حنبل سەبارەت بە کەسێك کە هەزار دیناری هەبێ ئایا ئەو کەسە زاهیدە؟

فەرمووی: بەڵێ: بەمەرجێك ئەگەر پارەکەی زیادی کرد پێی دڵخۆش نەبێ، وەدڵتەنگ نەبێ ئەگەر لێی کەم بکات،

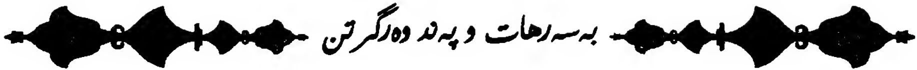
ابن القیم دەڵێ: زوهد مانای ئەوەیە کە واز لە شتێك بێنی کە سوودت پێ نەگەیەنێ، هەروەها خۆپارێزی و وەرعیش بریتی یە وازهێنان لە شتێك کە زیانت پێ بگەیەنێ.

- ئیمامی احمد لە طاووسی یمانی دەگێڕێتەوە کە دەفەمووێ: پێغەمبەری خوا فەرمویەتی (ان الزهد في الدنیا یریح القلب والبدن، وان الرغبة في الدنیا تطیل الهم والحزن)[1]. واتە: بەڕاستی وازهێنان وزوهد لە دنیادا دڵ ئارام دەکات و حەسانەوەی پێ دەبەخشێ، بەڵام خۆشەویستی وتامەزرۆبوون بۆ دنیا وپەژارە زیاد دەکات و درێژی پێ دەدات.

---

(١) الزهد للامام احمد بن حنبل (١٠)

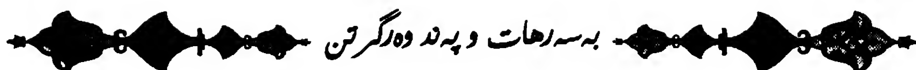
٥٢٤- خەونەکەی ئیمامی شافعی

(ربیع) دەڵێ: ئیمامی شافعی ڕۆیشت بۆ (مصر) منیش لەگەڵ چووم، پێی گوتم: ئەی ربیع ئەو کتێبەم لێ وەربگرە (نامەیەك بوو) وەبیدەبە ابو عبدالله احمدی کوڕی حنبل، دواتر وەڵامەکەم بۆ بێنەوە، ربیع گوتی: چوومە بغداد ونووسراوەکەشم پێبوو لە کاتی نوێژی بەیانی گەیشتم بە ئیمامی احمدی کوڕی حنبل، کاتێ نوێژمان کردو ئەویش لە میحرابەکەی دەرچوو سەلامم لێی کردو نووسراوەکەم پێدا وپێم گوت: ئەمەش نووسراوی ئیمامی شافعی براتە لەوڵاتی (مصر) ئیمامی احمد فەرمووی: سەیرت کردووە؟ گوتم: نەخێر

مۆرەکەی نوسراوەکەی شکاندو نامەکەی خوێندەوە و چاوی پڕبوون لە فرمێسك گوتم وای ئەوە چیە خێرە ئەی ابو عبدالله، فەرموی: لەو نوسراوە دا دەڵێ: پێغەمبەرم لە خەومدا بینوە وپێی گوتومە نوسراوێك: بۆ ابو عبدالله احمدی کوڕی حنبل بنووسە و سەلامی منی پێ بگەیەنە و پێی بڵێ (انك ستمتحن وتدعى الى خلق القران فلا تجبهم فسيرفع الله لك علما الى يوم القيامه) واتە: بەڕاستی تۆ لە مەودوا تاقی دەکرێتەوە وتووشی بەڵا دەبی وەبانگت دەکرێ (لەلایەن خەلیفەی بغدا) بۆ ئەوەی فەتوای بۆ بدەیت کە قورئان مەخلوقە، بەڵام تۆ وەڵامی نەدەیتەوە بەو جۆرە، خوا زانستی تۆ تاکو ڕۆژی دوایی بەرز دەکاتەوە.

ربیع دەڵێ: منیش پێم گوت: کەواتە ئەمە موژدەیە؟

ئەویش هەستا یەکێ: لە کراسەکانی خۆی لەبەر کردەوە و دای بە من، منیش لێم وەرگرت و دەرچووم بۆ (مصر) وەڵامەکەم بۆ ئیمامی شافعی بردەوە، شافعی پێی گوتم: چی پێ دایت؟

گوتم: کراس، ئەوکراسەی کە بەخۆی لەبەرخۆی کردبوو [1].

٥٢٥- موژدە وئامۆژگاری پێغەمبەر(ﷺ)لەخەودا

سلیمان کوڕی سحیم دەڵێ:: لە خەومدا پێغەمبەرم (ﷺ)بینی پرسیارم لێ کرد و گوتم: ئەی پێغەمبەری خوا، ئەوانەی دێنە لای تۆو زیارەتی گۆڕەکەت دەکەن وسەلامت لێ دەکەن، ئایا لەسەلامی ئەوان تێدەگەیت و دەنگیان دەبیسیت؟

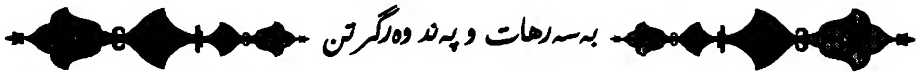
(قال: نعم وارد علیهم) واتە: فەرموی: بەڵێ وەلامی سەلامەکەشیان دەدەمەوە.

– لەو ساڵەی کە خەلیفەی عباسی هارون الرشید دانیشت لەسەرپۆستی خەلافەت دەرچوو لەگەڵ لەشکرەکەی تاکو غەزای هەموو شوێنەکانی ڕۆمی کرد و وەلەمانگی شعبان ڕۆیشت و لە کۆتایی ساڵدا حەجی بەخەڵکێکی زۆر کرد و لە هەردوو حەرەمی مەکە و مەدینەدا ماڵ وسامانێکی یەکجار زۆری بەخشی، لەبەر ئەوەی پێغەمبەری لە خەودا بینیوە پێی گوت: (ان هذا الامر

---

(١) لمن اراد رؤیه النبی فی المنام، ابو عمرو محمد عبدالملك الزغبی، لاپەڕە (٩١)

صائر اليك في هذا الشهر فاغز وحج ووسع على اهل الحرمين)

واتە: بەڕاستی ئەو کارەت هاتۆتەلا، (خەلافەت) لەومانگەدا، کەواتە: غەزابکە (غەزای ڕۆم) وەحەجی ماڵی خواش بە موسڵمانان بکە، هەروەها ماڵ و سامان وپارەش بەسەر خەڵکی مەکە و مەدینەدا دابەش بکە (ئەمەش وەسیەت و ئامۆژگاری پێغەمبەرە بۆ هاورن الرشید کە بەخۆی لە خەوی دا پێی ڕاگەیاند) ئەویش ئامۆژگاری یەکەی جێ بەجێ کرد[1].

٥٢٦- پێی گوت: بەخەڵکی بڵێ بادەربچن داوای باران بکەن

لەسەردەمی خەلیفەی عباسی لەبەغدا (المتقی بالله) بانگکەرێك بانگی کرد لە بازاڕو کۆلانەکانی بغدا گوتی: امیری ئیمانداران فەرمان بە خەڵکەکەی دەکات وەهەواڵیان پێ ڕادەگەیەنێت کە ئافرەتێك چاك وپاك پێغەمبەری لە خەودا بینوە، وەپێی گوتوە: ئەی پێغەمبەری خوا ئەمساڵ بێ بارانی ونەهاتە، پێغەمبەر (ﷺ)بە ئافرەتەکەی گوت: بڕۆ بە خەڵکی شار بڵێ با لە سێ شەممەی داهاتوو لە شار دەربچن و داوای باران لە خوا بکەن وبە ملکەچی دوعا بکەن، بێگومان هەر لەو ڕۆژەدا بارانیان بۆ دەبارێ، ئینجا امیری ئیمانداران فەرمان دەکات بە خەڵکی چۆن پێغەمبەر (ﷺ)فەرمانی کرد کە لە ڕۆژێ سێ شەممەدا دەربچن ودوعای باران بکەن، ابو محمدی کاتب دەڵێ: خەڵکێکی زۆر ئەوهەواڵەی پێ ڕاگەیاندم کاتێ ئەو جاڕ دانەیان

(١) لمن اراد رؤیه النبی فی المنام، ابو عمرو محمد الزغبی، لاپەڕە(١٨٢)

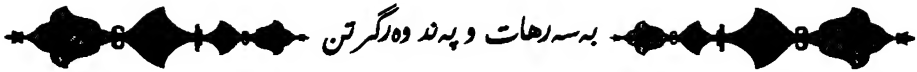

بیست لەناوشاردا، دەڵێ لەوکاتە دا بازارەکان پڕ بوون لە گریان و دوعا، ئەمەش بەڕاستی زۆر لەسەرم گران بوو، دەمگوت: لە خەوی ئافرەتێك ئەو شتەکرا کە نازانێ ماناکەشی چییە، دەبێ ئەوە ڕاست بێ یان نا، خەلیفە لە شاری (السلام) بانگی خەڵکی کرد بەوخەوەی ئافرەتەکە، ئینجا دەمگوت چۆن پاساو بینینەوە، خۆزگە خەلیفە فەرمانی بەخەڵك دەکرد بەڵام باسی خەونەکەی ئەو ئافرەتەی نەدەکرد بۆ خەڵکی، هەردەم لە دڵەڕاوکێ دا بووم تاکو سێ شەممەی هات، لەناکاو خەڵکی گوتیان: ئەوا هەموو خەڵك دەروچون لەگەڵ ابو الحسن احمدی کوڕی فضيل ی کوڕی عبالملك کە ئیمامی مزگەوت بوو، وە زۆربەی پیاوانی خەلیفە وزاناکان وپیاوە ماقوڵانی لەگەڵ دەروچون، کە نوێژی باران و دوعا کردن ئەنجامدرا کەمێك پێش نوێژی نیوەڕۆ پارچە هەورێك لە ئاسمان بەرزببوەوە پاشان هەموو ئاسمانی داگرت، ئینجا باران باری وەخەڵکی چۆن بەبێ نەعل وپێڵاو هاتببون ئەوها لەناو قوڕدابەبێ پێڵاوو نەعل گەڕانەوە ناوشار[1].

ئەو بەسەرهاتە لە ساڵی ٣٢٩ کۆچی ڕوویداوە.

---

(١) لمن اراد رؤيه النبى فى المنام، ابو عمرو محمد الزغبى (١٩٠)

٥٢٧- ئامۆژگاری کارو خەلیفە

ڕۆژێکیان پیاوێ: چووە لای خەلیفەی عباسی (مەئموون) کاتێ ڕێگایان پێداو چووە ژوورێ گوتی: بۆ ئەوە هاتووم تاکو ئامۆژگاریت بکەم وعەیبەکانت پێ بناسێنم، کەوتە ئامۆژگاری بە شێوەیەکی توندو ڕەق قسەی دەکرد، مەئموون زۆر بەلایەوە سەیر بوو کە ئەو پیاوە هیچ نەرم و نیانی وحیکمەتی بەکار نەهێنا لە ئامۆژگاری کردنەکەیدا، بۆیە مەئمون گوتی: ئەی پیاو نەرم و نیان بە ! خوای گەورە لە تۆ باشتری ڕەوانە کردووە بۆ لای کەسێکی لە من خراپتر، وەفەرمانی پێداوە کە نەرم و نیان بێ، پیاوەکە بەلای سەیربوو، لێی پرسی ئەو ئامۆژگاری کارەکێ بوو کە خوا ناردی بۆ ئەوکەسە خراپ و ستەمکارە؟

کاتێ مەئموون نیشانەی سەرسوڕمانی لە ڕووخساری پیاوەکە بینی گوتی: خوای گەورە پێغەمبەر (موسی) و (هارون) ی نارد بۆ لای فیرعەون لەولاتی (مصر) پێی دەفەرموون: هەردووکتان بەنەرمی وجوانی گفتوگۆی لەگەڵدا بکەن بۆ ئەوەی ئامۆژگاری وەربگرێ یان ترسی سزای ئێمە لە دەروونیدا جێ بگرێت[1].

---

(١) چیرۆکی ئادابە ئیسلامیەکان، لاپەڕە (٢٠٤)

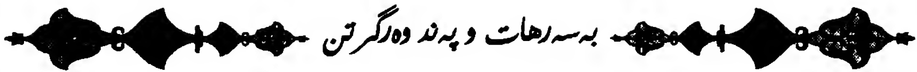
٥٢٨- هەوڵێکی خاوێن

لەبەیانیەکیان هاوەڵان لە خزمەت پێغەمبەردا، دانیشتبوون پیاوێکی بەهێزو بەشان و شەوکەتیان بینی زۆر بەخێرایی دەڕۆیشت بۆ سەر کارەکەی هاوەڵان سەرسام بوون بە هێزو توانا و چالاکی ئەو پیاوە، بۆیە گوتیان: ئەی پێغەمبەری خوا، ئەگەر ئەو هێزو توانا و ئازایەتیەی لە پێناو خوادا بوایە باشتر نەبوو؟ واتە: ئەو هێزو توانایەی بۆ جەنگ وتێکوشان لە پێناوی خواسەرف بکات چاکتر نییە)

پێغەمبەری خوا (ﷺ)بۆی ڕون کردنەوە کە کاری باش و چاك زۆرە وەکو ئەوە: ئەگەر پیاوێك لە ماڵی خۆی دەرچێ بە مەبەستی پەیدا کردنی رزقی حەڵاڵ بۆ منداڵە وردەکانی ئەوە ئەوکەسە لە ڕێگای خوادا کۆششی کردووە، وەئەگەر بۆ ئەوە دەربچێ کە نان پەیدا بکات بۆ دایك و باوکە پیرەکەی ئەوە بەڕاستی کاری لە ڕێگای خوادا کردوە، هەروەها ئەگەر بۆ ئەوە دەرچێ لە ماڵ وکاروکاسبێ بکات عیززەتی نەفسی ڕابگرێ و سواڵ نەکا ئەوەش لە ڕێگای خوادا کۆششی کردووە، بەڵام ئەگەر کار بۆ ڕوپامایی وڕیابازی و خۆبەزڵ زانی بکا ئەوە بەڕاستی لە ڕێگای شەیتاندا کۆششی کردووە و هەوڵی داوە[1].

---

(١) رواه الطبراني، چیرۆکی ئادابە ئیسلامیەکان، لاپەڕە(١٧٦)

٥٢٩- پیاوێکی عاقل

ڕۆژێکیان (ابن طولون) کابرایەکی حەمباڵی بینی سندوقێکی لەسەر پشتی بارکردبوو، بەڵام زۆر ئازاری پێوە دەدیت و لەرزی گرتبوو لە ژێر ابن طولون گوتی: ئەگەر ئەو ماندووبوونەو لەرزە لەرزەی لەبەر هەڵگیراوەکە بێ ئێستا ملی دەشکێ لەبەر قورسایی سندوقەکە، چونکە من دەبینم ملی ڕاست و بێ ماندووبوونە، ئەمە تەنها لەبەرترسی ئەوشتەیە لە هەڵیگرتووە لە ژێر سندووقەکە، بۆیە لێی نزیك کەوتەوە و پێی گوت: دەبێ ئەو سندوقە دابەزێنی لەسەر پشتت و بۆم بکەیتەوە، ئەویش دایبەزاندو کردیەوە، بینی لاشەی ئافرەتێکی تێدایە کە کوژراوە و پارچەش کراوە، ابن طولون پێی گوت: بەڕاستی پێم بڵێ حاڵی ئەو ئافرەتە چی بوو بۆچی وای لێ هاتووە؟

پیاوە حەمباڵەکە گوتی: چوارنەفەر لە ماڵی (فلان..) ئەوەندە پارەیان پێدام و فەرمانیشیان پێ کردم کە بۆیان هەڵگرم

ابن طولون.. دووسەد داری لە حەمباڵە کە داو چوار نەفەرەکانیشی کوشتن لە خوێنی ئەو ئافرەتە [1].

---

(١) هل فات الاوان لتبدأ من جيد، باسل شيخو، لاپەڕە (٩٦)

٥٣٠- لە خەودا پێغەمبەر (ﷺ) پێ گوت: ئەی شەرع زان

زانای گەورەو پایەدار ابو الطيب (طاهر)ي کوڕی عبدالله کوڕی طاهری طبری، لە ئامل لە دایك بووە لە ساڵی ٣٤٨ کۆچی، بۆ وەدەست هێنانی زانست و زانیاری گەشتی جۆراوجۆری ئەنجامداوە لە کۆڕومەجلیسی ابو احمدی الغطريفي و الدارقطني و چەندین زانای تر ئامادە بووە و زانستی لێ وەرگرتوون، هەروەها شارەزایی پەیدا کردووە لە سەردەستی ابو الحسن ی ماسر جسی، وەدەستێکی باڵای هەبوە لە بواری شەرعدا، هەروەها تەقوا و لەخوا ترسانی کۆکردۆتەوە لەو زانستە دا ئینجا پێغەمبەر (ﷺ) لە خەودا دەبینی وپێی دەڵێ: (يافقيه)واتە: ئەی شەرع زان: ئەویش بەو وشەیە زۆر دڵخۆش دەبێ و دەڵی پێغەمبەر (ﷺ)ناوی ناوە لێم شەرع زان[1].

٥٣١- قورئان بۆ پێغەمبەر (ﷺ) دەخوێنی لەخەودا

(صالح)ی مری یەکێکە لەپیاوچاکان، دەڵێ:

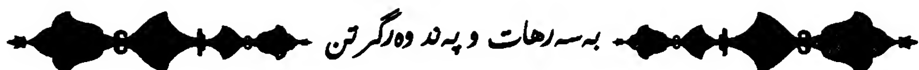
شەوێکیان قورئانم دەخوێند بۆ پێغەمبەر (ﷺ) لەخەودا پێی گوتم (ئەی صالح ئەمە قورئان خوێندنەکەت بەڵام کوا گریانەکەت؟!!!)[2].

---

(١) لمن اراد رؤية النبي في لامنام، ابو عمرو محمد الزغبی، لاپەڕە(١١٩)

(٢)لمن اراد رؤية النبي في المنام، ابو عمرو محمد الزغبی، لاپەڕە(١١٩)

٥٣٢- خوای گەورە شانازی دەکات بە بەندەکانی

ڕۆژێکیان (معاویە)ی کوڕی ابو سفیان (رضي الله عنهما) چووە مزگەوت بینێ وا کۆمەڵی خەڵك دانیشتوون بەشێوەی بازنەیی، پرسیاری لێ کردن بۆچی ئەوها دانیشتوون؟ گوتیان دانیشتووین یادی خوا دەکەین، معاویە فەرمووی سوێندتان دەدەم ك تەنها بۆ ئەوە دانیشتوون؟ گوتیان سوێندبەخوا تەنها بۆ ئەوە دانیشتووین، معاویە فەرمووی: کەواتە من سوێندتان نادەم وەنەبێ تۆمەت بخەمە پاڵتان، چونکە پێغەمبەر (ﷺ)ڕۆژێك کۆمەڵێك لە یارانی بینی، فەرمووی: بۆچی دانیشتوون؟ گوتیان دانیشتووین یادی خوا دەکەین، وسوپاسی خوا دەکەین لەسەر ئەوەی کە هیدایەتی داوین بۆ ئیسلام بەهۆی ئەوەوە منەتی کردوە بەسەرماندا.

فەرموی: سوێندتان دەدەم تەنها بۆ ئەوە دانیشتوون؟ گوتیان: سوێند بە خوا بەڵام جوبرەئیل هاتە لام و هەواڵی پێدام کە: (بەڕاستی خوای گەورە شانازی دەکات بە ئیوە لەلای فریشتەکان)[١].

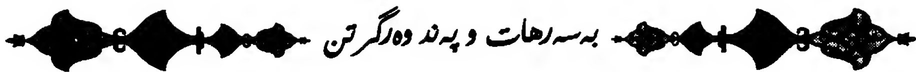
خوای گەورە شانازی دەکات بەبەندە موسڵمانەکانی لەلای فریشتەکان، ئەو بەندانەی لە مزگەوتەکاندا، دەمێننەوە و سەرگەرمی یادی خودان و خۆیان شارەزادەکەن لە ئایینەکەیان[٢].

---

(١) روا المسلم

(٢) چیرۆکی ئادابە ئیسلامیەکان

٥٣٣- لەسەر دەستی دایکی تۆبەی کرد

دەگێڕنەوە کەوا پیاوێك هەبوو بە (دیناری عیار) مەشهوور بووە دایکێکی هەبوو زۆر ئامۆژگاری دەکرد بەلام ئەو هەر ئامۆژگاری وەرنەدەگرت رۆژێکیان بەلای گۆرستانێك تێپەڕی کە هەموو ئێسك‌و پروسکی مردوانی لێ بەدەرکەوتبوون،ئەویش پارچە ئێسکێکی هەلگرت لەناو دەستی هەلوەرا بیری لەخۆ کردەوە،بۆیە بەخۆی گوت، هاوار بۆ خۆت بەیانی تۆش وەك ئەوانە دەبیتە ئێسك و تێکەل دەبی لەگەل خاك و خۆل، ئەمرۆکەش وا هەول دەدەم لەسەر گوناهو تاوان، بۆیە بەم تێڕوانین و بیرکردنەوە بڕیاری دا پەشیمان بێتەوە و تۆبە بکات کەوا جارێکی تر تاوان نەکات، سەری بەرزکردەوە بۆ ئاسمان وگوتی: خوایە گیان بە هەموو کردەوەکانم هاتمە لات وەرمبگرە و ڕەحم پێ بکە، پاشان بەرەولای دایکی بەڕەنگێکی جیاوازو گۆڕا و کەوتەڕێ، بەدلێکی شکاو دلێکی پڕ لە پەشیمانی بەدایکی گوت: دایکە گیان ئەگەر کۆیلەیەك لە دەست گەورەکەی ڕایکردبێ پاشان گەورەکەی دۆزیەوە ئایا چی لێ دەکات؟ دایکی داناو دلسۆز پێی گوت رۆلەکەم!! بەرگ وپۆشاکی ملکەچی لەبەردەکات و خواردنی ملکەچی دەداتێ، دەست وقاچی دەبەستێتەوە، گوتی: دایکە کەواتە فەروایەکی (صوف) خوریم بۆ بێنە ولەگەل پارچە نانێکی جۆ، وام لێ بکە کەچی لەو کۆیلەیە دەکرێت، (واتە: دەست وقاچیشم ببەستوە) بەلکو خوا بەو زەلیلی و غەریبیەم ڕەحمم پێ بکات، ئەویش فەرمانی کوڕەکەی بۆجی بەجێ کرد، ئینجا کاتێ دەبوەشەو دەستی دەکرد بە گریان و نالە نال، هەر بە خۆی

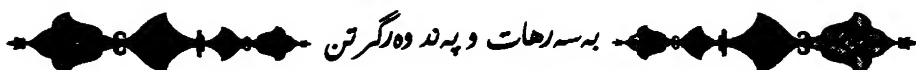

دەگوت: هاوار بۆخۆت: ئایا هێزت هەیە لەسەر ئاگری دۆزەخ، چۆن خۆت بۆ ڕادەگیرێ لەبەردەم خوای بەهێزو بەدەسەلآت؟ بەوشێوە تاکو بەیانی ئەمە حالّی بوو، شەوێکیان دایکی پێی گوت: ڕۆڵەکەم! کەمێ بەزەییت بە خۆت بێتەوە، دەیگوت: دایە گیان: وازم لێ بێنە با کەمێك ماندوو بم بۆ ئەوەی زۆر پشوبدەم لە ماڵەکەی ئەو دیو، ئەی دایکە ڕاوەستاینێکی دوورو درێژمان لە پێشە بەرامبەر بە خوا، نازانم بەرەو سێبەری خوا فەرمانم پێ دەکرێ یان بەرەو خراپترین شوێن؟ من لە گرفتێك دەترسم کە خۆشی بەدواوە نێت، سەرزەنشتێك کە لێبوردنی بەدواوە نێت، دایکی بەسۆزی پێی گوت: ڕۆڵەکەم: ئیسراحەت بکە و کەمێك پشوو بدە، دەیگوت: دایە گیان منیش داوای پشوو دان دەکەم (لە ماڵەکەی ئەودیو) ئایا گرەنتی ڕزگار بوونم دەدەیتێ؟ گوتی: ڕۆڵەکەم ! ئەی کێ گرەنتی بداتە من کە ڕزگار دەبم؟ گوتی: کەواتە دەی وازم لێ بێنە لەوەی کە لەسەری دەبم، ئەی دایە گیان: وەك ئەوەی بەیانی خەڵکی ڕابکێشن بەرەو بەهەشت ومنیش بەرەو دۆزەخ، ئینجا دایکی لەشەوێك دا بەلای تێپەڕی ئەو ئایەتەی دەخوێندەوە کە خوای گەورە دەفەرمووێ (فوربك لنسئلنهم اجميعن عما كانوا يعملون)[1]. واتە: سوێند بەخواکەی تۆ هەموویان پرسیاریان لێ دەکرێت بەتێکڕایی لەوەی کە کردوویانە لە ژیانی دنیادا.

ئینجا بیری لەو ئایەتە کردەوە گریا، وەکو مار خۆی دەجولاند تاکو لە

---

(۱) سوره الحجر ۹۲–۹۳

هۆش خۆی چوو، دایکی هات و بانگی کرد، وەڵامی نەدایەوە، گوتی: ڕۆڵەکەم گلێنەی چاوم! کوا گەیشتنمان بەیەکتر؟ بەدەنگێکی نزم ولاواز وەڵامی دایەوە گوتی: ئەگەر لەمەیدانی گردبوونەوە (ساحه المحشر) نەتدۆزیمەوە ئەوا بە خازینی دۆزەخ بڵێ ئەو دەمدۆزێتەوە، پاشان هاوارێکی کردو گیانی دەرچوو، دایکی هەستا بە شۆردن و کفن کردنی، ئینجا بانگی خەڵکی کرد و گوتی: خەڵکینە! وەرن نوێژ لەسەر کوژراوەکەی ئاگربکەن (قتیل النار) خەڵکی هاتن، هیچ کاتێك ئەوەندە قەرەباڵغ و فرمێسکیان نەڕشتوە وەك ئەو ڕۆژە[1].

٥٣٤- تۆبەی پیاوێکی دەشتەکی بەگوێ ڕاگرتنی یەك ئایەت

عباس ی کوڕی ابو الفرج ی الریاشی دەڵێ: گوێم لە اصمعی بوو دەیگوت ڕۆژێکیان چوومە مزگەوتی (الجامع) لە بصره، لە ڕێگادا دەڕۆیشتم لەناکاو پیاوێکی فوول وشك ودەشتەکی بەدەرکەوت لەسەر وشترەکەی بوو شمشێرێکی لەلابوو، وەکەوانێکێشی بەدەستەوە بوو، لێم نزیك بوەوە سەلامی کرد و گوتی: ئەو پیاوە کێیە، یان لەنەوەکانیکێیە؟ گوتم: لەنەوەکانی (اصمع) گوتی: تۆی اصمعی؟ گوتم: بەڵێ، گوتی: لە کوێ هاتیت؟ گوتم: لە شوێنی هاتووم کە کتێبی خوای گەورەی تێیدا دەخوێندرێنەوە، گوتی: بۆ خوا قسەی هەیە کە ئادەمیزاد بیخوێنێتەوە؟!

---

(١) کتاب التوابین، ابن قدامه المقدسی، لاپەڕە (١٩٦)

گوتم: بەڵێ، گوتی: دەی بیخوێنەوە هەندێك لەوەی کە لەلاتە بۆم، گوتم: دابەزە لە شوێنی خۆت ئەویش دابەزی، دەستم کرد بە خوێندنی سوڕەتی (الذاريات) کاتێ گەیشتمە ئایەتی (وفي السماء رزقكم وماتوعدون) [1].واتە: رزق و ڕۆزیتان لە ئاسمانە لەگەڵ ئەوەی کە بەڵێنتان پێ دراوە.

گوتی: ئەی اصمعی ئەوە کەلامی خوایە؟ گوتم بەڵێ، سوێند بەخوایەی کە محمدی بەحەق ناردووە، ئەوە کلامی خوایە بۆ پێغەمبەرەکەی (ﷺ)ناردووە، پێی گوتم: بەسە! پاشان هەستا چوو وشترەکەی سەربڕی و گوتی: وەرە یارمەتیم بدە بۆ دابەش کردنی گۆشتەکەی منیش یارمەتیم داو هەرچی دەهات و دەڕۆیشت پێمان دەدا، پاشان چوو کەوان و شمشێرەکەی پارچە پارچە کردن و لە ژێر بارەکەی دانان و بەرەو دۆڵێك ڕۆیشت هەردەیگوت: (وفى السماو رزقكم وماتوعدون) منیش هەر گازاندەم لە خۆم دەکرد و دەمگوت وەك ئەو دەشتەکییە ئاگاداری ئەو ئایەتە بوو پێی بەخەبەر هاتەوە من پێی بەخەبەر نەهاتمەوە، کاتێ لەگەڵ خەلیفە هارون الرشيد چووینە مەکە بەمەبەستی حەج کردن لە کاتی (طواف) کردندا دەنگێکی نزم و لەسەر خۆم بیست، ئاوڕم دایەوە دەبینم هەمان کابرای دەشتەکی لەڕو لاوازو زەردە هەڵگەڕابوو، سەلامی لێم کرد و دەستی گرتم ولە پشت مەقامی ابراهیم ی دانیشاندم وپێی گوتم: دەی وەرە کەلامی خوام بۆ بخوێنەوە، منیش دەستم کرد بە خوێندنەوەی سورەتی (الذاريات) تاکو

---

(١) سورة الذاريات (٢٢)

گەیشتمە ئایەتی (وفي السماء رزقكم وماتوعدون) هاوارێکی کرد و گوتی: بەدەستمان کەوت ئەوەی خوا بەڵێنی پێدا بووین بەڕاستی پاشان گوتی: جگە لەمە چی تر هەیە لە کلامی خوا؟

گوتم: بەڵێ خوای گەورە دەفەرمووێ: (فورب السماء والارض انه لحق مثل ما انكم تنطقون) واتە: سوێند بە خواوەندی ئاسمان وزەوی ئەمە شتێکی ڕاستەوەکو ئەوەی کە ئێوە قسە دەکەن، دیسان هاوارێکی تری کرد و گوتی: یا سبحان الله! کێ یە خوای تووڕەکردووە تاکو سوێند بخوات؟! ئایە بە ڕاستگۆی دانانێن تاکو وای لێدەکەن پەنا بۆ سوێند خواردن ببات؟ سێ جار ئەم قسەی لەسەر یەك گوت ئینجا گیانی دەرچوو [1].

٥٣٥- حجاج وحطيط

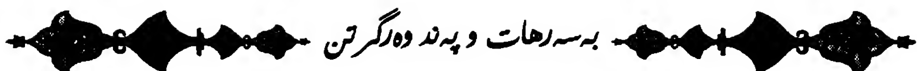
زانای پایەدار و شارەزاو حەق پێژ حطيط ی الزيات ڕەحمەتی خوای لێ بێت کە لەسەردەمی حجاج دەژیا، ڕۆژێکیان بەفەرمانی حجاج هێنایان لەبەردەم حجاج ی خوێن ڕێژیان ڕاگرت کاتێ چووە ژوورێ حجاج گوتی: تۆ حطيط؟

گوتی: بەڵێ، پرسیاریکە ئەوەی بۆت دەرکەوتووە چونکە من لەلای مقامی ابراهيم بەڵێنم داوە بەخوا لەسەر سێ شت :

١- ئەگەر پرسیارم لێکرا، ڕاست گۆیم لەوەڵامەکەی.

---

(١) كتاب التوابين، ابن قدامة المقدسي، لاپەڕە (٢٠٦)

٢-ئەگەر توشی نەهامەتی بەڵاو ناخۆشی هاتم، ئارام بگرم.

٣-ئەگەر لەش ساغ و دڵخۆش بم سوپاسی خوا بکەم.

حجاج گوتی: سەبارەت بە من چی دەڵێ وڕات چیە؟ گوتی: ئەوەت پێ دەڵێم: تۆ یەکێکی لە دوژمنانی خوا، قەدەغە کراوەکانی خوا دەشکێنی وبە چاوی سووك سەیری دەکەیت، وە خەلکی بەتۆمەت دەکوژیت بەبێ بەلگەی ڕاست

حجاج گوتی: ئەی سەبارەت بە امیر المؤنین عبدالملك ی کوڕی مروان چ دەڵێی وڕات چییە؟

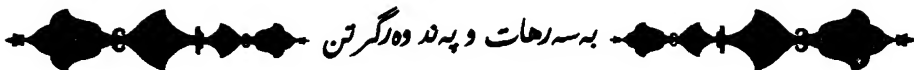
گوتی: ئەو تاوان وستەمی لە تۆ گەورەتربوە، تۆش تاوانێکی لە تاوانەکانی ئەو.

حجاج فەرمانی کرد کەوا عەزابی بدەن وبە جۆرەها عەزاب، بە ئاگر پشتی بسوتێندرێت تاکو دەگاتە گۆشت و ئێسکی، بەو شێوە هێنایان بۆ عەزابخانەکەی حجاج و ئەوەندە ئازاریان دا وە ئەوەندە گۆشتی سەر پشتیان برژاند، بەڵام ئەو هیچ دەنگی نەکرد بە حجاجیان گوت: بەسە وازی لێ بێنە ئەو لە ئاخیری هەناسەکانیەتی حجاج گوتی: بڕۆن فرێدەنە ناو بازاڕ.

ڕاوی بەسەرهاتەکە دەگێڕێتەوە دەڵێ:

من و هاوڕێێ یەکی من چووینە لای پێمان گوت: ئە حطیط ئایا هیچ پێویستێکت هەیە؟

گوتی: تەنها هەندێك ئاوم بدەنێ.

ئینجا ئاویان بۆی هێنا وخواردیە دەست بە جێ گیانی دەرچو شەهید بوو بەدەستی حجاج ی ستەمكار و خوێن ڕێژ لە تەمەنی هەژدە (١٨) ساڵاندا ڕەحمەتی خوای لێ بێت[1].

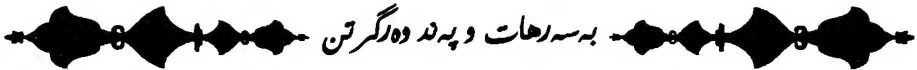
دەڵێن: حجاج لەدوای كوشتنی سعیدی كوڕی جبیر كەسی تری نەكوشتووە، چونكە شێخ حسن ی بصری زۆر ئامۆژگاری كرد كەوا چیتر پەلاماری زانایان نەدات، هەر بۆیە ئازاری یەكجار زۆر بوو كاتێ سعیدی كوشت وخوێنی بە ناحەق ڕشت، دەڵێن هاواری دەكرد لەبەر نەخۆشیەكانی پاشان بێ هۆش دەكەوت كە بە هۆش خۆی دەهاتەوە دەیگوت: ئای چیم لە سعید كرد بەو شێوە ئەمە لە ژیانە تاریكەكەی دووبارە دەبووە تاكو خوای باڵا دەست لە ناوی برد و بەهیلاك چوو.

بەڵام ابن عیینە دەڵێ: تەنها یەك كەسی لە دوای سعید كوشتووە (ئەویش.. حطیط ی زیات بوو، ڕەحمەتی خوای لێ بێ).

---

(١) مواقف ایمانیە، الشیخ احمد فرید، لاپەڕە (٢٥٨)

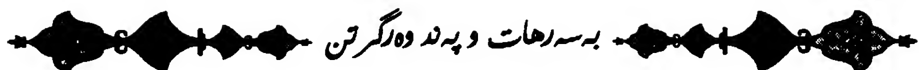
٥٣٦- ئیمامی احمد ومەینەتی یەکانی

لەوکاتەی مەئموون ی کوڕی هاورن الرشید بانگی خەڵکی کرد بۆ فەتوا دانیان بەوەی کە قورئان مەخلوقە، زۆرینەی زاناو قازی یەکان وەڵامیان دایەوە و گوتیان: بەڵێ قورئان مەخلووقە، بەڵام ئەو فەتوا دانەش بەزۆری بوو لەلایەن خەلیفە، ئیمامی احمدی کوڕی حنبل وهەندێك لە خەڵك و زانایان لەسەر ڕای اهلی سونەت و جەماعەت بوون وەبەرگریان لە بیروڕای اهلی سونەت و جەماعەت دەکرد.

– ابو جعفر الانباری دەڵێ: کاتێ ئیمامی احمد یان هێنایە لای مەئموون، هەواڵیان پێدام ومنیش لە ڕوباری فورات پەڕیمەوە دەبینم وا ئیمامی احمد لە شوێنیك دانیشتووە لەوبەری فورات، سەلامم لێی کرد، گوتی: ها ئەی ابو جعفر ئازار درایت؟ گوتم نەخێر ئەوە ئازار نییە، وەپێم گوت :تۆ ئەمرۆکە گەورە سەری خەڵکی، هەموویان اقتداء بە تۆوە دەکەن، سوێند بەخوا ئەگەر وەڵامی خەلیفە بدەیتەوە خەڵکێکی یەکجار زۆر هەمان وەڵامی تۆدەداتەوە، بەڵام ئەگەر وەڵام نەدەیتەوە وەبێ دەنگ بیت ئەوا خەڵکێکی زۆر وەڵام ناداتەوە، لەگەڵ ئەوەشدا ئەگەر تۆ نەکوژێ ئەوا بەخۆت دەمری، مردنیش هەردەبێ، کەواتە ئەی احمد لە خوابترسە وەڵام نەدەینەوە.

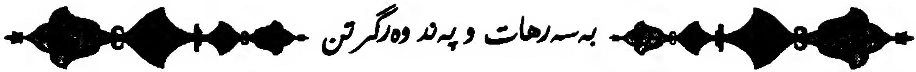
دەڵێ: ئیمامی احمد گریا و گوتی: ماشاءالله.. ماشاءالله، پاشان چووەلای مەئموون، هەواڵی پێدا کە خەلیفە دەتکوژێ ئەگەر نەڵێی قورئان مەخلووقە، ئیمامی احمد گوێی نەدایە ئەو قسانە و دوعای کردو بەرەو قاپی

خوا دەستی بەرز کردەوە، گوتی: خوایە نەهێڵی من و مەئمون پێکەوە کۆببینەوە قسە لەسەر ئەو شتە بکەین هەر لە ڕێگادا دەڕۆیشت پێش گەیشتنی بەمەئموون یەکسەر هات و هاواری گریان گەیشتە ئیمامی احمد کەوا مەئمون مردووە، وە مردنی مەئموون لە مانگی ڕەجب ی ساڵی ٢١٨ کۆچی بوو، ئینجا ئیمامی احمدیان ڕەوانەی بغدا کرد و لەوێ بەندیان کرد، لە پاش مردنی مەئموون معتصم بالله بوو بە خەلیفە و ئیمامی احمدی ئازاردەدا وە ئامادەیدەکرد بۆ لێدانی ئینجا کە پێمان گەیشتووە لە ئازاردانی ئیمام ئەوەبوو کە معتصم ویستی ئیمامی احمد ئامادەب کات و خەڵکیکی یەکجار زۆر لە بەردەم دەرگای کوببونەوە وەکو ڕۆژی جەژن چاوەڕوانی ئیمامی احمدیان دەکرد بێت ئینجا ڕێگایان بۆی فەرش کردو کورسیان بۆی دانا لەسەری دانیشت، پاشان گوتی: احمدی کوڕی حنبل ئامادە بکەن و بیهێنن بۆ لام، ئەوانیش هێنایان، کاتێ لەبەرامبەری وەستا سەلامی لێ کرد، معتصم گوتی: ئەی احمد ! قسە بکە و مەترسە ئیمامی فەرمووی: سوێند بە خوا کاتێ هاتمە لای تۆ بەئەندازەی یەك دەنکە دانە وێڵە لێت نەترسام وترسم لە ناو دڵ نەبوو، معتصم گوتی: سەبارەت بە قورئان چی دەڵێ؟ ئیمام: کەلامی خوایە وقەدیمە مەخلووق نییە خوا دەفەرمووێ: (وان احد من المشركين استجارك فاجره حتى يسمع كلام الله) واتە: ئەی محمد ئەگەر کافرەکان هانایان هێنایە بەرتۆ و داوای پەنایان لی کردیت، پەنایان بدە و بیانپارێزە تاکو گوێ لەوتەکەی خوا دەگرن.. قورئانیش وتەو کەلامی خوایە، نەیفەرموو تاکوگوێ مەخلووقی خوا دەگرن.

معتصم: ئایا جگە لەو بەڵگەیە چیترت لەلایە؟

ئیمام: بەڵێ، خوا دەفەرمووێ: (الرحمن علم القران) نەك (خلق القران) چونکە (خَلَقَ وعلّمَ) لێك جیان.

– هەروەها (یس، والقران الحکیم) نەك (والقران المخلوق) خوای گەورە ئەوهای فەرمووە

معتصم: بیگرن وبەندی بکەن ئینجا بەندکرا و خەڵکیش بلاْوەی کرد

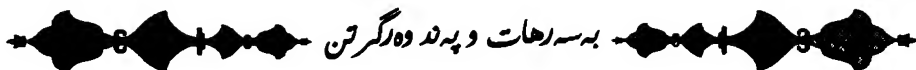
بۆ ڕۆژی دواتر لەبەیانیەکەیەوە معتصم وەکو جاران لەسەر کورسیەکەی داینشت وگوتی: (احمدی کوڕی حنبل)م بۆ بانگ بکەن دووبارە خەڵك کۆبووەوە، بغدا هاواری لێ هەڵدەستا لەبەر قەرەباڵغی کاتێ ئیمامیان هێنا بۆ معتصم شمشێرەکان لە کالآنیان هاتوونە دەر و تیرەکانیش ئەستێرەیان گرتبوو، قەڵغانەکانیش داندرابوون، معتصم پرسیاری لێ دەکرد سەبارەت بە قورئان کە چی دەڵێی و ڕات چییە؟

ئیمام دەفەرموێ: ڕام وایە و دەڵێم (القران کلام الله غیر مخلوق) قورئان فەرمانیشت ووتەکانی خوایە و دروست کراویش نییە.

معتصم: لە کوێت ئەو قسەیە هێنا؟

ئیمام احمد: حَدّثَني عبدالرزاق عن معمر عن الزهري عن انس، وقال:، قال: رسول الله (ﷺ) (ان كلام الله الذي استخص به موسى مأة الف كلمة وثلاثمائة وثلاث عشرة كلمة، فكان الكلام من الله والاستماع من موسى) واتە:

عبدالرزاق بۆی باس کردم ئەویش لە معمر ئەویش لە الزهری، ئەویش لە انس کوڕی مالك کە دەفەرمووێ: پێغەمبەر فەرموویەتی: (ئەو وتە خواییەی کە خوا موسی ی پێ تایبەت کردووە و پێ هەڵبژاردووە (١٣١٣) هەزارو سێ سەد و سێزدە وشەیە، قسە کردن و تەکلیم لە خواوەیە، گوێ گرتنیش لە موسی وەیە ئینجا ئیمام بە معتصمی گوت: ئەگەر ئەوە لە خواوە بێت کە قسە لەگەڵ موسی بکات ئەوا قورئانیش بەهەمان شێوە قسەو و وتەی خوایە.

- هیچ نەما تەنها ئەوە نەبێ کە هەموو زاناو شەرع زانی بۆ کۆکردنەوە و موناقەشەیان کرد لەگەڵی، لە ماوەی سێ دانە ڕۆژ، ئەویش هەر وەڵامی دەدانەوە وموناقەشەی لەگەڵ دەکردن بەڵگە بە هێزەکانی بەڕوویدا دەهێنان، دەیفەرموو: من پیاوێکم فێری زانستێك بوومە قەت شتی وا فێر نەبووم، ئەگەر شتێکتان لە قورئان وسونەت پێیە ئەوا پێم بڵێن تاکو قسەی پێ بکەم لەبەرامبەر معتصم.

هەرکاتێ موناقەشەیان لەگەڵ دەکرد وداوایان لێ دەکرد کە بڵێ قورئان مخلوقە، ئەویش دەیگوت: چۆن شتێك دەڵێم کە نەگوترابێ معتصم گوتی: بەڕاستی احمد ماندووی کردین.

ئەوانەی کە زۆر دژایەتی ئیمامی ئەحمەدیان دەکرد محمدی کوڕی عبدالملك ی زیات بوو کە وەزیری معتصم بوو هەروەها احمدی کوڕی دۆادی قازی وبشری المریسی چەندی تریش کە معتزلە بوو دەیانگوت قورئان

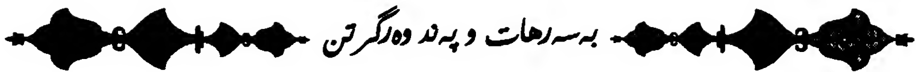
مخلوقە.

ئینجا ابن دؤاد وبشری المریسی بە خەلیفە یان گوت: ئەوە کافرە وگومڕایە بیکوژە تاکو ئێمەش ئیسراحەت بکەین لەدەستی، خەلیفە گوتی: بەڵێنم بەخوا داوەکە بە شمشێرنەیکوژم وفەرمانیش بەکەس نەکەم کە بە شمشێر بیکوژن دوو معتزلەکان گوتیان: بە قامچی لێی بدە، گوتی: ئەی احمد سوێند بە خزمایەتیم لەگەڵ پێغەمبەر یان ئەوەتا ئەوە دەڵێ کە من دەیڵێم یان بە قامچی لێت دەدەم، بەڵام ئیمام لەوە نەترساو گوێ نەدایە لێدان، معتصم گوتی: جەلادەکان ئامادە بکەن، جەلاد هاتن یەك یەکە پێی گوتن: بە چەند قامچی ی دەمرێ؟ گوتی: بە دەقامچی، گوتی: بیگرە و بیبە لای خۆت، ئیمامیان لە ناو بەرگ و پۆشاکی خۆی هێنایە دەرو دوو گوریسی نوێیان لەدەستەکانی کردن و توند بەستایان، کاتێ قامچیان بۆی هێنا سەیری کرد گوتی: یەکێکی ترم بۆ بێنن پاشان قامچیان بۆی هێنا سەیری کرد گوتی: یەکێکی ترم بۆ بێنن پاشان بە جەلادەکانی گوت: بەرەو پێشرەوە بڕۆین کاتێ یەك قامچی لێ دەدا، ئیمام دەیفەرموو: بسم الله، قامچی دووەم، لا حول ولا قوە الا بالله، قامچی سێ یەم ! القران کلام الله غیر مخلوق، قامچی چوارەم: (قل لن یصیبنا الا ماکتب الله لنا) [1]، واتە: ئەی پێغەمبەر بڵێ هیچ بەڵاو نەهامەتێکمان بەسەرداناییەت تەنها ئەوە نەبێ کەخوا بۆی نووسیوین.

---

(١) سورە التوبە (٥١)

ئینجا پیاوی وا هەبوو لە جەلادەکان دەچووە پێشەوە دووقامچی لیٚ دەدا معتصم زیاتر هانی دەدان لەسەر لێدانی بە ئازارتر، کاتیٚ نۆزدە (١٩) قامچی لێدان معتصم چووە لای پێی گوت: ئەی احمد بۆ چی خۆت دەکوژیت؟ سوێند بەخوا بەزەییم پێت دادێتەوە.

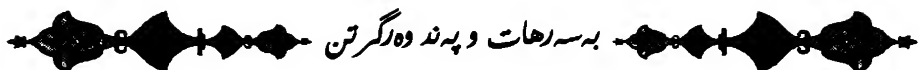
ئیمامی احمد دەڵیٚ: پیاوێك هات وبەدەسکی شمشێرەکەی تێهەڵدام و گوتی: دەتەوێت بەسەر ئەو هەموو خەڵکەوە زاڵ بیت؟ وەهەندێکش دەیانگوت: هاوار بۆ خۆت وا خەلیفە لەسەر سەرت وەستاوە، هەندێکیش لەولاوە هاتن گوتیان: ئەی امیر المؤمنین خوێن لە ملمان بیکوژە، هەروەها کۆمەڵێکیش دەیانگوت: ئەی امیر المؤمنین، ئەو بە ڕۆژووە تۆش لەبەر ئەو خۆرە وەستاویت.

ئیمامی احمد دەڵیٚ: پێی گوتم: هاوار بۆخۆت یا احمد چ دەڵێی؟

گوتم: شتێکم بدەریٚ لە قورئان وفەرموودە با قسەی پیٚ بکەم خەلیفە گەڕایەوە پاشان بە جەلادەکانی گوت: بۆ پێشەوە، ئینجا هانی دان لەسەر ئەوەی کە بە برسیەتی لێی بدەن، ئینجا چووە لای پێی گوت: هاوار بۆ خۆت ئەی احمد وەلآم بدەروە.

دەڵیٚ: دەهاتنە لام یەك یەکە داوایان لیٚ دەکردم دەیانگوت، ئەی احمد پێشەواکەت وا لەسەر سەرت وەستاوە پێیان دەگوت: ئەگەر یەکێك لە هاوەڵانت ئەوەهای بکردایە چیت لیٚ دەکرد، معتصم پێی دەگوت: بەسە ئەی احمد وەلآمێکم بدەروە بەڵکو بچوکترین خۆشیت بۆ دێت تاکو لە دەستم

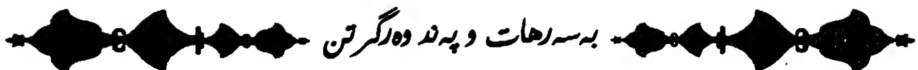

بەرەڵلا بێت.

منیش دەمگوت: ئەی امیر المؤمنین: بەڵگەیەکم بۆ بێنە لە قورئان و فەرمووده تاکو وەڵامت بدەمەوە، معتصم گەڕایەوە شوێن خۆی دانیشت وگوتی: بەجەلادەکان بۆ پێشەوە، ئینجا بە فەرمانی خەلیفە جەلادێك دەهات و دوو قامچی لی دەدام وملی بۆ خەلیفە کەچ دەکرد، وەکو پێشتر زۆر هانی دەدان لەسەر توند لێدانم، هەر دەیگوت: چاك بیبەستنەوە دەك خوادەستان ببڕێ (بەجەلادەکانی دەگوت) ئیمام دەڵێ لەوکاتەدا عەقلم نەما و هۆشم ڕۆیشت، دوای کەمێك بەهۆش خۆم هاتمەوە، دەبینم پەت و حەبلەکان لە دەستەکانم کراونەتەوە، پیاوێك لەوێ بوو گوتی: ئێمە بەسەر دەم و چاوت کەوتین و پارچە بەڕێکمان فرێ دایە سەر پشتت ولاشەمان پیس کردیت، گوتی: ئاگام لە هیچ نەبووە، هەندێ وردە ئاردی گەنم وجۆم بۆ بێنن، گوتیان: بیخورەوە و دواتر خۆت بڕشێنەوە، گوتی: نەخێر ڕۆژووەکەم ناشکێنم، پاشان بمبەن بۆ ماڵی (اسحاق ی کوڕی ابراهیم) ئینجا کاتی نوێژی نیوەڕۆهات و ابن سماعە پێش کەوت ونوێژی کرد، کاتی سەلامی نوێژی دایەوە وپێی گوتم: نوێژت کرد کەچی خوێن لەلاشەت دەچۆڕایەوە، گوتم: قەی چییەکات (عمر)یش نوێژی دەکرد و خوێن لەلاشەی دەچۆڕایەوە.

ئینجا کۆتایی بە خەلافەتی معتصم هات، (واثق بالله) کە ناوی ابو جعفر هارون ی کوڕی معتصم بوو بە خەلیفە لە دوای معتصم دانیشت لە ساڵی (٢٢٧)ی کۆچی مانگی ربیع الاول بەڵام واثق هیچ ئازارێکی ئاراستەی ئیمام نەکرد وتەنها ئەوە نەبێ پێی گوت: لێرە کۆچ بکە، هەندێك دەڵێن: پێی

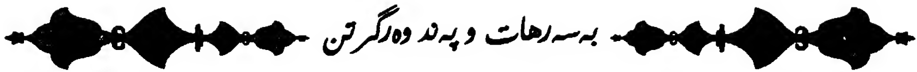
گوت: نابێ لە ماڵ بێتە دەر، ئینجا خۆی ون دەکرد لە هەندێ شوێنی جیاواز پاشان دەگەڕایەوە ماڵی، و دوبارە خۆی دەشاردەوە تا ئەو کاتەی (واثق) یش مرد.

ئینجا لە دوای ابو جعفر هارون کوڕی معتصم (الواثق).. (متوکل) دانیشت لەسەر پۆستەکە کە ناوی ابو الفضل جعفری کوڕی معتصم بوو، واتە ئەویش کوڕی معتصم بوو برای واپق بوو.

ئەویش لە ساڵی (٢٣٢)ی کۆچی بووە خەلیفە، بەڵام پێچەوانەی بریارو ڕاوبۆچوونی (مەئموون و معتصم و واثق) هەڵس و کەوتی دەکرد و لە بیرو باوەڕ (العقیدە) وەك ئەوان نەبوو، هەرکەسێ قسەی لە خەلقی قورئان بکردایە لێ دەدا، وە بڕیاری دانابێ کەس لەو بارەویە موناقەشە و موجادەلە بکەن، وەسزای تایبەتی بۆ دانان، هەروەها فەرمانی کرد هەرکەسێ فەرمودە بگێڕێتەوە با خۆی بەدەر بێخێ و یارمەتی دەدا، ئینجا بوو بە هۆکار و یاریدەدەر بۆ بڵاوکردنەوەی سونەت و لەناو بردنی بیدعە، وەبەڕاستی ئەو تاریکی و ستەمەی لەسەر خەڵکی ولابرد و دنیای ڕوناکی پێ نیشان دان، وەهەرکەسێ بەندکرابایە لەبەر قەزیەی خەڵقی قورئان هەموی بەڕەڵڵاکردن ناخۆشی ومەینەتی لەسەر خەڵکی لادا بەجارێ.

خوای گەورەش تۆڵەو ئینتقامی وەرگرتەوە لەوانەی کە کێشەیان بۆ پێشەوا احمدی کوڕی حنبل دروست دەکرد وهەوڵیان دەدا بۆ لەناو بردنی، وەخوای گەورە سەر شۆڕی کردن و بەهێزو توانای خۆی وبەرەکەتی قورئان

وسونەت ئیمامی احمدی سەرخست، ئینجا خەلیفە (متوکل) پرۆژەیەکی تایبەتی دانا بۆ ئەوەی چاکە بکات لەگەڵ ئیمامی احمد.

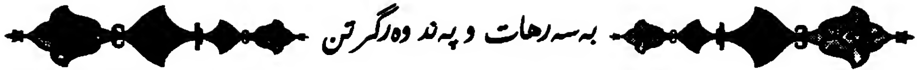
ئیمامی احمد گریا گوتی: لەوەتەی شەست (٦٠) ساڵە سەلامەتم لەدەست ئەوانە کەچی لە کۆتایی تەمەنم تووشی بەلایان کردم، خوای گەورە ڕەحم بە پێشەوای ئێمە و هەموو دنیابکات، لەوکاتە کە لە نێو ئاگری عەزاب هاتە دەر وەك زێڕی سووری لێ هاتبوو،

کە تاقی دەکرێتەو بە بەلاو نەهامەتی، ئارام دەگرێ، وەبەخۆشی و شادی سوپاسی خوا دەکات، ئەو هەڵوێستە ئیمانیە بەڕاستی وامان پێ نیشان دەدا کە وا ئیمام وەك شاخێکی نەجووڵاوبوو لە ئاست بەلاو ناخۆشی و ئارامی یەکانی، کە هەموو ناخۆشی و دەردەسەری بەسەریدا دەشکێنەوە، وە نموونەیەکی یەکجار گەورە و مەزن بوو بۆ ئێمە تاکو لەسەر ڕێگای سونەت و بەرنامەی پێغەمبەر (ﷺ)جێگیربین، ابو علی بن المدینی دەڵێ: خوا ئەو ئایینەی بەهێز کرد بە هۆی دوو کەس کە سێ یەمیان نەبووە: ابو بکری صدیق لە ڕۆژی هەڵگەڕانەوە وەئیمامی احمدی کوڕی حنبل لە ڕۆژی تووش بوونی بە بەلاو نەهامەتی.

– بە بشری حافیان گووت: بۆ ناچی وەك ئیمامی احمد بلێت بەرامبەر بە کاربەدەستان وستەمکاران؟

گوتی: ئایا دەتانەوێ هەستم بە پلەی پێغەمبەران ڕەفتار بکەم، کە بەڕاستی کارو هەڵوێستی ئەوانە نەك من.

چەند جوانە ئەو هەڵوێستە ئیمانیە لە خۆگری ئارامی لەسەر حەق، سەیرکە چۆن ئیمام بیرو بڕوای (العقیدە) ی ڕاستی پاراست بۆ ئەو ئوممەتە، چۆن لە خۆی و لە تەمەنی هاتەدی تاکو ئەوکاتەی لە ژێر سێبەری بیرو بڕوای اهلی سونەت و جەماعەت حەسایەوە، کە بەڕاستی عەقیدەیەکی سپی و بێ گەرد بوو، هەروەکو پێغەمبەر بۆ ئێمەی بەو شێوە بەجێهێشتووە، ئیمامیش شایەنی ئەو نازناوە جوانە یەکە پێی بڵێن (امام اهل السنە) لەبەر ئەو هەڵوێستە گەورە و پڕ لە باوەڕە، خوای گەورە ڕەحمی پێ بکات و پارداشتی لە ئوممەتی پێغەمبەر و عەقیدەکەی بداتەوە بە جوانترین پاداشت[1].

٥٣٧- هەندێ لەوتە بەنرخەکانی ئیمامی (علی) رضي الله عنە)

ئیمامی (علی) کوڕی ابو طالب (رضي الله عنە) دەفەمووێ :

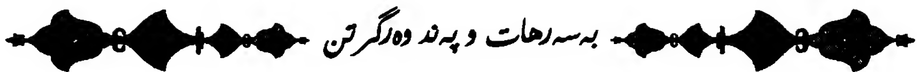
–هەرکاتێ خوا ویستی کەسێ زەلیل وزەبون بکات، ئەوا بێ بەشی دەکات لە زانست و زانیاری.

– ئەگەر نوێژە سونەتەکان زیانی گەیاند بە نوێژە فەرزەکان، وازی لێ بێنن.

– هەرگێز هاوڕێتی پیاوی ئەحمەق و بێ عەقل نەکەیت، چونکە هەڵس و

(١) مواقف ایمانیە، الشیخ احمد فرید، لاپەڕە(٢٥٩) دار طیبة چاپی پێنجەم ٢٠٠٦ ز

کەوت و ڕەفتاری خۆی بۆت جوان و ڕازاوە دەکات، ئینجا حەز دەکات کە تۆش وەك ئەو بیت.

– خەڵکی نەوەکانی دنیان، لۆمەیش لە هیچ کەسێك ناکریٚ کە دایکی خۆی خۆش بوێت.

– هەرکەسیٚ داوای شتێك بکات، ئەوا پێی دەگات، یان نیوەکەی

– قسە بکەن دەناسرێن، چونکە پیاو وەك گەنجینەی شاراوە وایە لە ژێر زمانی دا.

– کەسێك بازرگانی بکات بەبیٚ شارەزابوون لەشەرع، ئەوا بەڕاستی کەوتۆتە نێو ریبا.

– کەسێك بەڵایە بچوکەکان بەگەورە سەیربکات (واتە: ناڕەحەتی و واوەیلای لەسەر بکات) خوا تووشی بەڵای گەروەی دەکات.

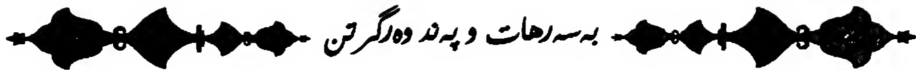
– هەرکەسێك یەك گاڵتە بکات ئەوا بەشێك لە عەقلی فریٚ دەدرێت.

– دووکەس سەبارەت بە من لەناو چوون کەسێك زۆری خۆش ویستم و زێدەڕۆیی کرد لەوخۆشەویستی، وەکەسێك زۆر ڕقی لێم بیٚ وقسە بکات لە دژی من.

– لە هەموو تاوانێك بەهێز ترو گەورەتر ئەوەی کە خاوەنەکەی بە بچوکی دەزانیٚ.

– دووئارەزوو مەند هەرگێز تێر نابن، قوتابی زانست و زانیاری هەرگێز

لە زانست تێرنابێ، داواکەری ماڵی دنیا، هەرگێز تێرنابێ لە کۆکردنەوەی ماڵی دنیا.

– هەرکەسێك بیر لە درێژی سەفەر بکاتەوە، خۆی بۆ ئامادە دەکات[1].

٥٣٨- ٢٥ئامۆژگاری بۆ تۆبەکاران

بزانە کە تۆبە کردن وەزیفەی تەمەنی مرۆڤە، بۆ پیاوان و ئافرەتان چەند جوانە کە تۆبە کردن لێمان دانەبڕێت، ئەمەش گرنگترین ئامۆژگاری و وەسیەتە بۆ ئەوانەی کە دەیانەوێ جێگربن لەسەر تۆبە و ڕەفتار کردن بەرنامەی خوا و سونەتی پێغەمبەری پێشەوامان (ﷺ)تاکو گەیشتنمان بە خوای گەورە.

١- سوپاسی خوا بکە کە تۆبەی پێ بەخشیت وگیانی لێ نەسەندیتەوە لەسەر گوناهو تاوان، (فلولافضل الله عليكم ورحمته لكنتم من الخاسرين)[2].

٢- بزانە کە تۆ مرۆڤێکی مردوو بوویت، بەڵام خوا زیندووی کردیتەوە بە نووری هیدایەت وگەڕانەوەت بۆ لای ئەو.

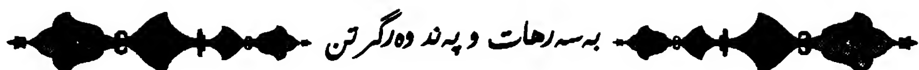
٣- ئایا دەزانی کە خوای گەورە چەندە دڵخۆشە بە تۆبەکەت لەگەڵ

---

(١) نهج البلاغة للامام علي (كرم الله جهه) بشرح الشيخ محمد عبدة مؤسسة الخراسان للمطبوعات

(٢) سورة البقرة (٦٤)

ئەوەشدا هیچ پێویستی بەتۆبەی تۆنییە، لەوبەندەیە دڵخۆشترە کە لە شوێنی چۆڵ وشترو بارگەکەی لیّ ون بووە، هەمو پێداویستی وخواردن و خواردنەوە شتی لەسەر و شترەکەیە تەواو لێی بێ ئومێد بووە وچاوەڕوانی مردن دەکات، لە ناکاو بارگەو بارەکەی دێتەوە بەرامبەری زۆر دڵخۆش دەبێ وهەڵە دەکات لەبەر دڵخۆشیەکەی دەڵێ ئەی خوایە من خوای تۆم و تۆش بەندەی منی.

٤- ئایا دەزانیت کە خوای گەورە بەهۆی تۆبەکەت هەموتاوانەکانت بۆ بە چاکە دەگۆڕیّ.

٥- ئایا دەزانی ئێستا تۆ لەوکەسانەی کە خوا خۆشی دەوێن (ان الله یحب التوابین ویحب المتطهرین).

٦- لە تۆبە کردنەکەت ڕاست گۆبە، ئەگەر ڕاست گۆیی بنوێنیت لەگەڵ خوا لە تۆبەکردن خوای گەورەش بەڕاست گۆت دادەنیّ، هەروەها بیر لەو کەسە بکەرەوە کە سەد نەفەری کوشت پاشان تۆبەی کرد، لە فەرمودەی صحیح دا هاتووە.

٧- خۆت بە دووربگرە لە هاوڕیّ خراپ و لەگەڵیان دامەنیشە و ژمارەی تەلەفۆنەکانیان لەناو دڵ و دەروون و موبایلەکەت بسەڕەوە، وەئەوەی بەهۆی ئەوان بەبیرت دێتەوە لە دڵت دەربکە، چونکە ئەمە ژەهری بکوژە.

٨- زۆر دوعاو پاڕانەوە ئەنجام بدە بۆ ئەوەی خوا بەردەوامیت پیّ بدات لەسەر تۆبەکەت و خواپەرستی یەکەت، چونکە پێغەمبەر (ﷺ)زۆر ئەو

دوعایەی دەکرد ودەیفەرمو (یا مقلب القلوب ثبت قلبي على دينك) صحيح رواه احمد.

٩- هەمیشە لایەنی خۆشی و شادی وفراوانی ڕەحمەت و لێخۆشبوونی خوا بێنە پێش چاوانت، وەبیر لەلایەنە مەترسیدارەکە مەکەرەوە.

١٠- ئەوەی لە پێشتر ئەنجامت داوە خۆتی لێ بە دووربگرە، لە وێنە و گۆڤارو ژمارەی تەلەفۆنی ئافرەتان و کاسێتی ڤیدیو... مەگەر شتێك نەبێ کەباس لە ئاین و بەرژەوەندی ئاین بکات، وەکو کەناڵە ئایینی یەکان و گۆڤارو کتێب و..

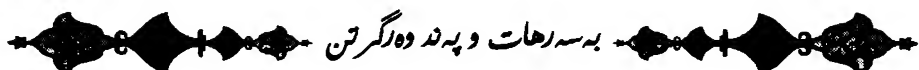
١١- هەمیشە هەست بەوە بکە کە تۆبەکەت ناتەواوە و کەمترغەمی تێدایە، بۆ ئەوەی هەوڵ بدەیت زیاتر بەردەوام بیت لەسەری.

١٢- سەرەتا هەست بەنارەحەتی و ئازارێکی زۆر دەکەیت لەواز هێنانت لە گوناهوتاوان بەڵام بیر لەوە بکەوە کە خوا دەفەرمووێ (ومن يتوكل على الله فهو حسبه)[1]،واتە: کەسێ پشت بە خوا ببەستێ خوا بەسە بۆ ئەو کەسە، کە کاری بۆ ئاسان بکات.

١٣- دەبێ ئەوە بزانینت کاتێ خەڵکێکی خراپ و بێ دین دەبینیت نابێ بەهۆی کردەوەکانیان سارد بیتەوە، چونکە کۆمەڵگا هەموو جۆرەکەسانێکی تێدایە.

---

(١) سورة الطلاق (٢)

١٤- بەرنامەی ژیانت بگۆڕە لەیەکەم ساتی تۆبەکردنت، لە هەڵس و کەوتی جوانی و بەجێ لەگەڵ مالّ و خێزان و دراوسێ و هاوڕێکانت، بۆ ئەوەی خەڵکی ئاسەواری تۆبە بناسن لە ڕوخسارت.

١٥- لە تۆبە کردنەکەت هەوڵ بدە زۆر هیمەت بەرزبە، قەت مەڵێ من ناتوانم شەو هەڵبستم وە ولە هەموو مانگێك سێ ڕۆژ بەڕووژوو بم، بەڵکو هەوڵ بدە تاکو دەتوانی بەدوای کرداری پڕ لە پاداشت بگەڕێی.

١٦- بەردەوام بە لەسەر نوێژە فەرزەکان لەمزگەوت لەگەڵ ئیمام، هەروەها هەوڵ بدە نوێژە سونەتەکانیش لە ماڵەوە بکە، ئینجا بزانە کە بەهەر هەنگاوێك بۆ مزگەوت چاکەیەکت بۆ دەنوسرێت، وەهەرجارێ کە دەچێتە مزگەوت پلەیەکت بۆ بەرزدەبێتەوە، وەخوای گەورە بۆت دەکاتە ڕوشنایی لە قیامەت لە جیاتی ئەوتاریکی یەی کەپێیدا دەڕۆیشتیت بۆ مزگەوت لە دنیادا.

١٧- خۆت شارەزا بکە لە ژیان و کەسایەتی پێغەمبەر هاوەڵانی، بۆ ئەوەی بزانیت کە ئەوان لەگەڵ خوا چۆن بوون وەلە گەڵ خەڵکی ڕەفتاریان چۆن بووە.

١٨- بۆی هەیەلەوکاتەی تۆبەت کرد هەندێ لە خزمان وهاورێ و هاوکارانت گاڵتەت بێ بکەن وپێت بڵێن دەتبینین دەچیتە مزگەوت و نوێژ دەکەیت و خۆت لێمان شاردۆتەوە، ئەوا بەهیچ جۆرێ وەڵامیان مەدەرەوە و بیر لەو خەڵکە بکەرەوە کە چەند گاڵتەیان بە پێغەمبەرانی خوا کردووە

کەچی هیچ سارد نەدەبوونەوە و هیمەتیان هەمیشە لەبەرزی دابوو.

١٩- سەردانی ئەو شوێنانە بکە کە دڵت نەرم دەکات و مردن و قیامەتت دەخاتەوە بیر وەکو گۆڕستان و سەردانی نەخۆش و..

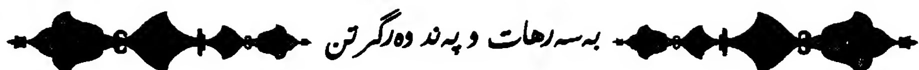
٢٠- ئەگەر بتوانیت سەردانی ماڵپەڕی سایتە ئاینی یەکان بکەیت و سەیری کتێب و شتی بەسوود بکەیت و گوێ لە ئامۆژگاری چاك بگریت ئەوا شتێکی چاکە.

٢١- زۆر هەوڵ بدە خواپەرستی بەتەنیا بکە لە بەڕۆژووبوون و شەونوێژ خێرو سەدەقەو دوعای بەکوڵ وسەردانی خزمە نزیکەکانت بەتایبەت دایك باوکت، داوای دوعایان لێ بکە.

٢٢- کاتەکانت بەشتی بەسوود بەسەر بەرە وەکو: لەبەر کردنی قورئان بە رنامەی پەروەدەیی وشارەزابوون و داواکردنی زانست و زانیاری هەوڵ بدە کاتت بە فێڕومەدە.

٢٣- هاورێکی چاك و ڕاست گۆ بۆ خۆت بدۆزەوە، بۆ ئەوەی یارمەتیت بدات لە سەر شارەزا بوونت لە ئایین، ئینجا بزانە کە مرۆڤ لەسەر ئاینی هاورێکەیەتی

٢٤- خۆشەویستی دنیا لە دڵت فرێ بدە، بەهۆی ناسینی دنیاکە چۆنە وچەندە بێ بەهایە، چونکە بە خۆشەویستی دنیا دڵت چۆڵ دەبێ لە خۆشەویستی خواو پێغەمبەر (ﷺ)

٢٥- پێویستە بۆ پرس و ڕاکردن وشارەزا بوونت مامۆستایەکی چاك و دڵسۆزو خاوەن تەجرەبە و لە خوا ترس بۆ خۆت هەڵبژێری تاکو گیرو گرفتەکانی خۆتی لەلاباس بکەیت و ببێت بە چاوساغ ودەردەکانت سارێژ بکات، هەوەها لەوکاتانەی کە دلت ڕەق دەبێ وزیاترهانت دەدات بۆ کاری چاکە و بەردەوام بوونت لەسەر تۆبە.

٥٣٩- سوجدەیەك لە ژێر ئاودا

گەنجێکی تەمەن نۆزدە (١٩) ساڵان دەڵێ: من لەسەردەمی گەنجێتیم دا، وا گومانم دەبرد کە ژیان تەنها ماڵ وسامان پارەیە وەتەنها هەبوونی سەیارە و خاوو..

لە ڕۆژی هەینی دا وەکو نەریتی پێشووم لەگەڵ هەندێ لە هاورێ خراپەکانم دانیشتبووین لە کەنار دەریادا لەناکاو دەنگی بانگم بیست

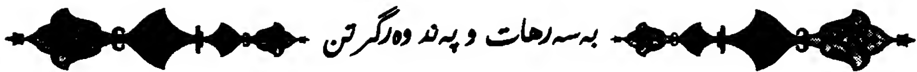
حي على الصلاة.. حي على الفلاح.

سوێند دەخۆم بە درێژایی تەمەنم دەنگی بانگم بیستوە بەلاّم هیچی لێ تێنەدەگەیشتم ونەمدەزانی مانای (حی على الفلاح) چییە.

شەیتان مۆری لە دڵم دابوو، وشەکانی بانگ لەلام وادەردەکەوتن کە هەرگیز لەمانایان تێنەگەم.

خەڵکی لە دەورمان بەرماڵی نوێژیان ڕادەخست وکۆدەبوونەوە بۆ نوێژ

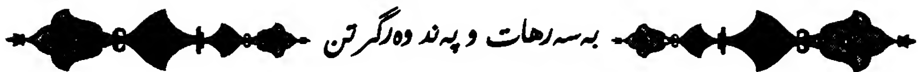
ئێمەش خۆمان ئامادە دەکرد و پێداویستی مەلەوانی و هەواو ئۆکسجینی ناو دەریامان ئامادە دەکرد، بۆ گەشتێ: بۆ ژێر ئاو.. پۆشاکی غەواسیمان پۆشی چوینە نێو نێودەریا، لە کەنار بەدوورکەویتن تاوەکو گەیشتین بەناو زگی دەریادا،

هەمو شتێك تەواو بوو، بە دڵی ئێمە بوو، گەشتەکەمان گەشتێکی جوان بوو.

لەناکاو ئامێری مەلەوانی (غەواسی) لە کارکەوت، ددان و لێوەکانی پارچە پارچە بوون، ئەمەش هۆکار بوو بۆئەوەی ئاو بڕوات بۆ ناو دەم و زگمان، هەوڵم دا بە لووتم هەوا وهەناسە هەڵمژم ئەویش لەکارکەوت وئاوی سوێر چووە نێو دەمارو سیەکانم، نزیك بوو دەمردم، هەوڵم دەدا هەناسە هەڵکێشم و هاوارم دەکرد چ هەوایەك.. جوولەم دەکرد.. دەریاش تاریکە و هاوڕێکانیشم لێم دوورن.

بیرم لەوە دەکردەوە کە لەوپەڕی ترسناکی دامە.. من دەمرم.. دەستم کرد بەهاوارکردن.. ئاوی سوێریش دەچووە ناو زگم.. ژیانی ڕابردوم هەموی هاتە پێش چاوم چیم کردووە لە ڕابردوودا لەگەڵ یەکەم هاوارم دا زانیم کە بێ هێزم.. چەند دڵۆپێکی ئاوی سوێر خوا بەسەرمنی زاڵ کردووە، بۆ ئەوەی پێم نیشان بدات کە ئەو بەهێزو بەتوانایە.. دڵنیابووم کە هیچ پەناگەیەك نییە جگە لە خوا بەپەلە هەوڵم دا بێمە دەرەوە لەناو ئاو، بەڵام لە قوڵایی ئاودا بووم ونەمتوانی گرفت نییە من دەمرم، بەڵکو ئەمە ماڵ و ێرانی

یە کە چۆن دەگەم بە خوا کاتێ پرسیارم لێ دەکات لە کردەوەکانم.. دەبێ چی بڵێم؟

ئەوەی کە لە خۆم دەپرسیەوە نوێژ بوو کە چی بەزایەم دابوو، هاتەوە یادم کە شایەتومان بێنم، بۆ ئەوەی دوا وتەم بێ لە ژیانمدا، دەمگووت اشهد.. گەرووم دەگیرا وەك دەستێکی شاراوە لەسەر گەردنم دابنێن وابوو کە نەیدەهێلا شایەتومان بێنم.. جارێکی تر هەوڵم دا اشهد.. اشهد.. دڵم هاواری دەکرد، خوایە بمگێرەوە سەر دنیا، یەك کاتژمێر.. یەك خولەك.. یەك چرکە.. بەڵام دووورە.. هەستم بەهیچ شتێك نەدەکرد تاریکێکی زۆر سەیر دەوری دام، ئەمە دواین شت بوو کە بیرم لێی دەکردەوە نێو سینگم جارێکی تر، تاریکی نەما، چاوم کردەوە دەبینم یەکێ لە هاورێیانم لووتێکی هەواوی بۆ بەستام لە دەمم، هەوڵی هەناسەدانی لەگەڵ دەدام، ئێمەش هەر لەناو دەریادا بووین، خەندەیەك هاتە سەر لێوەکانم، تێگەیشتم کە من حاڵم باشە، دڵم هاواری کرد زمانم.. هەموو ماسولکەکان وخانە کانی لاشەم، اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمد رسول الله، الحمدلله.

کە هاتمە دەروە لە نێو ئاو من مرۆڤێکی تربوم، هەستم کرد تێروانیم بۆ ژیان بەتەواوەتی گۆڕا، ڕۆژەکان بەسەرمدا بەیانیان دەکردەوە لە خوایان نزیك دەکردمەوە، زانیم نەهێنی بوونم لە ژیاندا هەیە، بیرم لە وتەی خوا کردەوە کە دەفەرموێ (من جنوکە و ئادەمیزادم دروست نەکردوون تەنها بۆ خواپەرستی وبەندایەتی نەبێ) بەڵێ ڕاستە، دروست نەکراوین بە شتێکی بەزایە چوو بێ مانا، چەند ڕۆژێك تێپەڕی بیرم لەو ڕووداوە کردەوە، چوومە

سەر دەریاکەوە، بەرگ وپۆشاکی غەواسیم لەبەرکرد و بەرەو ئاوی دەریا دابەزیم، بەتەنیام.. چوومە هەمان شوێن لە نێو زگی دەریادا (لەو شوێنەی کە تێدا تووشی ڕووداوەکەبووم) سوجدەیەکم بۆ خوا برد، لەنێو دەریادا هەرگێز لە ژیانمدا سوجدەی ئەوها بە چێژم نەبردووە بۆ خوا، لە شوێنیك کە گومان نابەم کەس لەوشوێنانە لە پێش من سوجدەی بردبێ بۆخوا، بەو ئومێدەی کە ئەو شوێنە لە ڕۆژی قیامەتدا شاهیدیم بۆ بدات، خوای گەورە ڕەحمم پێ بکات بەو سوجدەیە لەناو قوڵایی دەریادا.

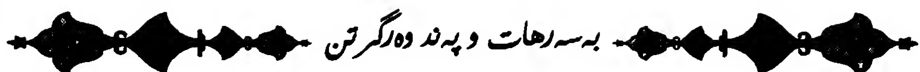
ئومێدەو وارم ئەو بەسەرهاتە ببێتە جێگای پەندو ئامۆژگاری بۆ ئەو کەسانەی گوناهو تاوان دەکەن واش گومان دەبەن کە خوا نایانبینیت[1].

٥٤٠- بەهۆی زانستی میرات موسلمان بوو

ئەمە بەسەر هاتی مامۆستایەکی مصری یە کە لە یەکێك لە زانکۆیەکانی (امریکی) کاردەکات، دەرچووی بەشی قانوونە لەگەڵ مامۆستایەکی جوولەکە دەڵێ: ئێمە لە وتووێژێکی قانونی بووین یەکێك لە مامۆستایانی قانوون کە جوولەکە بوو، دەستی کرد بە قسە کردن و باس کردن لە ئیسلام و موسڵمانان، منیش ویستم بێ دەنگی بکەم، پرسیارم لێ کردی ئایا تۆ قەبارەی قانوونی میرات دەزانی لە دەستووری امریکی؟

---

(١) تبت الى الله – یوسف الحاج احمد لاپەرە (٣٩٥)

گوتی: بەڵی، زیاتر لە هەشت دانە بەرگ دەبێ گوتم: ئەگەر یاسایەکی میراتت بۆ بینم کە زیاتر نەبێ لە دە (١٠) دێر، ئایا باوەڕ دەکەیت کە ئاینی ئیسلام ئاینێکی راستە؟

گوتی: شتی وا نابێ منیش هەستام ئایەتەکانی میراتم بۆی هێنا لە قورئانی پیرۆز لە پێشم دانا، دوای چەند رۆژێك هاتەوە لام و پێی گوتم: ناگونجێ بۆ عەقلی بەشەر کەوا بەوشێوەیە هەموو پەیوەندی وخزم گەری ئەژمار بکات کە هیچ کەسێکیش لەبیر نەکات، واتە: ئەمە لە توانای مرۆڤدا نییە کەبەو شێوە هەمووی باس بکات و کەسیش فەرامۆش نەبێ، پاشان ماڵەکە دابەش بکات بەسەریان بەودادپەروەرییە کە هیچ کەسێك ستەمی لێ ناکرێ.

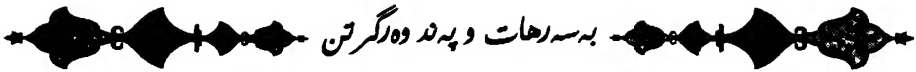
پاشان موسڵمان بوو بەهۆی ئەو موعجیزە خواییەی کە مێشکی مرۆڤی ڕاگرتووە، وەبەهێزەکانی لە ئاستی بێ هێزو توانابووینە.

ئەمە بەتەنیا ئایەتەکانی میراتە کە دەبێتە ڕێگایەك بۆ ئیقناع کردنی ئەو مرۆڤە جوو لەکەیە بۆ هاتنی بۆ ناو ئایینی پیرۆزی ئیسلام [1].

---

(١) تبت الى الله يوسف الحاج احمد، لاپەڕە (١٨٨)

٥٤١- سفيان الثوري و ابو جعفري المنصور

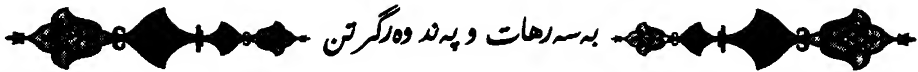
سفيان الثوري دەفەرمووێ: منيان برد بۆ لای خەليفە ابو جعفر لە (مينا) پێم گوت: لە خوابترسە ! چونكە تۆ بەڕاستی ئەوپلەيەت پێدراوە وگەيشتيتە ئەو شوێنە پيرۆزە وەهاتی بۆ ئەو شوێنە بەشمشێری موهاجير وئەنصاريەكان، منداڵەكانيشيان لەبرسان دەمردن، عمری كوڕی خطاب هاتە حەج تەنها پانزە ديناری خەرج كردن، دەچوو لەژێر سێبەری درەخت دادەنيشت، خەليفە گوتی: بێگومان تۆ دەتەوێ من وەك (عمرم)بم؟

سفيان گوتی: گوتم وەك من مەبە، بەڵكو وەكو كەسێك بە كە جگە لە خۆت بێ وەلەسەرەوەی ئەوپلەيەكە من لەسەری دامە، (واتە: نەوەك من بە نەوەك خۆت) دەڵێ: كاتێ ئەوەم بۆی باس كرد گوتی پێم: بڕۆ دەروە..

-سفيان لە هەمو كەس لە زانا و خواناساندا زياتر سوور بوو لە سەر ئەوەی كە نەچێتە لای كاربەدەستان وستەمكاران وەنەوەستێ لەبەر دەرگايان، چونكە دڵنيايە لەوەی كە بەو جۆرە شتانە توشی زيللەت وبێ ڕێزی دەبێ لەلايان، ئەگەر بە زۆريش بيبەن ئەوا هەميشە زمانی ناوەستێ لە قسەو ئامۆژگاری حەق.

- دەڵێن: جارێك ابو جعفری منصور وسفيان گەيشتن بەيەكتر لەكاتی طواف كردندا، سفيانيش نەيدەناسی، دەڵێ: ابو جعفر شەقەيەكی لە پشتی سفيان دا پێی گوت ها... نامناسی؟ سفيان فەرمووی نەخێر بەڵام لێدانەكەت لە لێدانی كار بەدەستان وستەمكاران دەچوو... سبحان الله ما اروع هذه

الفراسة... حارس كە پیاوی خەلیفەبوو گوتی: ئەوە (امیر المؤنین)ە،

ابو جعفر گوتی: ئەوە بۆ چی نایيتەلامان چی لێت قەدەغەدەكات؟

سفیان گوتی: خوا قەدەغە دەكات لێم كە نێم بۆلاتان چونكە دەفەرمووی: (ولا تركنوا الى الذين ظلموا فتمسكم النار)[1]، واتە: مەیلی خۆشەویستی و گوێ ڕایەلی نەكەن بۆلای كەسانێك كەستەم دەكەن ئەگینا ئاگری دۆزەخ دەتانگرێ.

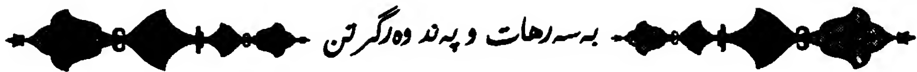
– هەروەها جارێك چووە لای خەلیفە (المهدی) زۆر بە توندی قسەی لەگەڵ كرد، وەزیری مهدی گوتی: لە قسەكانت تێپەڕاندو زێدەڕۆییت كرد، لەسەر خۆوبەڕێز قسەلەگەڵ امیر المؤمنین بكە، ئایا ئەوها قسەی لەگەڵ دەكەیت؟ سفیان گوتی: بێ دەنگ بە تۆ، كەس فیرعەونی لە ناو نەبرد جگە لە هامان كاتێ سفیان ڕۆیشت، وەزیرەكەی گوتی: ئەی امیری ئیمانداران مۆڵەتم دەدەی برۆم لەگەردەنی بدەم؟ خەلیفە گوتی: بێ دەنگ بە، كەس لەسەر ڕوی زەوی نەماوە كەوا شەرمی لێ بكرێ جگە لەوە[2].

---

(١) سوره هود (١١٣)

(٢) مواقف ايمانية، الشيخ احمد فريد، لاپەڕە(١٤٥)

٥٤٢- بەیاریدەدانی خوای گەورە

سعدی شیرازی دەفەرموێ :

پرسیان لە ئەسکەندەری ڕۆمی: ئەتۆ ولاتی مەشریق و مەغریب بەچی گرت و پاشایاتی پێشی تۆ عومرو غەزنەیان لە تۆ زۆرترو لەشکریان بێ سامان بوو وایان بۆ نەکرا..؟

فەرموی: بەیاریدەدانی خودای گەورە، هەروڵاتێکی گرتم ڕەعیەتم ئەزیەت نەداو مەعاش و ژیانی ئەهالی ئەوانم لە جێ خۆی هێشتەوە و باسی پاشاو گەورەکانم بەخراپە نەکرد و دائیمەن بە چاکە باسم دەکرن(١).

٥٤٣- پاشاو عابید

سعدی شیرازی دەفەرموێ:

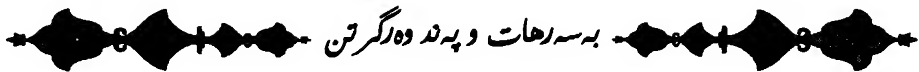
یەکێك لە پیاو ساڵحان پاشایەکی دیت لەناو بەهەشت و عابیدێکی دیت لە ناو دۆزەخ، پرسی: سەبەبی چییە؟ دەرەجەی پاشا چی بوو و چوونی عابید بۆ دۆزەخ لە چییەوە بوو؟

ئەوە پێچەوانەی تێگەیشتنی عالەمە.

---

(١) گوڵستان، لاپەڕە (١٤٠)

پێیان گوت: لەبەر خۆش ویستنی ساڵحان پاشا چووە بەهەشت عابید یش لەبەر خۆش ویستنی زاڵمان چووە دۆزەخ[1].

کەواتە لە دوا ڕۆژدا خۆشەویست لەگەڵ خۆشەویستەکەی ڕادەگیرێ..

٥٤٤- سوور بوون لەسەر کۆکردنەوەی ماڵی دنیا

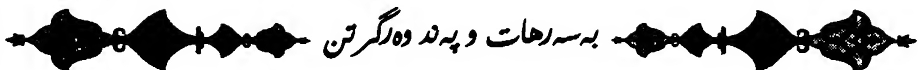
کاتێ هارون الرشید لەگەڵ (بەهلول) کۆببوەوە پێی گوت: ئامۆژگاریم بکە، بەهلول گوتی: بەچی ئامۆژگاریت بکەم؟

ئەمە گۆڕەکانیانە، ئەمەشیان کۆشك و قەسرەکانیانە، پاشان گوتی: ئەی امیر المؤمنین چی دەکەیت کاتێ خوای گەورە تۆی ڕاگرت لەبەر دەستی خۆی وەپرسیاری ئەو کەونەی لێ کردیت کە لە دەنگی خورمادا هەیە و وەئەو قەڵشەی کە لە خورمادا هەیە و هەروەها ئەو توێکڵە وردە و تەنکەی کەلەسەر دەنکی خورمادا هەیە، چۆن وەڵامی دەدەیتەوە وەکاتێ کە تۆ تینووی، ڕووتی.. برسی.. وەخەڵکی مەیدانی مەحشەریش هەمویان سەیرت دەکەن و پێدەکەنن؟ خەلیفە لە نێو پەند وەرگرتندا خەریك بوو دەخنکا.. فەرمانی کرد بەوەی کە یارمەتییێکی بهلول بدەن وەهەندێ پارەی بۆ بێنن، بەهلول گوتی: من نامەوێ بیدە بەوکەسانەی کەلێت سەندوون پێش ئەوەی کە هیچ شتێکت لەلانەبێ کە ڕازیان بکەیت ئینجا ئەو چەند دێڕە شیعرەی

---

(١) گوڵستان، لاپەڕە (١٦٠)

بۆی خوێندەو گوتی:

دع الحرص على الدنيا وفي العيش فلا تطمع

ولا تجمع من مال فما تدري لمن تجمع

فان الرزق مقسوم وسوء الظن لا ينفع

فقير كل ذي حرص غني كل من يقنع

واتە: واز بێنە لە سووربوون وهەوڵ دان بۆ کۆکردنەوەی ماڵی دنیا، وەلە ژیانیش تەمەع مەکە، ماڵی دنیا ئەوەندە کۆمەکەرەوە، چونکە تۆ نازانی بۆ کۆیدەکەیتەوە، بێگومان ڕزق وڕۆژی دابەشکراوە لەلایەن خوا، بەد گومانیش شتێکی خراپە هیچ سوودێکی نییە، هەژارە ئەوکەسەی کە سوورە لەسەر کۆکردنەوەی ماڵ، دەوڵەمەندە ئەوەی کە دڵی ئارامە و قەناعەتی بەکەمێك لە ماڵی دنیادا هەیە[1].

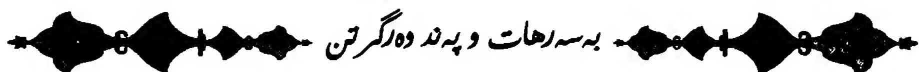
٥٤٥- گرفتێك لە تێنەگەیشتن

زۆر جار مرۆڤەکان لەبەر تێنەگەیشتیان لە شتێك زۆر بە زەقی گرفت دروست دەکەن بۆ دەوروبەریان کەدەبێتە هۆکاری دروست بوونی کێشەی گەورتر شەڕو پێکدادان، ئەمەش دەگەڕێتەوە سەر گوێ نەگرتن و ئارام نەگرتن لەبەرامبەر هاوڕێکەت یان خەسمەکەت، یان بۆ روون نەکردنەوە ئارام

---

(١) رحلة الخلود – د. مصطفى مراد، لاپەڕە (٩)

نەگرتن بۆ ڕوون کردەوە..

- دەڵێن دوو ئەسپ سوار بەیەك گەیشتن، لە نزیك قوچەکێکی کۆن کە داندرابوو، کێشەیان لێ پەیدا بوو لەسەر ڕەنگەکەی، یەکیان دەیگوت ! ڕەنگی زەردە ئەویتر دەیگوت: شینە، لەیەك کاتیشدا لە کاتێکدا کە تەنیشتێکی ڕەنگێك بوو تەنیشتەکەی تریشی ڕەنگێکی تر بوو واتە: لێك جیابوون، دوو ئەسپ سوارەکان نەیانویست یەك چرکە ڕاوەستن چیتر کێشە و سەر نەنێنەوە تاکو پشکنینی ڕەنگەکان دەکەن بزانن قسەی کێ یە وکێش هەلەیە، بەلام هەردووکیان قسەی خۆیان پێ ڕاست بو قسەی ئەویتریان پێ هەڵەبوو..

لە ڕاستیدا لایەکی بەڕەنگی زەرد بۆیە کرابوو وەلایەکەی تریشی بەڕەنگی شین بۆیەکرابوو)

دەرەنجام هەردووکیان جنێووقسەی ناشیرینیان گۆڕییەوە لەگەڵ یەکتر پاشان بوو بە گۆڕینەوەی شمشێرو لێکدان بەتیر[1].

٥٤٦- ئافرەتێك ئامۆژگاری ئیمامی عمر دەکات

قتادە دەڵێ: ڕۆژێکیان ئیمامی عمر لە مزگەوت دەرچوو، جارودی (العبدی) لەگەڵدا بوو، ئافرەتێك لەسەر چەقی ڕێگادا ڕاوەستابوو ئیمامی عمریش سەلامی لێ کرد، ئەویش وەلامی دایەوە، گوتی: ئەی عمر زۆر لێك

---

(١) هل فات الاوان لتبدأ من جيد باسل شيخو لاپەرە (٤١)

دووره لەسەردەمێك دەژیام كە سەردەمی تۆ بوو پێیان دەگوتی: عومەرۆك (عمیر) لە بازاری (عكاظ) ی (مكه) منداڵەكانت دەترساند بە عەساكەت، چەند رۆژێكی نەبرد تاكو پێیان گوتی (امیر المؤمنین) گەورەی ئیمانداران كەواتە لە خوا بترسە سەبارەت بەو خەڵكەی كە لە ژێر دەستتە، ئینجا بزانە هەركەسێ لە رۆژی قیامەت بترسێ ئەوا بەراستی هەموو دوورێكی بۆ نزیك دەبێتەوە، كەسێكیش بترسێت لە مردن ئەوا لە دەستدانیش دەترسێ.

جارود گوتی: ئەی ئافرەت زۆرت گوت لەسەر امیر المؤمنین ئیمانی عمر فەرمووی: وازی لێ بێنە ئایا نایناسی ئەوەكێیە؟ ئەوە (خوله) ی كچی (حكیم)ە، خێزانی (عبادەی كوڕی (صامت)ە، كە خوای گەورە لەسەرەوەی حەوت ئاسمانەكان گوێ لە قسەكانی بوو كە مشتومڕی دەكرد وشەكوای حاڵی لەلای پێغەمبەر دەكرد، ئینجا سورەتی (المجادله) سەبارەت بە ئەو دابەزی، كەواتە (عمر) حەق ترە سوێند بەخوا كە قسەی لەگەڵ بكات وگوێ لێ بگرێ [1].

٥٤٧- ئافرەتێك ئارام دەگرێ لەسەر نەخۆشی پەركەم (الصرع)

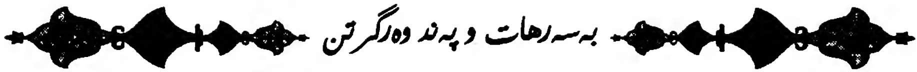
عطاء دەڵێ: عبدالله ی كوڕی عباس پێی گوتم :

ئایا ئافرەتێكت پێ نیشان بدەم كە ئەهلی بەهەشت بێ؟

گوتم بەڵێ.

---

(١) صفحات نیران من حیاة السابقات، نذیر محمد مكتبی لاپەڕە (٢٧٢)

فەرموێ: ئەو ئافرەتە ڕەش پێستەی کە هاتە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) گوتی: من تووشی نەخۆشی پەرکەم – صرع – هاتووم کاتێ ئەو نەخۆشیە دەمگرێ لە هۆش خۆم دەچم، وەخۆم ڕووت دەکەمەوە، دوعام بۆ بکە بەڵکو خوای گەورە شیفام بدات، پێغەمبەر (ﷺ)فەرمووی: ئەگەر ئارام دەگرێت و دوعات بۆ نەکەم ئەوا بەهەشتت بۆ هەیە، ئەگەر حەزیش دەکەیت دوعات بۆ دەکەم وخوا شیفات دەدا و چاك دەبیتەوە، ئافرەتەکە گوتی: ئارام دەگرم بەڵام من خۆم ڕووت دەکەمەوە دوعام بۆ بکە کە خۆم ڕووت نەکەمەوە پێغەمبەریش دوعای بۆ کرد [1].

ئینجا هەرکاتێ توشی پەرکەم دەهات لە هۆش خۆی دەکەوت و خۆی ڕووت ناکردەوە.

٥٤٨- ئایا باوەڕدەکەن..؟

قورئانی پیرۆزی لەبەرکرد لە نێوان بانگ و قامەت کردن

پیاوێك تەمەنی لە چل ساڵان ڕەت کردووە و بەردەوامیشە لە سەر عەرەق خواردنەوە، هەردەم سەرخۆشە و لە خێزان و کچەکانی دەدات ولەماڵ دەریان دەکات، دراوسێ کانیشیان بەزەییان دێتەوە پێیان، هەر داوای لێ دەکەن کە ئازاریان نەدات، شەو بەسەر خۆشی بەسەر ئەبات، خێزانیشی بەگریان شەو بەسەردەبات زۆر ڕەوشتی خراپە.. لە نزیك

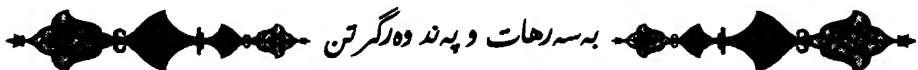
(١) صفحات نيران من حياه السابقات / نذير محمد مكتبى لاپەڕە(١٤٢)

ماڵەکەیان گەنجێکی موسڵمان ودیندار هەیە ڕۆژێکیان دێتە سەردانی ئەو پیاوە بێ ئاگایە و سەرخۆشە لەدەرگا دەدات ئەویش بەسەرخۆشی و بەولاو بەم لا دادەکەوێت دەڕوا دەرگای لێ بکاتەوە.

دەبینی گەنجێکی ڕووخۆش وقسەخۆش نورو ڕۆشنایی دەدرەوشێتەوە لە ڕۆخساری بەسەریدا هاوار دەکات.. چیت دەوێ؟

گەنجەکە دەڵێ: هاتوومە بۆ سەردانت ! دووبارە بەسەری دەقیژێنی وپێی دەڵێ: لەعنەتی خوات لێ بێ ئەی سەگ، ئەمە کاتی سەردانە! تفێکی دەکاتێ، لاوەکە تفەکەی لەدەم و چاوی دەسڕێتەوە وپێ دەڵێ: ببورە کاتێکی تر دیمەوە وەلات.. ڕۆیشت بۆ ماڵی خۆی هەر هەوڵ دەدا و دوعای بۆ دەکات، پاشان سەردانی دەکات.. دەرەنجام وەك جاران وایە، تاکو جارێکی تر دێتەوە دەبینی پیاوە ئەو جار بە تەواوی بەسەرخۆشی دێتە دەرەوە پێی دەڵێ: من دەرم نەکردیت بۆ چی هاتیتەوە؟ لاوەکە بەقسەیەکی نەرم و لەسەرخۆ وەلامی دەداتەوە پێی دەڵێ: خۆشم دەوێیت دەمەوێ لەگەڵت دانیشم،.. پیاوەکە خەجاڵەت بوو بەمە وگوتی: من سەرخۆشم.. لاوەکە گرفت نییە هەر لەگەڵت دادەنیشم ئەگەر سەرخۆشیش بیت، لاوەکە هاتە ژوورێ وباسی گەورەیی خوا و بەهەشت و دۆزەخی بۆی کرد، موژدەی پێدا کە خوا تۆبە کارانی خۆش دەوێت، پیاوەکەش هەر گوێی بۆ دەگرت و بەرگریشی لە ڕابردووی خۆی دەکرد، پاشان لاوەکە ڕۆیشت، جارێکی تر هاتەوە لای بەسەرخۆشی بینی، ئەمجارەشیان باسی بەهەشت و تامەزرووی بەهەشتی بۆی کرد، وەشووشەیەکی بۆنی خۆشی بۆی بەدیاری لەگەڵ خۆی

بۆی هێنابوو ئینجا ڕۆیشت، هەوڵی دا لە مزگەوت چاوی پێ بکەوێ بەڵام نەهاتبوو، دووبارە چووە لای بینی لەو پەڕی سەرخۆشی دایە.. هەندێ قسەی لەگەڵ کرد، ئەویش دەستی کرد بە گریان و هاواری کرد، گوتی: خوالێم خۆش نابێ هەرگیز.. من ئاژەڵم.. هەمیشە سەرخۆشم خوا وەرمناگرێتەوە.. کچەکانم لە ماڵ دەرکردوە وخێزانم ئازاردەدەم، ستەم لە خۆم دەکەم.. بەوشێوە دەردە ڵی خۆی دەکرد لەگەڵ لاوەکە.. لاوەکەش بەهەڵی زانی بۆ ئەو مەبەستە گوتی: لەو زووانە لەگەڵ کۆمەڵێ مامۆستاو پیاوی باش دەچیتە (عومرە) تۆش وەرە لەگەڵمان، گوتی: من بێم کە چی عەرەق خۆریشم! !..؟ گوتی: نەخێر هیچ نییە تۆیان وەك من خۆش دەوێ و ڕێزت دەگرن. ئینجا گەنجەکە هەستا خۆی ئامادەکرد و پۆشاکی احرامی لەسەیارەکە دانا و گوتی: خۆت بشۆرە و احرام ببەستە ! ئەویش احرامەکەی لێ وەرگرت لەبەرخۆی کرد و خۆی پاك و پوخت شۆرد، لاوەکەش زۆر بە پەلە نەوەك پەشیمان بێتەوە، هەر بە پەلە جانتاکەی پیاوەکەی هەڵگرت و لەبیری چوو عەرەقەکەی لێ فڕێ بداتە دەرەوە، سەیارەکە دەرچوو پیاوێکی سەرخۆش و گەنجێك و دووپیاوی ساڵح تێدابوون، لە ڕێگادا باسی تۆبەیان دەکرد، پیاوەکەش سورەتی فاتیحەش نازانێ، بەڵام فێریان کرد.. بەشەو لە مەکە نزیك بوونەوە، پیاوەکەش بۆنی عەرەقی لێدەهات.. سەیارەکەیان ڕاگرت تاکو بخەون، پیاوەکە گوتی: ئێوە بخەون من سەیارەکە لێدەخۆرم !! ئەوانیش بەنەرمی وەڵامیان دایەووە، ئینجا دابەزین و جێگایان بۆ ئەویش ئامادەکرد، ئەویش سەیری دەکردن تاکو

نووستن.

لەناكاو بەخەبەر هات، سەیری كردن دەبینی وا نوێژدەكەن، بەخۆی یەوە دەیگوت سەیركە ئەوان دەگرین و نوێژ دەكەن منیش سەرخۆش و بێ ئاگام، بانگی بەیانی درا، بەخەبەریان هێنا و نوێژیان كرد پاشان خواردنیان ئامادە كرد، ئەوها خزمەتیان دەكرد دەتگوت ئەمیریانە، لێرەوە دەستی پێ كرد و دڵی نەرم دەبوو، وەشەوقی پەیدا دەبو بۆ ماڵی خوا و كەعبەی پیرۆز، هەردەگریا و دەیگوت خوایە ڕەحمم پێ بكە داخیلی نێو مزگەوتی (حرام) بوون لەمەكە، ئەو زیاتر لە هەموان ڕای دەكرد بۆ لای كەعبە و هاواری دەكرد و دەگریا، خوایە بەزەییت بێتەوە پێم.. ئەگەر وەرمنەگریتەوە دەرم كەیت هانا و هاوار بۆ كوێ بەرم؟

بەدەست بەتاڵی ڕەتم نەكەیتەوە ئەی خوایە گیان.. !

ئەوانیش دەترسان لێی.. زەوی دەهەژاند لەبەرگریان و هاواری، پێنج ڕۆژی خارایند بە نوێژ و دوعاو پاڕانەوە، دەستیان كرد بەگەڕانەوە بەرەوماڵیان.. لە ڕێگادا جانتاكەی كردەوە و عەرەقەكەی لە نێو فڕێ دایە دەروە، گەیشتەماڵەوە.. خێزانەكەی دەگریا لەگەڵ كچەكانی، پیاوێك كە تەمەنی لە چل ساڵان ڕەت كردووە ئێستا لە نوێ وە لە دایك بوو، بەردەوام بوو لەسەر نوێژی و خواپەرستی، ڕیشەكەشی مووی سپی و ڕەشی تێكەڵ كردبو، ئینجا لە مزگەوت بو بە بانگدەر (المؤذن) لەگەڵ قورئان خوێندندا لە نێوان بانگ و قامەت كردندا قورئانی پیرۆزی لەبەر كرد.

ئەمەش دەگەڕێتەوە سەر هیمەتی بەرزی وبێداربوونەوە لە بێ ئاگایی هەمو گوناهبارێك ئەگەر بەراستی تۆبەی کرد، وە قورئانیشی خوێند خوای گەورە شارەزای دەکات لەبەرکردنی قورئانی پیرۆزی پێ دەبەخشی[1].

٥٤٩- تۆبەی کرد لە غەیبەت کردن

سفیان کوڕی حسین دەڵێ: لەلای ایاس ی کوڕی معاویه دانیشتبووم پیاوێك بەوێدا تێپەڕیی منیش بەخراپە باسم کرد (غەیبەتم کرد) ئینجا ایاس ی کوڕی معاویه پێی گوتم: بێ دەنگ بە ! پاشان گوتی: ئایا تۆ غەزای ڕۆمت کردوە؟ گوتم نەخێر، گوتی: غەزای تورکت کردووە؟ گوتم: نەخێر، گوتی: دەبینی ئێستا تورك وڕۆمەکان لەدەستت سەلامەت بوونە بەڵام موسڵمانێکی برات سەلامەت نییە لەدەستت، دەڵێ: منیش لەو ڕۆژەوە تۆبەم کرد و وازم هێنا لە باس کردنی خەڵك و هەرگیز غەیبەتی کەسم نەکرد[2].

٥٥٠- خواپەرستێك.. لەگەڵ جاریەکەیدا

علی کوڕی الحسین دەفەرمووێ:

دراوسێکی خواپەرستمان هەبو زۆر خۆی ماندو دەکرد لە خواپەرستیدا ئەوەندە نوێژی دەکرد تاکو قاچەکانی قەڵش دەبون، وەئەوەندە دەگریا

---

(١) التوبه.. وروائع التائبين ابو عمر الزغبی، لاپەڕە (٤٢٢)

(٢) التوبه.. وروائع التائبين، ابو عمر الزغبي، لاپەڕە (٣١٦)

تاکو چاوەکانی نەخۆش دەکەوتن، خانەوادەکەی لێ کۆبوونەوە و داوایان لێ کرد کە وا ماڵ و خێزان پێك بێنێ ژن بێنێ، ئەویش لەوەدەترسا ئەگەر ئافرەتێك مارە بکات کە ئازاد بێت (نەك کۆیلە..) سەرقاڵی بکات لە خواپەرستی بۆیە بیری لەوەکردەوە کە جاریەك بکرێ بەمە ماڵ وخێزان دروست بکات، هەستا جاریەکی کڕی کە گۆرانی بێژو دانەرو پسپۆربوو لە ئاواز و شیعرو گۆرانی، ئەویش نەیدەزانی ڕۆژێکیان لە میحرابەکەی خۆی نوێژی دەکرد، جاریەکەشی هەندێ لەبەیتە شیعرەکانی دووبارە دەکردەوە و ئاوازی خۆشی لەگەڵ بە کاردەهێنا، وەدەنگیشی بەرزدەکردەوە خواپەرستەکەش ئەمەی بیست ودڵی بۆی چوو کاتێ لەو ئاوازو دەنگە خۆشە بو، وەنوێژەکەی بە زۆری بۆ تەواو نابوو، بۆیە زوو کۆتایی بەنوێژ کردن هێنا و هاتە لای گوێ بۆ گرت، جاریەکە پێی گوت: گەورەم بەڕاستی گەنجایەتیت بەتەواوی لە ناوبردووە، ژیانت پڕە لە ئازارو ناڕەحەتی، هەموو خۆشی و چێژی ژیانت وەلا ناوە، ئەگەر هەندێ گوێم بۆ بگریت بۆ گۆرانی و ئاوازم، ئەویش دلی کەوتە سەرکاری جاریەکە و خۆی بەو شتە سەرقاڵ کرد و وازی هێنا لە هەوڵ وکۆششی لە خواپەرستیدا، ئەو هەواڵە گەیشتە هەندێ لە هاوڕێ یەکانی خۆی کەبەڕاستی خواپەرست بون یەکێك لەوانە نامەیەکی بۆ نارد وتێیدا بۆی نوسی: بسم الله الرحمن الرحسم، لە ئامۆژگارکارێکی دڵسۆزی بەڕەحم و دکتورێکی نەرم ونیان وبەویژدان بۆ کەسێك کە خۆشی وچێژو شیرنایەتی قورئانی لە خۆی داپچراندوە، هەروەها ملکەچی وغەمباری لەلانەماوە، هەواڵم پێ گەیشتووە کەوا جاریەکت کڕیوە بە بەشەکەی

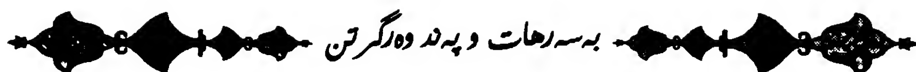
قیامەتت، ئەگەر زۆرت بەکەم فرۆشتووە و قورئانت بە ڕەقس و گۆرانی داوە ئەوا من دەتترسێنم لەوەی کەشتێك هەیە هەموو چێژوو تامی دنیان لێ دەسێنێتەوە کە مردنە وئەوەی ئارەزووی دنیایە هیچی نایەڵێ لەلات، وەمنداڵەکان هەتیودەکات، وەك بڵێن لەناکاو دێت لەسەر غیرەیەك زمانەکان لاڵ دەکات، ئەندامەکانت هەمووی لەکار دەکەون وەکفنەکان نزیك دەبنەوە لێت بە هۆی ئەوەو لەماڵ وخێزان و دراوسێ دادەبڕێت، ئینجا نامەکەی پێچایەوە دای بە کوڕێك ناردی بۆلای، کاتێ چوە لای ونامەکەی کردەوە کە لە مەجلیس وکۆڕی کەیف وخۆشی وسەیران بوو، سەرقاڵ بوو بە گۆرانی وئاوازەکانی خێزانەکەی، کاتێ نامەکەی خوێندەوە، ڕای کرد و ئاوی دەمی قووت دەدا وبەپەلە ڕۆیشت لەمەجلیسی خۆشی و شادی و گۆرانیەکانی، وەهەمو ئامێرەکانی گۆرانی ومۆسیقای شکاندو بەتەواوی وازی هێنا و تۆبەی کرد لەو کارەی، وەدەستی کرد بە خواپەرستی تاکو مردن.

کاتێ مرد، هاوڕێکەی لە خەویدا بینی پێی گوت: خوا چی بەسەر هێناییت؟

گوتی: چووین بۆ لای خوایەکی بە لوتف و بەکەڕەم بەسۆز بەهەشتی بۆ حەڵاڵ کردنین، وە جاریەی بەهەشتی لە جیاتی جاریەی دنیادا پێ بەخشیم، کە ناوەناوە ئاوم دەداتێ و پیرۆزبایشیم لێ دەکات[1].

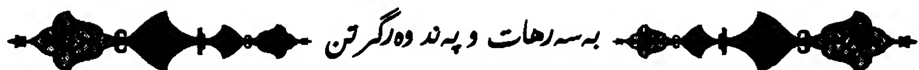
(١) من روائع العريفي، د.محمد عبدالرحمن العريفي، لاپەڕە(٣٨٩)

٥٥١- تۆڵەی خوا

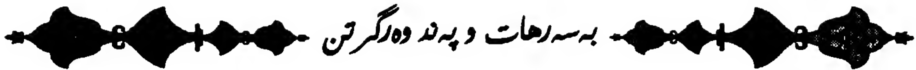
الخطاب لە کتێبي (عدالة السماء) دا دەڵێ: پیاوێکی قەساب هەبوو لە بغدا پێش نوێژی بەیانی دەچووە دوکانەکەی بزن ومەڕی سەردەبڕین و پاشان دەگەڕایەوە بۆ ماڵ، لە دوای ڕۆژهەڵات دەچو دوکانەکەی دەکردەوە گۆشتەکەی دەفرۆشت، شەوێك لە شوان دوای سەربڕینی بزن و مەڕەکانی بەتاریکەشەو دەگەڕایەوە ماڵ وبەرگ پۆشاکیشی هەموی خوێناوی بوو لەبەر سەربڕینی بزن و مەڕەکانی، لە ڕێگادا گوێی لە هاوارێك بوو لە یەکێك لە کۆڵانەکانی کە هیچ ڕووناکیێکی لی دانەگیرسابو، لە ناکاو گەیشتە سەر لاشەیکی مردوو گەوابەچەند لێدانێکی بەچەقۆ کوژرابوو وەچەقۆیەکەشی لەناو لاشەی چەقێندرابوو، ئەویش بەپەلە چەقۆکەی دەرهێنا و فرێدا ئەولاوە، دەستی کرد بە هەلگرتن ویارمەتی دانی لاشەکەی خۆینیشی لەلاشەی قەساب دەهاتە خواری (کە خوێنی ئاژەل بوونەك هی پیاوەکە بەڵام پیاوەکەش لاشەی خوێناوی بوو) خەڵکی لیٚ کۆبوونەوە کاتیٚ چەقۆیان بینی لە دەستی قەساب و خوێنیش دەتکا لە لاشەی وەترسیشی لیٚ نیشتبوو پیاوەکەیان تۆمەتبار کرد بەکوشتنی ئەو پیاوە پاشان بڕیاریان دا کەوا دەبیٚ لە تۆڵەی ئەو پیاوە بکوژرێتەوە، کاتیٚ ئامادەکرا بۆ گۆڕەپانی تۆڵەوەرگرتنەوە ودڵنیا بوو کەوا دەیکوژن لە نێو خەڵکی هاواری کرد و گوتی: خەڵکینە سوێند بەخوا من ئەوپیاوەم نەکوشتوە بەڵام من بیست (٢٠) ساڵ پێش ئێستا کەسێکی ترم کوشتووە ئێستاش وا تۆڵەم لیٚ وەردەگیرێتەوە لە حەقی ئەو کوشتنەم، ئینجا بەسەرهاتی خۆی بۆ خەڵکی

گێڕایەوە گوتی: (بیست ساڵ لەمەوبەر گەنجێك بوون كاری پەڕاندنەوەی خەڵكم دەكرد بە هۆی بەلەمێك وخەڵكم لەوبەرەوە بۆ ئەوبەری ڕوبار دەگواستەوە ڕۆژێك لەڕۆژان كچێكی زۆر جوان لەگەڵ دایكی هات ومنیش هەردووكیاننم گواستەوە بۆ ئەوبەر، پاشان لە ڕۆژی دواتر هاتنەوە سواری بەلەمی من بوون، ڕۆژبەدوای ڕۆژ دڵم دەكەوتە سەر ئەو كچە ئەویش بەهەمان شێوە، داخوازیم لە باوكی كرد بەڵام باوكی پێی نەدام لەبەر هەژاریم، پاشان ماوەیەكی زۆر لێم دابڕا، نەبەخۆی نەبەدایكی دیار نەبوون، منیش دڵم هەر بەندە بە ئەو، دوای دووساڵ یان سێ ساڵ وەكو جاران لە نێو بەلەكەم دابووم وچاوەڕوانی نەفەرم دەكرد تاكو بیانگوزامەوە لەناكاو ئافرەتێك هات لەگەڵ منداڵەكەی داوای كرد بیگوازمەوە بۆ ئەو بەری ڕووبار، كاتێ سواری بەلەم بوو، گەیشتینە ناوڕاستی ڕووبارەكە سەیرێكی ئافرەتەكەم كرد، دەبینم هەمان ئافرەتی هاوڕێمە كە بەنیاز بووم بیخوازنم، بەلام باوكی نەیهێشت، دڵم بە بینینی زۆر خۆش بوو، دەستم كرد بە باسكردنی سەردەمی پێشوی خۆمان كە چەندە یەكترمان خۆش دەویست بەڵام ئەو زۆر بە ئەدەب و ڕێزەوە قسەی دەكرد، وەهەواڵی پێدام كە شووم كردوە ئەوەش منداڵەكەمە، شەیتان بۆی ڕازاندنەوە كە خراپەی لەگەڵدابكەم لێی نزیك بومەوە، بەسەریدا هاوار كردم وباسی خوای بەبیر دەهێنامەوە بەڵام من گوێم نەدەدا بەوە ئافرەتە هەژارەكە هەرمنی پاڵ دەدا و بەرگری لە خۆی دەكرد بە گوێرەی توانای، منداڵەكەش هەرهاواری دەكرد و دەگریا لە نێو دەستی، كاتێ ئەوەم بینی منداڵەكەم لێ وەرگرت و لە ئاوم نزیك كردەوە وگوتم:

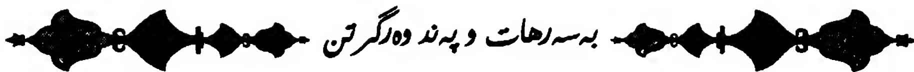
ئەگەر خۆتم تەسلیم نەکەیت ئەو منداڵەت دەخنکێنم، زۆر پاڕایەوە وە دەگریا، بەڵام سوودی نەبوو هەر ئاوڕم لێ نەدایەوە، سەری منداڵەکەم لە ناو ئاودا نقوم دەکرد ودەرم دەهێنا، ئەویش دەگریا و سەیری دەکردم وچاوی خۆی دادەپۆشی، منداڵەکەش دەست و قاچی دەجوولاندن لە نێو ئاو تاکو هێزی نەماو ئەندامەکانی لە کارکەوتن و کە هێنامەدەرەوە مردبوو، یەکسەر لاشەکەی منداڵەکەم فڕێ دایە ناو ئاو، ئینجا چوومە لای ئافرەتەکە، بە هەمو هێزو توانای بەرگری لە خۆی دەکرد، زۆر دەگریا منی دەبڕاندوە لەبەرگریانی، بەمووی سەری ڕامدەکێشا و لە ئاوم نزیك دەکردەوە سەرم لەناو ئاو نقوم دەکرد و دەرم دەهێنا، بەڵام ئەو هەر سوور بوو لەسەر ئەوە کاتێ دەستەکانم ماندووبوون، سەرم لە ناو ئاودا نقوم کرد بینیم هەرهاوار و جوولانی دەکرد تاکو ئەویش لە جولە کەوت ومرد، ئەویشم فڕێ دایە ناو ئاو پاشان گەڕامەوە و کەسیش ئاگای لەوتاوانەم نەبو پاکی و بێگەردی بۆ ئەو خوایە کە دەرفەت دەدا بەڵام کەس لەبیر ناکات و وەکەسیش فەرامۆش ناکات لەوەی کە تۆڵەی لێ وەرنەگرێتەوە، خەڵکی کە ئەمەیان بیست دەستیان کرد بە گریان، ئینجا سەری پیاوەکەیان بری (ولا تحسبن الله غافلا عما يعمل الظالمون)

وا گومان مەبە کە خوا بێ ئاگایە لەوەی کە ستەمکاران دەیکەن [1].

---

(١) بدائع العريفى، د. محمد عبدالرحمن العريفى، لاپەڕە (٢٤٠)

٥٥٢- ئافرەتێکی تێکۆشەر

المرءة المجاهدة

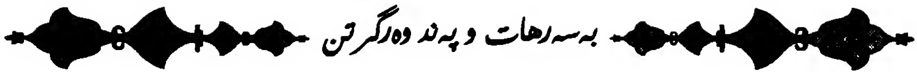
ئەو ئافرەتەی کە شان بە شانی پیاوان لە مەیدانی جەنگ تێدەکۆشی بریتیە لە (نسیبە)ی کچی کعبی انصاری، کە بەشداری کردووە لە ڕۆژوی (احد) و حدیبە و خیبر و حنین و عومرەی قەزاو ورۆژی الیمامە.

عمری کوڕی خطاب (رضي الله عنه) دەفەرموێ: پێغەمبەر(ﷺ)فەرمویەتی: (هیچ کاتێ ئاوڕم بەلای ڕاست چەپ نەداوەتە لە ڕۆژی - احد- ئیللا (نسیبە)م بینوە جەنگاوە لەگەڵ کافرەکان) واقدی دەڵێ: لە ڕۆژی احد دەجەنگا لەگەڵ قوڕەیشیەکان، وە دوانزە برینی لەلاشەدا هەبوون ماوەی یەك ساڵ برێنیکی لە ئەستۆی دا هەبوو تیماری دەکرد، پاشان بانگکەرێکی پێغەمبەر (ﷺ)بانگی کرد بۆ هەرای (حمراء الاسد) نسیبەش بەرگ و پۆشاکی خۆی پێچایەوە بۆ ئەوەی بەشداری لێ بکات کاتێ هەستا ویستی بڕوات لەبەر نەزیف بوونی ئەستۆی نەیتوانی بەشداری بکات و لە شوێنی خۆی بەدڵ عاجزی دانیشت.

هەروەها لە خەلافەتی خەلیفەی راشد پیشەوا ابو بکری صدیق (رضي الله عنه) دەرچوو بۆ جیهاد و بەشداری کرد لە ڕۆژی هەڵگەڕانەوە (یوم الردە) چووە ناوشەڕو هەوڵی دابەخۆی تائەوکاتەی خوای گەورە (مسیلمە)ی درۆزنی لەناوبرد، کە گەڕایەوە زیاتر لە دە برین هەبوون لەلاشەی.

- واقدی دەڵێ: کاتێ هەواڵ گەیشتە نسیبەی کچی کعب کە کوڕەکەی

(حبیب ی کوڕی زید) کوژراوه بەدەستی (مسیلمه) بەڵێنی دا لەگەڵ خوا یان دەبێ ئەو پێشی مسیلمه بکوژرێ یان مەرگی مسیلمه ببینێ ئەوه بو بەشداری کرد له جەنگی (الیمامه) لەگەڵ قائیدی ئیسلام و شمشێری خوا، خالدی کوڕی وەلید، عبدالله ی کوڕی خۆیشی لەگەڵدا بوو، ئینجا له و ڕۆژەدا ئاواتەکەی هاته دی و مسیلمەی کذاب کوژرا، ئەویش دەستێکی لێ پەڕی له جەنگدا.

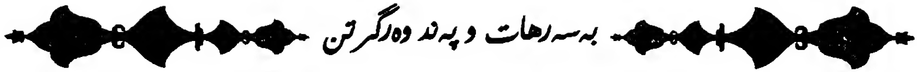
– ابن هشام دەڵێ: له ڕێگای – ام سعد – ی کچی سعد – ی کوڕی الربیع چوومەلای ام عماره – نسیبه– پێم گوت: ئەی پورێ هەواڵم بدەرێ نسیبه گوتی: له ڕۆژی أحد دەرچووم کوندەیەکم پێ بوو ئاوی تێدا بوو هەڵمگرتبوو، چووم تاکو گەیشتمه پێغەمبەر (ﷺ)وهاوەڵانی شکستیان هێنا گەڕامەوه لای پێغەمبەر ولەگەڵ کافرەکان دەجەنگام و بەشمشێری خۆم بەرگریم له پێغەمبەر دەکرد به کەوانەکەشم شەرم دەکرد.

ام سعید دەڵێ: بینیم برینێکی قوڵ هەبوو لەسەر ملی، گوتم: کێ ئەوەی لێدایت؟ گوتی: ابن قمئه[1].

---

(١) صفحات نیران من حیاه السابقات نذیر محمد مکتبی لاپەڕه (١٥١)

٥٥٣- ابو جعفر المنصور ودوعای خوا پەرستێك

کاتێ ابو جعفری المنصور خەلیفەی عباسی لە بغدا دەهاتە مکە بۆ حەج کردن لە کۆتایی شەو دەچوو طواف دەکرد وکەسیش ئاگای لێ نەبو، شەوێك لە شەوان نزیکی بەرەبەیانی بوو خەریکی طواف کردن بوو گوێی لە دەنگی یەکێك بوو دوعای دەکرد ودەیگوت (ئەی خوایە داوات لێ دەکەم کەوا فەساد وخراپە و ستەم لەسەر زەوی بەدەربێخی وەئەوەی پەردەیە لە نێوان حەق وئەهلی حەق لابدەیت لەستەم کردن) کاتێ ئەمەی بیست بە پەلە چوو بۆ ئەوەی سەرچاوەی ئەو دەنگە بدۆزیتەوە کاتێ دۆزییەوە بانگی کردو پرسیاری لێ کرد، لەوەی گوێی لێ بوو، پیاوەکە بە خەلیفەی گوت: ئەگەر دلنیام دەکەیت کە زیانم بێ ناگەیەنیت ئەوا پێت دەلێم کە مەبەستم چییە وەکێ یە، خەلیفە گوتی: دلنیابە، لە خۆی نزیك کردەوە لێی پرسی، پیاوەکە گوتی: ئەی امیری ئیمانداران ئاگادار بە کە ئەوەی پەردە لە نێوان حەق وئەهلی حەق دادەنێ بەهۆی ئەوەی کە تەماعی دنیا دەخاتە نێوانیان، وئەوەی خراپە وستەم و فەسادیش بلاودەکاتەوە ولەسەر زەوی بێگومان ئەوە تۆی، خەلیفە گوتی: هاوار بۆ خۆت چۆن شتی وادەبێ وتەماعی دنیام لەلازیاد دەبێ کە چی ئەوەی بمەوێت لە ژێردەستمە گوتی: ئایا ئەو تەمەعە بەسەر کەس دا هاتووە وەك بەسەر تۆ ئەی امیری ئیمانداران، بەراستی خوای گەورە تۆی کردوە بەگەورە ولێپرسراوی کاروباری موسلمانان ومالّ وسامانیان، ئینجا کاروبارت فەرامۆش کردون وگرنگیشت داو بە مالّ و سامانیان، وە لە نێوان تۆو خەلّکیش پەردەیەکی پۆلاینت دروست کردوە،

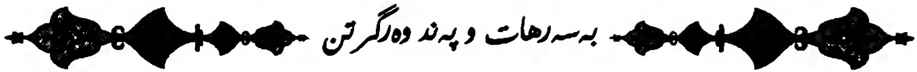
هەروەها چەند وەزیرو یاریدەدەرت هەڵبژاردوون کەبەراستی پیاوی خراپ و دڵ ڕەقن، ئەگەر شتێك لەبیر بکەین بەبیرت ناهێننەوە، وەئەگەر چاکەیەك بکەیت یارمەتیت نادەن، وەلەسەر خەڵکت بەهێز کردون بە ماڵ و سەروەت وهێزی پیاوان و بەچەك، کەستەمیان لێ بکەن، وەفەرمانت بێ کردوون کەوا کەس نێتە لات جگە لە فلان و فلان..

وەفەرمانیش ناکەیت بەوەی مافی ستەم لێکراوان بدرێت وبرسی وڕووت وبێ ماڵ و سامانەکانیش تێر بکرێن، چونکە هەرکەسێ بێ مافی تایبەتی هەیە لە ماڵ و سامان و پارە پوول، هەواڵی خەڵك لە تۆ دەشارنەوە کەلەبەرژەوەندی ئەوانە مەگەر ئەو هەواڵە نەبێ کە حەزیان لێ یە و خۆ نزیك دەکەنەوە لێت بە هۆی ئەو جۆرە قسانە، ئینجا ئەوانە بە تەواوی بوونەتە هاوڕێ و هاوەڵت کە بێتە لات ئەوان پەردەن لە نێوانتان دەتوانن هەموو زانیارییەکان وەرگرن لێیان خۆ تۆش بێ ئاگای لەوە[1].

٥٥٤- بەیەك وتە چوار پزیشك موسلمان بوون

د. عبدالله دەڵێ: بانگهێشت کرام بۆ کۆنگرەیەکی پزیشکی لە ئەمریکا منیش وام بە خەیال هات کە بە بەرگ و پۆشاکی خۆم بڕۆم – نەك بەجلی نەخۆشخانە – گەیشتمە ئەوێ، چووینە ناو قاوشێك دکتۆرێکی غەریبم بینی و دانیشتم لە تەنیشتی، پێی گوتم: ئەو جل وبەرگە بگۆرە ئابڕومان نەبەیت

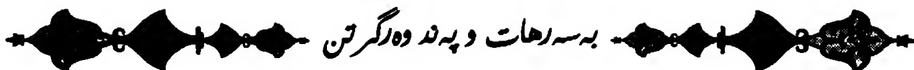
(١) مشاهير خلفاء بني العباس عدنان حسن صالح لاپەڕە (٣٤)

لەلای خەڵکی بێگانە، خۆم بێ دەنگ کرد، کۆنگرەکە دەستی پێکرد، دوو کاتژمێر بەسەردا چوو، کاتی نوێژی نیوەڕۆهات، ڕوخسەتم وەرگرت و هەستام نوێژم کرد، هەرچەندە دیمەنەکەم جێگای تێڕوانین بوو، پاشان بانگی عەسری فەرمو هەستام نوێژی عەسریشم کرد، هەستم کرد کەسێك لە تەنیشتم نوێژدەکات و دەگریێ، کاتێ نوێژم تەواو کرد دەبینم هەمان ئەو هاوڕێ یە عەرەبە بوو کە گوتی: ئەو جل وبەرگە بگۆڕە، فرمێسکی دەباراندو دەیسڕیەوە ودەیگوت: ئەمە یەکەم نوێژمە لەوەتەی چل ساڵە ڕەگەزنامەکەشم امریکی یە وبەڵام یەك ڕەکعەت نوێژم بۆ خوا نەکردووە، کاتێ تۆم بینی نوێژی نیوەڕۆت کرد بەراستی ئایین ئیسلام هاتە بیرم کە دەمێك بوو لە بیرم نەمابوو، گوتم: ئەگەر ئەو گەنجە هەستا نوێژی دووەمی کرد – واتە: نوێژی عەسر – منیش لەگەڵی نوێژ دەکەم، دەك خوا پاداشتت بداتەوە بە چاکە..

سێ ڕۆژ تێپەڕی.. کۆنگرەش چەند بەحسێکی پێشکەش بە پزیشەکەکان کردووە، حەزم دەکرد یەکێك لەوانە پرسیارم لێ بکات سەبارەت بە ئیسلام بەڵام هەموویان سەرقاڵ بوون، لە کۆتایی کۆنگرەکە پرسیاریان کرد لێم بۆچی جل وپۆشاکی دکتۆران ناپۆشی؟ منیش سوپاسم کردن کە گرنگیان پێدام وپێم گوتن: ئەمە جل و بەرگی خۆمانە ئێستاش من لە نەخۆشخانە نیم، پاشان ویستم هەڵێك بدۆزمەوە بۆ بانگەوازی کردنیان، بەڕێوەبەر ئاماژەی کرد کە کاتم تەواو بوو، هاتە سەر خەیالم کە من بەڕاستی لە نێوانیان بووم بە نیشانەی پرسیار – (علاقە استفهام) گوتم: کۆنگرە

بەملیۆن بۆ خەرج دەکریٚ بۆ بەحسێك كە پەیوەندی بە نێولاشەوە هەیە، ئەو لاشەیە بۆ چی دروست کراوە ؟

بەزەردەخەنی یەوە پێکەنیم ودانیشتم بەرێوەبەر سەیری سەر سورمانی دکتورەکانی دەکرد، ئاماژەی کرد کەوا بەردەوام بم لە قسەکانم منیش باسی ئیسلام وحەقیقەتی ژیانم بۆیان کرد، وەباسی هەدەف و ئامانج لە دروست بوون وکۆتایی پیٚ هاتنی دونیام بۆ کردن کاتیٚ کۆتاییم بەقسەکانم هێنا..

چوار پزیشکی ئافرەت هەستانەوە و بڕیاریان دا کە بێنە نێو ئیسلام بە ئارەزووی خۆیان[1].

٥٥٥- زانایەك لە خانەی ڕەقس وسەمادا

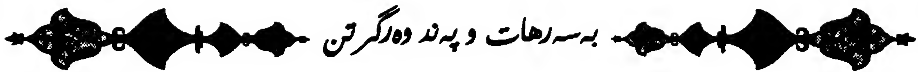
شیخ فی المرقص:

د. محمد عبدالرحمن العریفی دەڵیٚ: پیاوێك پێی گوتم: لە نزیك ماڵمان مزگەوتێکی بچوك هەیە زانایەکی پیرو بەساڵابوو نوێژ بۆ خەڵکی دەکات لەو مزگەتە، ژیانی خۆی لە خوا پەرستی و دەرس و ئامۆژگاری بەسەر بردوە، ڕۆژێکیان بیری کردەوە کە ژمارەی نوێژ خوێنەکان هەر کەم دەبن، زۆر بە پەرۆش بوو بۆیان، وای هەست دەکرد کە هەمویان کوڕی ئەون، بۆیە ڕۆژێك ڕووی کردە خەڵك و گوتی: چییە زۆربەی خەڵك بەتایبەت گەنجەکان هەر نزیکی مزگەوت ناکەون وبەڵکو هەر نایناسن یەکێك لە نوێژ خوێنان وەڵامی

---

(١) التوبه، وروائع التائبین، ابو عمری موحمد الزغبی، لاپەڕە (٣٧٤)

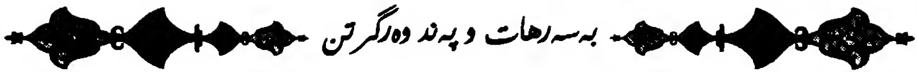
دایەوە گوتی: لە خانەی ڕەقس و ڕابواردنن، زاناکە گوتی: ڕەقس و خانەی ڕەقس چییە؟ یەکێك گوتی: قاوشێکی گەورەیە مەنە سەیەکی بەرزیان داناوە لەدار کچان دەچنە سەری ڕەقس و سەما دەکەن وخەڵکیش لە دەوریان سەیردەکەن، شێخ گوتی: (اعوذ بالله.. ئەوانە سەیردەکەن موسلمانیشن)؟ گوتیان بەڵێ، ئەو جارە گوتی: لا حول ولا قوە الابالله.. واجبە ئامۆژگاری خەڵك بکەین گوتیان: یا شێخ چۆن ئامۆژگاریان دەکەیت لە قاوشەکە – خانەی ڕەقس؟ گوتی: بەڵێ، پاشان بەپەلە مزگەوت هاتەدەرەوە و دەیگوت وەرن با بچینە خانەی ڕەقس وسەما و ڕابواردن، هەولیان دا پەشیمانی بکەنەوە، بەڵام ئەو هەر سوور بوو لە سەر ئەوە، گوتیان ئێستابچیت خەڵکی گاڵتەت پێ دەکەن وئازارت دەدەن، گوتی: بۆ چی... ئێمە لە پێغەمبەر (ﷺ)باشترین – کە ئازاردرا وگاڵتەی پێکرا؟

پاشان شێخ دەستی یەکێکی گرت و گوتی: وەرە خانەی ڕەقسم نیشان بدە ڕۆیشت بە هەموو باوەڕو متمانەوە، ڕۆیشتن تاکو گەیشتنە خانەی ڕەقس لە دوورەوە خاوەن قاوشەکە چاوی پێ کەوتن، وا گومانی برد کە ئەوان بۆ دەرس و موحازەرە هاتوون، کاتێ چوونە لای، خاوەنەکە سەرسام بوو، کاتێ شێخ گوتی: دەمانەوێ ئەوانەی لێرەن ئامۆژگاریان بکەین دووبارە خاوەن قاوشەکە سەرسام بوو گوتی: داوای لێ بووردنم هەیە ناتوانم ئیزنتانم بدەم بۆ ژووری، زۆر هەولی لەگەڵ دان و باسی پاداشتی گەورەی خوای بۆ کرد، بەڵام هەربێ سوود بوو، شێخ گوتی: پارەت دەدەینێ ئینجا ڕازی بو بەو برەپارەی کە دەخلی ڕۆژانەی کاری بوو، وەداوای لێ کردن کە

بەیانی بێن بۆ ئامۆژگاری و وەعزدان، کاتی هات کە شێخ بێت بۆ ئەوەی، کە چووە ژووریٚ خەڵکی هەمو لەویٚ بوون، وەمەسرەحیان ڕازاندبوەوە بەشتی خراپ و بیٚ شەرعی، شەیتانەکانیش خەڵکیان گەرم دەکرد و چەپڵەیان لێدەدا بۆیان، لەناکاو پەردە لادرا، دەبینن پیاوێکی زانای بەهەیبەت و یقارە لە پشت پەردەوە لەسەرکورسێك دانیشتووە، خەڵك واقیان وڕما، سەرسام بوون، هەندێکیان وا گومیانیان برد ئەمە ناوبڕی خۆشی وپێکەنینە، شێخ دەستی کرد بە قسە کردن گوتی: بسم الله الحمدلله والصلاه والسلام علی رسول الله پاشان دەستی کرد بە ئامۆژگاری کردنیان، خەڵکی هەندێك تەماشای یەکتریان دەکرد، هەبوو لەناویان بە گاڵتە پیٚ دەکەنی و هەبوو ڕەخنەی دەگریٚ بەڵام ئەو ئاوری لەکەس نەدەدایەوە قسەکانی خۆی نەدەبڕی، تاکو پیاوێك لە قاوشەکە دا هەستایەوە خەڵکی بیٚ دەنگ کرد و داوای کرد لێیان کەگوێی بۆ بگرن، خەڵکی هێور بوونەوە و قاوشەکەش بەبی دەنگی دەوری دا خۆشی و ئارامی ڕژایە سەر تەنها دەنگی شێخ نەبیٚ، چەند قسەیەکی بۆ کردن کە لە پێشتر نەیانبیستبوو، کێوی دەهەژاند بە ئایەتەکان، فەرمودەکان نموونەکان.. بەسەر هاتی تۆبەی چەند کەسێکی گوناهبار.. دەیگوت خەڵکینە، ئێوە زۆر ژیان و زۆریش بیٚ ئەمری خواتان کرد، کوا تام و چێژی گوناهوتاوان، تام وچێژ نەماو ڕۆیشت بەڵام نامەی کردەوەکان بەڕەشی مایەوە، پرسیارتان لیٚ دەکریٚ لە ڕۆژی قیامەت، ڕۆژێك دێت کە هەموو شتێك لە ناو دەچیٚ جگە لە خوای واحد القهار..

خەڵکینە ئایا سەیری کردەوەکانتان کردووە، وەسەیری ئەوەتان کردووە

که بۆ کوێ دەتانبات، ئێوە لە دنیادا بەرگەی ئاگر ناگرن کە چی بەشێکە لە حەفتابەش لە ئاگری دۆزەخ، پێش ئەوەی کاتتان لەدەست بچێ پەلە بکەن بۆ تۆبە و گەڕانەوە بۆ لای خوا، زۆر قسەکانی کاریگەربوون هەر ئامۆژگاری دەکرد، چونکە قسەکانی لە دڵ دەهاتنە دەرێ وەدەچوونە نێو دڵ، خەڵکی زۆر گریا، ئەویش زیاتر ئامۆژگاری بەخشی، پاشان دوعای بۆ کردن داوای لە خوا کرد کە لێیان خۆش بێ وڕەحمییان پێ بکات، ئەوانیش بەیەك دەنگەوە دەیانگوت امین امین، ئینجا لەسەر کورسیەکەی هەستا و زیاتر سام و هەیبەتی دروست بوو ودەوری دا لێی، هەمویان بەدوای کەوتن کە چووە دەرێ، بەڵی.. هەمویان تۆبەیان لەسەر دەستی ئەو کرد، نەهێنی بوونیان لە ژیانیان ناسی، زانیان کەوا ڕەقس و تام و چێژی تاوان هیچ سودیان پێ ناگەیەنێ، کاتێ پەڕاوەکان فرین وتاوانەکانیش گەورە بوون، خاوەنی ڕەقس خانەکەش تۆبەی کرد و پەشیمان بوەوە لەسەر ئەو تاوانەی کە ئەنجامی دابوو[1].

٥٥٦- لە نەخۆشخانەوە

د. محمد العریفی دەڵێ: گەشتێکم کرد بۆ شوێنیك لە مانگی ڕەمەزان، کەش و هەوا لەوێ زۆر ساردبوو، لە بنکەیەکی ئیسلامی دەمانیەوە نوێژی تەراویحمان دەکرد، پاشان دەرسی ڕۆژانەمان ئاراستە دەکردن، یەکێك هات لەسەر عەرەبانەکەی بوو کوڕەکەی هێنا بووی، پیاوێکی پیرو بەساڵاچوو

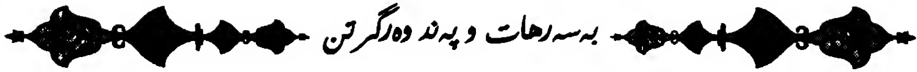
(١) روائع العريفي، د. محمد عبدالرحمن العريفي، لاپەڕە (١٩٦)

بوو، بێ تاقەت لە ڕۆیشتن، شەوێك لە شوان دیار نەبوو وە نەمدۆزیەوە گوتم: لەوانەیە لەبەر سەرما هاتبێ و باران ڕێگای لێ گرتبێ شەوی دووەم داهات و شەوی سێ یەمیش هەرنەهات، پرسیارم لە کوڕەکەی کرد، گوتی: نەخۆش کەوتوە و ماوەی سێ ڕۆژە لە نەخۆشخانە خەوتووە، بڕیارمان دا لەگەڵ چەند نوێژ خوێنیك کە بەیانی دوای عەسر سەردانی بکەین.

چووین بۆ نەخۆشخانە، هاتنمان شتێکی سەیربوو جێگای تێڕوانین بوو کە من جل و بەرگێکم لەبەر بوو ئەویتر کراسێکی درێژ.. یەکێکیش بانتوڵی لەبەر بوو. یەکێ لە دکتورە ئافرەتەکان پرسیاری لێ کردین.. ئایا ئێوە هەموتان کوڕی ئەون؟ گوتمان: نەخێر.. گوتی: کەواتە کۆمەڵەی خێرخوازی وچاکسازین؟ گوتمان نەخێر.. گوتی: ئێوە کێن؟ وەبۆچی هاتوون؟ وەکێ خەرجی ئەو ڕێگایەی بۆ داون تاکو بێنە ئێرە؟

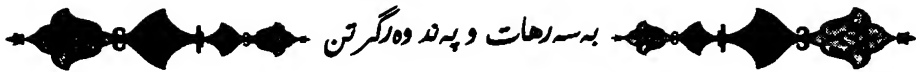
بەلای من شتێکی سەیر نەبوو کاری ئێمە سەرسام ببو، چونکە ئەو داینابوو کە ئەو نەخۆشە پیرە دوو سێ مانگ لە نەخۆشخانە بخەوێنی و کەسیش سەردانی نەکات، بەڵکو ئەگەر کە مرد نەخۆشخانە خەرجیەی کفن و دەفن و پیداویستیەکانی بۆ جێ بەجێ دەکات، منداڵەکانیشی هەر لێی ناپرسن، پزیشکەکە تێگەیشت کە ئێمە موسڵمانین، ئەویش برای ئێمە یە لە ئیسلامدا چووینە ژووری هاوڕێکەمان، برایەکیشمان لەدەرەوە لەگەڵ پزیشکەکە ڕاوەستابوو باسی ئیسلامی بۆ دەکرد، ئێمەش گەیشتین بە ابو عماد پیاوێکی پیرو بەساڵاچوو بوو، شوێنەواری نەخۆشی بەسەریدا دیاربوو، سەرم ماچ کرد، گریا، گوتم حاڵت چۆنە؟

گوتی: سوپاس بۆ خوا — ناتوانم بە ڕۆژوو ببم، قورئان دەخوێنم زیکری خوا دەکەم بە گوێرەی توانام دەستی کرد بە قسەکردن بە گریانەوە، قسەکانیشی لەبەرگریان بۆ نەدەکرا، تامەزرۆی مزگەوت بوو غەمبار بوو لە سەردابڕانی لە مزگەوت ونوێژی تراویح، برایانیش زۆر دڵیان دەدایەوە وسەبر و ئارامیان بەسەر دڵدا دەباراند، سەیری ژوورەکەم کرد بینیم دوپیاوی پیری لێ بوون، خەڵکی ئەوشارە بوون، ئەوروپی بوون، زمانیانم نەدەزانی بە باش یەکێ لەبرایەکانمان ناردم کە بچیت سەلامیان لێ بکات وپرسیار لە حاڵیان بکات، زۆر بە ئێمە سەرسام بوون ئەوەی زۆر سەیر بوو ئەوە بوو هەمان پرسیاریان ئاراستەی کردن کە پزیشەکەکە کردی لێمان، ئێوەکێن؟ کۆمەڵەی خێرخوازین؟

کاتێ هەواڵمان پێدا کە هیچ خزمایەتی ونزیکی نییە لە نێوانمان تەنها نزکیی ئاین نەبێ وەکەسیش کرێی سەردانەکەمان نەداتەوە، هەردوکیان بەسەر سامیەوە سەیری یەکتریان دەکرد، وابزانم یەکیان خۆی هەڵدەکێشا لەسەر ئەویتر ئەیگوت: من کچەکەم کارتێکی بۆ ناردووم بەبۆنەی جەژن منیش گەڕامەوە لای هاوڕێکەم ویستم خوا حافیزی لێ بکەم، ئەو دووپیاوانەش بەلای منە زۆر سەیر بوون و و زۆریش سەیریان دەکردم، پرسیارم کرد لە هاورێکەم گوتم: ئایا قسەو گفتوگۆ هەیە لە نێوانتان؟ واتە لەگەڵ ئەو دوو پیاوانە.

گوتی: ئەو دوو پیاوە پیرە کاتیان بەشتی زۆر سەیر بەسەر دەبەن

گوتم: چۆن؟

گوتی: تاکو عەسر دەخەون، کاتێ بێداردەبنەوە، هەردوکیان برسین خوادرنیان بۆ ئامادە دەکرێت، کاتێ تێر یان خوارد دەست دەکەن بە قسەی پروپۆچ وگاڵتە و جوێن دان، کاتێ نەخۆشخانەیان پڕ کرد لە هات و هاوار پزیشکەکە دێت یەکە و شووشەیەکی عەرەقیان دەداتێ وابزانم بۆ بێ هۆش بوون وخەو لێ کەوتنە، ئەوانیش دەخۆنەوە تاکو عەسری بەیانی دەخەون !! پاشان بێدار دەبنەوە هەمان بەرنامە دووبارە دەکەنەوە.

بۆیە چەندین جۆرە نەخۆش هەن، ئەو نەخۆشەی کەو بێدارو ئاگایە لە قورئان خوێندن و زیکرویادی خوا و نوێژ بێگومان وەکو ئەو دووپیاوە پیرەنییە کە کاتیان بەو جۆرە بەسەر دەبەن[1].

٥٥٧- سیحرم لێکراوە !!

انا مسحور:

د. العریفی دەڵێ: پیاوێك هاتە لام وگوتی: برایەکم توشی سیحربووەو سیحری لێکراوە، دەمەوێت کەسێکمان پێ نیشان بدەیت هەندێك قورئانی لەسەر بخوێنێت و ڕوقیەی شەرعی بۆ بخوێنی، منیش داوام کرد کە براکەی بێت بۆ لام، کاتێ هاتە لام.. دەبینم نەخۆشەکە ڕۆخساری گۆڕاوە و دڵی زۆر تەنگ بووە، حاڵی زۆر پەرێشانە.

---

(١) من روائع العريفي، د.محمد عبدالرحمن العريفی، لاپەڕە (٤٦٩)

پرسیارم لێی کرد چیتە؟

گوتم: نیشانەی سیحر لێکردنەکەت چییە؟!

گوتی: هەست بە دڵتەنگی دەکەم، هەمیشە حاڵم ناخۆشە و لە هەراسان دام بێزارم لە هەمو شتێك، تێکەڵی خەڵکم بێ خۆش نییە، تەنانەت دایکم و خوشکانیشم، بەرگری دانیشتنیان ناگرم، خێزانم زۆر گرفتمان بۆ پەیدا دەکات، ئەوە یەك ساڵە چووە ماڵی باوکی..

حەز ناکەم لەگەڵ منداڵەکانیشم دانیشم، پاشان باسی لە هەموو گرفتەکانی کرد وبێ دەنگ بوو.

گوتم: بۆ چی هەر سووری لەسەر ئەوەی کە سیحرت لێکراوە، بۆی هەیە تاوانێکت کردبێ ئەمەش تۆڵەی تاوانەکەبێ لەسەرت کە دڵت بەو شێوە تەنگ ونارەحەتە، خوا دەفەرموێ (وما اصابکم من مصیبة فبما کسبت ایدیکم ویعفو عن کثیر)[1]، واتە: تووشی هەر بەڵاو نەهامەتی یەك هاتن ئەوا بەدەستی خۆتانە و بەهۆی هەڵەکانتان خواش لە زۆر تاوان خۆش دەبێ

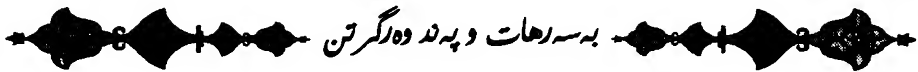
گوتی: نەخێر سیحرم لێکراوە ڕوقیەی شەرعیم لەسەر بخوێنە گوتم: بە خۆت داوەرەوە وچاودێری کردارت بکە و موژدەت لێ بێ بەخێر.

گوتی: نەخێر لەسەرم بخوێنە... سیحرم لێکراوە..

کاتێ زۆری لێم کرد و گلاسێکی ئاوم هێنا و سورەتی (الفاتحە)م لەسەر

---

(١) سورە الشورە (٣٠)

خوێندو فووم لێ کرد و پێم گوت: بیخۆرەوە لەسەرم خوێندی ئەویش ئاوەکەی خواردوەوە دەرچوو.

دوای دوو ڕۆژ براکەی پەیوەندی پێوە کردم گوتی: یا شیخ موژدەت لێ بێ خوا سودی گەیاند پێی بە هۆی خوێندنەکەت، سەرسام بووم گوتم: چۆن؟

گوتی: دوێنی براکەم لەلای دایك و خوشکم بوو تاکو ئێوارە ئێوارەش چوو خێزان و منداڵەکانی هێنایەوە ماڵێ، سوێند بەخوا دایکم و خێزانەکەی هەر دوعات بۆ دەکەن، خوا پاداشتت بداتەوە بەخێر، لەسەر هەڵوەشاندنەوەی ئەو سیحرە، سوێند بە خوا زۆر سەرسام بووم بەوە، گوتم براکەت بابێتە لام.

کاتێ هەردووکیان هاتنە لام پرسیارم لە نەخۆشە کرد، هاه.. فلان سیحرت لێکرابوو؟

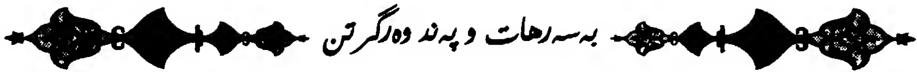
گوتی: نەخێر

بەڵام شتێکی ترم بینی، فیلم و مادە بێ هۆشکەرەکانم بینین

گوتم: چۆن؟

گوتی: کاتێ ڕۆیشتم لەلات، بەخۆم دا چوومەوە وە بیرم لەو ئایەتە کردەوە کە بۆت خوێندمەوە، دەگەڕام بە دوای شوێنەواری گرفتەکە دەبینم من بەردەوام نیم لەسەر نوێژ کردن لەوەتەی چەند ساڵێکە سەیری کاسێت و

شیریتی فیلمی ناشرین وبێ شەرعی دەکەم، هەرلەبەر ئەوەش ڕقم لە خێزانم دەبووەوە، لەگەڵ منداڵەکانم، بۆیە دڵتەنگی هەمیشە هاوڕێم بوو، ویستم ئەو شتە لابدەم لەسەر خۆم بەهۆی عەرەق خواردنەوەم کە چی دڵتەنگیم زیادتر دەبو، گومانم برد سیحرم لێکرابێ هەموو فیلم و کاسێتەکانم کۆکردنەوە و سووتاندنم، و ئاوم کردبەسەریان تاکوو بەتەواوی بڕیاری تۆبەم دا و گەڕامەوە لای خوا.

سوێند بە خوا یا شێخ لەوەتەی ئەوهام کرد وام دەزانی کێوی گەورە لەسەر شانمە لەسەر دڵمە، بەڵام لەسەرم لاچوو دڵم خۆش بوو[1].

٥٥٨- ماڵەکەم هیچ سوودی بۆم نەبوو

ما أغْنَى عَنِّي مالية

مردن لە بچوك وگەورە جیانابێتەوە لە دەوڵەمەند و فەقیریش لە ئازادو کوێلەش، هارون الرشید ئەو پیاوە بوو کە دەسەڵاتی ئەو هەمو زەوی داگرتبوو، ئەو پیاوە بوو کە سەری بەرز دەکردەوە و بەهەوری دەگوت: بڕۆ باران ببارێنە لە هیندو لە صین لە هەرشوێنیك کە حەزت لێ بێ.. سوێند بە خوا لە هەر شوێنیك باران ببارێنیت ئەی هەور ئەوا ئەو شوێنە لە ژێر

(١) جامع رسائل فضيلة الشيخ العريفي، محمد عبدالرحمن العريفي بەرگی (١) لاپەڕە(١٨٦)

دەسەڵاتی منە.

ڕۆژێکیان بۆ ڕاو دەرچوو لە ماڵ بەلای پیاوێك تێپەری پێیان دەگوت: بەهلوول.. رشید پێی گوت: ئەی بەهلوول ئامۆژگاریم بکە.. بەهلوول گوتی: ئەی ئەمیری ئیماندارن کوا باوان و باپیرانت تاکو ئەگەنەوە پێغەمبەری خوا (ﷺ)وەتاکو دەکاتە سەرپشتی باوکت؟

هارون گوتی: هەموویان مردن.

بهلوول: کوا کۆشکەکانیان؟

هارون: ئەمە کۆشکەکانیانە

بهلول: کوا گۆڕەکانیان؟

هارون: ئەمە گۆڕەکانیانە

بهلووك: ئەمە کۆشك و ئەمەش گۆڕ.. بزانم کۆشکی ئەوان چ سوودی گەیاند بە گۆڕەکەیان؟

هارون: ڕاست دەکەیت ئەی بهلوول.. زیاتر ئامۆژگاریم بکە

بەهلوول: کۆشکەکانی تۆ لە دنیادا زۆر فراوان و گەورەن خۆزگە گۆڕەکەشت ئەوها فراوان گەورەدەبوو:

هارون دەستی کرد بە گریان و گوتی: زیاتر ئامۆژگاریم بکە.

بەهلوول: ئەی امیری ئیمانداران.. ئەگەر دەسەلات ومالٚ و سامانی و

گەنجینەکانی پاشای کسری هی تۆ بێ، وەچەندین ساڵیش دنیا ئاوەدان بکەیتەوە - واتە: تەمەن چەندین ساڵ بێ - ئایا دوا ڕۆژی هەموو زیندووێك گۆڕنییە ن وەپرسیاری لە هەموو شتێ لێ ناکرێ؟

هارون: بەڵێ

پاشان خەلیفە هارون الرشید گەڕایەوە، کەوتە سەر جێگاونەخۆش کەوت کاتێ دوکتۆرەکان بێ ئومێد بوون لە چاکبونەوەی، وەهەستیان کرد کە ئەجەلی نزیك بووە، چەند ڕۆژێکی نەخایاند مردن بوو بە میوانی کاتێ هاتە سەر مردن و ناخۆشیەکانی مردن، بانگی سەر لە شکرودەرگاوانی کرد گوتی: هەموو لەشکرم بۆ کۆبکەنەوە، ئەوانیش کۆیان کردەوە، بەشمشێرو زرێ پۆشیان هاتن، ئەوەندە زۆر بون مەگەر خوا بزانێ ژمارەیان چەندبوون هەمویان لە ژێر فەرمانی ئەوبوون، کاتێ چاوی پێ کەوتن - گریا - پاشان گوتی: ئەی ئەو خوایەی کە موڵك و دەسەلاتت هەرگێز ناڕوات ڕەحم بەوەبکە کە موڵك و دەسەلاتی دەڕوات، فەرمانی کرد کفنی بۆ ئامادەبکەن وگۆڕی بۆ هەڵکەنن، فەرمانی جێ بەجێ کرا، چووەسەر لێواری گۆڕەکەی گوتی﴿ مَآ أَغۡنَىٰ عَنِّي مَالِيَهۡۜ ﴿٢٨﴾ هَلَكَ عَنِّي سُلۡطَٰنِيَهۡ ﴿٢٩﴾ ﴾[1]، واتە: ماڵ و سامانم سودی نەبوو بۆم، هەمو دەسەلات و سەڵتەنەتم لەناچوو.. ئینجا هەر دەگریا تاکو مرد.. کاتێ گیانی دەرچوو ئەو خەلیفەیان هێنا کە هەموو مولکی دنیا هی ئەو بوو خستیانە نێو چاڵێك کە زۆر تەسك وتریسك بوو، وەزیرو کارگێرو دار

---

(١) سوره الحاقە (٢٩)

و دەستی لەگەڵ نەچوون یارمەتیان نەداو هاوکاریان نەکرد، خواردنیان لەگەڵ نەنیشت، فەرش وڕایەخیان لە ژێر دانەنا، ماڵ ومولکی دنیا سودی پێ نەگەیاند،

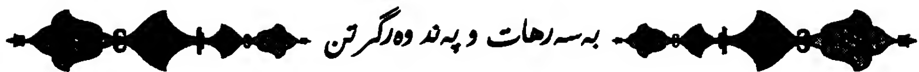
- هەروەها کاتێ خەلیفەی ئەمەوی (عبدالملك ی کوڕی مروان) هاتە سەرمردن زۆر ناڕەحەت بو گوتی: پەنجەرەکانم بۆ بکەنەوە، کە کردیانەوە بینی وا کاسبکارێك لەسەر دوکانەکەی زۆر بەهەژاری دانیشتووە، خەلیفە دەستی کرد بە گریان گوتی: خۆزگە دارتاش دەبووم، خۆزگە حەمباڵ دەبووم، خۆزگە دوکانداردەبووم، خۆزگە نەدەبوومە گەورەی موسڵمان پاشان گیانی دەرچوو[1].

٥٥٩- لەبەر خاتری خوا تاوانم نەکرد خواش بۆی قەرەبوو کردمەوە

الدمشقی لە کتێبی (مطالع البدور)دا لە ئەمیری قاهیرە شجاع الدین ی الشرزی دەگێڕێتەوە دەڵێ: پیاوێکم بینی لەلامان بوو تەمەنی کەمێك بەسەر چووبوو زۆر ڕەش ئەسمەر بو کاتێ منداڵەکانی هاتنەلای هەموویان سپی وجوان بوون لێمان پرسی هۆکار چییە؟ گوتی: ئەو منداڵانە دایکیان فەرەنگیە، منیش سەربوردەیەکم هەیە لەگەڵی، پرسیمان چییە؟ گوتی:

---

(١) جامع رسائل فضیلة الشیخ العریفي، بەرگی (١) لاپەڕە (٢٣٢)

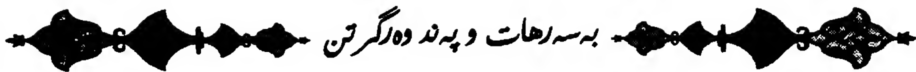

چوومە شام لە سەردەمی لاوێتی و سەردەمی سەلیبەکان، دوکانێکم بەکرێ گرت و کتانم تێدا دەفرۆشت ڕۆژێکیان لە دوکان بووم لەناکاو ئافرەتێکی فەرەنگی هات کە خێزانی یەکێك لە سەر لەشکرەکانی سەلیبی بوو، جوانی ئەو ئافرەتە سەر خۆشی کردم، شتم پێ فرۆشت لە نرخەکەی زۆر بۆم دابەزاند و هەرزانم پێ فرۆشت، پاشان ڕۆیشت، دوای چەند ڕۆژێك پێ چوو هاتەوە لام، منیش شتم پێ فرۆشت و بەنرخێکی هەرزان زۆر دووبارەی دەکردەوە ولێم، منیش درێژەم لەگەڵ دەدایێ لە قسەکردندا زانی کە من خۆشم دەوێت، کاتێ شتەکە گەیشتە ئەو ئەندازەیە.

بەو پیرەژنەم گوت: کە لەگەڵی دابوو: دڵم بەندبووە بەو ئافرەت چارە چییە؟ گوتی: ئەوە خێزانی فلان سەرکردەیە ئەگەر بزانێ هەرسێکمان دەکوژێ بەردەوام لەسەر ئەو حاڵە بووم، تاکو جارێك داوای پەنجا دیناری لێ کردم کە بێتەلام لە ماڵم، منیش هەوڵم دا پەنجا دینارم بۆی کۆکردەوە وپێم دا.

(شەوی یەکەم)

لەوشەوەدا چاوەڕێی بووم بێتە ماڵم، کاتێ خواردن و خواردنەوەمان بۆ هات، کاتێ هەندێ لەشەو ڕۆیشت، گوتم بەخۆم: ئایا شەرم لەوخوایە ناکەیت؟ کە چی تۆ پیاوێکی غەریب ونامۆی لێرە، لەبەردەستی خوای سەرپێچی دەکەیت لەگەڵ ئافرەتێکی گاور (النصرانیه)!!.. چاوم بەرزکردەوە بۆ ئاسمان گوتم: ئەی خوایە بەشاهید بە کە لەو ئافرەتە خۆش

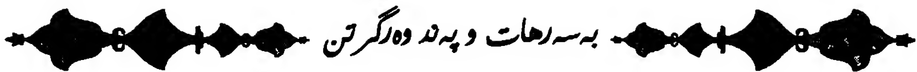
بووم و گەردنم ئازاد کرد لەو پارەیە لەشەرمی تۆ و لەترسی سزای تۆ، پاشان لەسەر جێگاکەی ڕۆیشتم چووم بۆ شوێنێکی تر بۆ نووستن، کاتێ ئەوەی بینی لێم هەستایەوە بە تووڕەیی ڕۆیشت، بەیانی چوومە دوکانەکەم، کاتێ ڕۆژهەڵاتن و ئافرەتەکە هاتە لام دەبینم تووڕەیە، سوێند بەخوا ڕووخساری وەکو مانگ دەدرەوشایەوە، کاتێ بینیم گوتم: بەخۆم تۆ چی تاکو خۆت بپارێزیت لەو جوانە؟ ئایا تۆ ابو بکری... عمری.. یان جنیدی عابیدی، یان حسن ی زاهیدی، هەربەوشێوە مامەوە داخم دەخوارد لەسەری کاتێ تێپەڕی وڕیشت، گەیشتمە پیرەژنەکە پێم گوت: ئەمشەوەم بۆ بێنەوە ! !

گوتی: سوێند بە حەزرەتی مەسیح ئەوجارە نایەتەوە تاکو سەد دیناری نەدەیتی، گوتم بەڵێ: هەوڵم دا بۆی کۆبکەمەوە، سەد دینارم کۆکردنەوە پێم دا.

(شەوی دووەم).

کاتێ شەو داهات لەماڵ چاوەڕوانی بووم هات،.. وەکو مانگ دەدرەوشایەوە، کاتێ دانیشت، ترسی خوا بەسەرم زاڵ بوو، گوتم: چۆن فەرمانی خوا بشکێنم لەگەڵ ئافرەتێکی گاوری کافر.. لەبەر خاتری خوا وازم هێنا لێی، بەیانی چوومە دوکانم، دڵیشم هەر سەرقاڵە پێی لە ناکاو بەلای من تێپەڕی، دەبینم تووڕەیە، کاتێ بینیم لۆمەم لە خۆم دەکرد کە بۆچی وازم لێ هێنا، بەوشێوە بە داخ و پەژارەوە مامەوە، لە پیرەژنەکەم پرسی، پیرەژن گوتی: ڕازی نابێ ئەو جارە تاکو پێنج سەد دیناری نەدەینێ یان ئەبێ لە

خەفەتی بمریت.

گوتم: بەڵێ: دەیدەمێ، هەوڵم دا، بیرم کردەوە کە دوکانەکەم بفرۆشم وەهەموو کەل و پەلیش.. وام کرد پێنج سەد دینارم پێدا..

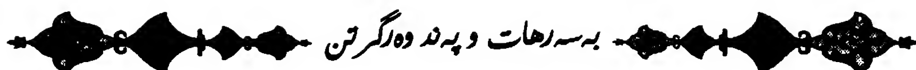
لەوسەین وبەینەدا بانگ کەرێ بانگەوازی کرد لە بازاڕ گوتی: هۆ خەڵکی موسڵمان، ئەو ڕێکەوتنە ی لە نێوانمان دا هەبوو کۆتایی پێهات لە ئێستاوە تاکو هەفتەیەك مۆڵەت دراوە بە بازرگانەکانی موسڵمان منیش ئەوەی لە ماڵ بوو هەموم کۆکردەوە لە شام ڕۆیشتم ولە دڵیشم ئاهو حەسرەتی ئەو ئافرەتە هەرمابوو دەستم کرد بە فرۆشتنی جاریە (کۆیلەی ئافرەت) بەڵکو خۆشەویستی ئەو ئافرەتم لە دڵدا دەربچێ، سێ ساڵان ئەوکارەم کرد، پاشان جەنگی (حطین) دروست بو (لە نێوان قائد صلاح الدین وسەلیبیەکان) موسلمانەکان گەڕانەوە لای خۆیان، داوای جاریەیەکیان کرد لێم بۆ پاشاکەیان، منیش جاریەیەکی زۆر جوانم هەبو، بەسەد دینار کڕیان لێم، نەوەد دینارم وەرگرت و دەدیناریش بە قەرز مایەوە لە ئەستۆی ئەو قائیدە.

قائیدەکە گوتی: بڕۆن ئەو بازرگانە بێنن بۆ لای ئەو جاریانەی من با لە ئافرەتانی فەرەنگی دانەیەکی بەدڵ خۆی هەڵبژێری لە جیاتی دە دینارەکەی کەماوە.

(دیاری) الجائزة...

کاتێ دەرگایان بۆم کردەوە هەمان ئافرەتی هاوڕێم بینی، ئەوم هەڵگرت و بۆخۆم هەڵبژارد، کاتێ هاتمەوە ماڵێ، پێم گوت: ئایا دەمناسی؟

گوتی: نەخێر

گوتم من ئەو هاوڕێیەتم کە بازرگان بوم، کە سەدو پەنجا دینارت لێم وەرگرت وپێت گوتم: دڵت پێم خۆش نابێ تاکو پێنج سەد دینارم نەدەبیتێ کە ئێستا من تۆم بە (دە) دینار کرد بە موڵکی خۆم، ئافرەتەکە گوتی: اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمد رسول الله.

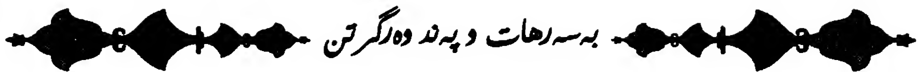
موسڵمان بوو، بە جوانتریت موسلمانبوون منیش مارەم بڕی لە خۆم کەمێکی پێ چوو دایکی سندوقێکی بۆ نارد، کاتێ کردمانەوە دەبینم ئەو دوو کیسەپارەیەی تێدا بوون کە من پێم دابوون، جاری یەکەم پەنجا دینار و جاری دووەم سەد دینار، هەروەها ئەو جل و بەرگەی کە لەبەری دەکرد کە دەهاتە لام لە دوکانەکەم لەولاتی شام.

ئەمە بەسەرهاتی دایکی منداڵەکانم بوو، ئەوەیە کە چێشتتان بۆ دروست دەکات، بەڵێ... کەسێك لەبەر خاتری خوا واز لە شتێك بینێ بێگومان خوا بۆی قەرەبوو دەکاتەوە، بەندە خۆی لە خەڵك دەشارێتەوە، بەڵام چۆن دەتوانێ خۆی لە خوا بشارێتەوە کەچی هەمیشە لە گەڵی دایە[1].

---

(١) جامع رسائل فضيلة الشيخ محمد العريفي، د.محمد عبدالرحمن العريفي، بەرگی (٢) لاپەڕە(٧٢٩)

٥٦٠- دوعای بۆ ئیمانداران دەکرد

ابن الضحاك دەڵێ :

لە خەومدا (شریح ی كوڕی یونس)م بینی، پێم گوت: خوای گەورە چی بەسەر هێنای ئەی ابو الحارث؟

گوتی: لێم خۆش بوو.

لەگەڵ ئەوەشدا كۆشكێكی پێدام لە تەنیشت كۆشكی محمدی كوڕی بشیری كوڕی عطاء ی الكندی

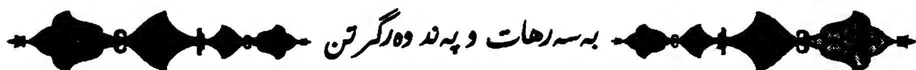
گوتم: ئەی ابو الحارث تۆ ئەمڕۆكە لەلای ئێمە لە محمدی كوڕی بشیر گەورەتری

گوتی: ئەو قسەیەمەكە: چونكە خوای گەورە بەشی تایبەتی داناوە بۆ ئەو لە كردەوەی هەمو باوەڕدارێكی پیاو و ئافرەت، چونكە ئەو دوعای دەكرد و دەیگوت: ئەی خوایە لە مسوڵمانان وئیماندارانی پیاو ئافرەت خۆش بە، بەو هۆیەوە ئەو پلەی وەرگرت لەلای خوای گەورە[1].

---

(١) الف قصه وقصه من حیاه الصالحین والزاهدین بەرگی (٢) لاپەڕە (١٩٤)

٥٦١- چەندە تامەزرۆی فێربوونی قورئانە

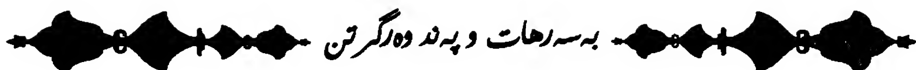
ئافرەتێك دەڵێ: لە حەرەمی مەکەبووم لە شوێنی نوێژکردنی ئافرەتان لە ناکاو ئافرتێك دەستێکی دا لە پشتم، چەند قسەیەکی کرد بە زمانێك کە عربی نەبوو گوتی: یا حەجە!! یا حاجە!! ئاوڕم لێی دایەوە، دەبینم ئافرەتێکە لە تەمەن مام ناوەندی بوو، وابزانم تورکی بوو، سەلامی کرد لێم، خۆشم ویست لە دڵم سبحان الله ڕۆحەکان وەك لەشکری فەرمانپێکراوان دەگەڕێن.. ویستی شتێك بڵێ، هەوڵی دەدا وشەکانی کۆبکاتەوە بە عربی پێم بڵێ، ئاماژەی بۆ ئەو قورئانە کرد کە هەڵمگرتووە، پاشان بە عەرەبییێکی شکاوە گوتی: (تۆ دەخوێنی لە قورئان)؟ گوتم: بەڵێ: دەبینم ئافرەتەکە ڕەنگی سوورهەڵگەڕا چاوی پڕبوون لە فرمێسك، دیمەنەکەی سەرسامی کردم، دەستی کرد بە گریان، گوتم: چیتە؟ بە دەنگێکی پڕلە گریانەوە بەشەرمەزاری سەیری کردم و گوتی: من قورئان ناخوێنم، گوتم: بۆچی؟ گوتی: نازانم بیخوێنم، قسەی تەواو نەکرد لە هاواری گریانی دا، دەستم کرد بە هێور کردنەوەی ودەستم لەسەر شانی دانا، گوتم ئێستا تۆ لە ماڵی خودای، داوای لێ بکە فێر بیت و یارمەتیت بدات بۆ فێر بوونی قورئان فرمێسکەکانم لێ سرینەوە، دەستی بەرزکردەوە وگوتی: اللهم افتح قلبی اقرا قران.. خوایە دڵم بکەیتەوە وفێری قورئانم بکەیت چەند جاری ئەمەی دووبارە دەکردەوە، پاشان ئاوڕی لێ دامەوە گوتی: من دەمرم وفێری قورئانیش نابم، گوتم نەخێر بە یارمەتی خوا فێر دەبیت بەتەواوی خەتمی دەکەیت.

چەند جار گوتم: سورەتی (الفاتحه) دەزانی؟ دڵی خۆش بوو گوتی: بەڵێ: دەستی کرد بە خوێندنەوەی تا کۆتایی، پاشان بۆی دانیشت چەند سورەتێکی بچوکی خوێندەوە کە لەبەری بوون، من سەرسام بووم بە زانینی عەرەبیەکەی کە قسەی دەکرد و باسی ژیانی خۆی دەکرد سەبارەت بە هەوڵی بۆ فێربوونی قورئان ڕەنگی گۆڕا گوتی: دەمرم وفێری قورئانیش نابم، من لە ناو ئاگری دۆزەخم! ! من تەنها گوێ لە کاسێت دەگرم بۆ خوێندنەوە، ئەوە کلامی خوایە، هەر باسی گەورەیی وعەزەمەتی خوای دەکرد، خۆم بۆ نەگیرا لەبەر گریان، ئافرەتێکیش زمان عرەبی نییە لە شارێکی عەلمانیە لەوە دەترسی بمریت وفێری قورئانیش نەبێ، هەموو ئومێدی ئەوە بوو کە قورئان خەتم بکات، دەگریا غەمباردەبوو، دڵی تەنگ ببو، چونکە قورئان ناخوێنی، دەبێ ئێمە حاڵمان چۆن بێ کە فەرامۆشمان کردووە و فێربوین ولەبیر مان کردووە، دەبێ حاڵمان چۆن بێ کە هەموو ڕێگایەکان ئاسنن بۆ فێربون ولەبەرکردن[1]

---

(١) من روائع العريفي، د.محمد عبدالرحمن العريفي، لاپەڕە (٢٢٤)

٥٦٢- تازە هەستم بە ئارامی کرد

د. العریفی دەڵێ :

لە ئەلمانیا بووم، یەکێك لە دەرگای دا، دەبینم ئافرەتێکی لاو لەپشت دەرگا وەستاوە بانگ دەکات، پێم گوت: چیت دەوێ؟

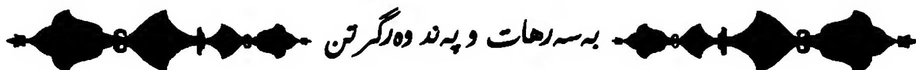
گوتی: دەرگایەکە بکەرەوە، گوتم: من پیاوێکی مسولمانم هیچ کەسم لەلا نییە وجائیز نییە تۆش بێیتە لای من، زۆری لێ کردم منیش دەرگام نەکردەوە، گوتی: من لە کۆمەڵەی پیاوانی ناوداری ئایینم دەرگا بکەرەوە و ئەو چەند پەرتوکانە و ئەو پەڕاوانەش بگرە بۆ خۆت بیخوێنەوە، گوتم: هیچم ناوێ، دەستی کرد بە پاڕانەوە و داوای کردنەوەی دەرگای زۆر کرد، منیش پشتم تێ کرد و چومە ژوورەکەی خۆم و دەرگام نەکردەوە لێ، هیچی بۆنەکرا تەنها ئەوەبوو دەمی خۆی کرد بە کونی دەرگاکەوە و دەستی کرد بە قسە کردن سەبارەت بە ئایینەکەی وەئامانج ومەبەستەکانی ئایینی باس دەکرد بۆم لە کونی دەرگاوە بۆماوەی (١٠) خولەك بانگەوازی لەگەڵ کردم، کاتێ کۆتایی بەقسەکانی هات چومە لای دەرگاکەوە ولێم پرسی بۆ چی بەوشێوە خۆت ئازاردەدەیت؟

گوتی: تازە من هەست بە ئارامی دڵ و دەروونم دەکەم چونکە هێزو توانای خۆم بەخشی و خەرجم کرد لە ڕێگای ئایینەکەم[1]، (ان تکونوا تالمون

---

(١) من روائع العريفي د. محمد عبدالرحمن العريفي لاپەڕە (٣٠٤)

فانهم یالمون کما تالمون وترجون من الله ما لا یرجون)[1].

واتە ئەگەر ئێوە ئازار بچێژن وماندووبن لە برینداربوون وشەڕو بەرەنگاربوونەوەی دوژمن لە جیهاد دا، ئەوا ئەوانیش ئازار دەچێژن وەکو ئێوە، بەڵام ئێوە ئومێدتان هەیە بەشتێك لەلایەن خواوە کە پلەی شەهیدی وپاداشت و سەرکەوتنە، لە کاتێکدا ئەوان ئەو ئومێدەیان نییە (صفوة التفاسیر).

٥٦٣- ترسام لەوەی تۆش لەگەڵ ئەوان بیت

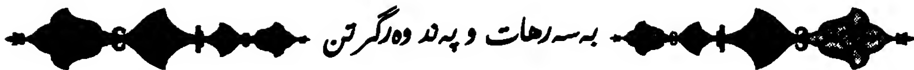
دەگێرنەوە کە پیاوێك هەبوو هەمو ڕۆژێ هەزار جار لەعنەتی دەکرد لە شەیتان ڕۆژێکیان لە ژێر دیوارێك خەوتبوو یەکێك لە خەوی هاتە لای و بێداری کردەو وپێی گوت: هەستە: چونکە ئەو دیوارە خەریکە دەڕووخێ ودەکەوێتە سەرتا، پیاوەکە گوتی: تۆکێی کە ئەوەندە بەڕەحمی؟ گوتی: من شەیتانم، گوتی: چۆن شتی وا دەبێ کە چیی من ڕۆژی هەزار جار نەفرین لە تۆ دەکەم، شەیتان گوتی: لەبەر ئەوەی زانیم پلەی شەهید چەندە گەورەو پیرۆزە لەلای خوا ترسام لەوەی کە تۆ لەگەڵ ئەوان بیت وبە پلەی شەهیدی بگەیت[2].

---

(١) سورة النساء ایة (١٠٤)

(٢) الف قصە وقصە من قصص الصالحین والزاهدین بەرگی (١) لاپەرە (٣٩١)

٥٦٤- خوای گەورە لێت خۆش بێ ئەی عبدالله

ابن ابو الزناد دەڵێ: اسمای کچی ابو بکری صدیق کراسێکی پێغەمبەری (ﷺ)لەلابوو، کاتێ عبدالله کوڕی زبیر بەدەستی حجاج شهید کرا (کە کوری اسماء بوو) کراسەکە ون بوو، وەکو ون بوو کەس نەیزانێ کێ بردی، اسماء فەرموی ون بونی کراسەکە زۆر لەسەرم بە ئازارتربوو لە کوشتنی عبدالله ی کوڕم، کراسەکەی دۆزییەوە و لەلای پیاوێك لەولاتی شام وگوتی: ئەوکراسە بۆ اسماء نانێرمەوە تاکو دوعام بۆ نەکات کە خوا لێم خۆش بێ، ئەو هەواڵە گەیشتە اسماء گوتی: چۆن داوای لێخۆشبوون بکەم بۆ کەسێك عبدالله ی کوڕی زبێری کوشتووە؟

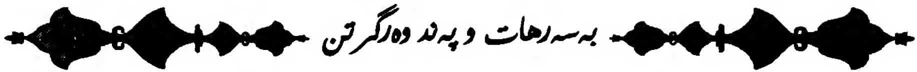
(وادیارە ئەوکەسەی کراسەکەی لەلابوە لە پیاوان و یاریدەدەرانی حجاج بووە).

خەڵکی گوتیان: ئایا کراسەکەت بۆ ناهێنێتەوە؟ اسماء گوتی: پێ بڵێن با بێت، پیاوەکە بەخۆی و بەرکراسەکە هات و (عبدالله)ی کوڕی عروەی کوڕی زبیری لەگەڵ بوو (ئەو عبدالله)یە نەوەی اسماء بوو، چونکە عروەش کوڕی اسمایە وەك عبدالله ی شەهید) اسماء بە پیاوەکەی گوت: کراسەکە بدە بە عبدالله ئەویش دای بە عبدالله، گوتی: وەرت گرت عبدالله؟ گوتی: بەڵێ اسماء گوتی: خوای گەورە لێت خۆش بێ ئەی عبدالله

گوتی: مەبەستم عبدالله کوڕی عرویە[1] واتە: دوعای بۆ پیاوەکەنەکرد

(١) الف قصه وقصه من قصص الصالحين والزاهدين بەرگی (١) لاپەڕە (٣٩٧)

٥٦٥- زوڵم لە ئێمە و دەعوا لە دوژمن

ڕۆژێکیان کوڕێکی خەلیفە هارون الرشید هاتە لای باوکی گوتی: کوڕی فلان وەزیر جوێنی پێدام بە دایکم هاورن الرشید ڕووی لە مەجلیس کردو فەرمووی: ئەو کەسانە شایەتی چ نەوعە عەزابێکن؟

هەندێکیان گوتیان: کوشتنی، هەندێکی: زمان بڕین، هەندێك بە تالآنکردن و نەفی کردن جوابیان دایەوە.

ئینجا هارون الرشید فەرموی: ئەی کوڕی من، واباشە لێی ببوری ئەگەر ناتوانی تۆش جوێن بە ئەو بدەوە، ئەمما هەر هەندە لە حەد دەرنەچی، وەئیللا زوڵم لە ئێمە و پەیدا دەبێ و دەعوا دەکەوێتە سەر دوژمن

بەوەی قەت ناڵێ ئینسان پیاوی عاقڵ

لەگەڵ فیلی بەقووەت بێتە مەیدان.

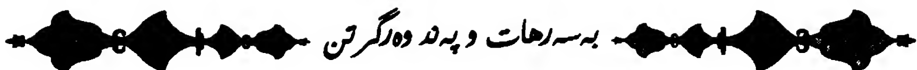
بەڵێ مەرد ئەوکەسانەن خۆ بەتەحقیق

قسەی ناخۆش نەکات وەختی لێ قەومان[1]

---

(١) گوڵستان سعدی شیرازی لاپەڕە (١٠٣)

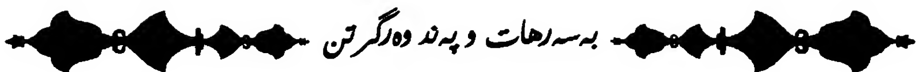
٥٦٦- هەندێ لەوتەو ئامۆژگاری یەکانی شێخ عبدالقادر گیلانی

بێگومان هەرکەسی دڵسۆزی وپاکی ناودڵی بنوێنێ لەخواپەرستی و هەموو کاروباریدا بێگومان زمانی دەبێتە کانگای دانایی و حیکمەت هەمیشە ئامۆژگاری وقسەی چاك و پاکی لی هەڵدەقوڵی شێخ عبدالقادری گیلانی یەکێکە لەوزانا بەرزوپایە دارانەی کە هەمیشە زانست و وەرع و خۆپارێزی ئەو لە دنیادا ڕەنگ دەداتەوە لە کاتێك کە ئاکۆژگاری دەبەخشێ وتەکانی ڕێك لەگەڵ دەقی ڕەوشت ی پێغەمبەرن (ﷺ).

شێخ عبدالقادری گیلانی دەفەرموی: (ئامۆژگاریت دەکەم بەلەخواترسان و گوێ ڕایەل بوونی وپابەند بوون بە شەرعی دیار (ظاهر) وسەلامەتی سینە لە ڕەوشتە ناشیرینەکان وەپاکی نەفس و ڕووخۆشی لەگەڵ برا موسڵمانەکەت، هەروەها بەخشینی یارمەتی بەکەسی ناچار و ڕێبوار و لابردنی ئازار لەسەر شان وملی خەڵکی و ئامۆژگاری بەخشین بە بچوك وگەورە و وازهێنان لە ڕقەکاری و ناکۆکی لەگەڵ برا مسولمانەکەت).

– هەروەها دەفەرموێ: (ئەگەر خۆشەویستی ورق لێبوونەوەی کەسێکت لە دڵدا بێت، ئەوا کردەوەکانی بەرامبەر بە قورئان و سونەت بکە، ئەگەر لە قورئان وسونەت کردەوەکانی وەرنەگیرا بوون ئەوا موژدەت لێ بێ بەوەی کە خوا تۆی سەرکەوتوو کردیت وشوێن پێغەمبەرەکەی کەوتیت و وازت لێ هێناوە لەبەر کردەوە خراپەکانی، وەئەگەر کردەوەکانی موافیق بە قورئان وسونەت بوون تۆش ڕقت لێی هەڵدەستاو خۆشت نەدەویست بزانە

کە تۆ هەوەس پەرستیت وبەهەواو هەوەسی خۆت هەڵس و کەوت دەکەیت وە ستەمکاری بەوەی کە ڕەقت لێ دەبێتەوە[1].

٥٦٧- زانستێکی ڕوون وئاشکرا

خاتوو عائیشە دایکی ئیمانداران (رضي الله عنهما) زۆر حەزی لە زانست بووە ئەگەر پرسیاری شتێکت لێ بکردایەوە دەچوو پرسیاری دەکرد تاکو بە تەواوی وڕوونی بیزانیایە، ئینجا وەلامی دەدایەوە،

جارێك پێغەمبەر (ﷺ)فەرموی: هەرکەسێك لە ڕۆژی دوای بەوەردی لێ پرسینەوەی (الحساب) لەگەڵ بکرێت ئەوا عەزاب دەدرێت، عائیشە فەرموی: ئایا خوای گەورە نافەرمووی (فاما من اوتي كتابه بيمينه فسوف يحاسب حسابا يسيرا)[2]، واتە: هەرکەسێ کە خاوەن ئیمان و کردەوەی چاك بێت ونامەی کردەوەکانی بدرێتە دەستی ڕاستی ئەوا پرسیاری سووك و ئاسانی لێ دەکرێت بەهۆی ئیمان وکارەچاکەکانیەوە ئەکەوێتە بەر ڕەحمەتی خوا.

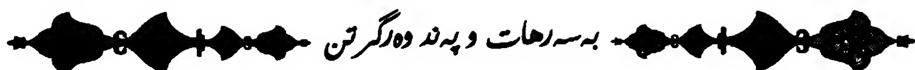
پێغەمبەر (ﷺ)فەرمووی: ئەوە نامەی کردەوەوەرگرتنە نەك ئامار لەگەڵ کردن، هەرکەسێ بەوردی لێپرسینەوەی کردەوەکانی لەگەڵ بکرێت ئەوا یان دەرناچێ لە ناو دەچێ – یان زۆر ماندوو دەبێ[3].

(١) مناقب الشيخ عبدالقادر الكيلاني يونس الشيخ ابراهيم السامرائي لاپەڕە (١٧) چاپی دووەم ١٩٨٨ ز

(٢) سورە لانشقاق (٧–٨)

(٣) رواه البخاري

٥٦٨- سوپاس بۆ خوا توشی گوناهێك نەبووم

شێخی سعدی لە کتێبی (گوڵستان) دا دەفەرموێ :

عابیدێکم دیت لە قەراغ بەحرێك، پڵینگ بریندارى کردبوو، وبەهیچ دەرمان چاك نەدەبو، لاواز بووبوو، دائیمەن سوپاسی خوای دەکرد و دەیگوت: الحمدلله.. بەو بەلایە گرفتارم نەوەك بە گوناهێك کە شەرمەزاری خوابم[1].

٥٦٩- ئیمامی (عمر) و ئافرەتە ئەویندارەکە

زیدی کوڕی اسلم دەڵێ: شەوێکیان ئیمامی عمری کوڕی خطاب دەرچوو بەمەبەستی پاسەوانی کردنی، بینی چرایەك داگیرساوە لەماڵێك کە لێی نزیك بوەوە دەبینێ ئافرەتێکی پیرە خەریکی کاری غەزەل بوو، یان پەڕەی دەکرد دەیگوت.

علی محمد صلاة الابرار   صلی علیك المصطفون الاخیار

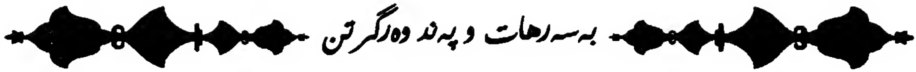
قد کنت قواما بکی الاسحاب   یالیت شعري والمنایا اطوار

هل تجمعني وحبیبي الدار

بەو چەند وتەیە سەلاوەتی دەنارد بۆ پێغەمبەر و باسی حاڵی خۆشی دەکرد کە لە شەوان چەند دەگریا تاکو بەیانی، هەوەها خۆشەویستی خۆی

(١) گوڵستان سعدی شیرازی لاپەڕە (١٥٨)

بەو چەند دێڕە شیعرە دەردەبڕی بۆی، وەداوای دەکرد کەلەگەڵ پێغەمبەر دا (ﷺ) لەبەهەشت کۆببێتەوە.

کاتێ (عمر) ئەمەی بیست دەستی کرد بە گریان ئینجا لە دەرگای دا، ئافرەتەکە گوتی کێیە؟

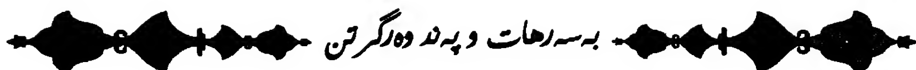
گوتی: عمری کوڕی خطاب

ئافرەتەکە: من چ کارم بە (عمر)ە بۆ چی عمر لەو دەمەدا هات؟ ئیمامی عمر: دەرگابکەرەوە ڕەحمەتی خوات لێ بێ، هیچ زیانت پێ ناگات ئافرەتەکە دەرگای کردەوە، عمریش چووە ژوورەکەی وپێی گوت: ئەو چەند وتەیەم بۆ دووبارە بکەرەوە کە تازە گوتت: ئەویش بۆی دوبارە کردەوە، کاتێ گەیشتە کۆتاییەکەی کە دەڵێ(هل تجمعني وحبيبي الدار) واتە: من وخۆشەویستەکەم (مەبەستی پێغەمبەر (ﷺ)لەبەهەشتدا کۆدەکەیتەوە؟ (عمر) گوتی: منیش لەگەڵ خۆتان ببەن، بۆ ئەوەی پێکەوە کۆببینەوە واتە: ناوی منیش بخەرە نێو بەیتەکەت ئافرەت گوتی: (وعمر فاغفر له يا غفار) ئینجا ڕازی بوو پاشان گەڕایەوە [1].

---

(١) صفحات نيران من حياة السابقات، نذير محمد مكتبي، لاپەڕە (٧٦)

٥٧٠- تۆبەی ئافرەتێك كە خێزانی مسلم ی تێك دا

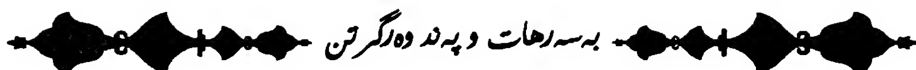
ابو مسلم ی الخولانی (ڕەحمەتی خوای لێ بێ) كاتێ دەگەڕایەوە ماڵ سەلامی دەكرد، كاتێ دەهاتە ناوەڕاستی ماڵەكە دەیگوت: الله اكبر، هەروەها خێزانیشی لەگەڵ الله اكبری دەكرد، دەڵێ: كە دەچووە ژوورەكەی عەباوپێڵاوەكانی دادەنا و دەست بەجێ خواردنیان بۆ دەهێنا و ئەویش خواردنەكەی دەخوارد.

شەوێكیان هاتەوە گوتی: الله اكبر بەڵام كەس وەڵامی نەدایەوە، پاشان چووە بەردەم دەرگاكەوە بینی وا خێزانەكەی دانیشتووە وماڵەكەشی هیچی چرای لێ دانەگیرساوە، بەخێزانەكەی گوت: ئەوە چی یە خێرە ئەوها گۆڕاویت گوتی: خەڵكی هەموویان حاڵیان باشە تۆش ابو مسلم بۆ ناچیتە لای معاویە بەڵكو فەرمان دەكات خزمەتكارێك و هەندێك پارمەتیمان بۆ دەنێریت؟

ابو مسلم كە ئەمەی لە خێزانەكەی بیست زۆر ناڕەحەت بوو، وەزانی كە ئەم قسەیە خۆی نییە خەڵكی دڵ و دەروونی تێك داوە و قسەیان لەلای كردوون، بۆیە گوتی: (اللهم من افسد علی اهلی فاعم بَصَرَهُ) واتە: ئەی خوایە داوات لێ دەكەم ولێت دەپاڕێمەوە هەركەسێك خێزانەكەمی لەسەرم تێك داوە چاوی كوێر بكەیت.

دەڵێ: لەوكاتەش ئافرەتێك لەوێ بوو پێی دەگوت: تۆ خێزانی ابو مسلم ی بۆ چی بە پیاوەكەت ناڵێ وەكو خەڵك معاویە خزمەتكارێكتان بۆ بگرێ وهەندێ پارەتان بداتێ بۆ پێداویستی ژیانتان..

دەڵێ: لەناکاوبینیان ئافرەتەکە هەر لەوێ مابوو چراش داگیرسابوو، ئافرەتەکە چاوی هیچ نەبینی گوتی: چراکەتان کوژاندەوە؟ گوتیان: نەخێر.. گوتی: انا لله چاوەکانم ڕۆیشت.. واتە کوێر بووم.. بەو شێوە هاتە لای ابو مسلم هەر لێی دەپاڕایەوە وداوای لێ بوردنی لێ دەکرد واتە تۆبەی کرد لەوکارەی کە ئەنجامی دا – (ابو مسلم) یش دوعای بۆ کرد خوای گەورە چاوەکانی بۆی گەڕاندەوە، وەخێزانی ابو مسلم وەکو جارانی لێ هات وهاتە سەر حاڵی پێشوو لە ملکەچی وسەبر و ئارامی، هەروەها لەگەڵ ابو مسلم الله اکبری دەکرد وەڵامی سلامی دەدایەوە[1].

٥٧١- نەخۆش وسەرپێچی کردن

د. العریفی دەڵێ: ڕۆژێکیان سەردانی نەخۆشێکم کرد کە تووشی دەردێکی ترسناك ببو، نەخۆشیەکە جێگای خۆی کردبوە لەناو لاشەی، لاوازو بێ هێزببو ئێسکەکانی نەرم کردبوون وپێستی خواردبوو.

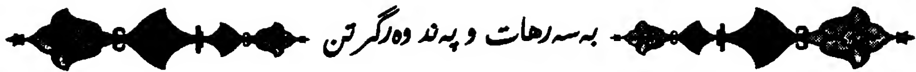
هەندێ لە هاوەڵانی بە نهێنی پێیان گوتم: دکتۆر گوتویەتی کۆتاییەکەی ڕوون و ئاشکرایە و نزیکە، زانستیش لەلای خوایە.

بە هێواشی چوومە ژوورەکەی، چاوەڕوان بووم دەنگی قورئان پێشوازیم لێ بکات بەرماڵێکی نوێژ لەوی بینیم ڕاخسترابێت بۆ نوێژ، وەنەخۆشەکەش بینیم کە بەبێ تاقەتی ڕووی لە خوا کردبێت.

---

(١) التوبة وروائع التائبين ابو عمر محمد الزغبي لاپەڕە (٢٢٦)

لە دەرگام دا، مۆڵەتیان پێدام کە بێمە ژووریٚ، نازانی من کێم ونامناسی چوومە ژوورەکەی، هێمنی لەویٚ سەربڕابوو، ڕۆشنایش خامۆش کرابوو ژوورەکە لە گۆڕستان دەچو، ئاوێنەکە بە بەشێکی سپی داپۆشرابوو، تاکو خۆی نەبینێتەوە وەنەیبینی کە توکی سەری هەڵوەراوە ئێنجا نەخۆشیەکەی بێتە وەبیر.

منی بینی خۆی ئامادەکرد بۆ ئەوەی لەسەر تەختەکەی دابنیشیٚ، هەندێك لە هاوەڵانی دانیشتبوون لەلای هەموو خەمی گەورەیان ئەوەبوو کە باسی نەخۆشیەکەی لە بیر ببەنەوە، وا گومانیان دەبرد کە ئەمە گەورەترین خزمەتیە کردوویانە و پێشکەشیان کردووە پێی، ناچاری بکەن کە پێبکەنی؟ بەڵیٚ: پێکەنین بەڵام بەس ئەوان پێدەکەنین،

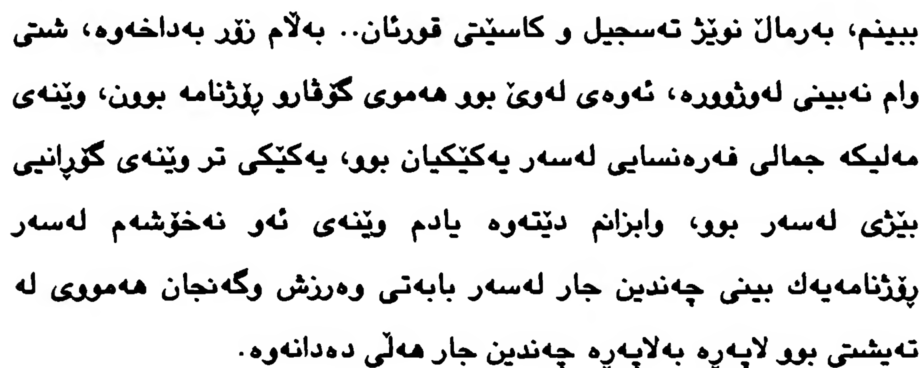
لاوە نەخۆشەکەش پێدەکەنی بەقسەیان، یان پێکەنینی بەدەردێخست، نازانم!! بەڵام لە بیری چوو کە نامەی کردەوەکانی لە هەموو چرکەیەك دەپێچرایەوە وە زۆربەی ئامێرەکانی لاشەی ئێستا لەلای لە کار کەوتوون توانای کاریان نییە، لە هەر چرکەیەك بیٚ دەگونجیٚ بمریت.

کاتیٚ دانیشتم یەکێك هەستایەوە دەنگی تەلەفزیۆنەکەی کز کردو نەیهێشت گۆرانیەکانی دەنگ بەرزبکاتەوە، وام هەست کرد کە من پیاوێکی ڕەزاگران بووم لەسەر ملی ئەوان، کۆڕومەجلیس وشەونخوونیم لیٚ تیك دان.

لا حول ولا قوە الا باللە.. ئەو دڵانە چەند ڕەقن

خۆم ون دەکرد لە سووچێکی ژوورەکە، دەمخواست کەیەك قورئان

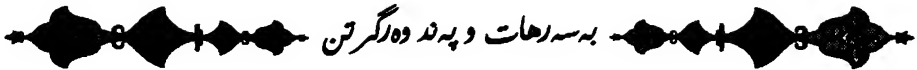
ببینم، بەرماڵ نوێژ تەسجیل و کاسێتی قورئان.. بەڵام زۆر بەداخەوە، شتی وام نەبینی لەوژوورە، ئەوەی لەوێ بوو هەموی گۆڤارو ڕۆژنامە بوون، وێنەی مەلیکە جمالی فەرەنسایی لەسەر یەکێکیان بوو، یەکێکی تر وێنەی گۆرانیی بێژی لەسەر بوو، وابزانم دێتەوە یادم وێنەی ئەو نەخۆشەم لەسەر ڕۆژنامەیەك بینی چەندین جار لەسەر بابەتی وەرزش وگەنجان هەمووی لە تەیشتی بوو لاپەڕە بەلاپەڕە چەندین جار هەڵی دەدانەوە.

لەڕاستیدا دەگریام وسەیرم دەکرد، چەندین فرمێسکم لە چاوەکانم باراند هاوڕێیانی هەوڵیان دەدا منیش لەگەڵیان بەشداری بکەم لە پێکەنین بەڵام من موجامەلەم دەکرد لەگەڵیان وبەزەردەخەندەوە ئاوڕم لێ دەدانەوە.

یەکێ لەوانە شتێکی سەیری گێڕایەوە، کە گوێی لە موحازەرەیەکی من بووە، یان لە شاشەی تەلەفزیون بینیویەتی، بۆ ئەوەی نەخۆشەکە پێبکەنی، وەمنیش چیتر نەگریم و پێبکەنم، بەستەزمان واگومان دەبات کەسێبەرەکەی بچووك وباریکە قسەی سەیرو پروپووچی فڕێ دەدا بەرامبەر ئەوانی تر، لەڕاستیدا خوێنی زۆر گران بوو، نزیك نەبوو خۆی بێ دەنگ بکات، چۆن ئەگەر قسە بکات.

بەزەردەخەنەوە سەیرم دەکرد، ولەدڵی خۆشم دەمگوت: ئاااااه مااااه

ئارام دەگرم لەسەریان، بەرگەی کۆڕومەجلیسیان ناگرم، مۆڵەتم وەرگرت بچمە دەرێ، لەناوقاوشی نەخۆشخانە چەند هەنگاوێکم نا، کاتێ نزیکی دەرگا بوومەوە بە خۆم گوت: نابێ بڕۆیت تاکو بەڕاستی ئامۆژگاری ئەو

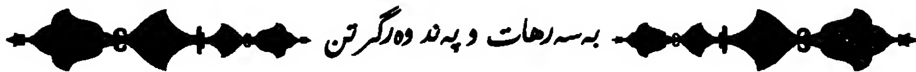

نەخۆشەنەکەیت، بۆی هەیە ئەمە ئاخیر دیداربێ لەگەڵ مان، کەچی هەروابوو ئاخیر ریداربوو. گەڕامەوە لای، لەدەرگام داو چوومە ژووریّ، داوام کرد لە هاوڕێیانی بەتەنیا بەجێمان بێڵن بۆ ماوەی کەمێك.

دەرچوون وبەهێمنی دەرگایان داخست، من و یاسر بەتەنیا لە ژوورەکە بووین، زۆر بە وردی سەیری دەکردم، وابزانم دەیزانی کە چ دەڵێم..

بەڕاشکاوی گوتم: یاسر کاتی موجامەلەنەما، دەزانی کە من تۆم زۆر خۆش دەویّ، کە خۆم سەرقاڵ کردووە و کارم بەجیّ هێشتووە تەنها لەبەر خاتری تۆبووە هاتووم بۆ ئێرە، کاتیّ زانیم نەخۆش کەوتیت ناڕەحەت بووم، بەوهەواڵە وابزانم غەمباری منیش کەمتر نییە لە غەمباری تۆ، تۆ ئەگەر فرمێسك بۆ خۆت دەڕێژیت لەسەر نەخۆشیەکەت، ئەوا من خوێن دەبارێنم لە چاوانم لەسەر تۆ سەری داخست و گریا منی خنکاند بە پەند وەرگرتن گوتم: یاسر کە هاتمە لات تۆم دەناسی، واگومانم برد کە ئێستا تۆ لەسەر بەرماڵی نوێژی وە قورئانێکت بەدەستەوەیە، تۆ وەك پیاوێکی کە ئێستا بەڵێنت پێدراوە بە خانەی مانەوە (ڕۆژی دوایی) یاسر.. پزیشك پێی گوتیت کە نەخۆشیەکەت چییە وچەند ڕۆژێکی دیاری کراوت ماوە لە ژیانی دنیادا، تۆ نازانی ئایا نوێژی جومعەی داهاتوو لەکەڵمان نوێژ دەکەیت یان ئێمە نوێژت لەسەر دەکەین گریانی زیاتر بوو.

گوتم: یاسر، دەبیّ هەر نامەکانی کردەوەت بپێچرێنەوە ئەگەر کەسێکی ساغ فەرمانی پێکرابیّ کە خوای خۆش بوێت و گویّ ڕایەڵی بیّ لە دەبیّ

کەسێکی نەخۆش و دەردەدار چۆ بێ، ئەو دەبێ زیاتر لە لەش ساغەکە ئاگادار بی، یاسر.. لە هەرکوێ یەك بیت، باسی تۆم کردووە لە پێشتر وەپێم ڕاگەیاندی وئاگادارم کردیتەوە کە دەبێ دوعاو پاڕانەوە واستغفار وزیکر ئەنجام بدەیت، یاسر.. کوا دڵەنەرمەکت، کوا خواپەرستی یە جوانەکەت کە لە تۆم دەبینی یاسر.. کوا ئازایەتیت کوا پاڵەوانیتێت کە بڕیارت دابوو ولەسەری کوا وتەکەت کە دەتگوت: پێویستە مرۆڤ تف لە ڕووی شەیتان بکات و ئاوڕ لەوسوەسەی نەداتەوە.

چۆن ئەوەندەزوو لە خوا دورکەوتیتەوە کە چی زۆرت پێویست پێی هەیە گریانی زیاتر بوو.. هێورم کردەوە بەچەند وشەیەکی خۆش و سوپاس گوزاری.

پاشان دەرچووم لە ژوورەکەی وبەجێم هێشت.

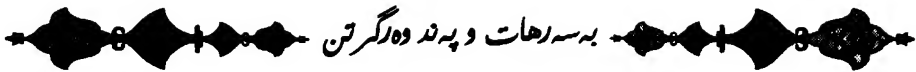
دوای سێ ڕۆژ نوێژمان لەسەر کرد.

ڕەحمەتی خوای لێ بێت وپلەی بەرزبێ امین[1].

---

(١) من روائع العريفي د.محمد عبدالرحمن العريفي، لاپەڕە(٤٦٧)

٥٧٢- ئافرەتێك لەبەرخوا پەرستی خۆشی دنیای لە خۆی حەرام کردووە

محمدی کوڕی قدامە دەڵێ: هەواڵمان پێگەیشتوە، کە ئافرەتێك هەیە ناوی (حسنە)یە هەموو چێژو خۆشیەکانی دنیای وەلا ناوە ڕووی کردۆتە خواپەرستییێکی ڕاستەقینە، لە ڕۆژدا بە ڕۆژووە، لە شەویشدا سەرقاڵی خواپەرستی و زیکرو یادی خوایە، هیچ شتێکی لە ماڵدانییە، هەرکاتێ تینووی دەبێ دەڕووات لە ڕووباری بەدەستی خۆی ئاو دەخواتەوە، وادیارە ئافرەتێکی زۆر جوان و شۆخ وشەنگە، ڕۆژێکیان یەکێ لە ئافرەتان پێی دەڵێ: بۆ چی شوو ناکەیت؟

ئەویش گوتی: پیاوێکی زاهید و خواناسم بۆ بدۆزەوە کە داوای هیچ شتێکی دنیام لێ نەکات، وابزانم ناتوانی شتی وابکەیت وئەوجۆرە کەسانە بدۆزیتەوە، سوێندبەخوا ئەوە لە دڵمدا نییە کە دنیا بپەرستم وچێژ لەگەڵ پیاوان لە ژیانی دنیادا وەرگرم

ئەگەر پیاوێکت دۆزیەوە کە بگری و بمگرێنێ وبەرۆژوو بێ و خێرو چاکە بکات و منیش هان بدات بۆ چاکە ئەوە بەڕاستی شتێکی چاکە ئەگەر نا سڵاو لە پیاوان[1].

---

(١) صفحات نيرت من حياه السابقات نذير محمد مكتبى لاپەڕە (١٠٤)

٥٧٣- قورس ترین وسووك ترین شت لەسەر بەندە

سلمي دەڵێ: خوشكی بشری الحافی گوتی :

قورس ترین شت لەسەر بەندە گوناهو تاوانە، وەسووك ترین شت لەسەری تۆبە كردنە، بۆ چی شتە قورسەكەی كە گوناهو تاوانە لانابات بەشتە سووكەكەی كە تۆبەكردن و بەشیمان یە لەسەر كردەوەی خراپ؟!![1]

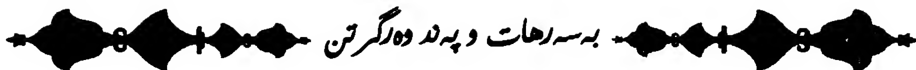
٥٧٤- دایكێك ئامۆژگاری كچەكەی دەكات

دایكی احمد كچی عائیشە كچی ابو عثمان النیسابوری دەڵێ: دایكم پێی گوتم: بەوشتە دڵ خۆش نەبیت كە لە ناودەچێ، وەدڵت غەمبارو بەپەژارەنەبێ بۆ شتێك كە دەڕوات، دڵت بە خوا خۆش بكە، وەخەم و پەژارە و ئازارت با لەسەرئەوەبێ كە لەبەر چاوی خوای گەورە بكەویت هەورەها پێ دەگوتم: پابەندبە بە ڕێز و ئەدەب بە نهێنی و بە ئاشكرایی هەركەسێ: بێ ڕێزی نواند بە ئاشكرایی ئەوا بە ئاشكرایی سزا دەدرێ، وەهەركەسێ بە نهێنی بێ ڕێزی بنوێنێ ئەوا بە نهێنی سزا دەدرێ[2].

---

(١) صفه الصفوه ابن الجوزی بەرگی (٢) لاپەڕە (٥٢٦)

(٢) صفحات نیرات من حیاة السابقات نذیر محمد مكتبي لاپەڕە (٢٢٩)

٥٧٥- دڵسۆزی لە دوعاکردندا

ڕۆژێکیان خەلیفەی راشید عمری کوڕی عبدالعزیز بەلای پیاوێك تێپەڕی کە چەند وردە بەردێکی لەدەستدا بوون یاری پێ دەکردن ودەیگوت: (اللهم زوجنی من الحور العین) ئەی خوایە حۆریە چاوجوانەکانی بەهەشتم لی ماره ببڕە، ئیمامی عمر بۆی هەستایەوە پێ گوت: بەڕاستی تۆ خراپترین داخوازی کاری کە داوای شتێك لە خوا دەکەیت بۆچی ئەو بەردانە فڕێ نادەیت وبەدڵسۆزی لەخوا بپارێیەوە، هەر لەو شوێنەدا عمر ڕونی کردەوە کە وا مەرجەکانی دواگیرا بوون، ئەوەیە دڵسۆز بێ لە دوعا کردندا وە دڵت ئامادە بێ کاتێ زمانت قسە دەکات، نەك دڵت لەلایەك بێ وزمانیشت سەرقاڵ بێ بە دوعا کردن، ئەمەش بە بەڵگەی قورئان و سونەتی پێغەمبەرە (ﷺ):

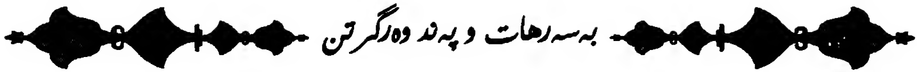
﴿فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾ غافر: ١٤.

واتە: بە دڵسۆزی ولە ناخی دەروونەوە بانگی خوابکە ئاینی ڕاست و ڕەوابۆ ئەوە.

(ادعو الله وانتم موقنون بالاجابة واعلموا ان الله لا یستجیب دعاء من قلب غافل لاه) رواه الترمذي (٥/٤٨٣) واتە: بانگی خوابکەن لێی وەپاڕێنەوە، لە کاتێك کە ئێوە دلنیا بن لەوەی کە وەڵامتان دەداتەوە، وەهەروەها بزانن کە خوای گەورە وەڵامی ئەو دوعایە ناداتەوە کە لە دڵێکی غافل وبێ ئاگا هەڵدەقوڵێت کە نازانی چ دەڵێ [١].

(١) الدوله الامویه، د.علی محمد الصلابی بەرگی (٢) لاپەرە (١٦٩)

٥٧٦ - لە خزمەتی سفیان الثوري دا

ئیمامي الذهبي دەفەرمووێ: سفیان الپوری بەڕاستی خاوەن وەرع و خۆپارێزی و خواپەرستێکی وابوو کە ناوی دەرکردبوو لە سەردەمی خۆی

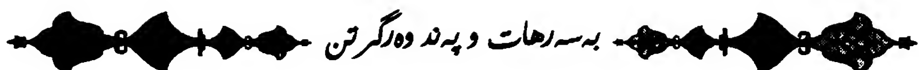
-ابن وهب دەڵێ: (سفیان ی الثوري)م بینی لە حەرەمی مکەدا لە دوای نوێژی مەغریب هەستایەوە بۆ نوێژی سونەت، سوجدەیەکی بردو سەری بەرز کردەوە تاکو بانگی عیشا،

-علی کوری فضیل ی کوڕی عیاض دەڵێ: چوومە کەعبە مەبەستی طوافم هەبوو بینیم سفیان نوێژ دەکات ولە سوجدەیە، جارێك سوڕامەوە لە دەوری کەعبەدا دەبینم هەر لە سوجدەیە، جاری دووەم بەهەمان شێوە هەر لە سوجدەبوو، حەوت طوافم کرد واتە: نەوەدو چوار جار بە دەوری کەعبە سوڕامەوە ئەو هەر سەری بەرز نەکردوە و هەر لە سوجدەی دا بوو.

عبدالرزاق کە یەکێکە لە قوتابیەکانی دەڵێ: کاتێ سفیان هاتە لامان، گۆشتم بۆی ئامادە کرد لەگەڵ خەل، پاشان دەستی کرد بە خواردنی ئینجا چوم مێوژی (طائف)م بۆی هێنا، خواردی، پاشان هەندێ مێوژی ترم بۆی هێنا ئەویش خوارد، کاتێ تەواوبوو لە خواردنی، هەستایەوە و خۆی پێچایەوە و گوتی: ئەی عبدالرزاق: دەڵێن ئالیك بدە بە کەرو ئازاری بدە، واتە ئیشی پێ بکە، ئینجا هەستا نوێژی کرد تاکو بەیانی ماشاءالله

-خەلیفە ابو جعفری منصور ناردی بە شوێنی تاکو بیکاتە قازی بەڵام ئەو وەڵامی نەدایەوە ·وەنەیویست ببێ بە قازی، خەلیفە بەمە زۆر تووڕەبوو،

گوتی: ئەی غلام.. شمشێرو پارچە ·پێستێك ئامادە بکە (بۆ سەر بڕینی سفیان) کاتێ ئامادەیان کرد و سفیانیش دڵنیابوو کە سەری دەبڕن بە خەلیفەی گوت: ئەی خەلیفە مۆڵەتم بدە تاکو بەیانی.. ئەویش مۆلەتی پێدا

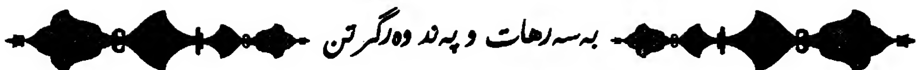
کاتێ شەو تاریك بوو کەڵ و پەلی خۆی خستە سەر ئێسترەکەی، وەهیچ منداڵ و خێزانیشی نەبوو یەکسەر لە کوفە ڕای کرد.

کاتێ بوە بەیانی ابو جعفری منصور چاوەڕوانی دەکرد کە بێت بۆ ئەوەی سەری ببڕێ، کاتێ بووە چێشت تەنگاو هەر نەهات و گوتی بەوانەی لە دەوری بوون، بڕۆن بەدوای سفیان بۆ ئێرە بیهێنن، ئەوانیش بە دوای گەڕان و نەیاندۆزیەوە.

گوتیان: ئەو لەبەرەبەیاندا ڕایکردووە، بۆیە خەلیفە تووڕە بوو هەواڵی نارد بۆ هەمو پاشا و گەورەی ولاتان: هەرکەسێك سفیانم بۆ بگرێ چ بە زیندوویی چ بە مردوویی ئەوە و ئەوەی پێ دەبەخشم (واتە: دیارێکی گەورەی دانابوو بۆی)

سفیان ڕایکرد کەس نەیزانی بۆ کوێ چووە، بەخەیاڵی داهات کە بچێتە یەمەن، بەڕێ کەوت بۆیەمەن بەڵام لە ڕێگادا خواردن و پێداویستی لێ برا، بۆیە بڕیاری دا کە ببێتە ڕەنجبەری باغەوانێك لە گوندێك کە لە سەرێگای یەمەن بوو، چەند ڕۆژێکی پێچوو کاری کرد لەوێ، پاشان خاوەن باغەکە بانگی کرد گوتی: تۆ خەڵکی کوێ ی؟ کە چی ناشزانی کە ئەو سفیانی ثوری یە کە زاناو خواپەرست وزاهیدە سفیان گوتی: خەڵکی (کوفە)م

باغەوان: خورمای کوفە خۆشترە یان خورمای ئێمە؟

سفیان: نازانم من نەمچێژتووە تاکو بزانم کامیان خۆشترە.

باغەوان: سبحان الله !! خەڵکی دەوڵەمەندو فەقیر و هەمو کەس، تەنانەت ئاژەڵ و کەرو سەگیش لەبەر زۆری خورمای ئێمە لێی دەخۆن تۆش هێشتا نەتخواردووە،

بۆ چی ناخۆی، کە چی تۆ کار لەوباغە دەکەیت؟

سفیان: لەبەر ئەوە تۆ نەتگوت لێی بخۆ تەنها گوتت کار بکەم.

باغەوان سەرسام بوو لێی زانی کە ئەو بەڕاستی پیاوێکی خۆپارێزو متورعە بۆیە پێی گوت: وا خۆت لە حەرام دەپارێزی هەردەڵێ سفیانی پوری سفیانیش بێ دەنگ بوو ڕۆیشت بۆ سەر کاری.

خاوەن باغەکە لەگەڵ هاوڕێیەکی خۆی دەرچوون لەماڵ باسی هەواڵی سفیانیان دەکرد.

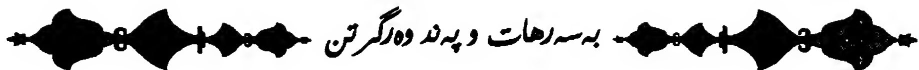
باغەوان بە هاوڕێکەی گوت: من خزمەتکارێکم لەلایە وگەنجە زۆر خۆپارێزو زاهیدو لە خوا ترسە سوێند بە خوا دەڵێ سفیانە.

هاوڕێ گوتی: دەی بزانم نیشانەکانی چۆنن؟

باغەوان: باسی هەمو نیشانەکانی بۆی کرد.

هاوڕێ: سوێند بە خوا ئەمە سفیانە، سوێند بە خوا جگە لە ئەو کەسی تر نییە بە باغەوانی گوت: وەرە بچین بیگرین بەڵکو دیاری خەلیفە بەرمان

دەکەویّ چونکە پارەیەکی زۆری داناوە بۆ ئەو کەسە کە سفیانی بۆ بگریّ

کاتیّ هەردووکیان هاتن بۆ ناو باغەکە، دەبینن سفیان کەل و پەلی کۆکردۆتەوە ڕایکردووە بۆ یەمەن، سفیانە گەیشتە یەمەن، پاشان هەندیّ لە خەڵك زانیان کە ئەمە سفیان ئەوەندەی نەبرد تاکو تۆمەتی دزیان وەپالّ نا، بردیانە لای والی یەمەن، کاتیّ هاتە بەردەستی والی، خەڵکی هاواریان کرد، کاتی والی سەیری سفیانی کرد بینی کە پیاوێکی بەڕێزو بە ویقارە سیمای ئەهلی چاکەی لە ڕوخساری ڕەنگ دەداتەوە، پێی گوت: دزیت کردووە؟

گوتی: نەخێر سوێند بە خوا دزیم نەکردووە.

والی گوتی: ئەوان دەڵێن دزیت کردووە.

سفیان گوتی: ئەمە تۆمەتێکە بۆمنیان هەڵبەستیوە بگەڕیّ بەنێوکەلّ و پەلیان بزانە کیّ دزی کردووە

والی فەرمانی کرد کە بڕوات لەلای وەگوتی پێیان: تاکو لێکۆڵینەوەی لەسەر دەکەین.

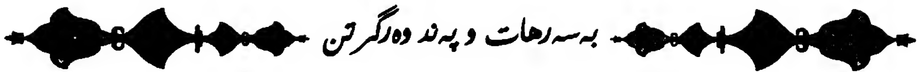
پاشان پێی گوت: ناوت چییە؟

گوتی: ناوم عبدالله یە

گوتی: سوێندت دەدەم دەبیّ ناوی ڕاستیم پیّ بڵێت، هەمومان بەندەی خواین

گوتی: ناوم سفیانە

والی: سفیانی کوڕی کێ؟

سفیان: سفیانی کوڕی عبدالله

والی: سوێندت دەدەم کە بەڕاستی ناوی خۆت و باوکتم ونازناوم پێ بلێیت

سفیان: ناوم سفیانی کوڕی سعیدی ثوری یە

والی: بەڵێ

والی: تۆی کە لەبەر دەستی خەلیفە ابو جعفری منصورت ڕاکردووە؟

سفیان: بەڵێ

والی: تۆی کە داوای قەزاوەتیان لێ کردوویت و تۆش نەتکرد؟

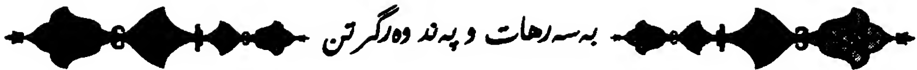
سفیان: بەڵێ

والی: تۆی کە خەلیفە دیاری داناوە بۆ ئەو کەسەی کە تۆ بدۆزێتەوە؟

سفیان: بەڵێ

لەوکاتە دا والی یەمەن سەری داخست و پاشان سەری بەرزکردەوە پاشان گوتی ئەی ابو عبدالله (ئەمە کونیەی سفیان بوو کاتێ والی زانی کە سفیانە کونیەکەی بیر هاتەوە کە ابو عبدالله یە) لێرە بمێنەوە لەلای من ئەگەر حەز دەکەیت وەهەرکاتێ حەزت کرد بڕۆی ئەوا دەتوانی بڕۆیت سوێند بە خوا ئەگەر خۆت لە ژێر قاچی من بشارێتەوە قاچم بەرزناکەمەوە ودالێتەت

دەدەم وپارێزگاریت لێ دەکەم،

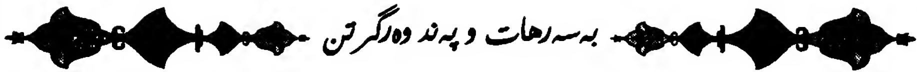
لێرەدا سفیان چووەدەرەوە بەڵام داوای نەکرد کە لەلای والی بمێنێتەوە بەڵکو ڕۆیشت بۆ مەکە، ابو جعفر بیستی کە سفیان لەمەکەیە، کاتەکەش کاتی وەرزی حەج بوو، ابو جعفر دارتاشەکانی نارد بۆ مەکە وگوتی ئەگەر سفیان تان بینی یەکسەر هەڵیواسن، دارتاش هاتن و داریان دانا لە زەوی بۆ هەڵواسین چوونە ناو حەرەم و بانگی سفیان یان دەکرد، سفیانیش زانایان دەوریان دابوو پرسیاریان لێ دەکرد و ڕێزیان دەگرت، سەری خستبووە نێو کۆشی فضیل ی کوڕی عیاض وقاچەکانیشی لەلای ابن عیینە بوون، گوتیان ئەی ابو عبدالله لە خوابترسەو دوژمنمان بێ خۆش مەکە، دەڵێ: چووە ژێر دیواری کەعبە و دەستی گرت بە پەردەی کەعبە ودوعای کرد وگوتی: دوورم لێ ئەگەر ئەبوو جعفری منصور پێی بگات وبێتە ژووری کەعبە، دەڵێن دوعای گیرابوو لە ڕێگادا مرد پێش ئەوەی بگاتە مەکە، ئەو هەواڵەیان گەیاندە سفیان و ئەویش هیچی نەگوت[1].

٥٧٧- ئێمە لەوەری بەهاردایین بەڵام جوانیەکەی نابینم

پیاوێ:ی نابینا دانیشت لەبەردەرگای باڵاخانەیەکی گەورە و پارچە نووسینێکی لەسەر کاغەزێکی گەورە لە پێش خۆی دانابوو، لەسەری نووسیبوو (من پیاوێکی نابینام داواتان لێ دەکەم هاوکاریم بکەن).

(١) من روائع العريفي، د. محمد عبدالرحمن العريفي، لاپەڕە (٥٠١).

پیاوێك بەوێدا تێپەڕی کە پیشەی نوسین و هەڵواسینی نوسراوەکانی ڕێکلامی بازرگانی و ئەو جۆرە شتانە بوو، لەوێ ڕاوەستا بینی کە پارچە نوسراوەکەی نرخێکی ئەوەندە زۆر ناکات تەنها چەند قروشێك دەکات، هەندێك شتی بۆی زیاد کرد وبەبێ ئەوەی نابیناکە ئاگای لێ بێ نووسراوەکەی لەبەردەم هەڵگرت و بردی لەلای خۆی ڕێکلامێکی تری بۆ نووسی کاتێ نوسراوەکەی بۆ تەواوکرد، هێنای لەبەردەم نابیناکەی دانا و ڕۆیشت هەر لەو ڕۆژەدا پیاوەکە (کە نوسراوەکەی بۆی گۆڕی) بەوێدا تێپەڕی تەماشای کرد بینی بەردەم پیاوە کوێرەکە پارەیەکی یەکجار زۆری لێیەوە خەڵکی بێ ئەندازە یارمەتیان داوە، پیاوەکە زانی کە ئەمە کاری ئەوە و بەهۆی گۆڕینی نوسراوەکەبوو، نابیناکە پرسیاری کرد وگوتی: ئەگەر ئەمە هۆکارەکەی گۆڕێنی پارچە نوسراوەکەیە چی لەسەر نووسرابوو؟

وەڵامی دایەوە گوتی: هیچ نەبوو تەنها ڕاست گۆیی بەس ویستم بۆت نوێ بکەمەوە (واتە: هەروەك هی پێشترم بۆ نووسیبوو)

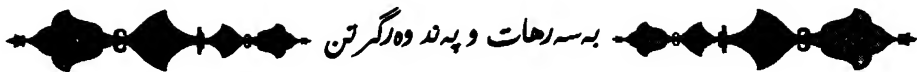
ئینجا پیاوەکە پێکەنی و ڕۆیشت، نابیناکە نەیزانی کە چی بۆ نوسرا لە جاری دووەم.

بەڵام لەسەر پارچەکەی نووسرابوو (ئێمە لەوەرزی بەهاردایین، بەڵام ناتوانم جوانی وشۆخ وشەنگی بەهار ببینم) [1].

---

(١) هل فات الأوان لتبدأ من جديد، باسل شێخۆ، لاپەڕە (١٤٣).

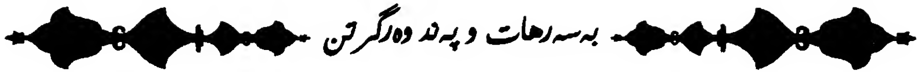

٥٧٨- ئەو جارە لە بیری ناکەم

دەگێرنەوە کە پیاوێك ڕۆژێك دەچێتە باخچەی ئاژەڵان، دەبینی لافیتەیەك هەڵواسراوە لەسەری نووسرابوو (ترسناکە.. لە شێر نزیك نەکەویتەوە) بەڵام نوسراوەکەی لە بیر چوو بوو یەکسەر دەستی خستە نێو قەفەسەکەوە شێرەکەش پەلاماری دەستی دا و نزیك بوو دەستی تەواو لەلاشەی جیابکاتەوە، بەڵام لەبەر هەبوونی پزیشك و تیمارکردنێکی بەپەلەو چاکساز دەست بەجێ نەشتەرگەرێکی ئاساییان بۆ کرد و چاك بوەوە، لەگەڵ ئەوەشدا ئەو پیاوە سەرسام بوو بەو وەزعەی هەر بە خۆی دەگوت: بۆ چی شێر پەلامارم دەدات من پیاوێکی پاك وبێ زیانم تەنها ویستم گاڵتەی لەگەڵدا بکەم، هەرگیز باوەڕم نەدەکرد کە بەو شێوە ئازارم بدات ئەو جارە لێی خۆش بووم ولەبیرم چوو کە چی ڕوویدا لە پێشتر.

دوای دو هەفتە هەمان پیاو سەردانی باخچەی ئاژەڵانی کرد و سەردانی هەمان قەفەسی کرد کە شێری تێدابوو، جارێکی تر دەستی خستە نێو قەفەسەکەوە، بەڵام ئەو جارە شێرەکە پەلاماری داو بەتەواوەی قۆڵی هەمووی گرت و خستیە دەمیەوە، پاشان بەری دا، بەپەلە ئەو پیاوە گواستراوە بۆ نەخۆشخانە، بەڵام موعجیزە بوو کە ئەو جارە ڕزگاری بوو لە شێر دوای شەش مانگ وجاری سێ یەم هاتەوە بۆ هەمان باخچەی ئاژەڵ وبەرامبەر بەقەفەسی شێر وەستا و گوتی: (من دەزانم کە تۆ نەتویست من

ئازاریدەیت ئەوەڵێت خۆش بووم، بەڵام ئەوجارە لە بیری ناکەم)[1].

-پێغەمبەر (ﷺ)دەفەرمووێ

(لا يلدغ المؤمن من جحر واحد مرتين)

واتە: پیاوی بڕوادار دووجار لەیەك کووندا دەستی ناگەزترێت.

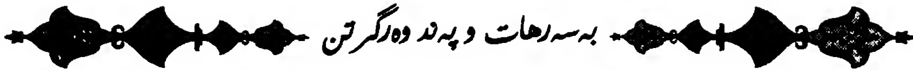
٥٧٩- هەوڵ بدە داوای زاست بکە

الحميدى دەڵێ: گوێم لە ئیمامی شافعی بوو دەیفەرموو: من لە پێشتر دا لە کاتی منداڵیم زۆر هەوڵم دەدا کە خۆم شارەزابکەم لە بواری شیعر، هەر داوای شیعرم دەکرد دەمنوسیەوە، ڕۆژێکیان لە (مکە) دەڕۆیشتم گوێم لە دەنگێك بوو دەیگوت: ئەی محمدی کوڕی ادریس هەوڵ بدە داوای زانست بکە، دەڵێ: منیش ئاوڕم لەولاو ئەولادایەوە کەسم نەبینی، گەڕامەوە داوای زانستم کرد ولەسەر پارچەم دەنووسیەوە دەمکردە نێو جانتاکەوە تاکو پڕبوو[2]

(١) هل فات الأوان لتبدأ من جديد، لاپەڕە (٨٨).

(٢) حلية الأولياء، ابو نعيم الأصفهاني، بەرگی (٩) لاپەڕە (٧٢).

٥٨٠- چرکەکان لە تەمەنت کەم دەکەنەوە

قتادەی کوڕی خلید دەڵێ:

بە پیاوی ئیماندار ناگەیت مەگەر لە سێ شوێن نەبێ:

-لە مزگەوتێك کە ئاوەدانی دەکاتەوە بە نوێژ و زیکرودیاری خوا.

-لەماڵێك لە ئەو ماڵە دایدە پۆشێ و پارێزگاری لێ دەکات، وەکاتی خۆی لەوێش بەزایە نادات.

-بگەڕێت بە دوای کاروباری دنیاو پێداویستی ژیان و گوزەرانی خۆی وماڵ وخێزانی کە بزانێ تووشی گوناهو تاوان نابێ.

-عبدالله ی کوڕی مسعود دەفەرمووێ:

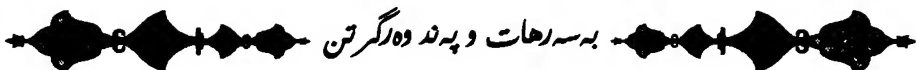
هیچ کاتێك بەوشێوە پەشیمانی ڕووی تێنەکردووم، وەك ئەوەی کە پەشیمانی ڕووی تێ کردم لەسەر ئەو ڕۆژەی کە تیشکی خۆری تێدا ئاوابوو لەتەمەنی منی کەم کردەوە و هیچی لە کردەوەکانم زیادنەکرد.

-فضیل ی کوڕی عیاض دەفەرموێ:

چەند کەسێك دەناسم کە ئەوەندە گرنگی بەکات دەدەن وبەهیچ شێوەیەك بەزایەی نادەن مەگەر لە شتی چاك وپاك نەبێ کە قسەو گفتوگۆ کانیان دەژمێرن لەو جومعەیە تاکو جومعەی داهاتوو.

-کۆمەڵێك چوونەلای یەکێ لەخواپەرستانی سەلەفی صالحین بەمەبەستی سەردان وقسەکردن.. گوتیان وابزانم کاتیشمان گرتیت؟

گوتی: ڕاست دەکەن خەریکی قورئان خوێندن بووم کە هاتن قورئان خوێندنەکەمتان بڕی.

-هەروەها ئیمامی شافعی دەفەرمووێ: ئەگەر کات لە شتی چاك بەسەرنەیت ئەوا شەیتان ناچارت دەکات کەوا بەشتی خراپ بەسەری ببەیت وتووشی باطل دەبیت[1].

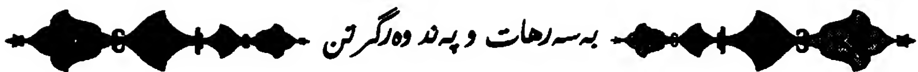
٥٨١- ئەگەر حەقی دەدەیتەوە ئەگەرنا بانگ دەدەم

ابن کثیر دەفەرمووێ: لەسەر دەمی خەلیفەی عباسی المعتضد پیاوێکی فەقیر و بێ دەسەلات هەبوو، ماڵ و پارەیەکی زۆری لەلای یەکێك لەگەورە بەرپرسانی ئەوە سەردەمەدا هەبوو، داوای لی دەکرد و ئەویش هەر درێژەی پێدەدا و گرفتی بۆ دروست دەکرد کە نەیداتەوە، وای لێهاتبوو هەر جارێ داوای مافی خۆی دەکرد ئازاری دەدا وفەرمانی بە خزمەتکارەکانی دەکرد لە لێی بدەن ڕۆژێکیان چووە لای سەر لەشکرێکی جەنگی شکاتی لەلاکرد، ئەویش چوو داوای لێ کرد کە پارەکەی بداتەوە بەڵام هیچ سوودی نەبوو تەنها گوتی: هیچ ماڵی کەسم لەلانی یە وانکاری لێ کرد، پیاوە بێ دەسەلات و هەژارەکەش دەڵێ: هەر ئەوەندە کە بێ ئومێد بووم لەوەی کە پارەکەم بداتەوە و غەمباری تەواو دایگرتم لەناکاو بەوشێوە هەر دەگەڕام ونەرمدەزانی بچمە لای کێ سکالای حاڵم بکەم پیاوێك پێی گوتم: بۆ ناچیتە لای فلان

---

(١) صحيح وصايا الرسول، سعد يوسف ابو عزيز، بەرگی (٢) ل (٤٣٨).

بەرگدروو (الخیاط) کە ماڵیان لەبەردەم مزگەوتە، گوتم: چاکێ دەتوانێ کار لەو ستەمکارەبکات تاکو خەیات بیکات، دەیبینی گەورە بەرپرسانی وڵاتیش هیچیان بۆ ناکرێ، پیاوەکە گوتی: نەخێر خیاط زۆر چاکترە وەزۆر خەڵکی لێ دەترسن و ستەملێکراوان زۆریان هانا بەرئەو دەبەن، برۆ لای بەڵکو دەرباز دەبیت لەوستەمکارە، منیش چوومە لای وباسی حاڵ و وەزعی خۆمم بۆی کرد و ئەوەی کە بەسەرم هاتووە لە دەست ئەو ستەمکارە، کابرای خیاط هەستاو دوکانەکەی داخست ولەگەڵم هات تاکو چووینە بەردەرگای ستەمکارەکە لە دەرگامان دا، بە تووڕەیی دەرگای لێ کردینەوە، کاتێ خیاط ی بینی زۆر ترسا ... و ڕێزی لێ گرت و بەخێرهاتنی کرد

خیاط پێی گوت: حەقی ئەو پیاوە فەقیرە بدە

پیاوەکە گوتی: حەقی هیچ کەسێکم لەلانییە و ئەوەش هیچی لەلای من نییە خیاگ هاواری بەسەرداکرد و گوتی: ئەگەر حەقی ئەو پیاوە دەدەیت ئەگەرنا.. بانگ دەدەم!!

پیاوە ستەمکارەکە کاتێ ئەمەی لە خیاط بیست ڕەنگی ڕوخساری گۆڕاو یەکسەر هەموو پارەو پوولی منی هێنا و تەسلیمی کردم ئێنجا ڕۆیشتین.

منیش سەرسام بووم لە هەڵس و کەوتی ئەو خیاطە لەگەڵ ئەوەی کە پیاوێکی لاواز وبێ هێزیش بوو بەلاَم سامێکی یەکجار زۆری هەبوو لەبەرامبەر ئەو ستەمکارە، کە چۆن توانی ئەو پیاوە گەورەیە بۆی ملکەچ بێ، پاشان هەندێ پارەم پێدا بەلاَم وەری نەگرت، گوتی: ئەگەر شتی وام وەربگرتایە

ئەوا ماڵ وسامانێکم دەبو، کە ئەژمارە نەدەکرا

لێم پرسی وپێم گوت کە چەندە سەرسام بووم بەوکارەت هۆکارەکە چی بوو؟

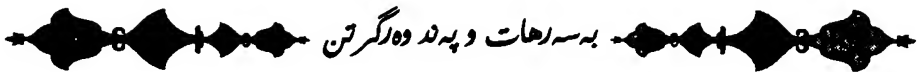
هیچ ئاوڕی لیٚ نەدامەوە، زۆریم لیٚ کرد و پێم گوت: بۆچی هەڕەشەت لەو ستەمکارە کرد بە بانگدان؟

گوتی: ماڵ وپارەی خۆت وەرگرت.. ئەوجا بڕۆ سەرکارت گوتم: سوێندبیٚ دەبیٚ هەرپێم بڵێیت..

گوتی: هۆکارەکەی ئەمەبوو، چەند ساڵێك لەمەوبەر دراوسێیەکی تورکیمان هەبوو لە پیاوانی بەرزی دەوڵەت بوو، وەزۆریش پیاوێکی جوان وشۆخ بوو، ڕۆژێکیان ئافرەتێکی زۆر جوان بەلای تێپەڕی کە لە حمام دەردەچوو وەبەرگ وپۆشاکێکی بەرزی لەبەردابوو، ئەویش بۆی هەستا کە سەرخۆش بوو بەدوای کەوت ویستی بیباتە ماڵی خۆی بەڵام ئافرەتەکە هەر هاواری دەکردوو دەیگوت: من ئافرەتێکی خاوەن منداڵ و هاوسەرم ئەم پیاوەش دەیەویٚ ستەمم لیٚ بکات، وەپیاوەکەم سوێندی خواردووە کە ئەگەر شەو نەیەوە بۆ ماڵ تەڵاقت دەدەم، ئەوا ئابڕووم دەبا.

-خیاط گوتی: کە ئەوەم لیٚ بیست بۆی چووم و خۆم لیٚ نەناس کرد و یستم ئەو ئافرەتەی لەدەست ڕزگار بکەم، بەڵام پیاوەکە چەقۆیەکی لێدام و سەری بریندارکردم و خوێن لێم دەچۆڕایەوە.

ئافرەتەکەش دەسەلاتی نەما تاکو پیاوەکە بەزۆری هێنایە ماڵی خۆی

گەڕامەوە ماڵ خوێنەکەم لە خۆم جیاکردەوە و جوان خۆم ئامادە کرد بۆی لەناو خەڵکی هاوارم کردوو گوتم: ئەو پیاوە شتێکی وادەکات ئایا نازانن..؟ وەرن لەگەڵم بچین ئەو ئافرەتە ڕزگار بکەین..

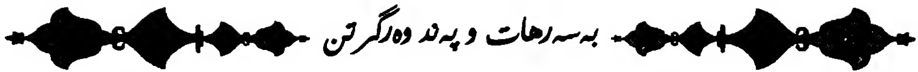
هێرشمان بردە سەری لە ماڵی خۆی، بەڵام ئەو پەلاماری داین بە خزمەتکارەکانی بەدەستی دارو قامچی لە خەڵکیان دەدا، لە نێو هەموویان منیان مەبەست بو کە لێم بدەن، ئینجا زۆر ئازاریان دام و برینداریان کردم لە ماڵی دەروچون بەو پەڕی بێ هێزی وزەلیلی، هیچمان بۆ نەکرا لەگەڵی. منیش گەڕامەوە بۆ ماڵم خەریك بوو ڕێگام لی وون دەبو لەبەر خوێن برینەکانم ویستم بخەوم بەڵام خەوم لی نەکەوت، سەرمسوڕمابوو نەمدەزانی چۆن ئەو ئافرەتە ڕزگاربکەم، بۆ ئەوەی بگەڕێتەوە ماڵ تاکو مێردەکەی تەلاقی نەدا وام بە خەیاڵ دا هات کە بانگ بدەم لە نیوە یشەودا بۆ ئەوەی وابزانێ نوێژی بەیانی بووە ئینجا ئەو ئافرەتە لە ماڵی خۆی دەردەکات و ڕزگاری دەبێ وە دەگەڕێتەوە ماڵی خۆی.

چوومە سەر منارەکە و بە دەنگی بەرز بانگم دا.

سەیری دەرگای ئەو ماڵەشم دەکرد بۆ ئەوەی بزانم ئایا ئافرەتەکە دەرچووە کە بانگم تەواو کرد ئافرەت نەهاتە دەرێ هەر چاوەڕوان بووم لەناکاو ڕێگا پڕبوو لە پیاووسوارچاك.

دەیانگوت: کێ بوو تازە بانگی دا؟ سەیری منارەی مزگەوتیشیان دەکرد منیش هاوارم کرد وگوتم: من بووم بانگم دا، ویستم یارمەتیم بدەن بەڵام

گوتیان: دابەزە، منیش دابەزیم لەسەر منارەکە

گوتیان: وەرە لای خەلیفە زۆر ترسام سوێندم بۆ خواردن کە گوێم بۆ بگرن تاکو بەسەر هاتەکەیان بۆ بگێڕمەوە بێ سود بوو، منیان بردە بەردەستی خەلیفە.

کاتێ بینیم خەلیفە لە شوێنی خۆی دانیشتبوو زۆر ترسام.

گوتی: نزیك بەوە لێم.. لێی نزیك بوومەوە.. پێی گوتم: ئارام بە.. ترست لە دڵت دەربکە.. ! هەر بەو شێوە قسەی نەرم و خۆشی بۆ دەکردم تاکو بتوانم قسە بکەم و ترسم نەمێنێ.

ئینجا گوتی: تۆ لەنیوەی شەودا بانگت داوە؟

گوتم: بەڵێ

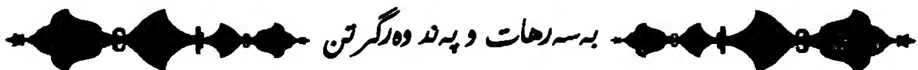
گوتی: بۆ چی؟ خۆ زۆر مابو لەشەو زیانت بەخەڵکی بەڕۆژوو و گەشتیارو ڕێبوار و نوێژخوێن گەیاند: وەنوێژی ئافرەتانیشت تێك دا. گوتم: امیری ئیمانداران دلنیام دەکات؟

گوتی: دڵنیابە

بەسەر هاتەکەم بۆی گێرایەوە، زۆر زۆر تووڕە بوو،

فەرمانی کرد پیاو و ئافرتەکە بێتە لام، بەپەلە هاتن ئافرەتەکەی بۆ ماڵی مێردی ڕەوانە کردەوە لەگەڵ کۆمەڵێ ئافرەتی بەمتمانە پاشان ڕووی کردە پیاوە ستەمکارەکە پێی گوت: چەند ڕۆزی و پارەو ماڵ و سامانت

هەیە؟ وەچەند جاریە و خزمەتکارت هەیە؟ ئەویش باسی هەندێ شتی بۆی کردو گوتی: زۆر.

خەلیفە گوتی: هاوار بۆ خۆت!! ئایا ئەوەی خوا پێی داویت لە جاریە و خێزان و ماڵ و سامان بەس نەبوو بۆت تاکو پەلاماری ناموسی خەڵك بدەیت وستووری خوا بشکێنی، وە ئازایەتی خۆت دەربڕی بەسەر کاربەدەست، مەبەست خەلیفە خۆی بوو، بۆ چی پەلاماری پیاوێکت داوە کە فەرمانی بە چاکە کردووە و قەدەغەی کردووە لە خراپە؟ ئینجا ئازارت داوە و بریندارت کردووە..؟ هیچ وەڵام نەبوو..

فەرمانی کرد.. دەست وقاچی ببەستنەوە، دواتر بیخەنە نێر, کیسێك ئەو پیاوەش هەر هاواری دەکرد و داوای یارمەتی دەکرد و، دەیگوت: تۆبە دەکەم جارێکی تر ئەو کارە ناکەم، بەڵام خەلیفە هیچ وەڵامی نەدایە، پاشان فەرمانی کرد کەوا لە ناو ئەو کیسەیەدا بەچەقۆلێی بدەن تاکو دەمرێ.. ئینجا فرێیان دایە نێو ڕووباری دیجلە و ئەمەش ئاخیر کات وساتی بوو لە ژیانی دنیادا.

پاشان خەلیفە پێی گوتم: هەر جارێك شتێکی خراپت بینی چ گەورە چ بچوك، ئەگەر لەسەر ئەوەش بێ، ئاماژەی بۆ پۆلسێکی خۆی کرد — دەست بە جێ ئاگارم بکەوە، ئەگەر نەگونجا ئەوانیشانەمان ئەوەبێ یەکسەر بانگ بدە لە هەر کاتێ بێ.

منیش گوتم: خوا پاداشتت بداتەوە ئینجا ڕۆیشتم لەلای.

هەر لەبەرئەوە فەرمان بەهەر کەسێك بکەم دەست بەجێ بەقسەم دەکەن، وەقەدەغەی هەرشتێکییان لێ بکەم وازی لێ دێنن، لە ترسی خەلیفە (المعتضد).

تاکو ئێستاش پێویستم بە بانگ دان نەبووە، سوپاس بۆخوا.

ئەوانەی کە تامەزرۆی بەهەشتن و حەز دەکەن بچنە بەهەشت بەڕاستی بێ دەنگ نابن لە ئاست ئەو جۆرە خراپەوکارە نابەجێیانە[1].

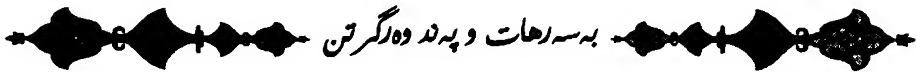
٥٨٢- خوا پەرستی وتاعەتی ئیمامی احمد (رضي الله عنه)

ابراهیم ی کوڕی هانئ دەڵێ:

هیچ کەسم نەبینوە بەهێز و بە ئارام تر لەسەر خوا پەرستی و زوهد و خۆپارێزی لە ئیمامی احمدی کوڕی احمد ئەو بەڕاستی لە هەموو کەسێك زوهد و خواپەرستی زیاتر بوو، کاتێ کە لە ترسی خەلیفەی بغدا خۆی حەشار دابوو لە ماڵی ابراهیم ی کوڕی هانئ — دەڵێ: بەڕۆژ بەڕۆژو دەبوو بەپەلە فتاری دەکردەوە، دوای نوێژی عیشاء چەند ڕەکعەتێکی دەکرد وپاشان کەمێك دەخەوت، ئینجا هەڵدەستا دەس نوێژی دەگرت، بەردەوام نوێژی دەکرد تاکو بەرەبەیانی ئینجا بەیەك ڕەکعەت نوێژی وەتری دەکرد، ئەمە نەریتی بوو بەدرێژایی مانەوەی لەلای من، هەرگیز یەك شەو نەمبینیوە کە

---

(١) من روائع العريفى، د. محمد عبدالرحمن العريفى (١٦٢).

شەوو نوێژ نەکات وشەوەکەی بەخەو بباتە سەر، من بەخۆم ئەو هێزو توانایەم نەبوو لەگەڵی، وەهەرگیز نەمبینی بەڕۆژوو نەبێ تەنها ئەو ڕۆژەنەبێ کە حیجامەی کرد و ڕۆژووەکەی شکاند.

-صالح ی کوڕی ئیمامی احمد دەڵێ:

باوکم هەمیشە بەڕۆژوو بوو لە ساڵدا وەڕۆژووەکەی دەگەیاندە ئەویتر لەماوەی دومانگ لە هەر سێ ڕۆژێك بەیەك دەنکەخورما فتاری دەکردەوە لەسەر ئەوە مایەوە تاکو پانزە ڕۆژ، لە هەموو سێ ڕۆژێك فتاری دەکرد و ە، پاشان فتارەکەی کردە شەو بۆ شەو، تەنها یەك کولێرەی دەخوارد[1].

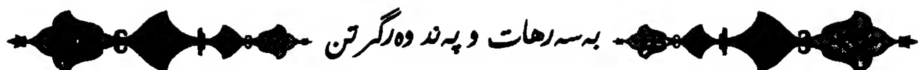
٥٨٣- ڕاست گۆهەڵەناکات لە فیراسەتەکەی

ابراهیم ی الخواص دەڵێ: ڕۆژێکیان لە مزگەوت بووم، لە ناکاو گەنجێکی جوان و بۆن خۆش وڕێزدار هات بەرەو ڕوومان، منیش بەهاوڕێکانم گوت: وابزانم ئەو گەنجە جوو لەکەیە، هاوڕێکانم ئەو قسەیان پێ ناخۆش بوو، چوومە دەرەوە، گەنجەکەش چووە دەرەوە پاشان گەنجەکە هاتەوەلایان گوتی: وای ئەوە شێخ چی گوت: سەبارەت بەمن؟ ئەوانیش قسەکەیان شاردەوە و شەرمیان کرد پێ بڵێن؟ بەلام گەنجە زۆری لێ کردن دەبێ هەربڵێن، ئەوانیش گوتیان: شێخ گوتی: ئەو گەنجە جوولەکەیە.

---

(١) ألف قصة وقصة من حياة الأئمة الأربعة، لاپەڕە (٢٨٠).

گەنجە بەپەلە هاتە لام ودەستی توند گرتم و موسلمان بوو، منیش گوتم: هۆکار چی بوو؟

گوتی: هاتووە لە کتێبی ئێمە کە پیاوی ڕاست گۆمەڵە ناکات لە فیراسەتەکەی – ئەوەی دێت بەسەر دڵی ڕاستە و لە خواوەیە – گوتم: موسڵمانەکانم تاقی کردنەوە، وەبیرم لێ کردەوە گوتم: ئەگەر پیاوێکی ڕاست گۆیان تێدابێت، ئەوە لەو کۆمەڵەدایە، هاتمە لای ئێوە کاتێ ئەوپیاوەچاکە (ابرهیم الخواص)م منی بینی وبەچاوی فیراسەت سەیری کردم زانیم ئەمەیان ڕاست گۆیە[1].

٥٨٤- کەراماتی ابو مسلم ی (الخولانی) تابیعی

شرحبیل دەڵێ: کاتێ اسودی العنسی هەواڵی بڵاوبوەوە لە ولاتی یەمەن (پیاوێکی درۆزن بوو داوای پێغەمبەرایەتی دەکرد) ناردی بەشوێن ابو مسلم ی الخولانی تابیعی، ئەویش هات ئینجا ئاگرێکی گەورەی داگیرساندبوو، ابو مسلم ی خستەناو بەڵام هیچ زیانێکی پێ نەگەیشت، ئینجا دارودەستەکەی پێیان گوت: ئەگەر ئەوە لەلای خۆت دەر نەکەیت ئەو زیان بەشوێن کەوتووانت دەگەیەنێ، فەرمانی پێ کرد کەوا لە وڵاتی یەمەن بڕوات، ابو مسلم وڵاتی یەمەنی بەجێ هێشت چووە مەدینە، کاتێ چووە مزگەوت و

---

(١) الروح، ابن القیم الجوزیة، لاپەڕە (٢٩٨).

نوێژی کرد ئیمامی عمر چاوی پێ کەوت و بۆی هەستایەوە گوتی: ئەو پیاوە خەڵکی کوێیە؟ ابو مسلم گوتی: لەیەمەن هاتووە، ئیمامی عمر فەرمووی: ئەو پیاوەی کەوا عەنسی درۆزن سووتاندی چی بەسەرهات؟ ابو مسلم گوتی: ئەوە عبدالله کوڕی ثوب بوو، عمر فەرموی: سوێندت دەدەم بەخوا تۆنەبوویت؟

ابو مسلم گوتی: بەڵێ، ئینجا ئیمامی عمر لە باوەشی گرت لەلای خۆی دانا فەرمووی سوپاس بۆ خوا نەمردم تاکو کەسێکم لە ئوممەتی پێغەمبەر (ﷺ) بینی کەوا وەك حەزرەتی ابراهیم یان لێکرد

-عبدالله ی کوڕی عمیر دەڵێ:

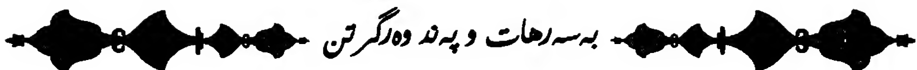
هەرجارێك ابو مسلم الخولانی دوعای بارانی کردبێ دەست بەجێ باران باریوە[(١)].

٥٨٥- قورئانی فرۆشت وسەگێکی کڕی

ابو داود دەڵێ:

ساڵێکیان ئیمامی مالك چووە حەج، لە ژێر سێبەری کەعبەدا دانیشت خەڵکی دەهاتن پرسیاریان لێ دەکرد سەبارەت بەحەج، هەرکەسێ پرسیاری حەجی لێ بکردایە پێ دەگوت: افرد افرد.. واتە: بەتەنیا احرام بەحەج

(١) منجد الخطيب، أحمد بن صقر السويدي (٢)، (٣٥١).

ببەستە چونکە ئەمە سوەتی پێغەمبەرە (ﷺ).

لەولاوە عمری کوڕی قیس هاتە لای و لەسەر سەری وەستا گوتی: ئەی مالك.. انت هالك: واتە تۆ بە هیلاك چوویت، هاتی لە ژێر سێبەری کەعبەدا دانیشتوویت ومالّی خوات ون کردوە، وەدڵێ: افراد بکەن افراد بکەن بەحەج، خەڵکی بۆی هەستان ئیمامی مالك فەرمووی: وازبێنن لەو هەژارە ئەوە بەڕاستی کاری خراپتری کردووە، ئەو عەرەق دەخواتەوە و قورئانی فرۆشتووە و سەگێکی پێ کڕیوە، عمری کوڕی قیس ڕۆیشت بەشەرمەزاری بەڵام ڕوخساری ڕەش هەڵگەڕا، خوا نزمی کرد تاکو ڕۆژی قیامەت[1].

٥٨٦- الرحمن على العرش استوى

ابن عیینە دەڵێ:

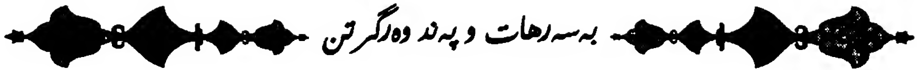
پیاوێك هاتە لای ئیمامی مالك پرسیاری کرد لە ئایەتی (الرحمن على العرش استوى) گوتی: ئەی ابو عبدالله چۆن خوای گەورە استوای بووە لە سەر عەرش؟ واتە: چۆن قەسدی سەرعەرشی کردووە و چۆتە سەرعەرش

ئیمامی مالك بێ دەنگ بوو، هیچ کاتێك نەمانبینوە بەو شێوە لەقسەکانی بێ دەنگ بووبێت، خەلکیش سەیریان دەکرد کەوا چی پێ دەڵێ، پاشان دەستی کرد بە قسەکردن گوتی: استواو نیشتەجێ بوون وڕاوەستان

---

(١) قصص الأئمة الأربعة، لاپەڕە (١١٥).

لەسەر عەرش شتێکی زاندراوە، بەڵام شێوە و شێوازی وەستان و نیشتەجێ بوون دیارنییە و نەزاندراوە بە عەقلیش، پرسیار کردن لێی شتێکی بیدعەیە، وەباوەڕبوون پێی واجبە، منیش واگومان دەبەم کە تۆ پیاوێکی بێ ئیش و کەم عەقلییت بیبەنە دەرەوە لەلام نەمێنێ، پیاوەکە بانگی ئیمامی کردوو گوتی: ئەی ابو عبدالله سوێندبە و خوایەی کە جگە لەئەو هیچ خوایەك نییە، ئەو پرسیارەم لە زانایانی کوفە و بەسەرە وعێراق کردووە کەسیان وەك تۆ نەیپێکاوە لێ[1].

٥٨٧- شريح ی قازی وئیمامی علی (کرم الله وجهه)

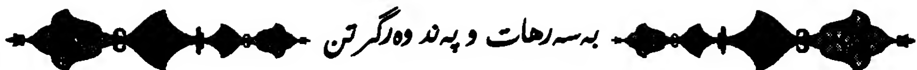
شريح بەڕاستی لە هەمو کەسێك زیاتر داد پەروەربوو لە کاتی بڕیاردان لە قەزاوەت، هەروەك ئیمامی علی باسی کردووە.

ڕۆژێکیان ئیمامی (علی) بە بازاری کوفەدا تێپەڕی دەبینی لەبەردەم پیاوێکی جوولەکە زرێ پۆشێك داندراوە نمایش کراوە بۆ فرۆشتن.

کاتێ ئیمامی علی بینی زانی کەوا ئەوە هەمان زرێ پۆشی ئەوە کە چەندین ساڵە ونی کردبوو، وەنیشانەیەکی بەسەر دا هەبوو بەتەواوی ناسیەوە، بە کابرای جوولەکەی گوت: ئەم زرێ یە هی منە، جوولەکەکە گوتی: نەخێر هی منە، ئەگەر زۆریش دەکەیت ئەوا قازی لە پێشتە! هەردوکیان چوونەلای قازی شريح، ئیمامی علی لەبەرامبەر قازی شريح

(١) قصص الأئمة الأربعة، لاپەڕە (٩٣).

دانیشت ولەتەنیشت کابرای جوولەکە، قازی شریح گوتی: بەڵگە لەسەر داواکارە (کەئیمامی علی بوو) ئیمام فەرموی: ئەی قازی زرێی منە نیشانەکەش ئەوە و ئەوەیە، ئەمەش حەسەن ی کوڕی علی یە شاهیدە لەسەر ئەوە، قازی شریح گوتی: ئەی امیری ئیمانداران من بەڕاستی دەزانم کە تۆ ڕاست دەکەیت، بەڵام هیچ بەڵگەیەکت نییە کە ئەو زرێی یە هی تۆبێ وە حەسەن ی کوڕت نابێ بە شاهید و سوودی بۆت نابێ چونکە کوڕی تۆیە کەواتە بڕیارمان دا ئەو زرێ یە بدەین بەو پیاوە، جوولەکەیە.

کاتێ جوولەکەکە ئەمەی بینی لەشەرعی ئیسلام و خەلافەتی ئیمامی علی و ڕاست گوێی داروەدەستەکەی زۆر تاسا بە مە و گوتی: بەڕاستی ئەو دینەی کە ئێوە بڕیارو حوکمی لەسەردەدەن هەمان ئایین و پرۆگرامە کە بۆ پێغەمبەر(موسی) هاتووە کە پڕە لە دادپەروەری و ڕاستگۆیی وەئەم ئایینە بەڕاستی ئاینێکی ڕاستە، منیش ئەوا شایەتومان دێنم و دەڵێم: اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمد رسول الله)[1].

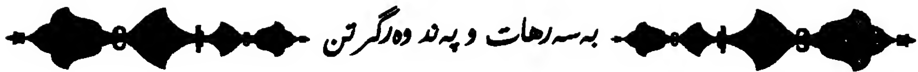
-ئەو ڕووداوە لەسەردەمی خەلافەتی ئیمامی علی بووە لە کوفەی عێراق

ئەو قازی شریحەش یەکێك بووە لە و دادپەروەرانەی کە لە مەدینە دادپەروەری کردووە لە حوکم وبڕیاردان بۆیە ئیمامی عمر لەسەردەمی خەلافەتی خۆی ناردوویەتی بۆ عێراق لەوێ ببێ بە قازی، ئەمەش لەبەر ئەوەبوو کاتێ حوکمی کرد لە نێوان عومەر و پیاوێك کە ئەسپێکی فرۆشتبوو

---

(١) موسوعة الحقوق الإسلامية، ممود المصري، بەرگی ٣، لاپەڕە (٢٨٣).

بە ئیمامی عمر، عەیبێك پەیدابوو لە ئەسپەکە بڕیاردرا لەلایەن قازی شریح کەوا حەقەکە هی پیاوەکەیە نەك هی عمر ئیمامی عمریش زۆر دلی بەمە خۆش بوو بۆیە پلەی گەورەتر کرد کاتیّ زانی کە ئەمە بەڕاستی دادپەروەرە.

٥٨٨- سەیری دوا ڕۆژی ستەمکاران بکە

محمد ی کوڕی یزید دەڵێ:

ئیمامی عمری کوڕی عبدالعزیز فەرمانی پێکردم کە هەندێك خەڵك لە بەندیخانە دەربێنم منیش خەڵکێکی زۆرم بەڕەڵلاکرد، بەلام یزیدی کوڕی ابو مسلم)م لەبەندیخانە هێشووە وبەڕەڵلام نەکرد کە یەکێك بوو لە کاتیبەکانی حجاجی کوڕی یوسفی سەقەفی وەناوی ستەمکارێتی پێوەلکا بوو واتە: زۆر ستەمی لە خەڵك دەکرد.

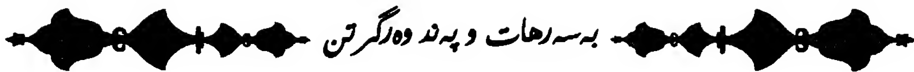
کاتیّ کە زانی من وازم لێی هێناوە دەرم نەکرد لە بەندیخانە زۆر تووڕە بوو لەسەر خۆی نەزرکرد کە خوێنم برێژێ

ساڵانێك لە ئەفریقیا بووم، لەناکاو گوتیان: یزیدی کوڕی ابو مسلم هاتووە لەلایەن خەلیفە یزیدی کوڕی عبدالملك لە دوای وەفاتی خەلیفەی راشید عمری عبدالعزیز، کاتیّ هەستم کرد کە هاتووە ڕامکرد لەدەستی، بەڵام شوێنی منی پیّ زانی وداوای کردم وبەسەرم دا زاڵ بوو،

کاتیّ چوومەلای گوتی: دەمێکە داوا لە خوادەکەم کەوا پێت بگەم.

منیش گوتم: منیش سوێند بەخوا دەمێکە داوا لە خوادەکەم کەوا

بمپارێزێ لەدەستت.

یزیدی کوڕی ابو مسلم گوتی: هەرگیز خواناتپارێزێ لەدەستم سوێند بەخوا هەر دەتکوژم، ئەگەر فریشتەی گیان کێشان پێشبڕکێم لەگەڵدا بکات بۆ کێشانی گیانی تۆ ئەوا بەپێشی دەکەوم (معاذ الله..).

پاشان بانگی کرد کەوا شمشێرو پارچە پێشتی بۆ بێنن بۆ ئەوەی سەرم ببڕێ، منیش چوومە نێو پارچە پێشتەکە داپۆشرام وسەرم بەسترا، پیاوێکیش بەشمشێرەوە لە پشتم وەستابوو، دەیویست لەملم بدات یەکسەر بانگی نوێژ درا.

یزید گوتی: وازی لێ بێنن تاکو نوێژ دەکات.

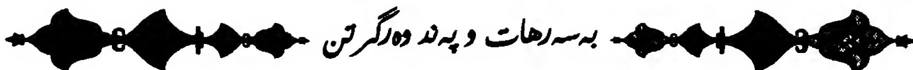
بەخۆیشی ڕۆیشت بۆ نوێژ کردن

کاتێ دەستی کرد بە نوێژ کردن وچووە سوجدە چەند شمشێرێکی پێ کەوتن وکوژرا – واتە: پیاوانی خۆی کوشتیان لەبەر ستەمکردنی زۆری ئینجا یەکێك هات و منی هێنایەدەر لە نێو پێستەکەو دەست و قاچی کردمەوە وەبەڕەڵای کردم، منیش بەسەلامەتی دەرچووم [1].

---

(١) ساعة وساعة، نوادر وعجائب، محمود المصري (٢٠٢).

٥٨٩- قورئان خوێنەکە و باڵندەکە

حمادی کوڕی سلمە دەڵێ:

عاصم ی کوڕی ابو النجو کە یەکێك بو لە قورئان خوێنانی سەردەمی خۆی دەڵێ: تووشی حاڵێکی زۆر خراپ هاتم لەبەر نەبوونی و هەژاری، چوومەلای یەکێك لە برایان و هاوڕێیانم هەواڵەکەم پێگەیاند بەڵام بینیم ڕوخساری زۆر خۆش نەبوو لەگەڵم واتە: هیچ وەڵامی نەدامەوە ویارمەتی نەدام.

لە ماڵی دەرچووم وڕۆیشتم بەرەو سەحرا، نوێژم کرد و پاشان ناوچاوانم خستە سەرزەوی بەملکەچی لە خوا پارامەوە گوتم:

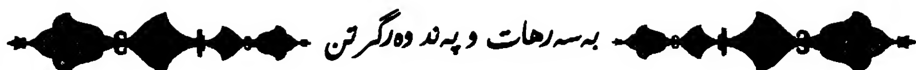
(یا مسبب الاسباب، یا مفتح الابواب، یا سامع الاصوات، یا مجیب الدعوات، یا قاضي الحاجات، اکفني بحلالك عن حرامك واغنني بفضلك عمن سواك) دەڵێ: سوێند بەخوا سەرم بەرزنەکردەوە هەستم بەکەوتنی شتێك کرد لە تەنیشتم، سەرم بەرز کردەوە دەبینم باڵندەیەکە کیسەیەکی سووری لە تەنیشتم فڕێ دا کیسەکەم هەڵگرت، دەبینم هەشتا دیناروگەوهەرێکی تێدابوو لەناو پەمۆلوول درابوو،

هەستام گەوهەرەکەم بەپارەیەکی زۆر فرۆشت وەبەپارەکەشم پارچە زەوییەکی گەورەم پێ کڕی وسوپاسی خوام کرد لەسەئەوە[1].

---

(١) ساعة وساعة، نوادر وعجائب، محمود المصري (٣٧٧).

تێبینی:

وشەی (اللهم اكفني بحلالك عن حرامك..) لە فەرموودەی پێغەمبەر داهاتووە کە واتە هەرکەسێك دڵی تەنگ بوو لەبەر نەبوونی هەژاری و قەرزداری ئەوا دەتوانێ بیخوێنێ، خواش دەرگای لێدەکاتەوە.

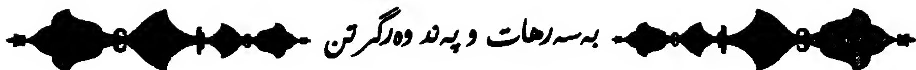
نەڵێی سەردەمی ئێمە وەك سەردەمی ئەوانە نەبووە کە باڵندە پارەی بۆ بینێ ئەگەر دڵسۆزبیت و خواردن وجل و بەرگت بێ بێگومان خوا دەرگات لێ دەکاتەوە وبەهانات دێت لە ڕێگایەك کە هەرگیز بەخەیالت دانەهاتووە والله اعلم.

٥٩٠- بەڕاستی لێدانی خوای تۆ بەهێزە

لە ساڵی ٢٠٠٥ منداڵێك ی تەمەن چوار ساڵان دۆزرایەوە لە زێرابێکی ئاوی پیس کە لە ماڵێك دەهاتە دەرەوە لە گەڕەکی (الصليخ) لە بغداد، شاری بەغدا یەکجار تاسا بوو بەو ڕووداوە، بوو بە قسەو گوتەی کۆڕو مەجلیسان، گۆڤارو ڕۆژنامەکان بە درێژی بڵاویان کردەوە.
ئەو منداڵە زۆر جوان بوو، سپی پێست بو، قژێکی زەردی یەکجار جوانی هەبوو، هەردەتگوت چرایە.

دایکی مامۆستا بوو لە قوتابخانەی سەرەتایی، باوکیشی بەڕێوەبەر بوو لە یەکێك لە قوتابخانە ئامادەییەکان، کەسیش لە ماڵدا نەبوو جگە لە خزمەتکارێکی تەمەن سیانزە ساڵان، کاتێ دایکی ئەو منداڵە دەچووە بازاڕ

یان قوتابخانە خزمەتکارەکە یاری لەگەڵ دەکرد تاکو هەست بە تەنیایی نەکات.

ئەو منداڵە تاقانەی دایك و باوکی بوو، وهەموو حەزو ئارەزوویان بو لە ژیانی دنیادا، ماڵی پڕکردبوو لە خۆشی و شادیدا.

ڕۆژێکیان دایکی لە کاتی نیوەڕۆدا هاتەوە ماڵێ، وەکو جاران ئەو منداڵە شیرین و خەم ڕەوێنە پێش وازی نەکرد لە دایکی، بەپەلە گەڕا بەناو ژووری خانوەکەی، بینی خزمەت کارەکەی لە چێشتخانەیە خریکی پاککردنەوەی ئەو ناوەیە، لێی پرسی کوا کچەکەم؟ خزمەتکارەکەش وای نیشان دا کەوا لەگەڵی بووە چەند خولەکێك پێش ئێستا، چووە ژوورەکانی خانوو هەموی گەڕا کون وکەلێن نەمابۆی نەگەڕێ هیچ شوێنەوارێك نەبوو بۆ کچەکەی، هاتە سەرقام وهۆشی لەلانەما پرسیاری لەدراوسێ و خەڵکی سەر شەقامەکە دەکرد، بەڵام بێ سوود بوو.

باوکی هاتەوە، شوێن نەما لەو خانووە کە گومانی هەبێ بۆی، هەمووی گەڕا و هاواری دەکرد بەڵام ئەوانیش بێ وسود بوو.

دایك و باوك پەیوەندییان بە پۆلیس وپیاوانی ئاسایش کرد بەغدایان هەموو لێك دا، بەڵام هیچ شوێنەواری ئەم کچەیان دەست نەکەوت چەند کاتژمێرێك تێپەڕی، چەند ڕۆژێك ڕۆیشت، منداڵەکەش بێ سەرو شوێنە، ڕۆژێك لە ڕۆژان باران باری و ئاوی زێرابەکە (مەزرا) هەستا ڕێگا و بانەکان پڕبوون لە ئاو مەجرا و زێرابەکان هەمووی پڕبوون ئاو لەسەری دەڕژا،

کرێکارێکی پاککرەوە هات سەری زێرابەکەی هەڵگرت تاکو پاکی بکاتەوە و نەهێڵێ چیتر ئاو بوەستێ لەشەقام، بەڵام شتێکی چاوەڕوان نەکراوی بینی، کە بەڕاستی دڵ و یژدانی دەهەژاند، بینی کچێکی جوان و پاك و بێ تاوان لەسەر پشتی ئاوە لەناومەجراکەوە، یەکسەر پیاوانی ئاسایش هێنایانەوە ماڵ و دەستیان کرد بە لێکۆڵینەوەی لە نوێ وە.

لەڕاستیدا سەری مەجراکە زۆر گران بوو – ئاسن بوو – منداڵەکە نەیدەتوانی هەڵیگرێ وخۆی دەرباز بکات.

کچەکە دەستی درێژ کرد و ئاماژەی تۆمەتی کرد بۆ لای خزمەتکارەکەی ماڵیان بەڵام بۆچی خزمەتکار ئەو کارە قیزەونەی کرد..؟

باوکی کچەکە دەڵێ:

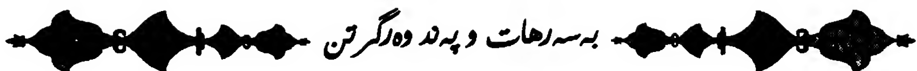
ئەو خزمەتکارەمان وەکو کچەکەمان چاودێریمان لێ دەکرد وئاگامان لێبوو.

دایکی کچەکە دەڵێ:

ئەو خزمەتکارە زۆر ڕاست گۆو دەست پاك بوو، متمانەمان پێ هەبو کەس نەبوو بڵێ کەسێکی خراپە لە دوورو نزیکەوە.

دراوسێکان دەڵێن:

ئەو خانەوادەیە ئەو خزمەتکارەیان زۆر بەجوانی وبە پاکی خزمەت دەکرد کە بەراستی نموونە بوو لە نێوانیان، خواردنیان وەك یەك بوو لە

خۆیان جیانەدەکردەوە، جل و بەرگیان بۆی دەکری وەکو جل و بەرگی کچەکەیان

لەو ژوورەش دەخەوت کە دایکی کچە بچوکەکە لێی دەخەوت.

دایکەکە سووربوو لە سەرئەوەی کە خزمەتکارەکە دابنیشێ لەوکاتەی کە سەردان دەکەین یان کەسێك سەردانمان دەکات نابێ خۆی زۆر ئازار بدات

دایك وباوکی کچەکە: هیچ گومانیان لەوخزمەتکارە نەبوو کە ئەو تاوانەی کردووە، وە دەیانگوت: ناگونجێ خنکاندنی منداڵێکی ئەوها بچوك بە ئەنقەستەوە فڕێ بدرێتە نێو ئاوی مەجراکەوە بەلآم پیاوانی ئەسایش گوێیان بەو قسانەدا کە بیستیان، وەسوور بوون لەسەر لێکۆڵینەوەیەکی قووڵ

یەکێکیان لە خزمەتکارەکەی پرسی: بۆچی ئەو منداڵەت خنکاند؟

خزمەتکارەکە لە قیژەی گریانی داو هاواری کرد، بەردەوام پاکانەی خۆی دەردەبڕی.

دایك و باوکی کچەکەش هەر پشتگیریان لەو خزمەتکارە دەکرد و دەیانگوت ئەوە دوورە لەو کارە قیزوەنە.

پیاوانی پۆلیس داوایان کرد کەوا خزمەتکارەکە لە گەڵیان بڕوات بۆ بارەگای پۆلیس بۆ لێکۆڵینەوەیەکی وردتر .

بەلآم خزمەتکارەکەی گوتی: نایەم لەگەڵتان یەکسەر چوو کراسی دایکی کچەکەی گرت و کردی بە پەناگەی خۆی دایکی کچەکە داوای کرد کە وازی

لێ بێنن، چونکە چۆن شکی لە خۆی نییە ئەوهاش لە خزمەتکارەکەی نییە.

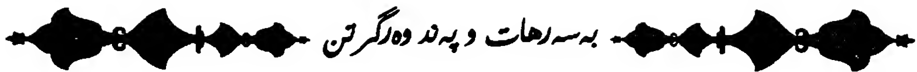
باوکەکەش هەمان شێوە پشتگیری لە دایکی کچەکەی کرد.

گوتی: من لەمافی خۆم دەبۆرم.

بەلاّم پیاوانی پۆلیس سووربوون لەسەر ئەوەی کە لەگەلّ خۆی ببەن بۆ بنکەی لێکۆلّینەوە، گوتیان: ئەگەر ئێوەش لێی ببورن بەلاّم مافی گشتی مرۆڤایەتی ناتوانی لەو تاوانە ببورێ و ڕەت کردنەوەی شتێکی نەگونجاوە، قسەوداواکاریەکان دەستی پێ کرد لەنێوان پیاوانی پۆلیس و دایك و باوکی کچەکە.

بەلاّم پیاوانی پۆلیس ناچار بوون کە ئەو خزمەتکارە بەزۆری بگرن و بیبەن بۆ بنکە، خزمەتکارەکەش هەرهاواری دەکرد و بەدەنگی بەرزی دەپاڕایەوە لێیان.

لەبنکەی پیاوانی پۆلیس کچەکە دانی بە تاوانی نا کە ئەو کردویەتی وەباوکی خزمەتکارەکە پێی گوتوە ئەو کچە لە نێو مەجراکەوە بخنکێنە، بەلاّم باوکی خزمەتکارەکە گوتی: ئەو کچەم بۆیە دانی بەوتاوانە ناوە چونکە ترسی لەسەر بوە، وەئەو منداڵە نازانێ ئەو قسەیە چ زیانێکی هەیە، بەلاّم پیاوانی پۆلیس زیاتر هەولیان دا هەموو شێوازێکیان بەکار هێنا لە لێکۆلّینەوە، بەبێ ئەوەی باوکی ئەو کچە لە قسەی کچەکەی بێتە خوار لەو انکار کردنە، کاتێ ڕووداوەکە گەیشتە لای دادوەر، بڕیاردرا کەوا خزمەتکارەکە بەند بکرێت بۆ ماوەی پێنج سالاّن، دەبێ ئەو پێنج سالاّنەش

بەسەر بەرێت لەبەندیخانەی منداڵانی هەرزەکار، لە کاتێك کەوا ڕەوشتەکەی ڕاست بکاتەوە و فێری پیشەیەك لە پیشەکان بیت.

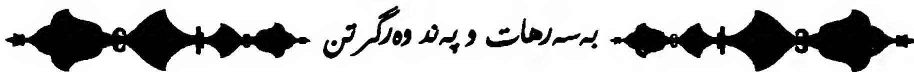
بەڵام بڕیار هات کە باوکی خزمەتکارەکە دووره لەو تاوانە، تاکو دووومانگ کچەکە ڕاگیرا لە دادگا.

لە بەندیخانەدا خزمەتکارەکە دانی بە هەمو شتێك دا هێنا وەهەموو شتێکی ڕوون کردەوە، بەڕاستی باوکی کچە خنکاوەکە سەد دیناری لە دوو گەنجی برا وەرگرتن کە فەسل کرابوون لە قۆناغی ئامادەیی، لەبەر ئەوەی زۆر دەرس و خوێندنیان فەرامۆش کردبوو وە ڕەویشتیان جوان نەبوو، بەڵام هۆکاری فەسلٚ کردنی ئەو دو گەنجە لە قوتابخانەدا باوکی کچە خنکاوەکەبوو، کە بەڕێوەبەری ئەو قوتابخانەیە بوو.

باوکی کچە خنکاوەکە ویستی سیستەمێکی نوێ وباش جێ بەجێ بکات وەهەستی بەبەرپرسێکی خۆی دەکرد بەرامبەر پیاوانی پەروەردە وفێرکردن وەبەرامبەر بە خاك و نیشتمانی وبیروبڕوای، وەلەپێش هەمو شتێك هەستی بەو بەرپرسیارێتی یە کرد کە لەبەرامبەر خوای گەورە و لێپێچینەوەی لەسەرە، لەبەر ئەوە بڕیاری داو سوور بوو لەسەر فەسلٚ کردنی ئەو دوو قوتابیە لاوە، وەگوێ نەدایە هیچ کەسێك کەلێی بپاڕێنەوە داوای لێ بکەن لەو کارە پەشیمان بێتەوە.

کاتێ هەردووك قوتابی بێ ئومێد بوون لە قوتابخانەو خوێندنیان باوکی خزمەتکارەکەی مامۆستایان هەڵخەتاند.

بە پارە و ماڵ وسامان کە دڵی ئەو مامۆستا ستەمکارە بسووتێنن و جەرگی ببڕن، هەروەك دڵ و جەرگی ئەو دوو قوتابیەیان بڕی.

لەڕاستیدا باوکی خزمەتکارەکە فەڕاشی قوتابخانەبوو، وەئەو دوو قوتابیە دەیانزانی کەوا کچێکی هەیە لە ماڵی مامۆستا کاردەکات وخزمەتی کچە بچوکەکەیان دەکات، وەگوتیان ئەو خزمەتکارە دەسەڵاتی بەسەر ژیانی بەڕێوەبەر هەیە وەبەسەر کچی بچوکی بەڕێوەبەریش، وەکوشتنی ئەو کچە بچوکە دڵی بەڕێوەبەر زیاتر دەسووتێنی لە هەمووشت.

بەڵام دادگا بڕیاری دا کە ئەوخزمەتکارە پاکە، وەبڕیاری دا کە دەبێ چەند قسەو گفتوگۆ لەوبارەیەوە ئەنجام بدرێت لەگەڵ شاهید و تۆمەت بار

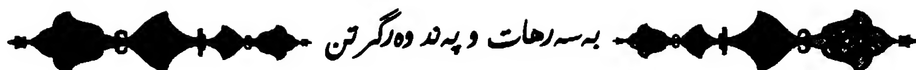
لە خودی ڕووداوەکە هیچ شاهید نەبو، تۆمەت باریش دانی بەتاوانی نەنا چۆن دان بەو تاوانە دەنێت کە چی بەو ئازارو نارەحەتیەوە ڕادەکێشرێت؟

بڕیاری دادگای سەر زەوی وابوو.. کە گوتی: هیچ نەما تەنها دادپەروەری خوا نەبێ وتۆڵەی تەواویش لە تاوانبارو ستەمکارەکە بکرێتەوە

باوکی خزمەتکارەکە لە بەندیخانە هاتەدەرەوە، هەناسەی ئازادی هەڵدەکێشا، وەئومێدی ئەوە بوو کە چێژ وەرگرێ لە ژیان بزانین چی ڕوویدا...؟

ئاهەنگێك سازدرا بەهۆی دەروچونی باوکی خزمەتکارەکە لە بەندیخانە، تاکو درەنگی شەو ئەو ئاهەنگە درێژەی پێ درا،

خانەوەادەکەش ماڵێکی زۆریان خەرج کرد بۆ خواردن و خواردنەوە.

لە ڕۆژی داهاتوودا باوکی خزمەتکارەکە نەخۆش کەوت و توانای جوولەی لەدەست دا، کچە خزمەتکارەکەش هەر لەبەندیخانەیە،

خانەوادەکە پەنایان بردە لای پزیشکان وکرێ ی دەرمانخانەکانیان دادەنا وتەسلیم بە دکتورەکانیان دەکرد.

نەخۆشی ئەو پیاوە درێژەی هەبوو، تاکو گەیشتە چوار مانگ، ماڵی حرام تەواو بو بۆ خەرجی نەخۆشخانە، ناچار بوون هانایان برد بۆ قەرزکردن، وەگوتی: دەبێ بچینە نەخۆشخانەیەکی حکومی کە چارەسەری بە خۆرایی دەکات، چونکە پارەوپولی هەموو تەواو بوو.

بەو چەند نەخۆشی و دەردە، دەناڵێنێ:

١- توشی نەخۆشی شەکرە بوو.

٢- هەروەها پاڵەپەستۆی خوێن کە پلەکەی لەو پەڕی بەرزیدا بوو.

٣- توشی نەخۆشی سیەکان بوو.

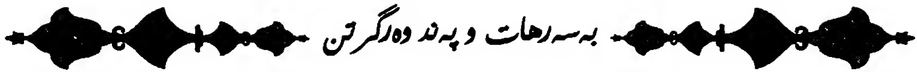
٤- کۆخەیەکی یەکجار بکوژ زیاد لە هەمو لە نەخۆشیەکانی تر.

٥- پلەی گەرمی بەخێرایی هەستا.

٦- لاشەی گزو بێ هێزبوو.

٧- لە هەموو ناخۆش تر - لەو پزیشک بۆ ئەو پزیشک لەو پەرستیار بۆ

ئەو پەرستیار دەگوازرایەوە بەسەر عەرەبانەی گواستنەوە.

هەمو نەخۆشێك كە دەگواسترایەوە بۆ شوێنێكی تر بەهێمنی ولەسەر خۆیی مامەڵەیان لەگەڵ دەكرد بەڵام ئەو شێوازێكی جیابوو.

لەنێوان هەمو نەخۆشەكان لە هەمو كاتێ: لەگەڵی دابوون، هەركەسێك كە چاوی پێ بكەوتایە دەیگوت: ئەوە بكوژی منداڵەكەیە وشایستەی لوتف سۆز نییە لەگەڵی ئەنجام بدرێت، بەوشێوە ڕیسواببوو.

لە نەخۆشخانەكە پزیشك دەرمانی تایبەتی بەردەوامی بۆی دانا وبڕیاری دا نابێ لێی جیا بكرێتەوە، لە زنجیرەی دەرمانەكەمان دەرزی (بنسلین)بوو

پەرستیارەكە دەرزی لێدا و نەخۆشخانەی بەجێ هێشت لەگەڵ خێزانی چووە ماڵێ

لە ڕێگادا هەستی بە بێ هۆشی كرد لەلاشەی، وەبەگرفتێكی یەكجار زۆر كە هاتە سەر دڵی، پاشان لەناكاو هاواری كرد... الطفلة.. الطفلة.. كچە بچوكەكە.. كچە بچوكەكە..

خێزانی لێ پرسی كام كچە بچووكەكە؟

گوتی: بۆچی نەتبینی؟ كە هەردوك دەستی بەسترابوونەوە لەسەر شانم بوو، ئینجا سەری خستە سەرشانی خێزانەكەی، وردە وردە.. چاوەكانی لێك دەنان و.. دەنگی كزتردەبو هەردەیگوت: بەهێواشی بەلەسەرخۆیی..

الطفلة.. الطفلة.. كچە بچوكەكە.. كچە بچوكەكە.. كچە ساوایەكە..

پاشان گیانی دەروچو لە ژیانی دنیادا دابڕا.

کچە خزمەتکارەکەش هەر لەبەندیخانەی چاکسازی یە چاوەڕوانی تەواو کردنی دوو ساڵەکەی دەکات.

باوکیشی هاوڕێی گۆڕە پڕ لە نەفرین ولەعنەت دەبێ هاوگۆری دەبن دایکی هەژار و بێ ئاگا لەو دەردەسەرییەش لەماڵ سەرگەردان بوو نازانێ چۆن منداڵێکی ساواو سێ کچ بەخێو بکات.

سێ کچەکانیشی گەیشتوونەتە تەمەن شووکردن، کەسێکیش نایەت بۆ خواز بێنیان، چونکە کاتێ لاپەڕەکانیان دەخوێننەوە یەکسەر بۆ دواوە دەگەڕێنەوە.

بەڕاستی باوکی خزمەتکارەکە بەخۆی، خۆی تووشی نەخۆشی کرد بەنیعمەتی ماڵی حەرام.

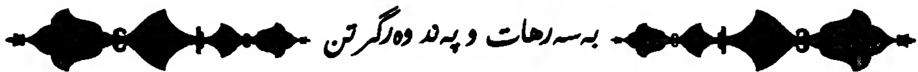
بەڵام خوای باڵادەست وکاربەجێ وزاڵ بۆ ئەو کەسە و هاو وێنەی ئەویش لەکەمین دایە.

تۆڵەو حەق سێنە لە ستەمکاران.

خوای گەورە سەلامەتمان بکات آمین [١].

---

(١) ساعه وساعه، محمود المصری، لاپەڕە (٢١١).

٥٩١- سزای گۆڕو مەینەتی یەکانی

عمروی کوڕی شرحبیل دەڵێ:

پیاوێك مرد، کاتێ خستیانە نێو گۆڕ، فریشتە هاتنە لای گوتیان دەبێ ئێمە سەد قامچیت لێ بدەین لە عەزاب و سزای خوا، دەڵێ: ئەویش باسی کردەوە چاکەکانی خۆی کرد لە نوێژو ڕۆژوو خۆ ئازاردانی لە خواپەرستی دا، ئینجا بۆیان سووك کردەوە وەبۆیان کەم کردەوە تاکو بوو بە (دە) قامچی، پاشان داوای لێ کردن کە زیاتر بۆی کەم بکەنەوە، ئەوانیش کەمیان کردەوە بەهۆی هەندێ لە کردەوە باشەکانی کردیان بە یەك قامچی، ئینجا قامچی یەکیان لێدا گۆڕەکەی پڕ کرد لە ئاگرو بووبەیەك پارچە ئاگری گەورە، بەولێدانە یەکسەر لە هۆش خۆی چوو، کاتێ بەخۆی هاتەوە گوتی: بۆچی لێتان دام؟

فریشتەکان گوتیان: لەبەر ئەوە جارێکیان میزت کرد پاشان نوێژت بەبێ دەست نوێژ کرد

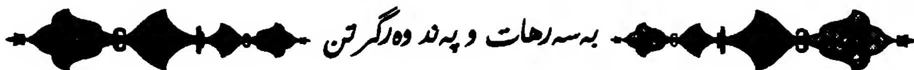
هەروەها پیاوێکی لێقەوماوو ستەملێکراویش هانا و هاواری بۆت هێنا، تۆش لە هاواری نەچوویت وهاوکاریت نەکرد[1].

ئەمەش لەگەڵ دەقی فەرمودەی ڕاستی (صحیح)ی پێغەمبەر یەکە کە نوێژ کردن بەبێ پاك و خاوێنی و یارمەتی نەدانی مەزڵووم هۆکارە بۆ سزای

---

(١) عذاب القبر ونعيمهُ، ابن رجب الحنبلي، لاپەڕە (٥٦).

گۆڕ.

-هەروەها بەیەك قامچی ولێدان گۆڕحاڵی ئەو هابێ وەبێ بەدە قامچی و زیاتر چۆن بێ..؟ الامارحم ربي اللهم انا نعوذ بك من عذاب القبر .

٥٩٢- عەقلی ئیمامی شافعی

ربیع دەڵێ:

پرسیاریان کرد لە ئیمامی شافعی سەبارەت بە پیاوێکی گەورە کە دەیەوێ ئافرەتێکی عەرەبی یە مارە بکات

ئیمامی شافعی فەرمووی: من عەرەبم ئەو پرسیارە لە من مەکە

-هەروەها دەڵێ: ڕۆژێکیان پرسیاری تەمەنیان کرد لێی، فەرمووی: ئەمەلە پیاوەتی دا نییە کە مرۆڤ هەواڵی تەمەنی خۆی بدات بە خەڵك (دەڵێ: لەبەرئەوەی ئەگەر تەمەنت بچووك بێ خەڵکی بە چاوی بچووکەوە سەیرت دەکەن، وەئەگەر تەمەن گەورە بێ، خەڵکی بە چاوێکی ترەوەسەیری دەکەن و دەڵێن هێزوتواناى نەماوە، یان پیربووە، بەکەڵکی غەزا نایە).

-پرسیاریان کرد لە ئیمانی مالك تەمەنت چەندە؟

فەرمووی: بڕۆسەرکارت. إذهب وشأنك....

-المزنی دەڵێ: ئیمامی شافعی فەرمووی:

هیچ کەسێك نییە ئیللا کەسێ: خۆشی دەوێ و کەسێکیش ڕقی لێ یەتی ئەگەر هەر ئەوە دەبو پێویستە پیاو لەگەڵ ئەهلی تاعەت و خواپەرستی بێ[1].

٥٩٣- پرسیار لەوانە بکە

-ئەگەر دەتەوێ نرخی یەك ساڵ بزانی کە چەندە.

پرسیار لە قوتابییێك بکە کە لە تاقی کردنەوەی کۆتایی ساڵیدا سەرنەکەوتووە

-ئەگەر دەتەوێ نرخی یەك مانگ بزانی کەوا چەندە

ئەوا پرسیار لە دایکێك بکە کە منداڵێکی لە زگی هەڵگرتووە و پاشان دایناوە.

-ئەگەر دەتەوێ نرخی یەك هەفتە بزانی کەوا چەندە.

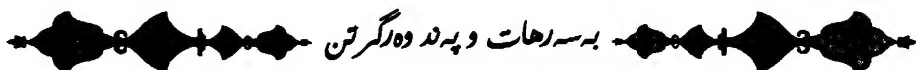
پرسیار لە بەڕێوەبەری نووسین ی ڕۆژنامەی هەفتە بکە، ئەو دەزانێ نرخەکەی چەندە.

-ئەگەر دەتەوێ بزانی نرخی یەك ڕۆژ چەندە.

پرسیار لە کرێکارێك بکە کەوا کرێکاری دەکات ودە(١٠) منداڵی بچوکیش بەخێودەکات.

---

(١) ألف قصة وقصة من حياة الأئمة الأربعة (١٩٤).

-ئەگەر دەتەوێ نرخی یەك کاتژمێر بزانی کەوا چەندە.

پرسیار لە پیشەسازێك بکە لە شوێنی وەبەرهێنان سەرقاڵە بەکارەکەی وەبەپەلە بەروبوومی ئاراستەی خەڵك دەکات.

-ئەگەر دەتەوێ بزانی نرخی یەك خولەك چەندە.

پرسیار لەو کەسە بکە کە کاتی سواربوونی فڕۆکەی بەسەرچووە، چاوەڕوانی فڕۆکەیەکی تر دەکات.

-ئەگەر دەتەوێ بزانی نرخی یەك چرکە چەندە.

پرسیار لە کەسێك بکە کەوا ڕزگاری بووە لە مردنی ڕاست.

-ئەگەر دەتەوێ بزانی نرخی بەشێك لە چرکە چەندە.

پرسیار لە کەسێك بکە کەوا مەدالیای زیوی بردۆتەوە لە یەکێك لە پێشبڕکێیەکانی[1].

٥٩٤- ژیان لەگەڵ نەخۆشی دا

پیاوێکی صیدلی کە ناوی (امیل کو) بو لە دەرمانخانەکەی خۆی بوو نەخۆشێك هاتە لای داوای پارچە حەبێکی لێ کرد بۆ نەخۆشێکی خۆی کە زۆر ئازاری پێ دەچێشت، (امیل کو) گوتی: ئەو جۆرە حەبەمان نییە نەخۆشەکە سوور بوو لەسەر ئەوە کە دەبێ بەهەرنرخێك بێ بۆم پەیدا

(١) هل فات الأوان لتبدأ من جديد، باسل شيّخو (١٧١).

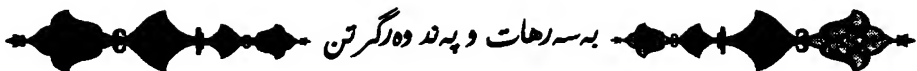
بکەیت، (امیل کو) بیری کردەوە کە چۆن بە فێڵێك ڕازی بکەم بۆیە هەواڵی پێدا کە جۆرێکمان هەیە لەوحەبەی داوات کرد، بەڵام وەك ئەو حەبە نییە تەنها ناوەکەی جیاوازە، بەڵام هەمان کاریگەریشی هەیە دەشێ بۆ نەخۆشی تۆ بەکاربێت.

ئەو مادە دەرمانە لەوجۆرەنەبوو کە داوای کردووە بە هیچ شێوەیەك پەیوەندی بەو نەخۆشیەوە نەبوو، بەڵام ئەوەی کە چاوەڕوان نەکراوبوو هاتەوە لای کابرای خاوەن دەرمانخانەکە، هەواڵی پێدا کە لە نەخۆشیەکەی چاك بۆتەوە بەهۆی بەکار هێنانی ئەو پارچە حەبە نائاساییەی کە پێیدرابوو، ئەمەش بەهۆی ئیمان وبیروبڕوای خۆی بوو کە ئەو جۆرە دەرمانانە بۆی دەبێتە شیفا، واتە: چاکبوونەوەی بەهۆی دەرمان وحەبەکانی ئەو نەبوو بەڵکو بەهۆی ئیمان بیروباوەڕی بوو بەچاکبوونەوە.

٥٩٥- تۆبەوگۆڕانکاری لە دوای مردن

خاوەنی ئەو ڕووداوە دەڵێ: من لاوێکی بێ ئاگابووم لە خوا، دووربووم لێ، لە نێو شەپۆلەکانی تاوان خنکاوبووم، کاتێ خواویستی ڕێنماییم بکات ڕووداوێکی دڵتەزێکی بێ نیشان دام کە منی گەڕاندەوە بۆ هۆشیاری و بێداری، هەروەها بۆ ڕێگای ڕاست وسەواب... ئەمەش ڕووداوەکەیە.

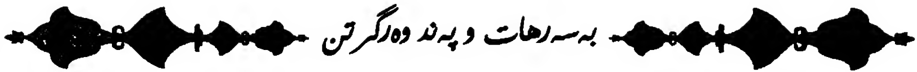
ڕۆژێك لە ڕۆژان، لە دوای بەسەربردنی چەند کاتێکی جوان وپڕ لە خەندە وپێکەنین لەگەڵ خانەوادەکەم لە گشتێك بۆ شاری (دمام)ی وڵاتی

عەرەبستانی سعودیە، بە سەیارەی خۆم دەرچووین لە ڕێگای نێوان — دمام و ریاض لەگەڵ سێ خوشکەکانم، لە جیاتی دوعای سەفەریکەم، شەیتان بە دەنگی خۆی گەشتەکەی بۆ ڕازاندمەوە وگوێ گرتن لەقسەی پرۆپوچی حەڕامی بۆ جوان کردم تاکو بەتەواوی بێ ئاگابم لە خوا.

لەوکاتەدا زۆر گوێم لە دەنگی قورئان نەدەگرت، لەڕادیو.. کاسێت وتاری مامۆستایان.. چونکە ڕاستی وناڕاستی لەیەك دڵ جێگایان نابێتەوە، یەکێ لە خوشکەکانم زۆر لە خوا ترس وموسڵمانبوو، پارێزگاری لە سنوری خوا دەکرد، داوای لێ کردم کە دەنگی گۆرانی وشتی بێ مانا بگۆڕم بە دەنگی حەق و گوێ گرتن لە قورئان وئامۆژگاری باش بەڵام من چۆن وەڵامی دەدەمەوە و بەقسەی دەکەم کە شەیتان بەتەواوەتی بەسەرم دا زاڵ بووە، دڵ وئەندامەکانی کردووە بە موڵکی خۆی، داواکاری یەکەم بە توندی ڕەتم کردەوە، وەدووخوشکەکەی تریشم لەگەڵم هاوبیربوون — وەك من حەزیان بە گۆرانی ومۆسیقا دەکرد — خوشکە باوەڕدارەکەم هەر دووبارەی دەکردەوە، براکەم دەئەو ڕادیۆیە بگۆرە بەسە چی تر گوێ لەوشتانە مەگرە.. من زیاتر عیناد دەبووم، بۆیە هەستاین — من ودووخوشکم — گاڵتەمان پێ کرد وبەشتێکی بچوك سەیرمان دەکرد، بەڵکو هەر بەوەش نەوەستام وپێم گوت: ئەگەر بەو حاڵە سەرسام بوویت ئەوا لە نێوا شەقامەکە دائدەبەزێنم، خوشکم بێ دەنگ بوو، بەڵام ناچاری لەدڵی دا ئەوکارەی پێ خۆش نەبو، ئەوەی لەسەری واجب بوو جێ بەجێی کرد، خواش داوا ناکات لە هیچ کەسێك مەگەر بەگوێرەی توانای نەبێ لەناکاو، ڕووداوێکی چاوەڕوان نەکراو لەلایەن خواوە

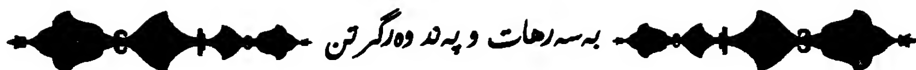

هات لە کاتی رۆیشتنمان لەڕێگادا سەیارەکەمان توشی شکستێك هات و یەکسەر لەڕێگا لایدا، بەلای منەوە وەرگەڕا، کەوتە سەر پشت و دوای ئەوەی چەندین جار سووڕایە سەریەك وئێمەش لە حاڵێك دابووین خوا نەبێ کەس نەیدەزانی چ حاڵێکە، ئیتر خەڵکی دەوریان داین و خێرخوازان لاشەکانمانیان دەرهێنا لە نێو ئاسن وشووشەکانی سەیارە، بەڵام دەبێ چی ڕوویدابێ؟

بەڕاستی هەموومان بەسەلامەتی دەرچووین لە نێو سەیارەکە، تەنها چەند برین و ئازارێکی کەم نەبێ، بەڵام خوشکی خۆڕاگرو ئیماندارو پاکم دوا هەناسەکانی خۆی فڕێ دابوو لە ژێر سەیارەکەوە،

بەڵێ.. خوشکەکەم کە گاڵتەمان پێی دەکرد، خوا ویستی بیباتەوە لای خۆی، منیش ئومێدم وایە پلەی شەهیدی وەرگرێ ولەبەهەشتی بەریندا نیشتەجێ بێت، بەڵام من تەنها ئەوەم بۆم مایەوە کە بۆخۆم بگریم وە گریانم بۆ خوشکم، پەردەکەم لەسەر دڵ و دەرونم لاچوو، ڕاستیم بینی لەوەی کە چەند لە نێو بێ ئاگایی وبەزایەدانی خۆمدا دەگەوزام، زانیم وتێگەیشتم کە خوا چاکەی بۆم ناردووە، وەتەمەنێکی نوێی بۆ نوسیوم، بۆ ئەوەی ژیانێکی نوێ دەست پێ بکەم کە پڕبێ لە ئیمان وکردەوەی چاك، بەڵام هەرکاتێ خوشکی خۆشەویستی خۆم بەبیر دەهاتەوە چاوم فرمێسکی ناڕەحەتی وپەشیمانی دەڕشت وپرسیارم لە خۆم دەکرد دەبێ خوالێم خۆش بێ؟ وەڵامەکەم دەدۆزیەوە لە قورئانی پیرۆز کە دەفەمووێ (قل يا عبادي الذين اسرفوا على انفسهم لاتقنطوا من رحمة الله ان الله يغفر الذنوب جميعا انه هو

الغفور الرحيم) [1].

لە کۆتاییدا ئاگادارتان دەکەمەوە ئەی برایانم بۆخوا وریابن بێ ئاگانەبن، ئەی بێ ئاگاکان بێداربنوە لە خەوی غەفڵەت وپەند لە کەسانی تر وەربگرن پێش ئەوەی خەڵکی پەندتان لێ وەرگرن[2].

٥٩٦- پەلەبکەن لە بەیانیان بۆ داواکاری زرق وڕۆزی

ڕۆژێکیان پێغەمبەر (ﷺ)نوێژی بەیانی بۆ هاوەڵان کرد لە دوای نوێژ کردنی چووە ماڵی فاطیمەی کچی، بینی هێشتا ئەوان نووستون و بەخەبەر نەهاتوون، لەکاتێکدا تەواو دنیا ڕوناك بۆتەوە، خەبەری کردنەوە و ئاگاداری کردنەوە لە فەزڵ ووبەرەکەتی سەعاتی دوای نوێژی بەیانی کە لەو کاتەدا خێرو بەرەکەتێکی زۆر هیە، فەرمووی (ئەی کچەکەم! هەستە حازرو ئامادەی سەر زرق و ڕۆزی خوای گەورە بە، نەکەی لەوکەسانەبیت کە بێ ئاگابوون، چونکە خوای گەورە رزق ورۆزی خەڵکی دیاری دەکات لەبەینی نوێژی بەیانی و ڕۆژهەڵاتندا..) [3].

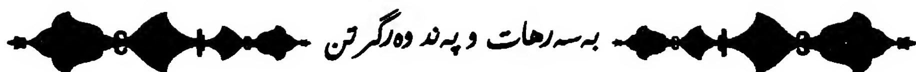
بەم شێوەیە پێغەمبەر (ﷺ)موسوڵمانان پڕ خێردەکات کەوا پەلەبکەن

(١) سورە الزمر (٥٣).

(٢) تبت الى الله، يوسف الحاج احمد، لاپەڕە (٣٨٧).

(٣) رواە البيهقي.

بۆ ڕاپەڕاندنی کارەکانیان لەکاتی بەیانیاندا، چونکە بەردەوام لەکاتی بەیانیاندا خێرو چاکە هەیە، وە مرۆڤەکان لەکاتی بەیانیان زیاتر چالاك و لەش ساغ وتەندروست دەبن.

-هەروەها دڵسۆزی وبەزەیی بەرامبەر بە ئوممەتەکەی ئەوەیە کە هەمیشە بێداریان دەکاتەوە لەشتە چاکەکان وپڕ سوودەکان وەدوعا دەکات بۆ ئوممەتەکەی کە بەرەبەیانەکانیان پڕ فەڕو بەرەکەت بێ.

(اللهم بارك لامتي في بكورهم)

واتە: خوایە گیان بەرەکەت و خێرو فەزڵی خۆت بڕێژە بەسەر ئوممەتم لە کاتی بەیانیاندا.

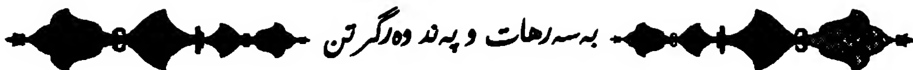
هەروەها دەفەرمووێ

(باكروا الغدو في طلب الرزق، فان الغدو بركة ونجاح(رواه البزار).

واتە: پەلەبکەن لەبەیانیان بۆ داواکاری ڕزق و ڕۆزی چونکە لەبانیان خێروبەرەکەت وسەرکەوتنی تێدایە[1].

(١) چیرۆکی ئادابە ئیسلامیەکان، لاپەڕە (١٧٨).

٥٩٧- خەڵکی لە دەوری کۆببونەوە

(خلف) دەڵێ: چوومە لای ئیمامی مالك پێی گوتم: سەیری ژێر بەرماڵەکەم بکە بزانە چی لە ژێرە، منیش سەیرم کرد دەبینم نووسراوێکە، گوتی: بیخوێنەوە کە خوێندنەوە دەبینم باسی خەونێك دەکات کە یەکێك لە هاورێکانی ئیمامی مالك بینیویەتی بە پێغەمبەر (ﷺ)

دەڵێ: (پێغەمبەر لە خەومدا دیت، لەناو مزگەوتەکەی بوو خەڵکی دەوریان دابوو پێی گوتن: من هەندێ بۆنی خۆش یان زانستم هەڵگرتوە لەژێر ئەو مینبەرەم، وەفەرمانم بە (مالك) کردووە کە دابەشی بکات بەسەر خەڵکی، خەڵکەکەش ڕۆیشت و دەیانگوت: ئێستا (مالك) فەرمانی پێغەمبەر (ﷺ)جێ بەجێ دەکات . پاشان (مالك) گریا و منیش هەستام لەمەجلیسەکە[1].

٥٩٨- ئیمامی احمد و گاورەکە

احمدی کوڕی الطوسي دەڵێ:

کاتێ ئیمامی احمدی کوڕی حنبل (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) سەیری پیاوێکی گاور (نصراني)ی دەکرد چاوەکانی دەنوقاندو درێژەی بەسەیر کردنی نەدەدا، پرسیاریان لێ کرد بۆ چی وادەکەیت؟

دەیفەرمو: ناتوانم سەیری کەسێ: بکەم کە قەی درۆ و بوختان

---

(١) لمن أراد رؤية النبي في المنام، ابو عمر الزغبي (١٣٠).

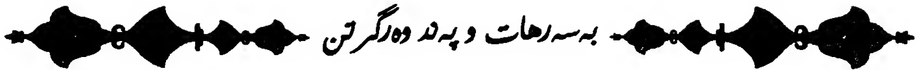

هەڵبەستن بۆ خوا، وەخوا بەدرۆزن بخەنەوە لەوەی کە دەڵێن حەزرەتی (عیسی) کوری خوایە و لە سێدارە دراوە بێگومان ئەمەش پێچەوانەی فەرمایشتی خودایە.

٥٩٩- ماڵی دنیا

ئیمامی احمد دەفەموێ: پیاوێك هەبوو لەسەردەمی خۆی ماڵ وسامانێکی زۆری کۆکردبوەوە، وەهەموی لەناوگەنجینەکانی دانابوو هیچی لێ نەدەبەخشی بەهەژاران پاشان لەناو ماڵ ومناڵ وخێزانی بەخۆی دەیگوت: بەڕاستی ئەمساڵ لە هەمو ساڵەکان هەرزانی و هاتی ترە لەساڵانی تر، بەڵام لەناکاو فریشتەی گیان کێشانی لێ بوو بەمیوان و لەدەرگای دا لەسەر شێوەی پیاوێکی هەژار، چوون دەرگای لێ بکەنەوە، گوتی: خاوەنی ئەو ماڵەم بۆ بانگ بکەن، ئەوانیش دەرگاکەیان لێ نەکردەوە پێیان گوت: گەورەمان چۆتە لای پیاوێکیی وەك تۆ، پاشان کەمێك چاوەڕوانی کرد و دواتر گەڕایەوە لەدەرگای دا وەکو جاران، ئەوجارە پێی گوتن: هەواڵ بدەن بەگەورەکەتان کە من فریشتەی گیان کێشانم (ملك الموت) کاتێ گەورەکەیان (دەوڵەمەندەکە) ئەمەی بیست بەناڕەحەتی و بە ترسەوە دانیشت وگوتی: بەنەرمی قسەی لەگەڵ بکەن، خانەوادەکەی گوتیان: تۆ وادیارە گەورەی ئێمەت مەبەستە، بارك الله فیك؟

گوتی: تەنها ئەوم مەبەستە، ئینجا چووەلای پێی گوت هەستە وەسیەت بکە ئەگەر وەسیەتت هەیە چونکە من ئێستا گیانت دەکێشم پێش دەربچم

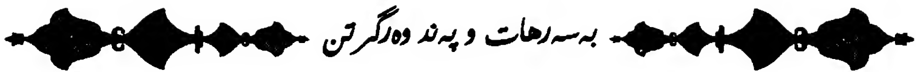

لەماڵت، منالٚ و خێزانی هاواریان کرد و گریان، پاشان پیاوە دەوڵەمەندەکە گوتی: سندووقەکان بکەنەوە وکیسە پڕپارەکانیش بکەنەوە هەمویان بۆی کردەوە، چوو سەیرێکی کرد، دەستی کرد بە لەعنەت کردن و جوێن دانی پارەکە، دەیگوت: نەفرینت لیٚ کراوە لە مالٚ، تۆی کە خوات لە بیر بردمەوە تۆی کە سەرقاڵت کردم بۆ کارکردنم بۆ ڕۆژی دواییم، تاکو لە ناکاو ئەجەلم هات، پارەکیسە پڕپارەکان بەزمانی حالٚ وەڵامی دایەوە وپێی گوت: جوێنم پیٚ مەدە، ئایا پیاوێکی بیٚ ڕێزم و نزم نەبوویت برزم کردیتەوە؟ ئایا شوێنەواری منت بەسەردا نا بیندرێت ودەچیتە شوێنە بەرزەکان لەگەلٚ پیاوە گەورەو پاشاکان دەچیتە ژووریٚ؟ بەڵام بەندە چاکەکانی خوا لەگەڵیان ناچنە ژووریٚ چونکە پارەیان پیٚ نیە، ئایا تۆ نەبوویت چویت خوازبێنی کچە پاشا و گەورەکان لێیان مارەکردیت؟ بەڵام پیاوە چاکەکان چوون پێیان نەدان چونکە پارەیان نەبوو؟ ئایا منت لەڕێگای خراپە وپیسی خەرج نەکرد و منیش بیٚ ئەمریم نەکردیت؟ ئەگەر لەڕێگای خوا و چاکە منت خەرج بکردایە بە قسەم دەکردیت، ئێستا تۆ لە من زیاتر گازاندەت لیٚ دەکریٚ، چونکە من و تۆ ئەی ئادەمێزاد لە خۆل دروست کراوین، بۆ چاکە و بۆ خراپە ڕادەپەڕین، ئەوها بەو شێوە مالٚ و سامانی دنیا قسەدەکات کەواتە وریابن فریونە خۆن لەدەستی وپێش ئەوەی فریشتەی گیان کێشان لەدەرگابدات خەرجی بکە[1].

---

(١) عدة الصابرين وذخيرة الشاكرين، ابن القيم الجوزية (٢٩٣).

٦٠٠- دەزانی کێ دەستت دەشوات؟!

دەڵێن ڕۆژێکیان زانایەکی پایەبەرزو نابینا دەچێتە لای خەلیفە هارون الرشید ئەوەندە ئامۆژگاری دەبەخشی لەو کۆڕەدا تاکو خەلیفە زۆر دەگرێی، پاشان جارێکی تر خەلیفە بانگی هەمان زانا دەکات و ڕێزی یەکجار زۆر دەگریت، بۆیە خوادرنی بۆ دادەنێ، کاتێ خواردنی تەواوبوو خەلیفە هەڵدەستێ ئاوی بۆ دێنێ تاکو دەستی بشوات ئینجا ئەو نابینایە ناتوانێ دەستی بشوات خەلیفە بەخۆی دەستی دەشوات و پێی دەڵێ: ئایا دەزانی کێیە بەدەستت دەشوات؟ زاناکەش دەڵێ: نەخێر

خەلیفەش دەڵێ: ئەوە (امیر المؤمنین)ە هارون الرشید

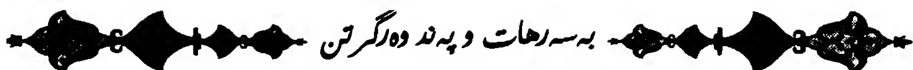
مەبەستم ڕێزگرتن بو لە زانستەکەت.

- مرزوقی غامیدی دەڵێ: بەڕاستی هاورن الرشید خواپەرستێکی تەواو بوو، تاکو مرد هەمو ڕۆژێ سەد (١٠٠) ڕەکعات نوێژی سونەتی دەکرد، وەزۆریش دژایەتی ئەهلی بیدعە و گومراهی دەکرد دەڵێن: جارێك پیاوێك چووە لای، بینی واپیاوێکی لەگەردەن دراوی لەوێ کەسەری بڕابوو، شمشێر بەدەستەکانیشی بەشمشێریان خوێنیان لێ دەسڕیەوە، پرسی کە ئەوە کێیە بۆ چی لە ملی دراوە؟

هارون الرشید گوتی: ئەوە لەو کەسانەیە کە گوتویەتی: قورئان مەخلوقی خوای: بێگومان هەرکەسێ وابڵێ کافر دەبێ وکوشتنی حەڵاڵە.

-بڕوانە کتێبی (سیرە وتاریخ هاورن الرشید) لەنوسینی سالم الغامدی

سوپاس و ستایش بۆ ئەو خوایەی کە یارمەتی دام بۆ تەواو کردنی بەرگی دووەمی کتێبی (بەسەرهات و پەند وەرگرتن) ئەگەر ڕاستی و سەوابم نیشاندانێ ئەوا لە خواوەیە، وە ئەگەر هەڵە و ناڕێکی و ناتەواویتان بینی ئەوا لە ئینسانە کە مەنشەئی نیسیانە و لە بیر دەکات لە انصاف و ویژدان ڕاستی بکەرەوە.

لەبەرواری – ١٤٣٣/١١/٢٣ کۆچی بەرامبەر بە ٢٠١٢/١٠/٩ زاینی لە ڕۆژی سێ شەممەدا لە کۆمەڵگای شاویش / هەولێر.

وبالله التوفيق

(وصلى الله وسلم وبارك على حبيبنا محمد واله وصحبه)

گرنگترین سەرچاوەکان

١- قورئانی پیرۆز.

٢- تەفسیری (القرطبي) وتەفسیری (ئاسان).

٣- كتاب التوابين، الامام ابن قدامه المقدسی.

٤- قصص اعجبتني، محمد وبن عمر صالح باعثمان.

٥- قصص العابدين، حامد احمد الطاهر.

٦-بحر الدموع، الامام ابن الجوزي.

٧- صفة الصفوة، الامام ابن الجوزي.

٨- تلبيس ابليس الامام ابن الجوزي.

٩- الكبائر، الامام الذهبي.

١٠- چیرۆکی ڕەوشتە جوانەکان.

١١- ١٠٠ قصة وقصة من حياة الائمة الاربعة، رجب محمود ابراهيم بخيت.

١٢- الجزاء من جنس العمل، د.سيد حسين العفاني.

١٣- وصايا المنبرية، محمد عبدالعاطي بحيري.

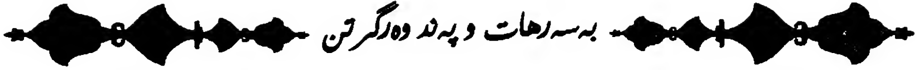
١٤- الوابل الصيب، الامام احمد بن القيم الجوزية.

١٥- الزهد، الامام احمد بن حنبل الشيباني.

١٦- سيرة وتاريخ هارون الرشيد، مرزوق بن سالم الغامدي.

١٧- نزهة المجالس، الشيخ عبدالرحمن الصفوري الشافعي.

١٨- احياء علوم الدين، الامام ابو حامد الغزالي.

١٩- تنبيه الغافلين، الامام السمرقندي.

٢٠- حياة الصحابة، الكاندهلوي.

٢١- فتح الباري شرح صحيح البخاري ابن حجر العسقلاني

٢٢- قصص الصالحين، د. مصطفى مراد

٢٣- موسوعة الحقوق الاسلامية، محمود المصري

٢٤- السلسلة الذهبية، محمود المصري

٢٥- مسك الختام، محمود المصري

٢٦- لا تحزن وابتسم للحياة، محمود المصري

٢٧- لاتحزن، د.عائض القرني

٢٨- عدة الصابرين وذخيرة الشاكرين، الامام ابن القيم الجوزية

٢٩- الزواجر الامام ابن حجر الهيثمي

٣٠- چیرۆکەکانی ڕێنمایی، عمروخالد

٣١- مثنوي معنوي، جلال الدين الرومي

٣٢- وصايا الرسول، سعد يوسف ابو عزيز، کۆمەڵەی دووەم

٣٣-مكاشفة القلوب الامام ابو حامد الغزالي

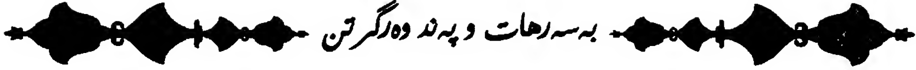
٣٤-لقمان الحكيم، محمد عبدالرحيم

٣٥- خطب الشيخ محمد حسان

٣٦- مرشد الخطيب، عبدالرحمن المصطاوي

٣٧- خلفاء الرسول، خالد محمد خالد

٣٨- حلية الاولياء، ابو نعيم الاصفهاني

٣٩- ديوان وحكم الامام الشافعي

٤٠- صرخة المنابر، ابراهيم النعمة

٤١- چیرۆکی ئادابە ئیسلامیەکان، نووسینی کۆمەڵێك لە ماۆستایان

٤٢- تعال نبك لنطفئ بحارا من نار، عبدالرحمن السنجري

٤٣-ارشاد العباد الى سبيل الرشاد، زين العابدين المليباري

٤٤- مأة قصة وقصة، د. محمد محمد داود

٤٥- رجال لا ينساهم التاريخ، محمود المصري

٤٦- وصايا وحكم، يوسف الحاج احمد

٤٧- ضحايا الحب، يوسف الحاج احمد

٤٨- الروح، الامام ابن القيم الجوزية

٤٩- مفتاح دار السعادة الامام ابن القيم الجوزية

٥١- الحجاب في الاسلام، يوسف الحاج احمد

٥٢- دموع تائبة، يوسف الحاج احمد

٥٣- حسن الخاتمة، يوسف الحاج احمد

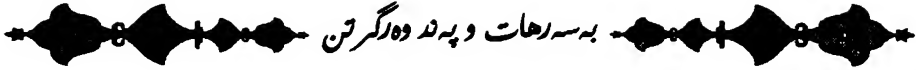
٥٤- المستطرف، شهاب الدين الابشيهي

٥٥- ساعة وساعة، محمود المصري

٥٦- البحر الرائق في الزهد والرقائق، د.احمد فريد

٥٧- الرسالة القشيرية، الامام القشيري

٥٨- دیمەنی مەرگ، محمدي شلماشي

٥٩- الف قصة وقصة، هاني الحاج

٦٠- انيس المؤمنين، صفوك سعدالله المختار

٦١- تحفة العروس، د.عبدالمجيد رستم

٦٢- مناقب الشيخ عبدالقادر الكيلاني، د.يونس السامرائي

٦٣-گوڵستان شیخی سعدی شیرازی

٦٤- مختصر منهاج القاصدين، الامام ابن قدامة المقدسي

٦٥- لمن اراد رؤية النبي في المنام، ابو عمرو عبدالملك الزغبي

٦٦- مواقف ايمانية، الشيخ احمد فريد

٦٧- نهج البلاغة من كلام سيدنا الامام علي (كرم الله وجهة)

٦٨- تبت الى الله.. يوسف الحاج احمد، دارين حجز، دمشق

٦٩- هل فات الاوان لتبدأ من جديد، باسل شيخو، دار القلم، دمشق

٧٠- التوبة.. وروائع التائبين ابو عمر محمد عبدالملك الزغبي، دار التقوى، مصر

٧١- مشاهير خلفاء بني العباس، عدنان حسن صالح، دار الفرسان الاردن

٧٢- روائع العريفي.. د.محمد عبدالرحمن العريفي، دار ابن الجوزي القاهرة

٧٣- جامع رسائل فضيلة الشيخ محمد العريفي، د.محمد عبدالرحمن العريفي، دار التدمرية، رياض

٧٤- عذاب القبر ونعيمه، ابن رجب الحنبلي، مكتبة ابن القيم – الدار الدمشقية.

ناوەرۆك

